

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ
A SFINTEI MITROPOLII A UNGROVLAHIEI

ANUL XXXVIII Nr. 5—6
MAI - IUNIE
1979

Redacția și Administrația : Sectorul Cultural-Social al Arhiepiscopiei Bucureștilor
Str. Patriarhiei nr. 21 — Sectorul V

COMITETUL DE REDACȚIE

PREȘEDINTE :

Prea Fericitul Părinte
I U S T I N
Mitropolitul Ungrovlahiei
și Patriarhul
Bisericii Ortodoxe Române

VICEPREȘEDINȚI :

I. P. S. Dr. ANTIM
Arhiepiscopul Tomisului
și Dunării de Jos

P. S. Dr. ANTIM
Episcopul Buzăului

MEMBRI :

P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Bucureștilor

P. S. EPIFANIE NOROCEL-
TOMITANUL

Episcop-vicar al Arhiepiscopiei
Tomisului și Dunării de Jos

P. C. Pr. OCTAVIAN POPESCU
Vicar mitropolitan

REDACTOR RESPONSABIL :

P. C. Pr. ILIE GEORGESCU
Consilier cultural mitropolitan

REDACTOR ADJUNCT :

P. C. Pr. GH. BOGDAPROSTE

C U P R I N S U L

Pag.

ANIVERSĂRI

REDACȚIA, 1 Mai, sărbătoarea celor ce muncesc	401
Prof. NICU OCTAVIAN, Anul internațional al copilului	404

INDRUMĂRI PASTORALE ȘI OMILETICE

Pr. prof. DUMITRU RADU, <i>La Duminica Floriilor</i>	411
Pr. IOAN MIRCEA, <i>La Vinerea luminată</i>	415
Pr. dr. VICTOR VLĂDUCEANU, <i>La Duminica Mironosișelor</i>	421
Diac. asist. dr. VIOREL IONIȚĂ, <i>La înălțarea Domnului</i>	424
Pr. prof. ION IONESCU, <i>La Duminica a VII-a după Sf. Paști</i>	427
Diac. asist. dr. VIOREL IONIȚĂ, <i>La Pogorirea Sfântului Duh</i>	431
Pr. lect. NICOLAE D. NECULA, <i>La Sfânta Treime</i>	433
Pr. prof. CONSTANTIN GALERIU, «Gustați și vedeți» (Ps. 33, 8)	437

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

Diac. asist. MIHAI COLIBĂ, <i>Fapte și acțiuni în slujba patriei și a păcii</i>	445
Diac. prof. O. BUCEVSCHI, <i>Știri ecumenice</i>	452

CEMEMORĂRI

Diac. asist. dr. VIOREL IONIȚĂ, <i>Sfântul Vasile cel Mare, la 1600 de ani de la moartea sa</i>	459
(†) EPIFANIE NOROCEL TOMITANUL, <i>Episcop-vicar, Invățătura Sfântului Vasile cel Mare, pentru folosirea bunurilor materiale</i>	469
Pr. prof. dr. TEODOR BODOGAE, <i>Un apel ierbinte la solidaritate creștină: Predica Sf. Vasile cel Mare la vreme de loamete și secetă</i>	479
Pr. GHEORGHE DRĂGULIN, <i>Doctrina Trinitară a Sf. Vasile cel Mare în discuțiile teologilor contemporani</i>	489
Diac. drd. VASILE AXINIA, <i>Influența regulilor monahale ale Sf. Vasile cel Mare, asupra regulilor Sf. Benedict de Nursia</i>	498

ARTICOLE ȘI STUDII

Drd. A. MANOLACHE, <i>Tradiție și actualitate în ecleziologie</i>	511
Drd. C. TODEASA, <i>Evenimentele evanghelice (mini-evanghelia) în epistolele Sf. Apostol Petru</i>	523
Drd. VASILE LEB, <i>Mitropolitul Marcu Eugenicul, al Etesului, apărător al Ortodoxiei în Conciliul de la Ferrara-Florența (1433—1439)</i>	535

DOCUMENTARE

Prof. DIMITRIE GH. IONESCU, <i>Un document inedit referitor la Mănăstirea Curtea de Argeș</i>	544
Prof. emerit dr. CONSTANTIN SIMIONESCU, <i>Cursul de veterinărie de la Seminarul Nifon (1854—1857)</i>	546
Drd. CORNELIU ZĂVOIANU, <i>Monografia Schitului Balamuci, județul Ilfov</i>	555
Pr. ALEXANDRU ARMAND MUNTEANU, <i>Ghid bibliografic, pe teme și probleme, din publicațiile revistei mitropolitane «Glasul Bisericii» (continuare)</i>	572

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

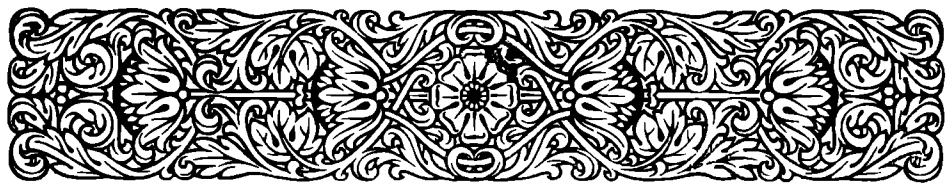
Arhim. IERONIM MOTOC, <i>Din activitatea centrului Arhiepiscopiei Galați</i>	600
--	-----

EPISCOPIA BUZĂULUI

Pr. GUȚA GHEORGHE, <i>Știri din cuprinsul Eparhiei</i>	607
--	-----

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Deshayes J., <i>Civilizațiile vechiului Orient</i> , Editura Meridiane, București, 1976, vol. I, 257 p., vol. II, 230 p., vol. III, 325 p., de Diac. asist. EMILIAN CORNIȚESCU	614
<i>Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1977</i> , de Prof. IORGU D. IVAN	620
Ioan Lupaș, <i>Scrieri alese</i> , I, Introducere, ediție îngrijită, note și comentarii, de acad. Ștefan Pascu și Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, 259 p., de Pr. I. IONESCU.	625
Petre Brincuși, <i>Muzica românească și marile ei primeniri</i> , Edit. Muzicală, București, 1977, 359 p., de Diac. prof. M. VELEA	628
« <i>Studie über die Gemeinschaft von Frauen und Männern in der Kirche</i> », Genf. 1978, de Diac. prof. O. BUCEVSCHI	630
Pr. prof. dr. D. Stăniloae, <i>Teologia Dogmatică Ortodoxă</i> , vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, 380 p., de A. L. M.	631
Pr. prof. I. IONESCU, diac. prof. O. BUCEVSCHI și prof. DUMITRU COLOTELO : <i>Note bibliografice</i>	637

ANIVERSĂRI

1 MAI, SĂRBĂTOAREA CELOR CE MUNCESC

1 Mai înseamnă sărbătoarea firii reînnoite sub soarele primăverii și a celor ce cu mintea și cu brațele reînnoiesc ei înșiși firea prin munca lor cinstită și demnă. «A muncii sfântă sărbătoare», pe care o cînta în urmă cu decenii un poet craiovean este un simbol pur, o luminoasă emblemă a poporului nostru, pătruns de sentimentul celor mai nobile tradiții ale spiritualității românești, generată și plăsmuită de focul luptelor naționale și sociale ale unei dramatice și glorioase istorii.

Pentru țara noastră, 1 Mai 1979 are o întreită semnificație aniversară: 90 de ani de la stabilirea primului 1 Mai ca sărbătoare a muncitorimii de pe toate continentele, 40 de ani de la marea demonstrație antifascistă din mai 1939 și 35 de ani de la realizarea în România a Frontului Unic Muncitoresc.

Cu 90 de ani în urmă, muncitorii din București și din alte centre ale țării au sărbătorit pentru prima dată ziua de armîndeni. N-a fost o simplă zi de sărbătoare; cu acest prilej s-au afirmat cîteva idei-program: emanciparea muncii, unitatea muncitorilor, înlăturarea vechilor structuri sociale, necesitatea înfăptuirii unei noi orînduiri sociale bazate pe echitate și dreptate. Aceste idei-program au fost îmbogățite în cursul timpului, muncitorimea căpătînd conștiința de sine și afirmînd, totodată, cu îndrăzneală, cu fermitate principii noi, care să conducă la o lume a dreptății, a egalității tuturor celor ce muncesc.

Aceeași asumare conștientă a istoriei și a marilor ei imperative, aceeași identificare deplină cu idealurile supreme ale națiunii le-a dovedit muncitorimea română și cu prilejul grandioasei manifestații care a avut loc la 1 Mai 1939. Acest măreț capitol al istoriei își dezvăluie nu numai frumusețea ci și implicațiile profunde pe care le-a avut în evenimentele ce au urmat. Țara se afla atunci în anii premergători celui de-al doilea război mondial. Europa era scena unor flagrante acte de agresiune, de încălcare a independenței și suveranității unor popoare de către fascismul german și din alte state. După cum se știe, fascismul a acaparat, după primul război mondial, puterea politică în Ungaria, Italia, Portugalia, Bulgaria, apoi, în deceniul al patrulea în Germania și Spania, iar în Asia s-a instaurat regimul militar japonez.

Fascismul, prin politica sa agresivă, războinică, pune tot mai evident în primejdie libertatea și independența popoarelor, pacea mondială. Și în România și-au făcut apariția organizații fasciste, printre care «Garda de fier» — agentura Germaniei naziste în țara noastră. În aceste condiții muncitorimea și partidul ei și-au asumat sarcina istorică de a acționa pentru unirea tuturor forțelor democratice, patriotice în lupta împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea libertății și integrității patriei noastre. La începutul anului 1939, armatele hitleriste ocupaseră deja o parte a Cehoslovaciei. Față de această cotropire, de această samavolnicie a Germaniei fasciste care amenința și integritatea și libertatea României, muncitorimea a luat atitudine hotărâtă, s-a ridicat cu fermitate, condamnând agresiunea fascistă, chemînd masele populare la luptă pentru a se opune invadatorului, pentru a apăra patria.

Marea demonstrație de la 1 Mai 1939, desfășurată sub semnul unității, al unui front unic al forțelor progresiste, a pus în lumină patriotismul muncitorimii române, hotărîrea ei de a se opune fascismului, de a apăra interesele naționale supreme ale României.

Istoria a consemnat contribuția excepțională pe care Domnul Nicolae Ceaușescu, pe atunci în vîrstă de 25 de ani, dar cu o bogată experiență revoluționară, la adus la organizarea acestei uriașe manifestații. Acest fapt demonstrează o dată în plus, prețuirea de care se bucura în rîndul muncitorimii române. Este necesar, de asemenea, să subliniem că un rol important a avut în această acțiune și Doamna Elena Ceaușescu (Petrescu). Atunci, ca și astăzi, Președintele Republicii Nicolae Ceaușescu și Doamna Elena Ceaușescu s-au dovedit a fi, ceea ce istoria va reține, «suflet în sufletul poporului», exponenți reali ai dorinței lui de a apăra valorile naționale, de a trăi în pace cu toate națiunile lumii.

Manifestații similare cu cele din București au avut loc și în alte centre ale țării, la Ploiești, Iași, Cluj, Timișoara, Alba Iulia, în Valea Jiului și altele. Toate acestea au exprimat combativitatea muncitorimii române, hotărîrea ei, a forțelor democratice, antifasciste, de a lupta pentru cauza libertății și democrației, a independenței și integrității României.

Demonstrațiile de la 1 Mai 1939 au avut și un puternic ecou internațional, fiind apreciate în presa străină a vremii ca unele din cele mai mari manifestări muncitorești antifasciste pe plan mondial, în condițiile în care Germania hitleristă trecuse la aplicarea planurilor ei de înrobire a popoarelor.

Prin politica de cedare și compromis, față de pretențiile de dominație mondială ale Germaniei naziste, promovate de cercurile conducătoare din diferite state, s-a încurajat acțiunea agresivă a hitleriștilor și astfel a fost deschisă calea declanșării de către forțele fascismului a celui de-al doilea război mondial.

În aceste împrejurări deosebit de complexe ale situației politice interne și internaționale, țării noastre, aflată singură, — ca urmare a

politicii cercurilor conducătoare — în fața agresiunii Germaniei hitleriste, i-a fost impus odiosul Dictat de la Viena și a fost instaurată dictatura militaro-fascistă, care a înrobii țara, Germaniei. Hitleriștii și regimul antonescian au aruncat țara în războiul agresiv dus de Germania împotriva Uniunii Sovietice.

În acest moment istoric de grea cumpără pentru poporul nostru, ca și pentru alte popoare, muncitorimea în frunte cu Partidul Comunist Român, s-a ridicat cu toate forțele la lupta împotriva dictaturii antonesciene a dominației Germaniei naziste și a războiului contra Uniunii Sovietice, organizând mișcarea de rezistență, lupta pentru sabotarea mașinii de război, pentru răsturnarea regimului militaro-fascist, pentru alăturarea României coaliției antihitleriste.

În acel moment Partidul Comunist Român a desfășurat o largă activitate pentru realizarea untății tuturor forțelor muncitorești și progresiste, ca nucleu al frontului democratic, patriotic și antifascist național ce avea să asigure doborârea dictaturii militaro-fasciste. S-a realizat atunci o platformă politică de luptă comună a tuturor forțelor democratice, ce avea la bază salvagardarea intereselor țării, grav amenințată în însăși ființa ei națională.

La mijlocul lunii aprilie 1944 a fost fărur Frontul Unic Muncitoresc, dar conducerile celor două partide, comunist și social-democrat, care au realizat acest front, au hotărât ca acest eveniment de importanță istorică să fie adus la cunoștința opiniei publice prin manifestul dat publicității, în mod simbolic, la 1 Mai.

Așadar, la 1 Mai 1979 aniversăm și împlinirea a 35 de ani de la acest eveniment epocal în mișcarea muncitorească din țara noastră — crearea Frontului Unic Muncitoresc, care a constituit factorul esențial în lupta pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, pentru ieșirea României din războiul contra Uniunii Sovietice, alăturarea sa la coaliția antihitleristă și trecerea la dezvoltarea democratică și la transformarea socialistă a țării. În manifestul proclamat la 1 Mai 1944 se spunea : «În ziua de 1 Mai, ziua ei de luptă și speranță, muncitorimea, organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întregul popor român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoarea politică, credința religioasă și apartenența socială, la lupta hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste... pentru o Românie liberă, democratică și independentă».

Frontul Unic Muncitoresc a avut un rol esențial în unirea tuturor forțelor politice progresiste, a tuturor elementelor patriotice pentru salvarea României de la dezastru național. Lupta antifascistă, îndelungată și grea, a dus la victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din August 1944, la eliberarea țării de sub dominația străină, la întoarcerea armelor împotriva armatei hitleriste.

De la acele zile istorice au trecut 35 de ani. Astăzi România socialistă rememorează în fiecare an cu prilejul sărbătorii zilei închinată muncii, roadele muncii celor ce făuresc pe meleaguri străbune o țară nouă, înfloritoare.

România socialistă este o țară a muncii, iar poporul nostru este cunoscut și recunoscut ca popor al muncii, un popor harnic, care de-a lungul veacurilor și-a apărat glia și n-a rîvnit niciodată la roadele muncii altui popor. Într-un interval istoric foarte scurt, România socialistă s-a transformat dintr-o țară agrară slab dezvoltată, într-o țară industrial-agrară, cu o industrie puternică și cu o agricultură modernă. Producția globală industrială a anului 1978 a fost de 42 ori mai mare decît cea a anului 1938, iar producția globală agricolă de aproape 3 ori mai mare. Venitul național a fost, în comparație cu anul 1938, de 13 ori mai mare, în 1978. Tot în anul trecut, totalul investițiilor realizate în economie s-a ridicat la 196,6 miliarde lei. S-a dezvoltat comerțul exterior, volumul acestuia ridicîndu-se, în 1978 la 76,8 miliarde lei-valută, fiind de 46 de ori mai mare decît în 1948, țara noastră avînd astăzi relații economice, în mod practic, cu aproape toate țările lumii. Numărul tractoarelor care lucrează astăzi pe ogoare trece de 135.000, iar îngrășămintele chimice pe hectar sînt de 113 kg. în 1978, de 130 ori mai mult față de anul 1938. Dacă în producția totală de cereale din 1938 se înregistrau 8.962.000 tone, în primii trei ani ai cincinalului 1976—1980 media anuală a fost de peste 19 milioane tone.

Iată doar numai cîteva date statistice culese din presă, care atestă niveluri de dezvoltare actual al României socialiste.

Biserica noastră strămoșească, pârtașă de veacuri la bucuriile și necazurile poporului în sînul căruia s-a născut, sprijină cu tot sufletul, prin ierarhii, clerul și credincioșii ei, toate eforturile construirii noii vieți socialiste, aducîndu-și cu posibilitățile sale specifice contribuția la înflorirea gliei străbune, la o viață îmbelșugată, cinstită, liberă și demnă a tuturor celor care de peste două milenii trăim și muncim pe acest pămînt binecuvîntat, patria noastră România.

De sărbătoarea muncii, 1 Mai, ne bucurăm și noi, cler și credincioși, de rezultatele celor ce sfințesc pămîntul cu mintea și cu brațele lor.

REDACȚIA

ANUL INTERNAȚIONAL AL COPILULUI

Fenomenele multiple ale lumii contemporane, au impus comunității internaționale căutarea unor căi și metode de a rezolva în modul cel mai fericit posibil problemele ce-i stau în față și cu care este confruntată. Mai mult ca oricînd pînă acum omenirea își dă seama că viitorul este același pentru toți și că problemele vitale ale umani-

tății nu pot fi rezolvate decât prin eforturile concertate ale tuturor poezilor și țării lumii, indiferent de mărimea sau orînduirea lor socială.

Diversitatea și complexitatea vieții sociale economice, politice și culturale, reprezentată de: diviziunea internațională a muncii, cooperarea internațională multilaterală, eforturile pentru menținerea păcii și securității, dorința de apropiere între oameni, noi forme de relație între națiuni și state, progresul general al omenirii etc. a determinat crearea în cadrul comunității internaționale a unor organisme corespunzătoare atingerii acestor scopuri:

Cel mai de seamă organism mondial constituit în acest scop, este după cum se știe ONU, Organizație internațională guvernamentală, creată în 1945 prin Tratatul semnat în 26 iunie la San Francisco și intrat în vigoare la 24 octombrie același an, dată socotită de atunci ca Ziua Națiunilor Unite.

De la constituirea sa și pînă în prezent, ONU prin organele și organismele sale specializate a avut diverse și variate inițiative, menite să reglementeze diferite probleme internaționale. Printre cele mai lăudabile inițiative este și hotărîrea Națiunilor Unite de a proclama anul 1979 «An internațional al copilului», ca expresie a grijii față de copiii din toată lumea, copilăria fiind considerată pe drept cuvînt primăvara vieții, iar copiii viitorul omenirii.

Preocuparea ONU față de copii datează chiar din perioada începutului organizației. La un an de la înființare, ONU, printr-o rezoluție a Adunării generale a hotărît înființarea la 11 decembrie 1946 a UNICEF — Fondul Națiunilor Unite pentru copii — cu scopul ajutării copiilor din Europa, victime ale celui de al II-lea război mondial. Apreciîndu-se rolul și strădaniile UNICEF în aducerea la îndeplinire a sarcinilor pentru care fusese creat, s-a hotărît menținerea în continuare a acestui organism și extinderea acțiunilor sale asupra copiilor și familiilor din țările în curs de dezvoltare, din zonele care au avut sau aveau să sufere de pe urma unor calamități naturale sau sociale: secete, inundații, cutremure, războaie, boli, epidemii. Eforturile în timp au fost încununate de succese de seamă și ca o recunoaștere a strădaniilor și a valorii activității UNICEF, a fost conferit acestui organism Premiul Nobel pentru Pace în anul 1965.

De atunci rolul UNICEF a crescut și ca urmare s-au definitivat și structurile organizatorice, astfel că în prezent Fondul Națiunilor Unite pentru copii se prezintă ca o organizație specializată a ONU, sub conducerea și controlul direct al Consiliului Economic și Social (ECOSOC), avînd ca organe proprii de conducere: Consiliul de Administrație, ales pe o perioadă de trei ani, din reprezentanții a treizeci de state, un Secretariat, condus de un director general numit de Adunarea generală a ONU și mai multe birouri regionale în Asia, Africa, America și Europa.

Activitatea concretă este oglindită de programele de asistență pe care UNICEF le are în 100 de țări, vizînd ajutorarea a peste 800 de milioane de copii, care trăiesc în condiții din cele mai grele.

Principalele orientări ale acestui vast program de ajutorare constau în următoarele forme de activitate: acordarea de asistență în unele programe naționale care se referă la copii; aprovizionarea cu echipament pentru aceste programe și în al treilea rând, fonduri pentru formarea personalului necesar care să lucreze cu și pentru copii (profesori, personal sanitar etc.).

În baza acestor coordonate, preocupările și prioritățile vizează: sănătatea copilului, educația, alimentația, servicii sociale și asistență specială, puncte și principii înscrise și în Declarația drepturilor copilului, elaborată în 1959.

Preocuparea pentru sănătatea copilului s-a impus pornindu-se de la unele constatări triste, și anume că în unele țări în curs de dezvoltare, 25—30 la sută din copii mor înainte de a împlini cinci ani, că rata mortalității infantile este de 8 ori mai mare în țările cele mai sărace față de cele bogate și că un mare număr de copii duc lipsă de apă potabilă, fapt ce le cauzează boli contagioase ca dizenteria, holera, gastrita infantilă etc.

Pentru combaterea acestor stări de lucruri, UNICEF finanțează programe de asistență privind sănătatea și apa în 100 de țări, pregătește personal medical care asigură vaccinurile necesare și echipază cu materiale adecvate numeroase centre de sănătate, spitale și dispensare.

Preocuparea pentru educație vizează conform principiului 7 al Declarației drepturilor copilului, «o educație care trebuie să fie gratuită și obligatorie... care să contribuie la cultura sa generală și care să-l facă să devină un membru util al societății. Și în acest domeniu statisticele prezintă o situație sumbră, edificator fiind procentul de 50 la sută analfabeți din populația de peste 15 ani din lume. Și în această direcție UNICEF și-a concentrat atenția alocând fonduri pentru susținerea programelor de educație în circa 90 de țări, contribuind la pregătirea de profesori și învățători din rîndul populației locale și dotînd cu echipament didactic zeci de mii de școli.

Referitor la alimentația copilului, programele de ajutorare au pornit de la constatarea că un sfert din mortalitatea copiilor sub 5 ani se datorește subalimentației și că 50—60 la sută din copiii subalimentați prezintă, din această cauză, deficiențe fizice și intelectuale. Ajutorarea în acest domeniu vizează 60 de țări și constă în finanțarea unor programe de asistență în domeniul alimentației, în echiparea unor centre de păstrarea hranei în condiții igienice și în trimiterea de alimente în unele țări în curs de dezvoltare.

În privința serviciilor sociale și a asistenței speciale, activitatea UNICEF vizează creșterea copilului «într-un spirit de înțelegere, prietenie între popoare, de pace și fraternitate universală și în sentimentul că trebuie să-și consacre energia și talentul în serviciul semenilor săi». Situațiile speciale se referă la extremele urgente din lume, cauzate de diferite calamități și pentru care UNICEF a alocat în ultimii cinci ani 23 la sută din venitul său.

Aceste probleme și fenomene complexe legate de viața și dezvoltarea copiilor, au dus la hotărîrea Națiunilor Unite de a dedica anul 1979 tuturor copiilor lumii, tocmai pentru a atrage atenția comunității internaționale asupra nevoilor acestora și urgentei necesități ca acțiunile în favoarea lor să facă parte din dezvoltarea economică și socială.

Hotărîrea de a se proclama anul 1979 drept «Anul internațional al copilului» a fost luată de Adunarea generală a ONU la 21 decembrie 1976, prin rezoluția 31/169, avîndu-se în vedere că în acest an se aniversază 20 de ani de la adoptarea Declarației drepturilor copilului.

Mai mult decît o simplă aniversare, anul internațional al copilului, are menirea, așa cum arăta Secretarul General al ONU Kurt Waldheim «de a încuraja toate țările să-și revizuiască programele în vederea promovării bunăstării fizice și mintale a copiilor lor», și de a recunoaște copilul «ca o parte centrală a întregii dezvoltări economice, culturale și sociale», așa după cum definea acest obiectiv președintele Adunării generale ONU Indalecio Lievano (Columbia).

Necesitatea unui an internațional al copilului s-a impus după cum menționează și directorul general UNICEF Henry Labouisse în mesajul cu ocazia instituirii acestui an și «pentru că în multe părți ale lumii copiii sînt încă lipsiți de necesitățile elementare ale unei copilării normale, ale unei creșteri sănătoase și ale educației. Chiar țările cu bunăstare și abundență au cazurile lor de frustrați și dezmoșteniți: copii exploatați, copii neglijați, copii în nevoie, copii flămînzi».

S-a pornit de la convingerea că un an internațional al copilului oferă prilejul pentru fiecare stat de a întreprinde o trecere în revistă a politicilor lor privind copiii și de a stabili unele programe de acțiune ce vor trebui realizate, iar la nivel mondial de a se da un nou imbold eforturilor făcute prin UNICEF de ajutorare a copiilor din țările în curs de dezvoltare prin alocarea unei cote cît mai mari din resursele naționale și internaționale, programelor pentru apărarea copilului, nu numai în 1979, ci și în anii ce vin.

Deși nu s-a fixat un fond de finanțare, UNICEF ca principal organism al Națiunilor Unite desemnat să coordoneze activitățile anului internațional al copilului, a estimat încasări anuale de circa 200 milioane dolari, pe baza unor contribuții din partea unor țări industrializate, precum și din partea unor organizații neguvernamentale sau de la grupuri și persoane particulare. S-a recomandat însă ca accentul deosebit să fie pus pe inițiativele și programele naționale și în acest scop în 135 de state au și fost constituite consilii naționale pentru anul internațional al copilului, comisii ce au ca sarcină a face o evaluare a situației copiilor din țara lor, de a defini prioritățile, de a fixa pe plan național sau local obiectivele de acțiune în favoarea copiilor.

Pentru sprijinirea acțiunilor întreprinse în anul internațional al copilului, organele ONU au pregătit programe și manifestări speciale la care iau parte organizații internaționale și neguvernamentale. Ast-

fel, UNESCO și UNICEF au organizat un concurs mondial de desene ale copiilor pînă la 12 ani, cu tema «Eu în anul 2000». S-a hotărît emiterarea unui timbru comemorativ «1979 — An internațional al copilului», s-a publicat un Atlas care cuprinde statistici privind în special copiii pînă la 15 ani, mortalitatea infantilă, sănătatea și problema nutriției, educației și alfabetizării; s-a hotărît desfășurarea unui forum internațional pe problemele drepturilor copilului, forum ce se va desfășura la Budapesta între 2—7 iulie 1979 și se editează lunar un buletin special pentru cunoașterea și popularizarea activităților organizate în cadrul anului internațional al copilului.

Țara noastră, a cărei poziție activă la ONU în favoarea tinerei generații este bine cunoscută și apreciată, a salutat cu interes proclamarea unui An internațional al copilului, România făcînd parte dintre statele care au inițiat rezoluția pe baza căreia 1979 a fost declarat de către Adunarea generală ONU ca an internațional al copilului. De asemenea RSR își aduce contribuția la eforturile întregii umanități pentru ca în epoca noastră, tînăra generație să se bucure din plin de toate binefacerile civilizației. Sînt cunoscute inițiativele României la ONU privind promovarea în rîndurile tineretului, a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare sau modul cum țara noastră ajută la formarea tinerilor din țările în curs de dezvoltare, direcții cuprinse și în obiectivele anului internațional al copilului.

În privința atenției pe care țara noastră o acordă acestui an, de menționat în măsurile luate pentru ca acest an festiv să se desfășoare în cele mai bune condițiuni cu rezultatele scontate, atît pe plan național, cît și internațional.

Astfel, încă din 1978 s-a hotărît constituirea unei Comisii Naționale de coordonare a activităților privind Anul internațional al copilului, Comisie din care fac parte reprezentanți ai instituțiilor ce au atribuții în creșterea și educarea copiilor.

La începutul Anului internațional al copilului s-a hotărît majorarea alocației de stat pentru copii din fondurile realizate prin diminuarea cheltuielilor militare, măsură ce exprimă totodată și o inițiativă de pace, colaborare și dezarmare, în scopul înlăturării din viața internațională a spectrului înfricoșător al războaielor, pentru ca omenirea, copiii din întreaga lume să crească fericiți, să se bucure de viață.

S-au luat măsuri de intensificare a eforturilor de asigurare a unor condiții tot mai bune de viață și învățatură pentru tînăra generație. Se are în vedere asigurarea unor condiții tot mai bune pentru creșterea tinerei generații, printr-o înaltă asistență socială și sanitară, prin dezvoltarea mijloacelor de ocrotire și refacere a sănătății, de protejare a mamelor și copiilor.

Pentru învățămînt, se vor da în folosință 2967 săli de clasă, 22634 locuri în grădinițe, 33.556 locuri în internate, 2707 în case de copii, 600 locuri în grădinițe și școli pentru deficienți, 10630 locuri în ate-

liere-școală. Cooperativele agricole de producție și Consiliile Populare vor constitui din fonduri proprii 87 de unități școlare cu 4850 locuri și 14 creșe cu 990 de locuri.

Urmărindu-se dezvoltarea bazei materiale necesare activităților cultural-artistice se va construi «Centrul copilului» și «Casa Centrală a Pionierilor și Șoimilor Patriei», se vor realiza noi amenajări în complexele de vacanță și se vor construi sate de vacanță în unele județe ale țării.

Activitatea culturală cu tematică specială pentru copii prevede pentru Anul internațional al copilului, prezentarea de către fiecare țară din țară a unei premii pentru copii, realizarea a 32 de filme și a 270.000 de diafilme pentru copii, iar editurile vor tipări 180 de titluri noi de cărți adresate copiilor.

Pentru crearea de condiții cât mai bune, de practicare a sportului se vor construi bazine de înot acoperite, patinoare descoperite, săli de antrenamente și de sport și multe spații de joacă și terenuri pentru jocuri sportive.

Pentru aprovizionarea copiilor cu produse alimentare și de îmbrăcăminte specifice lor, se va pune în funcțiune o fabrică de diverse produse alimentare pentru copii cu o capacitate de 2000 tone pe an și se vor înființa în reședințele de județ «magazinele pionierilor și șoimilor patriei» ce vor desface în special materiale pentru cercurile tehnico-aplicative și alte produse pentru copii.

În scopul popularizării preocupărilor Statului față de asigurarea celor mai bune condiții de studiu și de viață pentru copii, în cadrul Festivalului Național «Cântarea României» se vor iniția concursuri pe diferite teme care să oglindească această popularizare și grijă a Statului, vor avea loc întâlniri ale copiilor cu oameni de știință și cultură și se vor organiza manifestații cultural-artistice cu tematică inspirată din viața și activitatea copiilor.

Pe planul activităților externe, ca expresie a adeziunii la acțiunile preconizate pe plan mondial în Anul internațional al copilului, țara noastră va întocmi o informare privitoare la activitățile desfășurate în România, informare care să fie difuzată ca document ONU. România va participa la toate marile manifestări internaționale: conferințe, manifestări cultural-artistice și sportive, la elaborarea unor materiale documentare privind creșterea și educarea copiilor și tineretului, la schimburi bilaterale de expoziții, publicații, iar în Tabăra internațională de la Năvodari, își vor petrece vacanța copii din circa 40 de țări ale lumii, care vor participa și la a doua ediție a Festivalului internațional intitulat sugestiv «Copiii lumii doresc pacea» precum și la alte manifestații și acțiuni dedicate Anului internațional al copilului care vor constitui noi punți în apropierea și întărirea prieteniei copiilor de pretutindeni.

O atenție deosebită se va acorda ajutorării copiilor din țările în curs de dezvoltare, prin livrarea de medicamente, donarea unor obiec-

te și prin organizarea la București a unui curs de perfecționare pentru cadrele sanitare și didactice care lucrează pentru copiii handicapați neuro-psiho-motor.

Prin măsurile pe plan intern și extern, țara noastră își aduce contribuția la finalizarea obiectivelor fixate pentru Anul internațional al copilului, modul de rezolvare a problemelor legate de creșterea și educarea copiilor țării, cât și formele de ajutorare a copiilor din țările slab dezvoltate, sau facilitarea contactelor cu copiii din multe țări ale lumii, constituind un exemplu și pentru alte țări și în același timp un răspuns constructiv la apelul ONU care vizează ca Anul internațional al copilului să fie și un prilej pentru a încuraja și mai mult aplicarea Declarației drepturilor copilului, pentru ca într-adevăr copiii să fie feriți de «practicile care pot favoriza discriminarea rasială, religioasă sau de orice alt fel».

Dacă cele de mai sus reprezintă obiective ale comunității internaționale și modalități de rezolvare națională, în acest context și prin prisma aportului pe care îl aduc și organizațiile neguvernamentale, unele instituții și chiar persoane particulare, putem menționa și faptul că Biserica a fost și este preocupată de creșterea în bune condiții a tinereii generații.

Păstrătoarea mesajului biblic al Mântuitorului care zice «Lăsați copiii să vină la Mine» (Marcu X, 14), sau al avertismentului că «cine va sminti pe unul dintre aceștia mici, mai bine i-ar fi lui să-și atârne de gît o piatră» (Matei XVIII, 6), Biserica a manifestat din totdeauna grija și preocuparea față de copii. În trecutul ei, Biserica Ortodoxă Română a organizat orfelinate, a ajutat și sprijinit material mulți copii în școli și a vegheat mai ales la buna lor creștere pentru a deveni cetățeni demni ai Patriei lor.

În prezent, cînd Statul în cadru instituționalizat și organizat se preocupă de creșterea copiilor, Biserica Ortodoxă Română salută toate aceste inițiative laudabile și dorește și ea ca Anul internațional al copilului să fie un an de realizări și mai ales de bun augur pentru viitorul fericit al copiilor și al lumii.

Prof. NICU OCTAVIAN

Mine și să bea. Cel ce crede în Mine, riuri de apă vie vor curge din pîntecele lui. Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe care aveau să-l primească acei ce cred în El. Căci încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu se proslăvise» (Ioan VII, 37-39).

Această «apă vie» care izvora din Hristos, din Jertfa Lui pe cruce — după ce s-a proslăvit și a trimis de la Tatăl pe Duhul Sfînt (Ioan XIV, 26; XV, 26), «care din al Meu va lua și vă va vesti» (Idem, XVI, 14), El a lăsat-o Bisericii și a împărtășit-o din belșug apostolilor, iar în parte și credincioșilor. De atunci, adică de la Cincizecime și după aceea, apostolii și toți sfinții de orice categorie de sfințenie, avînd aceste daruri, au devenit «izvoare de apă vie» și de tămăduiri de tot felul și în toate timpurile.

Despre «apa cea vie» a dreptei învățături, despre Hristos și opera Lui mîntuitoare, precum și despre «darul (harul) lui Dumnezeu revărsat în sfintele slujbe și prin sfintele Taine, vorbește Mîntuitorul și în convorbirea cu samarineanca în Sihar la puțul lui Iacob. Atunci El îi spune: «De-ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți zice dă-Mi să beau, tu ai fi cerut de la El și ți-ar fi dat apă vie»... «Și cel ce va bea din apa (vie) pe care i-o voi da Eu nu va înseta în veac. Căci apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curățitoare spre viață veșnică» (Ioan IV, 10, 14). Vădindu-i păcatele, și descoperindu-i-se Domnul, ca Hristos-Mîntuitorul, femeia celor șase bărbați a devenit vestitoarea Lui; căci a adus pe mulți la El, care au crezut cuvîntului ei; iar restul cetății venind s-au convins și ei, invitîndu-L apoi în cetatea lor. De atunci, Samarineanca, fiind ca o înviată din moartea păcatului, după ce a băut din apa mîntuirii și a gustat din harul împărtășit prin Sfintele Taine, a ajuns mărturisitoare neînfrică a lui Hristos, murind ca martiră la Roma cu cei doi fii ai ei și devenind sfînta Fotinia, pe care Biserica o prăznuiește la 28 februarie.

Pe cei trăitori în păcat Hristos și Apostolii îi numesc «morți» în păcate. Despre fiul risipitor și desfrînat, care apoi s-a recules și și-a venit în sine, căindu-se, spune Domnul: «Mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat» (Luca XV, 24, 32). Același lucru reiese și din spusele apostolilor Pavel și Petru despre starea creștinilor dinaintea de primirea cuvîntului Evangheliei: «Pe noi cei ce eram morți în greșelele noastre ne-a făcut vii împreună cu Hristos — prin har sînteți mîntuiți! — Și împreună cu El ne-a sculat și ne-a așezat împreună cu El în cele cerești, în Iisus Hristos» (Efes. II, 5—6; cp. Rom. VIII, 11; I Petru II, 24). Iar Apostolul Ioan scrie: «Noi știm că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați: cine nu iubește pe fratele său rămîne în moarte» (I Ioan III, 14). Iar în Apocalipsă (descoperirea ce i se face) aude glasul Domnului, spunînd căpeteniei bisericii din Sardes: «Știu faptele tale, că ai nume, că trăiești, dar ești mort» (Apoc. III, 1).

Apostolii cei necărturari, înnoiți prin harul Duhului lui Hristos și al Sfîntului Duh au devenit izvoare de apă vie, curgătoare spre viață veșnică, propovăduind pretutindeni Evanghelia împărăției, săvîrșind minuni și întemeind biserici. Învățătura sfîntă și dreaptă a Evangheliei

luminează și potolește setea sufletească; iar harul Sfințelor Taine săvârșite în Biserică de slujitorii Ei este curățitor de păcate, sfințitor, înnoitor și întăritor, din care decurg mulțime de harisme necesare «spre zidirea Bisericii» (I Cor. XIV, 12).

Apostolii întâi învățau, apoi botezau și-și puneau mîinile peste cei botezați, ca să le «dea Duhul Sfînt» (Fapte VIII, 17; XIX, 6) cu unele harisme. După Înviere acordîndu-le harul apostolesc prin suflarea Sfințului Duh (Ioan XX, 21—23), Hristos — Arhiereul ceresc le poruncește: «Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă» (Matei XXVIII, 19—20). Dreapta învățătură — opusă celei false a prorocilor și a învățătorilor mincinoși (cf. Matei VII, 15; XXIV, 11; I Tim. IV, 1: II Petru II, 1) și eretici, pe care apostolii i-au anatemitizat (cf. Gal. I, 9; I Tim. I, 19; 20; II Tim. II, 17—18; Tit III 10) — este temelul puternic al credinței mîntuitoare; ei îi urmează botezul — și celelalte Taine — al căror har sfințitor odrăslește harismele. Căci zice Domnul: «Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui, iar cel ce nu va crede (și nu se va boteza) se va osîndi». Iar celor ce vor crede (și se vor boteza) le vor urma aceste semne: în numele Meu vor scoate demoni, în limbi noi vor grăi. Șerpi vor lua în mîini și chiar ceva dătător de moarte de vor bea nu-i va vătămă; peste cei bolnavi își vor pune mîinile și se vor face sănătoși» (Marcu XVI, 16—18).

Asemenea daruri sau harisme au început a se revărsa din belșug la — și după Pogorîrea Duhului Sfînt, în ziua Cincizecimii (Fapte II, 4; X 45—48; I Cor. XII, 8—11.28; Efes. IV, 11), precum făgăduise Mîntuitorul Hristos (Ioan VII, 37—39; Marcu XVI, 17—18). Și acestea erau — pe lîngă dreapta învățătură — «riuri de apă vie» ce aveau să curgă din gura și inima lor. Între ele este și harisma rugăciunii. Petru și Ioan vindecă pe ologul de la poarta templului, în numele lui Hristos (Fapte III, 1-9), apoi Petru pe slăbănogul Enea (idem, IX, 33-34) și învie, prin rugăciune, pe Tabita o ucenică, numită și Căprioara, în Iope (Fapte IX, 36-41).

Mîntuitorul Hristos a lăsat Bisericii toată această comoară nesfîrșită de izvoare de «apă vie» prin care slujitorii ei să adape lumea însetată de învățatura și harurile Lui. Aceasta, spre a ajuta pe cei ce cred la creșterea și desăvîrșirea lor în viața cea nouă de dragoste, frățietate, unire, dreptate și pace pregătîndu-i pentru viața veșnică; iar în caz de boală pentru tămăduire a lăsat și Taina Maslului (cf. Marcu VI, 13; Iacob V, 14-15), pe lîngă harismele tămăduitoare, prin Mirungere (Efes. I, 13—14) etc.

Apoi tot în Biserică sînt «izvoare de apă vie», sfinții și moaștele lor purtătoare de har și făcătoare de minuni, adesea; precum și Crucea și sfințele lor icoane purtătoare de har, din harul lor; ba chiar și veșmintele sfînte de care se ating credincioșii, ca odinioară femeia hemoroiză de doisprezece ani, care atingîndu-se de haina Mîntuitorului s-a tămăduit (cf. Marcu V, 29-34); sau ca «umbra lui Petru» (Fapte V, 15) și

«ștergarele lui Pavel» (Fapte XIX, 12) care tămăduiau pe bolnavi. Multe din aceste odoare sfinte s-au dovedit adesea făcătoare de minuni, izvoare de energie spirituală, izvorite din Izvorul cel Mare — Hristos.

Unul din multele izvoare sfințitoare este și Aghiasma Mare, sau Mică, adică apa sfințită, care este dătătoare de sănătate și tămăduitoare de multe suferințe. Dumnezeu a lăsat, în adevăr, apei în general rolul binefăcător de a întreține viața; căci apa împreună cu aerul și hrana etc. sînt elementele de bază ale vieții. Există și unele izvoare naturale de apă dăruite de El cu putere dătătoare de sănătate, la care merg cei suferinzi și fac cură de ape, sau tratament. Și în acestea este o lucrare a lui Dumnezeu. Dar nici unul din ele nu se poate compara cu puterea sfințitoare a aghiasmei, sau a izvorului tămăduirii, dobîndite prin puterea și harul rugăciunii preoțimii, purtătoare de har special.

Mîntuitorul amintește de scaldătoarea Vitezda, la care mergeau bolnavii, de tot felul, să se tămăduiască, în ale cărei pridvoare a aflat pe slăbănogul care aștepta de 38 de ani, minunea vindecării. Dar acolo aceea apă nu avea putere de tămăduire decît cînd cobora îngerul Domnului și tulbura apa și se tămăduia numai cel care intra primul în acea apă (cf. Ioan V, 2—9). La fel se vorbește de scaldătoarea Siloamului, la care după ce unge ochii orbului din naștere cu tină, Iisus îl trimite să se spele; și spălîndu-se și-a căpătat vederea (Ioan IX, 1-8). Aici apa la cuvîntul Stăpînului și-a căpătat puterea tămăduitoare, căci: «spălîndu-se s-a întors văzînd» (Ioan IX, 7).

În aghiasmă însă nu mai lucrează îngerul Domnului prin tulburare, ci însăși Sfînta Treime care o sfințește, prin invocarea Sfîntului Duh, invocat în rugăciune de preotul slujitor; de aceea are o putere de sfințire și de tămăduire mai mare decît orice altă apă.

Din vechime, poate chiar din sec. V, de la faptul amintit, s-a luat rînduiala aceasta ca în ziua Izvorului Tămăduirii să se săvîrșească sfințirea apei, în Biserica Ortodoxă, și este socotită ca o aghiasmă deosebită, cu o putere mai mare de sfințire și de tămăduire de boli. Dacă nu toți cîți se împărtășesc din acest «izvor miraculos» — aghiasma, se tămăduiesc de suferințele lor trupești este pentru că sînt obstacole în calea ei; fie că sînt păcate grele, fie că sînt îndoieli, necredință sau o credință slabă și nedeplină. Fiindcă, în genere vorbind chiar cei care sînt credincioși nu au o credință puternică și deplină, adică să creadă corect și tot ceea ce învață Biserica, de la Hristos. Ci, cei mai mulți își au rezervele, sau convingerile lor proprii, care le permit, socot ei, ca pe unele adevăruri de credință să le accepte, iar pe altele să le lase de o parte. Or, credința trebuie să fie nefalsificată și integrală, nu cîrpeiată, ciunită. Aici este pricina ineficacității aghiasmei — ca și a celorlalte căi, sau «izvoare» amintite — asupra tuturor, iar nu în puținătatea sfințitoare și de tămăduire a ei.

Cînd Iisus vrea să vindece pe slăbănogul de la Vitezda, mai întîi îl întrebă: «Vrei să fii sănătos?» (Ioan V, 6). Și el răspunde: «Doamne, nu am om ca să mă bage în scaldătoare...» (v. 7), adică, vreau și cred...; iar tatălui copilului lunatic, cu duh mut și surd, îi spune — cînd îl roa-

gă să-l vindece: «De poți crede, toate sînt cu putință celui ce crede...». Iar el a zis: «Cred Doamne, ajută necredinței mele» (Marcu IX, 23-24). El a crezut din adîncul inimii și fără rezerve și îndată i-a tămăduit fiul.

Nu se poate crede și în Hristos și în superstiții care sînt idei ale întunericului, și manifestări diabolice; și nu se împacă credința cu nelegiuirile. În acest sens Sfîntul Apostol Pavel spune clar: «Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși (rău credincioși), căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtășire are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos și Veliar (Velzebul), sau ce parte are un credincios cu un necredincios?... Noi sîntem templul lui Dumnezeu celui viu» (II Cor. VI, 14-16). Deci numai cei în care să-lășluiește Hristos — Izvorul cel Mare — cu celelalte Persoane ale Sfintei Treimi se adapă cu folos din «apa cea vie» a acestui Izvor unic, și simt asupra lor lucrarea binefăcătoare a tuturor izvoarelor harice și miraculoase.

Există de asemenea și «locuri sfinte», pe unde s-a arătat, sau a lucrat Dumnezeu, Domnul Hristos, sau Maica Domnului, socotite pline de dar, ca muntele Sinai, Betleemul, Muntele Măslinilor, sau Eleonul, Ierusalimul etc. locuri unde s-a născut, a crescut, a propovăduit, a pățimit și s-a proslăvit Hristos. Orice creștin adevărat pășind prin aceste locuri sfinte, este copleșit de emoții și de un fior sfînt care-i cuprinde toată ființa sa lăuntrică, de parcă ar merge alături de Hristos, ascultîndu-l chemarea și sorbindu-l cuvintele dătătoare de viață. Încît poate exclama, ca oarecînd Petru: «Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai cuvintele vieții celei veșnice. Și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu» (Ioan VI, 68-69). Căci El, Hristos, este Viața și Izvorul vieții și al apei viei.

Din aceste idei ale Sfintelor Scripturi ale Noului Testament și din trăirea lor de către creștinii veacurilor primare, pînă astăzi, idei trecute în Tradiție, a luat naștere cîntarea cultică a Bisericii, care le-a înmănușat și pe care o auzim cîntîndu-se la sfințirea apei. Cu acest prilej, credincioșii aud preotul sfințitor, cîntînd: «Izvorul tămăduirilor avînd sfințiilor cei fără de arginți, tămăduiri dați tuturor celor ce le trebuiesc, că de prea mari daruri v-ați învrednicit de la Izvorul cel pururea curgător al Mîntuitorului nostru; că a zis către voi Domnul, ca și către cei împreună cu Apostolii: «Iată v-am dat vouă putere asupra duhurilor necurate ca să le scoateți pre ele și să tămăduiți toată boala și toată durerea. Pentru aceea, întru învățăturile Lui bineviețuind, în dar ați luat, în dar dați, tămăduind patimile sufletelor și ale trupurilor».

Bunul Dumnezeu, Cel în Treime Sfînt, care în nemărginita Sa iubire de oameni, pentru mîntuirea noastră ne-a lăsat la îndemînă în Biserică — și în casele noastre — atîtea daruri sfinte și atîtea «izvoare de apă vie», dătătoare de viață și chiar de viață veșnică, să reverse tot mai mult din darurile Sale cele bogate, peste noi toți. Ca Cel ce nu vrea moartea niciunui păcătos, ci întoarcerea și mîntuirea lui, să reverse din aceste daruri și izvoare și peste toți cei puțin credincioși, sovăielnici, sau cu o credință nedeplină, parțială, pentru ca și ei să vină

la dreapta și totala credință. Și astfel și în ei și în noi toți să se înflăcăreze credința, să se aprindă harul lucrător și să simțim cu toții din plin binefacerile acestor izvoare sfinte de apă vie care lucrează efectiv asupra noastră, pentru potolirea setei spirituale și a tămăduirilor noastre sufletești și trupești.

Pr. IOAN MIRCEA

LA DUMINICA MIRONOSIȚELOR

Biserica noastră dreptmăritoare sărbătorește astăzi Duminica Mironosițelor, praznicul de pomenire al acelor femei credincioase care au stat cu profund devotament în slujba Domnului, în vremea propovăduirii Sale printre oameni, dar mai ales în vremea răstignirii și a învierii.

Dacă Apostolul Toma a avut nefericirea să fie cel din urmă dintre Apostoli care să audă de Învierea Domnului și să-L vadă, temele mironosițe, pentru pietatea și credința lor, au fost învrednicite să afle cele dintâi și să vestească Apostolilor și apoi lumii întregi, marea minune a Învierii.

După ce s-a consumat sublima dramă de pe Golgota, puternice semne cosmice adevăresc dumnezeirea Celui crucificat. Pământul s-a cutremurat, stîncile s-au despiciat, mormintele s-au deschis! A fost suspinul prelung al naturii în fața tragediei ce s-a petrecut! Iar catapeteasma templului s-a rupt în două de sus pînă jos, descoperind sanctuarul Vechiului Testament. Ordinea veche dispăre, un nou sanctuar se ridică, pe altarul căruia se va aduce de aci înainte Jertfa curată și ne-sîngeroasă a Noului Testament, de la răsărituri și pînă la apusuri.

În fața acestor semne supranaturale, pînă și centurionul roman care stătea de pază la cruce, exclamă cutremurat: *«Acesta cu adevărat Fiul lui Dumnezeu a fost»!*

Și într-adevăr, iată minunea cu adînci rezonanțe în sufletele credincioșilor, prin care Iisus și-a adevărit din nou în chipul cel mai neîndoielnic și convingător atotputernicia maiestății Sale divine. În zorii zilei, a treia zi după moartea Mintuitorului, mormîntul străjuit se deschide și triumfător se înalță Hristos, biruitorul morții. Îngerul, în veșminte albe, strălucitoare, se arată femeilor mironosițe Maria Magdalena, Maria mama lui Iacob și Salomeea, care potrivit tradiției au venit la mormînt să unghă trupul Domnului cu miresme, zicîndu-le: *«Nu vă temeți voi, că pe Iisus Cel răstignit îl căutați». Nu este aici, că s-a sculat precum a zis; veniți și vedeți locul unde a zăcut. Duceți-vă de grabă și spuneți ucenicilor Lui, că s-a sculat din morți și iată va merge înaintea voastră în Galileea; acolo îl veți vedea. Iată v-am spus vouă»* (Matei XXVIII, 5-7). *«Dar pe cînd mergeau ca să vestească ucenici-*

lor, iată Iisus le-a întâmpinat și le-a zis: Bucurați-vă; Ci ele venind aproape, au cuprins picioarele Lui și s-au închinat Lui. Atunci Iisus le-a zis: Nu vă temeți. Duceți-vă și dați de veste fraților Mei, ca să meargă în Galileea și acolo Mă vor vedea» (Matei XXVIII, 9-10).

Femeile mironosițe au fost cele dintii ființe, cărora pentru credința și devotamentul lor față de Iisus, îngerul le vestește marea minune a Învierii Domnului.

Femeile mironosițe au fost cele dintii ființe care au fost învrednicite de către înger și de către Iisus, să vestească apostolilor Învierea.

An de an, Biserica noastră prăznuiește cu mare cinste numele acestor femei, vestind curajul și devotamentul lor față de divinul Învățător, manifestat atât în timpul vieții Mântuitorului pe pământ, cât și după moartea Sa, ca un prinos de recunoștință pentru binefacerile aduse de Iisus femeii creștine.

De aceea, astăzi în Duminica Mironosițelor vom închina cuvîntul nostru femeii creștine, încercînd să zugrăvim, să conturăm *misiunea, chemarea femeii creștine*.

Cea mai de seamă misiune a femeii este cea de *mamă*. Ce chemare sfințită și ce demnitate înaltă! Să rodești din trupul tău viață, să dăluiești din copiii cu care ți-a binecuvîntat Dumnezeu căminul familiar, caractere integre, distinse valori morale. Sînt prețioși savanții prin investigațiile științifice ce le fac zi de zi, în atmosfera gravă a laboratoarelor, ca și a bibliotecilor, dar mai prețioase sînt mamele, căci ele asigură trăinicia neamului omenesc.

Înzestrate cu o viguroasă structură sufletească, cu o sensibilitate aleasă și cu o excepțională generozitate, mamele sînt chemate cele dintii să facă din inima lor un lăcaș al Duhului Sfînt, iar din copiii lor, pilde strălucite de desăvîrșire morală.

Nu este etapă mai plăcută, vîrstă mai frumoasă în viața omului decît tinerețea. Este curată ca zăpada proaspăt căzută, strălucitoare ca raza soarelui, cristalină ca apa de izvor. Dar este și stadiul cel mai critic, tînărul fiind dornic de a cunoaște, de a pătrunde și de a analiza totul. Lui îi sînt deschise două căi: una, calea virtuții, pe care mergînd se va avînta spre culmile senine ale unei vieți ideale, cu perspective nebanuite de viitor; alta, calea păcatului, care îl va coborî în abisul tuturor fărădelegilor.

De aceea părinților și îndeosebi mamelor le incumbă sacra îndatorire de a îngriji de educația sufletească a copiilor lor, sădind în sufletul lor sămînța bunelor deprinderi care făuresc caracterele, secundînd astfel străduințele ce le depune școala — laboratorul de formare spirituală a tineretului. Căci aceia care mîine vor conduce destinele Patriei, vor trebui să exceleze nu numai prin pregătire temeinică, eroism și demnitate, ci și prin superioritatea lor etică. Mamele trebuie să se străduiască a sculpta în toată plasticitatea, în chipul cel mai sublim, tipul tînărului impus de vremurile actuale de profunde prefaceri sociale și transformări structurale. Să formeze din copiii lor, pe adevăratul om în plenitudinea existenței sale, pe omul iubirii, adevă-

rului și al dreptății, pe omul muncii conștiințioasă, care să-și dea contribuția prețioasă la înflorirea continuă a scumpei noastre Patrii, la înălțarea ei pe culmile însoțite ale civilizației, progresului social și fericirii.

Dar pentru ca această comoară prețioasă care este copilul să se poată dezvolta normal, se cere ca și căminul familiar să fie model de viață, expresie strălucită a armoniei, buneii-înțelegeri și a virtuților alese. Despărțirea celor doi soți are influență negativă asupra copiilor, determinându-i să naufragieze în ținuturi mlăștinoase, cu miasme morale vătămătoare și dau cel mai mare procentaj dintre aceia care trebuie să-și petreacă viața între gratii.

Sufletul părinților și mai cu seamă al mamelor, clocotind de iubire față de copiii lor, să reverse iubire într-înșii, iubire ce ne înalță, înobilează, transfigurează și ne eternizează ființa noastră umană.

Urmările unei serioase educații primite în familie, sînt incalculabile. Istoria Bisericii universale este împodobită cu o pleiadă de mame celebre, vrednice de toată admirația, care ne-au dat pe luceferii Ortodoxiei, pe un Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Atanasie cel Mare etc. Chiar și figurile cele mai reprezentative și proeminente ale Istoriei noastre naționale, domnitori ca Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul etc., își datoresc strălucirea, mamelor lor celebre.

În 1792 urcă pe scaunul Mitropoliei Moldovei, fiul de țăran din Bistrița Ardealului, Iacob Stamate. În ziua întronizării, între invitați sosește și o femeie îmbrăcată în straie țărănești. Mitropolitul o întîmpină cu deosebită dragoste, iar la recepție o așază în fruntea mesei. Autoritățile locale și membrii organelor mitropolitane în cuvîntul lor au conturat personalitatea mitropolitului. La sfîrșit, în răspunsul său, noul arhipăstor a accentuat că toate aprecierile făcute și toate elogiile aduse la adresa sa, se revarsă întîi asupra aceleia care stă în fruntea mesei, căci mama sa i-a imprimat încă din fragedă vîrstă, deprinderi nobile și simțăminte alese care făuresc caracterele.

Alături de această scenă impresionantă, să punem atîtea cazuri negative de copii, care prin comportarea lor lamentabilă nu fac cinste părinților, de multe ori chiar avînd atitudini lipsite de respect, necuviincioase.

Sărbătorind astăzi Duminica Mironosițelor, praznicul de pomenire al sufletului feminin cucerit de Hristos Mîntuitorul, cuvîne-se ca învățăturile ce se desprind din slava pericopei evanghelice, să le întipărim adînc în sufletele noastre, ale credincioșilor. Îndeosebi mamele să nu uite o singură clipă de obligațiile lor mărețe ce le au în îngrijirea sufletească a copiilor lor, îndeplinindu-și cu rîvnă și dragoste sublima lor chemare. Să dea neamului cît mai mulți copii, care să fie caractere integre, strălucite valori morale, coloanele de ornament ale familiei, societății, Bisericii și Patriei noastre scumpe, copilul fiind cu drept cuvînt crinul și decorul familiei. Prin copii renaște familia și societatea și tot de la ei începe și descompunerea.

Întocmai ca vestalele romane din timpurile antice, mamele să întrețină în căminul familiar focul sacru al iubirii creștine, armoniei și al înțelegerii. Aceasta, avînd convingerea că din familie începe mărirea și decăderea, binecuvîntarea și blestemul.

Cunoscînd că astăzi cheltuielile militare pe plan mondial au atins astronomica sumă de peste 400 miliarde de dolari pe an și conștiente de consecințele catastrofale ce le-ar avea declanșarea unei noi conflagrații mondiale în epoca atomică ce o străbatem, cu groaznicele mijloace de exterminare în masă, mamele trebuie să militeze cu însuflețire pentru salvagardarea păcii, pentru preîntîmpinarea unui război termonuclear, pentru crearea unei societăți fără arme și fără războaie, instaurarea unei păci trainice pe pămînt fiind misiunea fundamentală a lumii contemporane, o necesitate vitală în etapa actuală a dezvoltării societății omenești.

Conștiente de răspunderea ce o au în fața lui Dumnezeu și a istoriei, pentru zîmbetul cald al copilașilor, pentru asigurarea unui viitor luminos pe seama lor, *mamele trebuie să-și ridice cu tărie glasul pentru apărarea vieții și fericirii copiilor!*

Astăzi cînd știința și tehnica au atins culmi nebănuite, cînd omul se înalță cu succes în cosmos, spre uimitoarele îndepărtări ale universului, el vrea pace pe pămînt. *Amin!*

Pr. dr. VICTOR VLĂDUCEANU

LA ÎNĂLȚAREA DOMNULUI

Cînd vorbim de activitatea în trup a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, spunem că El a îndeplinit trei slujiri sau demnități: de Prooroc sau Învățător, Împărat și Arhiereu. Aceste trei slujiri sînt evidențiate poate mai mult decît în alt loc, de evenimentul pe care-l prăznuim astăzi și anume acela al Înălțării Sale cu Trupul la cer.

Înainte de săvîrșirea acestui minunat eveniment, Mîntuitorul Iisus Hristos «s-a înfățișat pe Sine viu după patima Sa prin multe semne doveditoare, arătîndu-li-se timp de 40 de zile și vorbind cele despre împărăția lui Dumnezeu» (Fapte I, 3), iar la împlinirea acestor zile, Cel de a treia zi înviat i-a adunat pe Sfinții Săi Apostoli și desăvîrșind misiunea Sa de învățător al lor le descoperă că I s-a dat «toată puterea în cer și pe pămînt», pe baza căreia le dă discipolilor Săi un mandat special, zicîndu-le: «drept aceea mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfintului Duh, învîțîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă» (Matei XXVIII, 19-20).

Această scurtă și concentrată prezentare a ultimei predici a Mîntuitorului Iisus Hristos înainte de slăvita Sa înălțare la cer, constituie completarea și desăvîrșirea întregii Sale învățăturii. Ultima predică a Învățătorului Suprem descoperă oamenilor o putere specială de a-i învăța și boteza pe oameni în numele lui Dumnezeu Cel întreit în persoane și că oamenii sînt chemați să păzească toate aceste învățături.

Îndeplinind această misiune a Sa de învățător al adevăratei credințe, Mîntuitorul, care fusese în chipul lui Dumnezeu... «făcîndu-se ascultător pînă la moarte și încă moarte pe cruce, Dumnezeu L-a prea înălțat și i-a dăruit lui nume, care este mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pămîntești și al celor de desubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl» (Filipeni II, 6,8-11).

Demnitatea de împărat a Mîntuitorului Iisus Hristos se revelează oamenilor în toată splendoarea ei, abia după îndeplinirea misiunii Sale pe pămînt. Prin ascultare deplină față de Tatăl, prin suferință și jertfă, Iisus Hristos nu numai că este înălțat la ceruri, căci și alți drepti s-au învrednicit de această extraordinară prețuire, dar El a fost înălțat la o demnitate specială, unică, la care toată suflarea este chemată să se închine.

Înălțarea cu trupul la cer a Domnului nostru Iisus Hristos este evenimentul care adeverește încă o dată și completează slăvita Sa înviere din morți. Cel pe care moartea nu a putut să-l învingă, în prezența apostolilor Săi, se ridică la cer, dovedindu-se încă o dată și pentru totdeauna stăpîn al legilor firii.

Cu puterea lui Dumnezeu au înviat și alții din morți, dar toți aceștia nu au putut scăpa decît pentru o scurtă perioadă de sub puterea morții, numai El, Singurul, a înviat din morți și moartea nu mai are putere asupra Lui, ca prin aceasta să devină singura și nedezmințita noastră cheazășie a învierii. Și această asigurare se confirmă prin înălțarea Sa la cer, că Mîntuitorul s-a suit la Tatăl Său cu trupul luat prin întrupare, prin care noi devenim moștenitori prin înfiere ai împărăției.

Înălțarea cu trupul la cer a Mîntuitorului Hristos, înseamnă cea mai înaltă demnitate la care poate fi ridicată firea noastră umană și prin aceasta ne sînt date nouă posibilități fără margini. Peste orizontul strîmt al păcatului și al morții, pentru om răsare acum soarele neapuz al îndumnezeirii Sale. Trupul înviat și înălțat la cer al Domnului nostru Iisus Hristos este cea mai sigură garanție a vieții noastre veșnice. Nesticăciunea Trupului Său devine hrana veșniciei noastre.

Dar această strălucită descoperire a demnității de Împărat a Mîntuitorului nu umbrește cu nimic veșnica Sa slujire de Arhiereu. În Vechiul Testament, arhiereul intra pentru scurtă vreme în Sfînta Sfintelor spre a aduce jertfă pentru poporul ales, ori acum Arhiereul «șade de-a dreapta tronului Slavei în ceruri» (Evrei VIII, 1), mijlocind pentru întreaga creatură.

În Vechiul Testament se aduceau jertfe sîngeroase pentru curăţire şi împăcare, dar Iisus Hristos, Arhiereu al bunătăţilor celor viitoare, s-a adus pe Sine jertfă pentru păcatele noastre. El a intrat nu în Sfînta Sfintelor făcută de mîini omeneşti, ci chiar în cer «ca să se înfăţişeze pentru noi înaintea lui Dumnezeu» (Evrei IX, 24). Acolo, Marele Arhiereu liturghiseşte cu îngerii şi sfinţii (Apocalipsă XIV, 1-20), aşa cum liturghiseşte şi pe pămînt în fiecare Biserică. Şi pentru ca toţi să se sfinţească cu sîngele Său, încă înainte de marea Sa jertfă, Mîntuitorul a stabilit ca întru pomenirea Sa să se dea credincioşilor Sîngele şi Trupul Său, care în mod tainic se aduc în Biserică jertfă nesîngeroasă pînă la sfîrşitul veacurilor.

Tulburaţi de strălucitul eveniment al Învierii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, slăviţii apostoli au urmărit cu bucurie dar şi cu temere evenimentele desfăşurate în timpul celor patruzeci de zile care au urmat. Erau oarecum neliniştiţi şi, după toată învăţătura primită, la ultima lor întîlnire au îndrăznit chiar să-L întrebe: «Doamne, oare în acest timp vei aşeza Tu, la loc, împărăţia lui Israel?» (Fapte I, 6). Mîntuitorul le atrage atenţia că «nu este al vostru a ştii anii sau vremurile pe care Tatăl le-a pus în Stăpînirea Sa» (Fapte I, 7), dar îi şi îmbărbătează spunîndu-le că «veţi lua putere, venind Duhul Sfînt peste voi, şi îmi veţi fi Mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi în Samaria şi pînă la marginile pămîntului» (Fapte I, 8). Totuşi Sfinţii Apostoli, neînţelegînd această promisiune, priveau cu nedumerire Înălţarea cu trupul la cer a Mîntuitorului; de aceea au venit doi bărbaţi îmbrăcaţi în haine albe, doi îngeri, care le-au spus: «Bărbaţi galileeni, de ce staţi privind la cer? Acest Iisus, Care s-a înălţat de la voi la cer, astfel va veni, precum l-aţi văzut mergînd la cer» (Fapte I, 11).

Abia după pogorîrea Sfîntului Duh peste ei, Sfinţii Apostoli vor înţelege că s-au îndeplinit toate proorociile şi din oameni simpli şi fricoşi, devin curajoşi martori ai Învierii. Atunci înţeleg ei că fiecare trebuie să urmeze drumul lui Iisus de slujire pînă la sacrificiul suprem, pentru ca prin moarte să poată obţine strălucita înviere. Apostolii şi cei ce au urmat lor nu s-au mai temut şi nici moartea n-a mai putut să-i despartă de Hristos, tocmai pentru că ştiau că El stă veşnic Arhiereu în ceruri, mijlocind pentru toţi oamenii. Abia acum, tristeţea despărţirii s-a transformat în bucuria siguranţei că Cel înălţat cu Trupul la cer, potrivit făgăduinţei, este cu noi pînă la sfîrşitul veacurilor.

Cu praznicul de astăzi încheiem şi noi zilele de bucurie de după strălucita înviere din morţi a Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Îmbărbătîndu-ne ca şi Apostolii, să ne lăsăm cuprinşi de cealaltă sfîntă bucurie, că Mîntuitorul stă acum veşnic Arhiereu pe tronul slavei, mijlocind la Tatăl mîntuirea noastră.

Să ne umplem de nădejde că stînd în ceruri alături de Tatăl și Sfîntul Duh, Mîntuitorul este totuși mereu prezent, în mijlocul nostru în Sfînta Euharistie, cheazășia învierii noastre.

Să ne străduim ca prin fapte bune să dobîndim și noi bunătățile vieții veșnice, garantate prin înălțarea cu Trupul la cer a Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Această slăvită Înălțare s-a făcut începutul desăvîșirii noastre, prin care fiecare dintre noi poate ajunge în comuniune veșnică de iubire cu Dumnezeu-Tatăl, cu Dumnezeu-Fiul și cu Dumnezeu-Sfîntul Duh. Amin.

Diac. Aslst. VIOREL IONIȚĂ

LA DUMINICA A VII-A DUPĂ PAȘTI, A SFINȚILOR PĂRINȚI DE LA SINODUL I ECUMENIC

«Cuvintele pe care Mi le-ai dat Părinte le-am dat lor, iar ei le-au primit și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit și au crezut că Tu M-ai trimis» (Ioan XVII, 8).

Biserica noastră dreptmăritoare creștină prăznuiește în această duminică, a șaptea după Sfintele Paști, pe cei 318 Sfinți Părinți adunați la întiiul sobor sau Sinod a toată lumea creștină din cetatea Niceea la anul 325. Sfinții Părinți au apărat credința, mărturisind adevărul creștin că Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu este de o ființă cu Tatăl și Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, împotriva defăimărilor arieni, care tăgăduiau dumnezeirea Mîntuitorului.

Rătăcitorul Arie din Alexandria învăța că Iisus Hristos ar fi fost creat de Tatăl, fiind prima Sa creatură, dar nu din eternitate, căci ar fi existat un timp cînd El nu era. Fiul ar fi fost numai o făptură a Tatălui, o ființă superioară oamenilor, cea mai aleasă creatură a lui Dumnezeu, dar nu de o ființă cu Tatăl, nu născut din veșnicie din Tatăl, nu Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat.

Tulburările aduse de această erezie amenințau cu dezbinarea Bisericii și cu întunecarea adevărului creștin.

Pentru a pune capăt acestei învățături greșite, împăratul Constantin cel Mare a întrunit pe toți arhierii Bisericii creștine, episcopii din toată lumea, fără deosebire de neam și de limbă, în orașul Niceea din Asia Mică, la anul 325 (20 mai — 25 august).

Sfinții Părinți adunați la sinod au osîndit învățătura eretică a lui Arie, iar pe el l-au lepădat din sînul Bisericii, ca pe un hulitor al lui Hristos.

Pentru ca niciodată creștinii să nu mai fie tulburați cu asemenea învățături greșite, ei au statornicit și au fixat primele șapte articole din simbolul credinței, în care se cuprinde și ne este înfățișată învățătura Bisericii noastre creștine dreptmăritoare despre *dumnezeirea Fiului*, mărturisind că Domnul nostru Iisus Hristos este «*Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut*».

Pe acești dumnezeiești Părinți, propovăduitori ai dreptei credințe, Biserica drept măritoare creștină a rînduit ca, în fiecare an, în duminica a șaptea după Sfintele Paști, să fie prăznuiți cu toată evlavia și să facem pomenirea soborului lor, care se mai numește și întiul sobor sau sinod a toată lumea creștină.

Care sînt temeiurile sau învățăturile acestei sfinte sărbătoriri?

Mai înti, Sfinții Părinți de la Niceea sînt pildă de adevărați mărturisitori ai dreptei credințe creștine.

În al doilea rînd, vedem și înțelegem că adevărul de credință se descoperă Bisericii în totalitatea ei și el se mărturisește în sobornicitate, iar în al treilea rînd, pentru primirea și mărturisirea dreptei credințe se cere vrednicia sfințeniei, al cărei model și putere își are izvorul în Mîntuitorul, izvorul vieții noastre veșnice.

Să ne oprim pe rînd asupra fiecărei învățături în parte.

Trecuseră numai 12 ani de la edictul din Milan din 313, de cînd religia creștină era îngăduită în Imperiul roman. Sfinții ierarhi adunați la primul sinod ecumenic suferiseră focul persecuțiilor crîncene și mărturisiseră neînfricați adevărul dreptei credințe creștine cu prețul vieții lor, ca Potamon al Eracleei, Pafnutie al Tebaidei, Pavel al Neocezareei, Eustatie al Antiohiei, Sfîntul Spiridon al Trimitundeii, Sfîntul Nicolae al Mirei Lichiei care l-a înfruntat aspru pe Arie. Sfîntul Atanasie, însoțind ca diacon pe episcopul său Alexandru al Alexandriei, căruia i s-a datorat în sinod redactarea și închegarea definitivă a celor șapte articole ale Simbolului Credinței, după ce a urmat episcopului său Alexandru pe scaunul Alexandriei (8 iunie 328), în cei 45 de ani de episcopat, aproape jumătate i-a petrecut în exil, în suferințe, în lipsuri și primejdii de moarte, pentru curajul și bărbăția apărării dreptei credințe. Și nu putem să nu amintim că, din numărul Sfinților Părinți de la Niceea, care au mărturisit și au apărat dreapta credință, a făcut parte și de pe pămîntul țării noastre, episcopul de atunci al Tomisului, municipiul Constanța de astăzi.

Pentru Sfinții Părinți adevărul pe care îl mărturiseau și îl apărau în sinod era însăși viața lor, căci viața lor se identificase adevărului veșnic pe care îl cunoșteau, fiindcă-l trăiau, și trăindu-l îl mărturiseau.

Sfînta Evanghelie pe care am ascultat-o rostindu-se cuprinde rugăciunea și cererea Domnului nostru Iisus Hristos către Dumnezeu Tatăl, pentru ucenicii Săi și pentru toți cei ce cred într-Însul prin primirea, păstrarea și trăirea cuvintelor învățăturii Sale dumnezeiești: «Cuvintele pe care Mi le-ai dat Părinte le-am dat lor, iar ei le-au primit

și au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieșit și au crezut că Tu M-ai trimis... păzește-i în numele Tău pe cei pe care Mi i-ai dat, ca să fie una, precum sîntem și noi» (Ioan 17, 8, 11).

Sfinții Părinți de la Niceea au fost și ei ucenicii lui Hristos, ca unii care au primit cuvîntul Sfintei Evanghelii, care este Cuvîntul lui Dumnezeu, pe care l-au cunoscut, l-au trăit și l-au mărturisit, crezînd cu adevărat că Fiul s-a născut din veci din Tatăl, fiind de o ființă cu Tatăl, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, care a fost trimis în lume pentru mîntuirea noastră, dobîndind prin aceasta viața veșnică: «Și aceasta este viața veșnică: Să te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe care L-ai trimis» (Ioan 17, 3).

A doua învățătură a Sfinților Părinți prăznuiți astăzi e aceea că adevărul dumnezeiesc se dă Bisericii în totalitatea ei și se mărturiște în sobornicitatea ei.

Trebuie ca să trăim în acest organism dumnezeiesc care este Biserica, trupul lui Hristos (Efes. 5, 23), pentru a trăi din viața dumnezeiască și astfel să putem cunoaște cu adevărat cele dumnezeiești. Adevărul este dat Bisericii, iar în Biserică nu un om, nici mai mulți se învrednicesc să înțeleagă adevărul, ci întreaga Biserică. Dacă ești membru al Bisericii, spune un gînditor creștin (Alexei Homiacov), atunci rugăciunea ta e necesară pentru toate membrele ei. Dacă mîna ta ar zice că sîngele ei nu folosește restului corpului și că nu trebuie să-i dea propriu-i sînge, atunci mîna s-ar usca. Tot astfel și tu ești de trebuință Bisericii, cită vreme ești în ea; dacă renunți însă la comuniunea ei, atunci ești mort pentru ea și nu mai ești membru al ei... Cel ce cade, singur cade, dar nimeni nu se mîntuiește singur. Cel ce se mîntuiește o face în Biserică și în unire cu toate celelalte membre ale sale.

Sobornicitatea Bisericii noastre ortodoxe ne vădește că ea lucrează în comun, începînd cu parohiile, continuînd cu eparhiile și apoi cu întreaga Biserică Ortodoxă. Conducerea Bisericii noastre Ortodoxe o deține Sfîntul Sinod, iar Biserica Ortodoxă de pretutindenii se conduce după învățăturile și hotărîrile celor șapte sfînte sinoade ecumenice.

Cel dintîi sobor sau sinod ecumenic este cel pe care Biserica Ortodoxă îl sărbătorește astăzi, în Duminica a șaptea după Sfintele Paști, cînd cei 318 Sfinți Părinți adunați la Niceea în anul 325 au stabilit definitiv învățătura cea descoperită prin harul Sfîntului Duh, împotriva blasfemiilor eretice, care tulburau pacea și unitatea Bisericii în vremea aceea. Ei au trăit în duhul sobornicesc al Bisericii, mărturisind în cuget curat dreapta învățătură de credință pe care ne-au lăsat-o ca moștenire, încredințîndu-ne că numai trăind în duhul sobornicesc al Bisericii dreptmăritoare ortodoxe, și neabătîndu-ne de la învățătura ei, putem cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu și putem dobîndi viața veșnică.

În al treilea rînd, Sfinții Părinți de la Niceea sînt pildă de sfințenie.

Scopul nevoițelor omenești cerut de Mîntuitorul este desăvîrșirea noastră sufletească, înălțarea și înfrumusețarea în duhul iubirii,

odihnitor al păcii: «Fiți, dar voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru Cel ceresc desăvârșit este» (Matei 5, 48). Desăvârșirea este sfințenia în duh. Sfințenia nu este o imitație, ci o încordare, clipă de clipă, spre a urca pe treptele de lumină în duh și în adevăr. Chemarea noastră de creștini este trăirea învățaturii Bisericii în dragostea lui Hristos, în așa fel, încât viața noastră să fie o prelungire a aceleia a Lui, pînă la statura bărbatului desăvârșit, care este Hristos.

Biserica, fiind trupul lui Hristos, noi creștinii trăim în ea, ca mlădițele viței de vie, în care circulă seva vieții veșnice. Mîntuitorul ne spune: «Eu sînt vița, voi sînteți mlădițele. Cel ce rămîne în Mine și Eu în El, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic. Dacă cineva nu rămîne în Mine se aruncă afară ca mlădița și se usucă; și le adună și le aruncă în foc și ard» (Ioan 15, 5-6).

Sfinții Părinți pomeniți astăzi s-au făcut pildă de sfințenie, mîrturisindu-L și slăvindu-L pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, care a venit în lume s-o mîntuiască și să-i dea viață și pacea cerească.

Biserica dreptmăritoare face pomenire în fiecare an a celor 318 Sfinți Părinți de la Niceea și ne pune în față pilda vieții lor, pentru ca și noi cunoscînd-o și înțelegînd rîvna și dragostea cu care ei au apărut învățătura dreaptă a Bisericii față de cel fărădelege, să avem îndemnul de a le fi și noi urmași vrednici, atît în sfințenia vieții creștinești, cît și în mărturisirea adevărului de credință al Bisericii noastre dreptmăritoare ortodoxe, căci Biserica noastră ortodoxă n-a învățat niciodată altceva decît ceea ce a învățat Mîntuitorul. Tilcuind altfel cuvîntul Sfintei Evanghelii de cum îl tilcuiește Biserica Ortodoxă, ne expunem la primejdia de a rătăci de la adevărul dumnezeiesc și a ne pierde sufletele, așa cum s-a întîmplat cu ereticul Arie.

Trăind în Biserica dreptmăritoare a lui Dumnezeu, avem încredințarea că adevărul este de noi și pacea lui Dumnezeu pe care a coborît-o pe pămînt și pe care Sfinții Părinți la Sinodul întîii ecumenic au statornicit-o în lumea creștină de atunci.

Astfel, ne vom învrednici și noi să lăudăm pe cei 318 Sfinți Părinți cu Biserica Ortodoxă de pretutindeni:

«Ceata Sfinților Părinți de la marginile lumii adunîndu-se, o Ființă și o Fire a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh au învățat și taina Teologiei luminat o au dat Bisericii. Pe care, lăudîndu-i cu credință, să-i ferim zicînd: «O, dumnezeiască tăbără de Dumnezeu grăitori, stele mult luminoase ale tăriei celei înțelegătoare, stîlpilor cei nesurpați ai Sinodului celui tainic! Florile raiului cele ca mirul mirositoare! Gurile Cuvîntului cele cu totul de aur, lauda Niceei, podoaba lumii, rugați-vă cu deadinsul lui Dumnezeu cel în Treime lădat, Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh, pentru mîntuirea sufletelor noastre și pentru pacea a toată lumea». Amin!

Pr. Prof. I. IONESCU

LA POGORÎREA SFÎNTULUI DUH

Vorbind despre felul cum trebuie să adîncim tainele învățurii divine, Sfîntul Apostol Pavel arată că așa după cum copiii nu primesc dintru început hrana aspră și tare, ci se hrănesc mai întîi cu lapte, mai apoi cu hrană ușoară și abia la urmă ajung să poată suporta și hrană aspră (Evrei V, 12-14), tot așa și în cele duhovnicești, omul ia mai întîi cunoștință de lucrurile mai simple, mai generale, ca apoi treptat să se adîncească, atît cît este posibil în tainele nesfirșite ale lui Dumnezeu.

De altfel cunoașterea lui Dumnezeu nu este posibilă omului, decît numai în măsura în care Dumnezeu însuși se face cunoscut nouă. Astfel în Vechiul Testament, încă din actul creației și mai apoi în întreaga istorie a poporului Israel, Dumnezeu își descoperă oamenilor cîte puțin din atotputernicia Sa, din pronia Sa față de lume și mai ales din unitatea Sa, chiar dacă uneori vorbește despre sine la plural.

Acest plural al Vechiului Testament avea să se facă înțeles abia la «plinirea vremii», cînd Dumnezeu se descoperă oamenilor ca Tată în ceruri și ca Fiul printre oameni. Taina întrupării descoperirea oamenilor taina pluralității lui Dumnezeu, care păstra intactă unitatea lui Dumnezeu. Mîntuitorul Iisus Hristos a accentuat mereu această unitate în Dumnezeu, mărturisind că «Eu și Tatăl una sîntem» și că «Eu sînt în Tatăl și Tatăl este în Mine» (Ioan XIV, 10).

Iar înainte de patima Sa, Mîntuitorul îi pregătește pe Sfinții Apostoli, pentru clipa despărțirii, spunîndu-le că se va ruga pentru ei la Tatăl, care «alt Mîngîietor vă va da, ca să rămînă cu voi în veac» (Ioan XIV, 16).

La cincizeci de zile după Înviere și la zece zile după înălțarea cu trupul la cer a Domnului și Mîntuitorului Iisus Hristos s-a întîmplat acel mare eveniment, pe care îl prăznuim astăzi, al Pogoririi Duhului Sfînt peste Sfinții Apostoli. Acest fapt constituie cel mai important moment din istoria revelației divine. Pluralitatea lui Dumnezeu se descoperă ca Treime : Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt și aceștia în aceeași singură și nedespărțită unitate.

Duhul Sfînt, care de la Tatăl purcede (Ioan XV, 26) a venit ca să mărturisească pentru Hristos (Ioan XV, 26). Mîntuitorul a proorocit și pregătit venirea Duhului Sfînt, iar Duhul Sfînt, prin pogorirea Sa peste Apostoli, confirmă și întărește definitiv învățătura și activitatea Mîntuitorului. Mărturiile despre Învierea Domnului de pînă acum sînt din partea unor oameni, care prin Toma au putut să vadă urmele cuielor în palmele Celui înviat și să mărturisească: «Domnul meu și Dumnezeu meu»; dar pogorirea Duhului Sfînt este o confirmare divină a învierii lui Hristos, este cea mai sigură garanție că Hristos a înviat și că cuvîntul Său este adevărul.

Venirea Duhului Sfînt însemna culmea descoperirii dumnezeiești și astfel omenirea era instruită să înceapă pregătirea împărăției lui Hristos prin înființarea Bisericii. Biserica nu a luat ființă înainte de pogorirea Sfîntului Duh, pentru că ea nu este numai opera Fiului, ci este lu-

crarea întregii Sfintei Treimi : prin dragostea Tatălui, prin harul și jertfa Fiului și prin prezența și împărtășirea Duhului Sfânt. Mîntuitorul însuși poruncește Apostolilor ca atunci cînd aplică botezul, prin care orice om devine mădular al trupului lui Hristos, să facă aceasta «în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (Matei XXVIII, 19).

Biserica este trupul tainic al Domnului, dar deși Hristos este capul Bisericii, totuși Duhul Sfînt este cel care adună, leagă între ele și dă viață mădulelor în unitatea trupului lui Hristos. Omul devine mădular al trupului tainic al Mîntuitorului nu printr-o simplă adeziune intelectuală la adevărurile sale, ci prin primirea Duhului Sfînt, a cărui împărtășire a fost făcută posibilă de Hristos.

Hristos ne unește, iar Duhul Sfînt ne personifică, ne modelează individualitatea fiecăruia potrivit cu darurile Sale în unitatea lui Hristos.

Duhul Sfînt este luminătorul care i-a făcut pe Apostoli să înțeleagă toată învățătura pe care le-o împărtășise Hristos. Pînă la Cincizecime, Apostolii erau fricoși și parcă nesiguri de cele ce învățaseră, dar din momentul pogorîrii Duhului Sfînt peste ei în chipul limbilor de foc s-au transfigurat, devenind curajoși martori ai Învierii lui Hristos. Și pogorîrea Duhului peste Apostoli nu este o simplă încurajare a lor, ci este descoperirea unor adevăruri pe care ei nu le cunoșteau pînă atunci. Chiar și un om poate să încurajeze pe un semen al său și să-l determine la înfăptuirea unor acte pline de curaj, dar nici un om nu poate să insufle altuia printr-un simplu gest învățarea unei limbi străine, așa cum s-a întîmplat la Cincizecime.

Duhul Sfînt este dătătorul de viață, care din moartea păcatului ne înviază la viața duhovnicească în trupul lui Hristos, arvuna veșniciei noastre. Duhul Sfînt este sfințitorul care transfigurează întreaga noastră viață și ne inspiră spre fapte bune. Prin Botez primim pecetea Duhului Sfînt, care se imprimă în sufletul nostru pentru totdeauna, devenind astfel leac împotriva morții păcatului.

Duhul Sfînt este vistierul tuturor bunătăților și roadele sale sînt: «dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea și curăția» (Galateni V, 22—23).

După aceste roade cunoaștem prezența Duhului Sfînt și lucrarea sa în noi.

La Cincizecime Duhul Sfînt este cel care întemeiază Biserica, ca apoi Biserica să devină locul unde se împărtășește Duhul Sfînt. Deci adevărata Biserică este numai aceea creată de Duhul Sfînt și în care se săvîrșește jertfa euharistică a lui Hristos.

Biserica nu este o simplă adunare de credincioși, ci este locul în care Hristos își adună în mod tainic mădulele sale, astfel că Biserica este dintru început adunare euharistică.

Euharistia, temeiul Bisericii, se săvîrșește neconținut din porunca lui Hristos: «Aceasta să o faceți întru pomenirea Mea», dar transformarea darurilor aduse de oameni în însuși Trupul și însuși Sîngele mîntuitor se face prin lucrarea Sfîntului Duh.

În Euharistie, Dumnezeu-Tatăl primește jertfa ce se aduce de către Fiul pentru oameni, prin lucrarea Sfântului Duh, astfel că mîntuirea noastră se realizează în Biserică prin acțiunea întregii Sfinte Treimi.

În viața fiecărui credincios, care se nevoiește pe calea desăvîșirii duhovnicești, modelul suprem și inepuizabil în forța sa de sugestie rămîne totdeauna Hristos, după chipul ascultării Sale pînă cînd a fost înălțat la ceruri. Prin Întrupare, Fiul lui Dumnezeu a devenit fratele nostru mai mare, care mijlocește mereu pentru noi la Tatăl.

Dar pentru viața comunitară, pentru raporturile dintre oameni în cadrul Bisericii, modelul suprem revelat la Cincizecime a devenit Sfînta Treime.

Dumnezeu nu numai că ne-a mîntuit prin Hristos pe fiecare în parte, dar ne-a și descoperit prin Sfînta Treime modelul suprem de convingere.

Viața Sfinte Treimi este o mare și înfricoșată taină, dar spre mîntuirea noastră ni s-a descoperit că la baza acestei taine stă dragostea.

Dintre toate poruncile pe care Mîntuitorul le-a lăsat Apostolilor Săi, nici una nu a fost atît de stăruitoare ca aceea: «Să vă iubiți unii pe alții, precum și Eu v-am iubit pe voi».

Și noi sîntem chemați să răspundem cu iubire la iubirea nemărginită a lui Dumnezeu; de aceea să rugăm pe Duhul Sfînt, pogorit la Cincizecime peste Sfînții Apostoli, ca să ne facă și pe noi părtași la dragostea nesfîrșită a Tatălui, Fiului și Sfîntului Duh.

Diac. Asist. Dr. VIOREL IONIȚĂ

LA SFÎNTA TREIME

«Pe Treimea cea de o ființă cu cîntări să o slăvim, pe Tatăl și pe Fiul împreună cu Duhul Sfînt» (Din cîntările Penticostarului).

Prăznuim astăzi, în atmosfera sfîntă a Cincizecimii, care și-a revărsat din belșug darurile Sfîntului Duh asupra noastră, Sfînta Treime, pe Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh. Este sărbătoarea în care aducem un mănunchi de laude și cîntări duhovnicești deosebite persoanelor dumnezeirii pe care le vedem cu ochii credinței într-o unitate desăvîșită după ființă, dar deosebite ca formă de manifestare și ca lucrare în lume. Dacă în timpul unui an bisericesc cinstim în diverse moduri persoanele separate ale Sfinte Treimi, astăzi le aducem prinos de laudă la toate trei împreună, preamărind divinitatea în toată ființa ei, firea dumnezeiască cea nedespărțită, dar cu lumina în trei străluciri, pe Tatăl cel fără de început, pe Cuvîntul și pe Duhul, de aceeași putere «trei ipostasuri în unimea Stăpîniei». Așa cum frumos glăsuiește

cîntarea bisericească, «astăzi ne închinăm Dumnezeirii celei în trei ipostasuri : Fiului în Tatăl, împreună cu Sfîntul Duh, o putere, o ființă și o dumnezeire».

Învățătura despre Sfînta Treime este una din dogmele fundamentale ale Bisericii creștine, învățatură pe care nu o aflăm în celelalte religii. Ea a fost descoperită în Sfînta Scriptură, mai ales a Noului Testament și formulată apoi de Sfîntii Părinți ai Bisericii în Simbolul de credință niceo-constantinopolitan sau Crezul pe care noi îl mărturisim în fiecare duminică și sărbătoare la Sfîntă Liturghie sau la alte slujbe. Cînd rostim simbolul credinței sau crezul, mărturisim că noi credem «întru unul Dumnezeu, Tatăl atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pămîntului..., și întru unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii..., și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul care din Tatăl purcede, cel ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit».

În formularea acestei învățături, Sfîntii Părinți au pornit de la cele descoperite în Sfînta Scriptură referitor la Sfînta Treime și la persoanele acesteia, fiindcă despre Sfînta Treime nu putem ști mai mult decît ceea ce ne-a descoperit Dumnezeu. Ce aflăm din Sfînta Scriptură? În Vechiul Testament găsim unele expresii la plural din care deducem că este vorba de mai multe persoane în Dumnezeu. Astfel, atunci cînd Dumnezeu face pe Adam, El spune: «Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră» (Facere I, 26), iar înainte de alungarea lui din rai, spune: «Iată că Adam s-a făcut ca unul din noi, cunoscînd binele și răul» (Facere III, 22). De asemenea, la amestecarea limbilor celor care voiau să construiască Turnul Babel, Dumnezeu spune: «Să ne pogorîm și să amestecăm limbile lor» (Facere XI, 7). Dar găsim în Vechiul Testament și locuri din care vedem cu claritate că e vorba de trei persoane. Așa, de pildă, cei trei bărbați care se arată lui Avraam, la stejarul din Mamvri (Facere XVIII) ca și cîntarea întreită a îngerilor din jurul tronului dumnezeiesc, din vedenia lui Isaia: «Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot» (Isaia VI, 3) sînt reprezentări ale Treimii. Dar cele trei persoane ale Sfîntei Treimi sînt înfățișate și menționate cu toată claritatea în Noul Testament. Dacă lăsăm la o parte locurile în care Mîntuitorul vorbește despre legătura dintre El și Tatăl, arătînd că sînt de aceeași ființă — «Eu și Tatăl, una sîntem» (Ioan X, 30) — sau despre Duhul Sfînt Mîngîietorul, Duhul adevărului care purcede de la Tatăl (Ioan XIV, 14-16), vom vedea că persoanele Sfîntei Treimi sînt menționate în mod evident, toate trei în strînsă legătură, indicîndu-se uneori și rolul pe care ele îl au în iconomia mîntuirii. Astfel, afirmarea persoanelor treimice este clară cu prilejul Bunevestiri cînd arhanghelul îi spune Sfîntei Fecioare Maria: «Duhul Sfînt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri; pentru aceea și sfîntul care se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema» (Luca I, 35).

Dar afirmarea și manifestarea cea mai evidentă a Treimii a avut loc cu ocazia Botezului Domnului, când Fiul se botează în Iordan de către Ioan, Duhul Sfânt se coboară în chip de porumbel iar Tatăl mărturisește din cer, zicînd : «Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care am binevoit» (Matei III, 16-17). La fel, Sfînta Treime este menționată clar cînd Mîntuitorul îi trimite pe ucenici la propovăduire, zicîndu-le : «Mergînd învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» (Matei XXVIII, 19).

Învățătura despre Sfînta Treime este foarte clară și familiară ucenicilor Mîntuitorului Hristos și celor de după aceștia. Astfel Sfîntul Ioan Evanghelistul spune lămurit : «trei sînt care mărturisesc în cer : Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh și aceștia trei una sînt» (I Ioan V, 7), iar Sfîntul Apostol Pavel, scriind corintenilor, le adresa binecuvîntarea treimică pe care noi am moștenit-o și pe care o ascultăm la fiecare sfîntă Liturghie : «Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu (Tatăl) și împărtășirea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți» (II Cor. XIII, 13).

Pe baza acestor dovezi din Sfînta Scriptură, Sfînții Părinți și teologii Bisericii au fixat în Crez învățătura creștină ortodoxă despre Sfînta Treime, iar în operele lor au căutat să arate rolul și lucrarea persoanelor treimice în lume. Deși acestea nu se pot concepe separate una de alta și toate participă la aceeași lucrare, totuși, de obicei lui Dumnezeu-Tatăl i se atribuie facerea lumii văzute și nevăzute, lui Dumnezeu-Fiul mîntuirea ei, adică izbăvirea din păcat prin jertfa Sa pe cruce, iar lui Dumnezeu — Sfîntul Duh — sfințirea ei și continuarea lucrării Mîntuitorului de desăvîrșire a lumii prin împărtășirea harului sfinților. Învățătura Bisericii referitoare la Sfînta Treime precizează că Tatăl este nenăscut, Fiul este născut din veci din Tatăl, iar Duhul Sfînt purcede de la Tatăl. Ba mai mult, Sfînții Părinți au încercat să facă înțeleasă această taină a Sfîntei Treimi, taina tainelor, care este de nepătruns, folosind unele asemănări din natură pentru a explica întrucîtva modul existenței a trei persoane într-o singură ființă. Este cunoscut exemplul pe care îl folosește Sfîntul Atanasie cel Mare, unul din marii apărători ai Treimii, arătînd că ea este asemenea soarelui care, deși este alcătuit din disc, raze și lumină, este totuși unul. Alții au asemănat-o cu pomul care, deși are rădăcină, tulpină și coroană, este totuși unul, avînd aceeași esență lemnoasă, sau cu cele trei facultăți ale unuia și aceluiași suflet omenesc : rațiunea, voința, sentimentul.

Sfînta Tradiție consemnează întîmplarea minunată petrecută la Sinodul întii ecumenic de la Niceea (325), cînd Sfîntul Spiridon al Trimitundeii, vrînd să lămurească taina Treimii, a luat o cărămidă pe care strîngînd-o, a rămas cu lutul în mîină, apa curgînd jos, iar focul care arsesese cărămidă ridicîndu-se sub formă de flacără, așa cum apare această scenă în iconografia creștină. De asemenea, Sfînta Treime a mai fost asemănată cu forma geometrică a triunghiului, care, deși este alcătuit din trei laturi și trei unghiuri, este totuși unul. De

aceea, în iconografia noastră creștină ortodoxă Tatăl apare cu un triunghi în jurul capului care simbolizează Treimea deja prezentă în sine înainte de întruparea Fiului și de pogorîrea Sfintului Duh.

Dar, iubiți credincioși, toate aceste asemănări nu sînt decît palide încercări de a pătrunde în taina de necuprins a Treimii. Căci a încerca să înțelegem cu posibilitățile noastre omenești și să explicăm taina Sfintei Treimi este ca și cum am vrea să măsurăm adîncimea oceanului cu degetul. Alături de taina întrupării Fiului lui Dumnezeu, a pururea-fecioriei Maicii Domnului, a transformării darurilor de pîine și de vin în Trupul și Sângele Domnului, taina Sfintei Treimi nu se poate înțelege și primi decît pe calea credinței și pe baza celor descoperite nouă de Dumnezeu. Sfînta Treime și dumnezeirea în general sînt adevăruri de credință care se trăiesc, iar credința creștină este o continuă și intensă trăire în învățătura Sfintei Treimi. Începînd cu Botezul, care este taina prin care devenim creștini și care se administrează în numele Sfintei Treimi, cu semnul Sfintei Cruci, pe care îl facem în numele Sfintei Treimi, și continuînd cu rugăciunea și celelalte acte sfinte pe care le săvîrșim în viața noastră creștină, mărturisim și slăvim continuu Sfînta Treime. Ea este fundamentul credinței și trăirii noastre creștine. Cultul nostru creștin și viața religioasă se desfășoară numai sub semnul Sfintei Treimi. Nu există rugăciune, nu există slujbă, binecuvîntare sau sfințire care să nu se facă în numele Sfintei Treimi. Dar Sfînta Treime o mărturisim mai ales în timpul Sfintei Liturghii, în comuniunea de dragoste care se creează și care ne unește pe toți, credincioși și slujitori, în timpul acesteia. Cit de familiar ne-a devenit răspunsul pe care îl dăm sau îl auzim la fiecare Sfîntă Liturghie: «Să ne iubim unii pe alții ca într-un gînd să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Treimea cea deoiființă și nedespărțită», sau imnul «lumină lină», pe care-l cîntăm la vecernie, și care cuprinde forma doxologică de închinare adusă Sfintei Treimi: «Lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh-Dumnezeu».

De aceea, iubiți credincioși, se cuvine să mărturisim întotdeauna pe Sfînta Treime, pe Dumnezeu-Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, să o preamărim și să i ne închinăm ei, așa cum ne îndeamnă de veacuri Biserica noastră ortodoxă. și cum cîntăm la fiecare Sfîntă Liturghie: «Cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh, Treimei celei de o ființă și nedespărțite». Să iubim Sfînta Treime, cerîndu-i ajutor cu frumoasa rugăciune pe care ne-o învață Biserica: «Prea Sfîntă Treime, miluiește-ne pe noi; Doamne, curățește păcatele noastre, Stăpîne, iartă fărădelegile noastre, Sfînte, cercetează și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău!».

Pătrunzînd astăzi pe Sfînta Treime, luminați cu strălucirea minunată și cu frumoasa înnoire a harului Sfîntului Duh, izvorît de la Dumnezeu, și cunoscînd Dumnezeirea întru tot puternică, nedespărțită și întreit strălucitoare, o putere și o ființă, pe «Treimea cea mai presus de fire, prea bună, întru tot dumnezeiască, atotputernică, a toate știutoare, nevăzută, necuprinsă, făcătoarea ființelor celor înțelegătoare

și a firilor celor cuvântătoare, bunătatea cea firească, lumina neapropiată, care luminează pe tot omul care vine în lume», să ne închinăm ei zicându-i: «Sfinte Dumnezeule, Cel ce toate le-ai făcut prin Fiul, cu împreună-lucrarea Sfântului Duh; Sfinte Tare, prin care pe Tatăl am cunoscut și prin care Duhul a venit în lume; Sfinte fără de moarte, Duhule Mîngietor, cel ce din Tatăl porcezi și în Tatăl te odihnești, Treime Sfintă, slavă Ție!» Amin.

Pr. Lect. NICOLAE D. NECULA

«GUSTAȚI ȘI VEDEȚI...» (Ps. 33, 8)

La aceasta ne cheamă Domnul prin glasul psalmistului David și al rugăciunii pentru primirea Sfintei Împărtășiri. «Gustați...» din trupul Meu, din singele Meu, din viața Mea. «Gustați și vedeți că bun este Domnul». Și ce este mai bun, mai mîntuitor pentru creștin ca viața Domnului nostru Iisus Hristos? «...Că de demult, pentru noi, precum sîntem noi făcîndu-se, și odată pe Sine ca jertfă aducîndu-se, pururea se junghie, sfințind pe cei ce se împărtășesc cu Dinsul».

În dumnezeiasca Euharistie, pîinea și vinul, «pîinea vieții», «pîinea cea spre ființă» și «vinul bucuriei», daruri ale Domnului, căci «toate printr-Însul s-au făcut», devin Trupul Lui, căci El Însuși «trup s-a făcut». Precum și-a făcut din trupul Preacuratei Fecioare trupul Său, Își face și din «pîine și vin» Trup și singe dumnezeiesc.

Și le face trupul și singele Său, pentru ca să rămînă cu noi și prin trupul Său, cum a spus ucenicilor, «pînă la sfîrșitul veacului» (Matei XXVIII, 21). Și încă mai mult, pentru ca să ne hrănim cu trupul și singele Lui; nu numai cu darurile Lui, ci cu însăși viața Lui. Așa ne-a încredințat: «Trupul Meu este adevărata hrană... Singele Meu este adevărata băutură» (Ioan V, 65). Și așa ne spune mereu la Cina cea de taină, la fiecare Sf. Liturghie: «Luați mîncați, acesta este trupul Meu... beți dintru aceasta toți, acesta este singele Meu...».

Ne cheamă să ne hrănim, să ne adăpăm cu El, din El, ca să trăim prin El. «Cel ce Mă mîncă pe Mine va trăi prin Mine» (Ioan VI, 57). Și într-adevăr, ca în orice hrănire, nu numai pîinea, vinul, apa, devin trupul și singele nostru, ci și noi devenim, ne transformăm într-un anume fel, potrivit calității hranei, și felului în care ne hrănim, cum observă un teolog ortodox (Schmemmann Alex.). Devii și ceea ce primești, viața cu care te unești. Iar în Sf. Împărtășire primim această pîine a vieții lui Hristos, și ni-L facem pe El «locuitor întru noi». «Cel ce mîncă trupul Meu și bea singele Meu, rămîne întru Mine și Eu întru el» (Ioan VI, 56).

Și atunci porți în tine puterea și arvuna nemuririi, Lui, «leacul nestrîcătunii». Porți darul, căruia dacă îi ești credincios rezști aici păcatului, și nu mai cazi, cum a căzut Adam cel dintîi.

Aceasta o și vrea Dumnezeu. Pentru aceasta a și venit la noi, ca să ne dea din puterea vieții Lui. Căci Hristos preface pîinea și vinul în viața Lui ca să reverse apoi această viață în viața noastră. După cum puțin aluat dospește toată frămîntătura, tot astfel trupul făcut nemuritor prin Dumnezeu, pătrunzînd într-al nostru, îl schimbă și-l preface pe de-a-întregul, după chipul Său» (Sf. Grigorie de Nyssa), pen-

tru ca viața Lui să devină viața noastră; iubirea Lui, iubirea noastră; credințioșia Lui, credințioșia noastră; dreptatea Lui dreptatea noastră; pacea și bucuria Lui, pacea și bucuria noastră; sfințenia Lui, sfințenia noastră. Așa cum a putut spune Sf. Pavel: «Hristos este viața mea» (Fil. I, 2). Căci Sf. Euharistie lucrează în noi, ca «inima prin mădule, ca rădăcina pomului prin ramuri, ca vița prin mlădițe», zice teologul ortodox N. Cabasila. Încît, cum ne rugăm și noi înainte de primirea ei, împărtășirea ne devine: «Izvor de bunătăți, lumină, viață, nepătimire și solire spre adăugirea și înmulțirea dumnezeieștei bunătăți» (Cîntarea VII). — Un credincios mărturisea preotului o asemenea experiență: «După Sf. Împărtășanie cunosc tocmai această stare fericită smerită, entuziastă, de sine-stătătoare, tradusă simplu prin pace lăuntrică, tăcere, iubire nesfîrșită, printre lacrimi, un surîs».

Dumnezeiasca Euharistie ne face însă «una» nu numai cu Hristos, ci și unii cu alții, cu semenii noștri. Într-însa trăim și această bucurie a unirii noastre duhovnicești: «Părinte, mă rog ca toți să fie una...» (Ioan XVII, 21) se roagă Mîntuitorul. Devenim una împărtășindu-ne dintr-o singură pîine și din același potir. «Precum această pîine era risipită pe dealuri, iar adunată fiind s-a făcut una», invocă o veche scriere — Didahia celor 12 Apostoli — «așa să se adune Biserica Ta, de la marginile pămîntului întru împărăția Ta». Și precum mulțimea nenumărată a bobițelor de struguri se face una în potir, și noi devenim una cu cei ce ne împărtășim din el. Așa ne și rugăm în Sf. Liturghie a Marelui Vasilie: «Iar pe noi pe toți, care ne împărtășim dintr-o pîine și dintr-un potir, să ne unești unul cu altul prin împărtășirea aceluiași Sfînt Duh». Și această icoană a unității o înfățișează Biserica sacramental, viu, pe Sf. Disc, în ritualul Proscomidiei, unde în centru este Sfîntul Agneț, Mielul care se aduce spre junghiere... ca un miel nevinovat și în care e cuprins întreg neamul lui dumnezeiesc și omenesc. «Neamul Lui cine-L va spune?». În jur sînt de față Măica Preacurată, cele nouă cete de sfinți, conducătorii, ctitorii, credincioșii vii și adormiți, întreaga Biserică gravitînd spre El. Și totul participă la festinul Mielului care e «pîinea cerească, hrană a toată lumea». Și cîtă mîngiere, bucurie și pace sfîntă simte credinciosul cînd își aduce și el darurile lui la Sf. Altar, cu lumînarea aprinsă, cu vinul și prescura din care printr-un strop și o pîrtică, se știe și el prezent lîngă Hristos, unit cu El, cu semenii lui, cu Biserica, hrănit, fiind prin același sînge, într-un unic potir — Hristos Cel Unul întru noi și noi una întru El.

Devenim un trup, curge în noi același sînge, aceeași viață. Devenim rudeni de «sînge» și de «Duh» cu Hristos, și rudeni de sînge și de duh întreolaltă; «consanguini» unii altora. — Și cînd ne stim înrudiți prin același sînge și același duh unii cu alții, ne mai putem noi oare urî unii pe alții, sau înșela, cleveti, face rău unii altora, fără să ne facem rău nouă înșine, recunoscîndu-ne toți un trup și un duh?

Și cit de mult vrea Mîntuitorul să ne împărtășească această viață a Sa, de iubire, unire, sfințenie, pace! Le spunea ucenicilor: «Cu dor am dorit să mînc cu voi aceste Paști» (Luca XXII, 15). — Acest «dor» al Mîntuitorului, dor pascal, se adresează și nouă. Cu dor dorește să mînce și cu noi Paștele, cu fiecare. Iar Cina, dumnezeiasca Euharistie, înseamnă Paștele Domnului. Și ori de cîte ori săvîrșim Sf. Liturghie, Jertfa Euharistică, Hristos cel răstignit și înviat, și tocmai pentru că a înviat, prin Duhul Sfînt, preface darurile în trupul și sîngele Său, prăznuiește cu noi și vestește patimile și învierea Sa. Tot în Sf. Liturghie a Marelui Vasilie,

preotul se roagă în timpul prefacerii: «Aceasta să faceți întru pomenirea Mea, că ori de câte ori veți minca piinea aceasta și veți bea paharul acesta, moartea Mea veți vesti, învierea Mea veți mărturisi Paștele!».

•

Dar Paștele e «trecere». Cuvîntul paște — pesah — din limba ebraică, înseamnă trecere, depășire, schimbare. Adînc privind aceasta și e condiția făpturii, de trecere: trecerea de la neființă la ființă, în faptul creației; trecerea de la robie la libertate, în istoria poporului Israel; trecerea de la întunericul patimilor la lumina vieții adevărate, în pocăință; și în sfîrșit, trecerea de la moarte la înviere, în Hristos. — În dumnezeiasca Euharistie creștinul trăiește această condiție pascală, a crucii și învierii cu Hristos; a trecerii la viața dumnezeiască a lui Hristos.

Și, se înțelege, împărtășirea noastră din viața cea nouă a Celui înviat nu e cu puțință, fără crucificarea păcatului, a «firii vechi», a «felului deșert de viațuire», și îmbrăcarea în Hristos. Aceasta e și ființa însăși a tainei Sf. Euharistiei, sensul ei și al împărtășirii din ea.

Aceasta e și esența celorlalte taine dumnezeiești ale Bisericii; și înainte de toate a botezului, începutul tainelor. «Au nu știți că toți clii în Hristos ne-am botezat, învăță Sf. Ap. Pavel, întru moartea Lui ne-am botezat... pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa și noi să umbliăm întru înnoirea vieții» (Rom. VI, 3—4). Toate actele din slujba sfîntă a botezului, lepădarea de satana și unirea cu Hristos, schimbarea privirii de la apus la răsărit, întreita scufundare și înveșmîntarea în haine albe, toate vorbesc de acest început, punct de plecare și trecere la condiția unei vieți noi care își are puterea în înviere... Iar taina ungerii cu Sf. Mir are menirea să întărească răsădirea noastră în Hristos prin botez. Pecetea Duhului întipărește adînc în noi chipul Lui. «Poartă-mă ca pe o pecete în inima ta» cheamă Dumnezeu prin glasul înțeleptului încă în Vechiul Testament (Cînt. Cînt. VIII, 6). Iar Sf. Pavel exclamă: «Fiilor, pentru voi sufăr din nou durerile nașterii, pînă ce Hristos va lua chip în voi» (Gal. IV, 19). ...Și se însemnează toate simțurile și încheieturile ca să dobîndim o simțire și o trăire duhovnicească, după chipul Domnului; — «Deschide-i ochii gîndului», se roagă preotul. Să devenim «mădulare ale lui Hristos, din carnea Lui și din oasele Lui» (Efes. V, 30). Pentru care și cîntăm în bucurie sfîntă: «Clii în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat». Și așa, după Botez și ungere cu Sf. Mir, primește cununa unirii cu Hristos în dumnezeiasca Euharistie.

•

Cunoscînd acestea toate, creștinul dreptmăritor cugetă la bogăția bunătății, a darurilor dumnezeiești pe care le primește în Sf. Taine și la înălțimea vieții la care e chemat. Dar în același timp își zice: Acestea sînt darul lui Dumnezeu; sînt ceea ce face El pentru noi. Dar care e răspunsul nostru la chemarea Lui? Cu ce conștiință și pregătire venim și-L întîmpinăm noi, pentru ca să participăm viu, suflet și trup, la această sfîntă Taină; pentru ca să devină lucrător darul lui Hristos în noi? Căci, cum plastic arată Sf. Ioan Gură de Aur, «Darul lui Dumnezeu curge atît cît e vasul credinței, și al osteneții, pus sub șipot». Și, observîndu-ne cu grijă viața, noi nu sîntem și nici nu putem fi atît de mulțumiți de rodul bun adus de noi, în primirea Sf. Taine. De aceea și mărturisim într-o rugăciune din Rînduiala Sf. Împărtășiri: «Ce rău n-am săvîrșit... ce rău nu mi-am închipuit în sufletul meu? Că iață și cu faptele

am făcut desfrinare, mândrie, trufie, batjocură, hulă, vorbă deșartă, înfierbîntare la ris, beție, lăcomie a pîntecului, mîncare fără măsură, răutate, pizmuire, iubire de avuție, cămătărie, iubire de mine însumi, iubire de mărire, nedreptate, grăire de rău, fără de lege» (Rug. a IV-a a Sf. Simeon Metafrastul). Spunem împreună cu Apostolul că purtăm «această comoară în vase de lut» (II Cor. IV, 7), dar în același timp, știm că trebuie să sfințim acest vas, care «e templu al Duhului Sfînt» (I Cor. III, 16). «Sfințiți pe Hristos în inimile voastre» învață, Sf. Petru (I Petru III, 15). Iar dacă noi ne împărtășim cu trup și sînge dumnezeiesc și continuăm uneori a fi încă «robi păcatului», nu trebuie să luăm aminte de acel cuvînt grav al Sf. Ap. Pavel care zice: «Oricine va minca pîinea aceasta, sau va bea paharul Domnului, cu nevrednicie, va fi vinovat de trupul și sîngele Domnului ...osîndă-și mîncîcă și bea, nesocotînd trupul Domnului» (I Cor. XI, 27—29). Sau, cum învață Sf. Împărtășiri: «Cel ce se împărtășește cu nevrednicie... mîncîcă și bea sieși osîndă... O face «spre adăugire de păcate, ...se împărtășește cu focul...».

Dar, atunci, cum trebuie să se pregătească creștinul pentru o primire vrednică și rodnică a Sfintei Împărtășiri, și încă, mai profund, care este înțelesul ortodox al acestei vrednicii? Ce înseamnă a fi vrednic...? Sau, «Cine este vrednic...?, ne întrebăm și noi cu îngerul din Descoperirea Sf. Ev. Ioan (Apoc. V, 2). Căci în Sf. Liturghie, la rostirea solemnă a preotului: «Să luăm aminte: Sfintele sfinților», credincioșii răspund: «Unul sfînt, Unul Domn — este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl». Deci, prin aceasta, creștinul ortodox mărturisește că unicul sfînt și vrednic este Iisus Hristos. Și desigur, prin mărturia lui el arată că are cea mai înaltă conștiință despre sfințenie, care e o însușire, un atribut al lui Dumnezeu, și că nu și-o întemeiază în el însuși. Și nici nu poate fi vorba de înrădăcinarea vredniciei în noi, individualist și relativist, în fiecare, căci atunci n-am face decît să hrănim fariseic egocentrismul nostru reazim al păcatului, și să cultivăm dezbinarea. Ce unire ar mai fi în acest caz, în Sf. Taină. De aceea în fața dumnezeieștii Euharistii a lui Hristos, credinciosul își mărturisește mai curînd conștiința nevredniciei lui, rugîndu-se smerit: «Doamne nu sînt vrednic să intri sub acoperămintul sufletului meu». Dar totodată continuînd: «Ci de vreme ce Tu, ca un iubitor de oameni vrei să locuiești întru mine, îndrăznind mă apropii. Poruncește-mi și voi deschide ușile pe care însuși le-ai zidit și intră cu iubirea Ta de oameni... și luminează cugetul meu». — Astfel, sufletul credincios își recunoaște nevrednicia lui, dar în același timp și iubirea lui Dumnezeu care pogoară, și unește smerența lui Dumnezeu cu smerența lui, care-i deschide «ușile împărăției». Se face atunci «vrednic» și el prin dumnezeiasca vrednicie a lui Hristos. Aceasta îi este rădăcina, izvorul, modelul. Încă, și mai adînc, cum arată Sf. Ap. Pavel: «Vol nu sinteți ai voștri! Ați fost cumpărați cu preț. Slăviți pe Dumnezeu în trupul și în duhul vostru care sînt ale lui Dumnezeu» (I Cor. VI, 19—20). Întemeiați deci, și zidiți sfințenia voastră în, și pe El. În același duh învață și Sf. Ioan Gură de Aur: «Noi voim să clădim pe Hristos, pe El, ca temelie trainică a întregii clădiri. Noi voim să ținem neclintiți de El, precum vița de butuc. Nimic să nu fie între noi și El..., căci vița își trage seva dîn butuc, iar clădirea stă numi pe legătura strînsă cu temelia... Nu numai să ținem strîns de El, ci să fim în modul cel mai întîm legați de El... Căci El este temelia, noi clădirea; El este butucul, noi vița; El este păstorul, noi oile; El este drumul, noi peregrinii; El este templul, noi

inchinătorii acestuia; El este viața, noi cei ce viețuim; El este lumina, noi cei luminați». El este izvorul sfințeniei și vredniciei noastre; sfințenie a Capului ce se revarsă în «mădularele» trupului Său. «Hristos în noi nădejdea slavei» (Col. I, 27).

Și firește, în această credință a zidirii noastre pe Hristos, noi sintem și ne comportăm, cum zice Sf. Petru, ca niște «pietre vii» (I Petru II, 5). Atît în primirea Sf. Taine, cît și în întreaga lucrare de mîntuire, creștinul nu este un primitor pasiv, ci un «părtaș». — «Cinei Tale celei de taină, astăzi Fiule al lui Dumnezeu părtaș mă primește...». Este părășia celor «săraci cu duhul», care vor să se îmbogățească dumnezeiește; e părășia celor «flăminzi și inșetați de dreptate», de îndreptare; a celor «milostivi», a celor «curați cu inima», a «flăcătorilor de pace» etc. — Și, de observat, că Dumnezeu ne instituie cu o foarte însemnată «parte» în participarea la Cină, la Viața Sa. Potrivit pildei talanților, Domnul s-a bucurat că cel ce a primit cinci talanți, a mai adus încă cinci, prin osteneala lui; cel ce a primit doi, a adus iarăși doi; deci fiecare, tot atît cît primise. Iar cel ce a înapoiat darul, fără nici un aport personal, a fost osîndit. Astfel Dumnezeu cere răspunsul nostru pe măsura darului Său. În inșeles mai adînc, cere să răspundem cu întreaga noastră ființă, nu cu jumătăți de măsură, sau de inimă.

Dar, cum se face credinciosul, în fapt, «părtaș», parte vie, în primirea Sf. Taine? — Mai întii, trebuie vorbit de o stare sufletească prielnică, de un anume duh al pregătirii. Acesta s-ar putea traduce, spune, în cuvinte, astfel: la Darul și «dorul» Mîntuitorului de a lua Paștele cu noi, să-l răspundem și noi cu dorința noastră; la voia Lui ziditoare, cu voia noastră conștientă, liberă și rîvnitoare. Îndeosebi, în dorința, în rîvna noastră de a ne face părtași vieții lui Hristos, se arată prezența și lucrarea harului Său în noi. Rîvna e un semn al harului, spun Sfinții Părinți. Este focul Duhului pogorit peste Apostoli la Cincizecime, în chipul limbilor de foc; este osîrdia Marelui Pavel pe care o descrie zicînd: «Tind la cele dinainte, alerg la țintă» (Filip. III, 14), și pentru care prevedea: «Duhul să nu-l stingeți» (I Tes. V, 19). Este acea stare a sufletului viu care, cum spune Sf. Ioan Scărarul, adaugă: «Zel peste zel, rîvnă peste rîvnă, foc peste foc», dînd continuitate și sporire nelncetată vieții duhovnicești. — Rîvna determină în noi hotărîrea de a ne consacra slujirii lui Dumnezeu și semenilor. Aceasta inviorează în noi virtuțile și toate manifestările unei vieți după voia lui Dumnezeu: credința cu nădejdea și dragostea, rugăciunea și postul, pocăința și faptele bune, și celelalte lucrări care pregătesc dobindirea Sf. Taine.

Focul rîvnei dumnezeiești lucrează în primul rînd prin sfințele virtuți: credința, nădejdea, dragostea. Acestea și compun fondul, ființa noastră lăuntrică, pe care se edifică viața în Hristos. Și aceasta, pentru că «ființa virtuților este Hristos însuși». El este întruparea lor. Iar acestea trei, începînd cu credința, «fără de care nu e cu puțință a plăcea lui Dumnezeu» (Evr. XI, 6), constituie «rădăcina și nucleul» tuturor virtuților, definesc fundamental atitudinea noastră în fața lui Dumnezeu și a Tainelor Lui. Prin credința în puterea mîntuitoare a jertfei, a crucii și invierii lui Hristos, prin nădejdea vie născută din credință, și prin dragostea față de «iubitul de oameni, Dumnezeu», prin aceste virtuți, primim, ne însușim și cultivăm, cu mintea, cu inima și cu toată fapta bună de zi cu zi, adevărul și viața Mîntuitorului nostru; prin virtuți lucrătoare de fapte bune, căci «credința este lucrătoare prin iubire» (Gal. V, 6), iar «credința fără fapte, moartă este» (Iacob II, 26). Și fapta bună este împlinirea

conștiințioasă și ziditoare a datoriei la locul unde îți câștigi sau pregătești piinea de toate zilele, e grija părinților și a celor mari față de cei mici, respectul celor mici față de educatorii și binefăcătorii lor, cercetarea și ajutorarea bolnavilor, bătrânilor singuri, a celor în nevoi etc.

Sfintele virtuți sînt susținute și de puterea rugăciunii. Propriu-zis, se susțin unele pe altele, și toate prin darul lui Dumnezeu. — Împreună cu rugăciunea zilnică: «Împărate ceresc...», «Tatăl nostru...», «Crezul», «Născătoare de Dumnezeu...», în această perioadă de pregătire pentru primirea Sf. Taine, creștinul își modelează sufletul și cu alte rugăciuni care-l introduc mai profund în duhul căinței, al cunoașterii și curățirii de patimi. Una din acestea, din timpul Postului Mare, este rugăciunea Sf. Efrem Sirul, căreia, pentru frumusețea și bogăția ei duhovnicească îi redăm conținutul, și din înțelesul ei: «Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii și al grăirii în deșert, nu mi-l da mie».

Iar duhul curăției, al gîndului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, slugii Tale.

Așa Doamne Împărate, dăruiește-mi să-mi văd greșelile mele și să nu osîndesc pe fratele meu, că bine ești cuvîntat în vecii vecilor».

Rugăciunea începe mărturisind înaintea lui Dumnezeu «bolile» mai grele de care suferă sufletul. Și cea dintîi, într-un anume fel, «rădăcina» lor, este «trîndăvia»; un fel de somnolență, paralizie spirituală, care nu mai vede un orizont luminos, un sens vieții. Zice Sf. Marcu Ascetul: «Trei sînt uriașii careucid sufletul: uitarea, neștiința, trîndăvia». Apoi, «grija de multe», adică risipirea, fărâmițarea puterilor sufletești care face viața insuficient roditoare, adesea sterilă, cauză de neliniște, tristețe, deznădejde. — De asemenea, «iubirea de stăpînire», iubirea de a porunci, subordona, umili pe alții, și de a face din mine, din persoana mea, un centru, un «auto-idol». — «Eu însumi idol m-am făcut», cum zice Sf. Andrei Criteanul, în Marele Canon. În sfîrșit, «grăirea în deșert», dovadă și sursă a unei vieții deșarte: «Vă spun că pentru orice cuvînt deșert, pe care-l vor rosti oamenii vor da socoteală în ziua judecării», ne previne Mîntuitorul (Matei XII, 36).

Acestor patru maladii, Sf. Efrem Sirul le opune ca un antidot, ca putere tămăduitoare, patru virtuți. — «Duhul curăției», adică acea capacitate de a vedea lumea, oamenii ca și faptele noastre, prin rosturile lor dumnezeiești, ziditoare, ca și cu ochii Creatorului; «Slava ochilor este ca ochii noștri să fie ochii Porumbelului», zice Sf. Grigorie de Nyssa. — «Duhul gîndului smerit», după chipul smereniei Fiului lui Dumnezeu, care a deschis cerul și L-a făcut să poșoare la noi, pentru care Sf. Isaac Sirul spune că: «Smerenia este haina lui Dumnezeu»; și care nouă ne deschide «ușile pocăinței», ușile milostivirii lui Dumnezeu pentru care același Părinte zice că: «raul e adînc de smerenie». — În chip firesc, aceste două virtuți lucrează «răbdarea», ca un fel de jertfire neîncetată a patimilor, a iuțimii, a mîniei mai ales, și ne apropie atît de mult de blîndețea, și bunătatea dumnezeiască. — «Slavă îndelung răbdării Tale, Doamne, slavă Ție!» preamărim în Săptămîna Patimilor. — Și, «duhul dragostei», care e revelația lui Dumnezeu, sufletul și telul vieții noastre.

În final, rugăciunea, pentru a-l ține pe creștin în stare de veghe și pentru a-l feri chiar de cea mai subtilă ispită, îi atrage atenția: «Doamne..., dăruiește-mi să-mi văd păcatele mele, și să nu osîndesc pe fratele meu...». De altfel, e știut că osîndirea aproapelui și mîndria sînt obstacolele cele mai grave în calea unirii noastre cu Dumnezeu și cu semenii. De aceea, Mîntuitorul ne previne și ne făgăduiește în același timp: «Nu judecați, ca să nu fiți judecați» (Matei VII, 11).

Această rugăciune a Sf. Efreem Sirul, atât de scurtă, concentrată și cuprinzătoare, e bine să facă parte, totdeauna, din canonul creștinului de pregătire pentru Sf. Taine. Împreună desigur, cu «Rînduiala Sf. Împărtășiri» din Ceaslov, sau Cartea de Rugăciuni. Aceasta din urmă, are darul și menirea ca odată cu repetate cereri de iertare adresate lui Dumnezeu, să dezvolte și o profundă analiză a vieții sufletești, să purifice, să vindece, să pună în lucru o pocăință luminoasă, cum ne și rugăm: «Ci, pe cei ce fierbinte se pocăiesc, cu mila îndurării îi curățești și îi luminezi și cu lumina îi unești, părtași dumnezeirii Tale făcîndu-i fără pizmuire» (Rugăciunea a VII-a a Sfințului Simeon Noul Teolog).

Dar, cum a arătat Mîntuitorul, vindecarea de rău se face odată cu rugăciunea, și prin post. «Acest neam de demoni nu iese decît numai cu rugăciune și cu post» (Matei XVII, 21). Și aceasta, pentru că postul, în esența lui, este o mărturisire a lui Dumnezeu, a lui Hristos, dă loc cugetării la El. «Pot oare fiii nunții să postească cît timp este mirele cu ei?... Vor veni zile, cînd se va lua mirele de la ei și atunci vor posti» (Marcu II, 19—20). — Nefiind de față cu starea Sa văzută, postul afirmă în Duhul prezența Lui, comuniunea noastră neîncetată cu El, suveranitatea Lui, săvîrșirea tuturor actelor noastre «în numele Lui» și spre «slava Lui» (I Cor. XX, 31). — În acest duh a postit și Mîntuitorul. Și flămînzînd, fiind ispitit de diavolul: «De ești Tu Fiul lui Dumnezeu, zi oa pietrele acestea să se facă pîini...», a răspuns: «Nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu» (Matei IX, 2—4). Sațul celui ce trăiește în Hristos nu e numai cu pline, și cu pline, firește, ca dar al Creatorului, dar și cu tot cuvîntul, cu toată voia și conștiința prezenței lui Dumnezeu. Și așa nu lasă loc satanei, ca Adam (Facere III, 3—7); nu lasă loc vreunui fel de idolatrie (Fil. III, 19), generatoare de patimi pe care Proorocul le numește: «lanțuri ale nedreptății» (Isaia LVIII, 6).

Și în acest sens cugetînd, postul dă o anume libertate interioară, descoperă dimensiunea noastră duhovnicească. Nu apare simplu ca un act trupesc. Afirmă în noi stăpînirea spiritului și a voinței asupra simțurilor; dă o ordine, o așezare autentică vieții noastre. «Trupul e o bună slugă, dar un rău stăpîn», învață Sfinții Părinți. Trupul trebuie desigur îngrijit ca să poată sluji, dar vocația lui e de a fi condus de lumina minții, iar mîntea de Hristos, pentru care a și spus Apostolul: «Iar noi avem mîntea lui Hristos!» (I Cor. II, 16). — Și această așezare dă liniște, seninătate, blîndețe. Oprește revărsarea, adesea neîmplînzită, a simțurilor; dă curăție și pace.

Ducînd și mai departe firul gîndirii, trebuie văzută o armonie între post și Euharistie. Creștinul gustă totul ca pe un dar, ca din mîna lui Dumnezeu, cu gîndul la El, ca pe o Euharistie. Încă și mai mult, în post se descoperă o ordine a vieții, chiar conformă Euharistiei. Dacă Domnul prin jertfirea de Sine a făcut să înceteze pe Sfințului Altar jertfele singeroase, și a instituit jertfa nesingeroasă a pîinii și a vinului, atunci, pentru a ne împărtăși cu Hristos, din pîinea și vinul «prefăcute» în trupul și sîngele Său, trebuie și o pregătire, o conformare, o armonizare a vieții cu acest duh al jertfei Altarului. Iar postul, înfrînarea mai ales de la carne, tocmai această armonizare ne-o oferă. Postul rînduit de Biserica face astfel parte integrantă din pregătirea noastră pentru împărtășirea cu viața lui Hristos.

Pentru creștinul ortodox, la jertfa Altarului se ajunge de asemenea prin Taina Mărturisirii păcatelor. — Așa cum, cînd devenim creștini, nu ne putem împărtăși cu trupul lui Hristos fără iertarea, ștergerea păcatului strămoșesc și a celor de după el, și răsădirea în Trupul lui Hristos prin Sf. Taină a Botezului, ca și pecetluirea Duhului, la fel pe parcursul vieții nu ne putem împărtăși în viața Domnului fără taina

Pocăinței. Botezul nu se repetă. Dar, cum învață Sfinții Părinți, lacrimile căinței sînt ca un al doilea botez, care spală păcatele de după botez; căci «păcatul stă la ușă» (Fac. IV, 7). Și astfel pocăința devine o condiție absolut necesară în pregătirea pentru dumnezeiasca Euharistie. — Iar aici capătă un înțeles deosebit de adînc și revelator faptul «spălării picioarelor» ucenicilor de către Mîntuitorul la Cina cea de taină.

În mod obișnuit actul acesta al Domnului a fost înțeles ca un act al smereniei Sale. Odată cu aceasta însă trebuie văzut și înțelesul duhovnicesc de spălare, de curățire a păcatelor pentru împărtășirea cu El. Mai mult, tocmai în această spălare a păcatului se descoperă ultima adîncime a smereniei și a iconomiei Sale: Domnul îi spală întîi pe ucenicii Săi și apoi îi împărtășește. De aceea îi și spune lui Petru: «Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine» (Ioan XIII, 8), nu te poți deci, împărtăși cu Mine. Nu e cu puțință deci împărtășirea cu Hristos fără mărturisirea și curățirea de păcate.

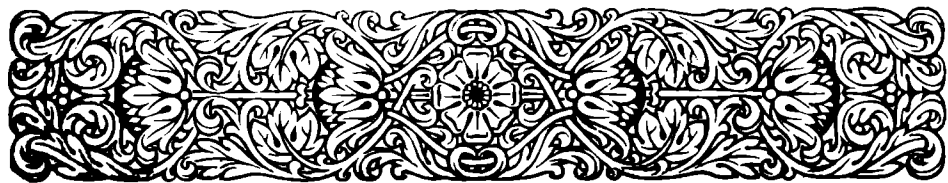
Și, de observat și acest fapt deosebit de semnificativ. Așa cum reiese din Sfînta Evanghelie, Iisus i-a spălat și lui Iuda picioarele (Ioan XIII, 12), semn și îndemn să-și purifice conștiința de păcatul ce urma să-l săvîrșească. El însă n-a răspuns și nu s-a eliberat și el interior de legătura păcatului. Iar aceasta se poate petrece și cu noi. Dacă nu ne mărturisim toate păcatele, și sincer, cu căință; dacă nu ne dezlegăm și noi în lăuntru nostru de ele, preotul-duhovnic poate rosti în numele Prea Sfîntei Treimi: «Te iert și te dezleg...», dar conștiința noastră poate rămîne legată de păcat. Și atunci, în împărtășire, penitentul «își mîncă și bea osîndă» (I Cor. II, 29; Ioan XIII, 27).

Și «epitimile», canonul și recomandările pe care le dă duhovnicul, (în de pregătirea primirii Sf. Euharistii. — Dator este credinciosul, între acestea, să ia aminte să fie în pace cu toți semenii lui, pentru că altfel nu-și poate aduce darul său, nu se poate apropia de Altar (Matei V, 23—24). Să împlinească fapta bună ce i s-a dat drept canon, ca și întreaga lui datorie sfîntă de a-și dobîndi pîinea «în sudoarea frunții sale» și a face și altuia parte din ea. — Să iubească, să cerceteze «casa lui Dumnezeu, Biserica Dumnezeului Celui viu, stîlp și temelie adevărului» (I Tim. III, 15), mediu divin de viață, în care se naște și crește în Hristos; în care se roagă cu obștea creștinească, aduce jertfă în comun, se recunoaște membru activ al Trupului Domnului. Ascultă cuvîntul lui Dumnezeu pe care îl citește, îl adîncește și acasă, împărtășindu-se din el tot ca din viață dumnezeiască, după cum ne-a încredințat Domnul: «Cuvintele Mele sînt duh și sînt viață» (Ioan VI, 63). Și încă: «Cel ce ascultă cuvîntul Meu și crede în Cel ce M-a trimis are viață veșnică...». (Ioan V, 24).

Și, cu o astfel de bună așezare duhovnicească, la chemarea preotului, din mijlocul ușilor împărătești: «Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați», credinciosul, împreună cu ceilalți membri ai Bisericii, pășește smerit, cu lumina aprinsă, vine în fața Sf. Potir, rostind înfiorat: «Cred Doamne, și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui viu, care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu».

Și așa, dobîndind această «merindă a nemuririi», dă făgăduință în cugetul său să petreacă întreaga lui viață în armonie cu viața lui Hristos, pe care a primit-o — «spre tîmăduirea sufletului și a trupului».

Pr. Prof. CONSTANTIN N. GALERIU

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

FAPTE ȘI ACȚIUNI ÎN SLUJBA PATRIEI ȘI A PĂCII

Un verset de mare actualitate : să transformăm săbille în fiare de plug

Se știe că trăim într-o lume supraîncărcată. Omul a împlănit atâtea lucruri de preț în beneficiul său și al planetei pe care trăim, dar, din păcate, statisticile nu conțin numai rubrici referitoare la dezvoltare, la roadele aplicării geniului uman exclusiv în interesul omului. Acestea includ și cheltuieli pentru înarmare, precum și cifrele care redau rezultatele tragice înregistrate de fiecare dată când s-a recurs la folosirea armelor.

Se știe, de asemenea, că lumea dispune de suficiente resurse materiale pentru asigurarea bunăstării fiecărui locuitor al globului, dar știrile din presă ne acuză că în unele părți ale planetei noastre persistă sărăcia și mizeria, analfabetismul și bolile, pentru că o mare parte a bogățiilor Terrei sunt deturnate de la scopul lor firesc spre producerea armelor .

După datele pe care le-am cules din presă, în perioada postbelică, suma veniturilor naționale pe glob a sporit într-un ritm de două ori inferior creșterii cheltuielilor militare. Dacă în 1908 pe Terra se alocua pentru arme 9 miliarde dolari, trei decenii mai târziu, cifra era de peste 61 miliarde, pentru ca în 1953, alocațiile militare mondiale să treacă de 140 milioane dolari. La începutul deceniului opt, quantumul se ridica la 209 miliarde. Astăzi, despre suma anuală de 400 miliarde dolari se vorbește deja la trecut. Se estimează că, la sfârșitul anului în curs, zilnic se vor alocă pentru arme 1,5 miliarde dolari, ceea ce înseamnă 500 miliarde pe an.

Este evident, nota un comentator de la ziarul «România liberă», că, într-un asemenea ritm de creștere, cele 7000 miliarde de dolari, cât se aprecia până în curînd, că s-au cheltuit pentru arme pe glob, începînd cu 1945, sînt depășite. Cele 7000 miliarde dolari, dacă ar fi fost investite în domenii pașnice, ar fi contribuit la dublarea veniturilor unei pătrimi din populația globului, ce trăiește în țări în curs de dezvoltare. După un studiu al O.N.U. șase state sînt cele mai înarmate, deținînd în fondurile alocate înarmărilor circa 84%. Dar este o realitate că în cursa înarmărilor sînt antrenate și celelalte țări, inclusiv cele în curs de dezvoltare — fapt ce afectează atît progresul omenirii în general, cît și programele naționale de dezvoltare.

În viața internațională de astăzi țara noastră s-a dovedit a fi un factor activ, în toate acțiunile pentru dezarmare generală și totală, iar activitatea președintelui Republicii, Nicolae Ceaușescu, pusă, în slujba lumii fără arme, este cunoscută și apreciată pe toate meridianele globului.

Noi nădăjduim că pământul cel binecuvântat de Dumnezeu cu sămînță pentru multe feluri de roade și sfințit de munca omului, nu va fi dat pustiirii, că într-o bună zi glasul profetului Isaia va fi auzit și înțeles și că omul va sfârși, în sfârșit, săbiile, făcînd din ele fiare de plug.

*

O nouă solle de pace : Vizite oficiale de prietenie ale Președintelui Nicolae Ceaușescu în unele țări din Africa

În cadrul politicii sale externe de pace și colaborare cu toate statele lumii, România acordă o mare însemnătate extinderii și adîncirii prieteniei, solidarității și conlucrării cu țările continentului african. Președintelui Republicii Nicolae Ceaușescu, îi revine rolul determinant în promovarea susținută a relațiilor româno-africane, în amplificarea continuă a raporturilor cu statele de pe acest continent. Din anul 1965, în România și pe pământul Africii au avut loc peste 50 de întîlniri la nivel înalt între țara noastră și statele acestui continent.

În perioada 8—25 aprilie 1979, Președintele Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu și ceilalți membri ai delegației țării noastre, a făcut o vizită oficială de prietenie în Jamahiriya Arabă Libiană Populară Socialistă, Republica Gaboneză, Republica Populară Angola, Republica Zambia, Republica Populară Mozambic, Republica Burundi și Republica Democrată Sudan, precum și în Republica Arabă Egipt.

Aceste vizite s-au încheiat cu rezultate deosebit de fructuoase în domeniul dezvoltării relațiilor de colaborare și cooperare reciproc avantajoasă cu aceste țări, al promovării unor forme tot mai eficiente de conlucrare pe plan economic, tehnico-științific și cultural, în folosul poporului român și al popoarelor din țările africane vizitate.

Cu prilejul acestor vizite au fost semnate următoarele documente comune de către România cu țările africane :

Libia : Comunicat comun ; Acord comercial de lungă durată ; Memorandum cu privire la diversificarea schimburilor comerciale, cooperarea la realizarea de obiective industriale și agricole, construirea de locuințe și exportul de țitei libian către România.

Gabon : Tratat de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Gaboneză ; Comunicat comun.

Angola : Tratat de prieteniei și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Populară Angola ; Comunicat comun ; Acord de colaborare între Partidul Comunist Român și M.P.L.A. — Partidul Muncii ; Acord de colaborare în domeniul învățămîntului, științei și culturii ; Protocol privind cooperarea în domeniul agriculturii.

Zambia : Tratat de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Zambia; Comunicat comun; Protocol de cooperare între Partidul Comunist Român și Partidul Unit al Independenței Naționale; Acord privind cooperarea tehnică și economică în industria minieră și în domeniul hidrocarburilor; Acord pentru dezvoltarea cooperării în domeniul industriei.

Mozambic : Tratat de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Populară Mozambic; Comunicat comun; Program de cooperare economică pînă în anul 1990; Memorandum privind colaborarea în domeniul gazelor și cărbunilor.

Burundi : Tratat de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Burundi; Comunicat comun; Acord privind cooperarea între Partidul Comunist Român și partidul UPRONA; Acord privind dezvoltarea cooperării în domeniul industriei; Acord privind participarea României la valorificarea zăcămintului de nichel și metale asociate de la Musongati; Acord privind dezvoltarea cooperării în domeniul transporturilor.

Sudan : Tratat de prietenie și cooperare între Republica Socialistă România și Republica Democrată Sudan; Comunicat comun; Program privind dezvoltarea cooperării economice și industriale și a schimburilor comerciale.

Egipt : Comunicat comun.

În documentele și acordurile încheiate au fost puternic afirmate principiile noi de relații pe care țara noastră le promovează consecvent pe arena internațională — de deplină egalitate în drepturi, respect al independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantaj reciproc, de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța în raporturile dintre state.

În alții soli ai poporului român s-au bucurat de o primire caldă, prietenească din partea conducătorilor statelor vizitate, de popoarele acestora, acest fapt constituind o expresie elocventă a stimei, considerației și prestigiului de care se bucură România socialistă, politica sa internă și externă, Președintele Republicii Nicolae Ceaușescu — promotor neobosit al idealurilor nobile ale libertății, independenței și progresului social, ale păcii, prieteniei și colaborării între națiuni.

Aceste vizite pe continentul african au avut un puternic ecou în presa internațională, care a relevat semnificația profundă și bilanțul rodnic al noii solii de pace, prietenie și colaborare pe continentul african, eveniment de referință istorică atât pentru dezvoltarea relațiilor dintre România și țările africane, cât și pentru afirmarea în viața internațională a noilor principii democratice în relațiile interstatuale.

Presa internațională a subliniat, de asemenea, că vizita în Africa a prilejuit reafirmarea solidarității depline a României socialiste cu mișcările de eliberare națională din Namibia, Rhodesia, Africa de Sud, solidaritatea deplină cu lupta lor împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, a politicii rasiste și de apartheid, pentru dreptul la libertate și autodeterminare al popoarelor din Africa Australă.

Cu viu interes au fost reflectate de mijloacele de informare în masă din cele mai diferite țări manifestările de puternic entuziasm, de caldă prietenie și înaltă stimă, cu care popoarele africane au întâmpinat pe solii poporului român, subliniindu-se că acestea constituie o confirmare elocventă a înaltului prestigiu de care se bucură astăzi România socialistă, un vibrant omagiu adus personalității proeminente

a Președintelui Nicolae Ceaușescu, luptător dîrz pentru cauza libertății și independenței popoarelor, pentru înfăptuirea celor mai nobile aspirații ale umanității, pentru cauza păcii în lume.

Intregul nostru popor a salutat cu vie satisfacție rezultatele fructuoase ale vizitei recente făcută de Președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu pe continentul african.

Rolul activ al țării noastre pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice internaționale

Cu prilejul celei de a V-a Conferințe a Națiunilor Unite pentru Comerț și dezvoltare de la Manila, Președintele Nicolae Ceaușescu a adresat un Mesaj, care reprezintă o nouă și strălucită expresie a contribuției României, a Președintelui ei, la soluționarea uneia dintre cele mai importante probleme ale epocii contemporane, ale păcii și securității mondiale: făurirea unei noi ordini economice și politice internaționale, a unor relații noi, întemeiate pe deplină egalitate și echitate între state.

Mesajul Președintelui Nicolae Ceaușescu confirmă locul central pe care-l ocupă obiectivul noii ordini în politica externă a României, în întreaga activitate desfășurată de țara noastră pe arena internațională.

Înscriind dezideratul lichidării subdezvoltării și făuririi noii ordini economice ca un obiectiv esențial al politicii externe a țării noastre, definindu-l ca unul din marile țeluri comune ale tuturor forțelor progresiste mondiale, România a pornit de la realitățile lumii contemporane, care relevă o mare diversitate de state, atît ca structuri politice și sociale, cît și ca stadii ale dezvoltării economice. «Constituie o gravă anomalie a realității social-politice contemporane — se subliniază în Mesaj — faptul că în perioada celei mai ample revoluții tehnico-stiințifice, a cuceririlor științei și civilizației, ale cunoașterii umane, o mare parte a omenirii trăiește încă în condiții de subdezvoltare, de sărăcie și foamete, că lumea continuă să fie împărțită în țări sărace și țări bogate, ca rezultat al vechii politici imperialiste și colonialiste de exploatare și asuprire. Aceasta provoacă mari suferințe unor zeci și zeci de popoare, lipsindu-le de cele mai elementare condiții de viață civilizată, de posibilitatea de a-și afirma forța creatoare, de a se manifesta și participa în mod plenar la viața internațională, la eforturile pentru progresul întregii omeniri».

Este, din păcate, o realitate tragică faptul că lumea de azi e împărțită în țări bogate și sărace, că bogații devin și mai bogați, iar săracii și mai săraci. Potrivit datelor culese de noi din presă, în intervalul 1970—1977, rata medie de creștere a produsului național brut pe locuitor în țările în curs de dezvoltare a fost de numai 1,2% pe an, în timp ce în țările cel mai puțin dezvoltate dintre ele creșterea a fost abia de 0,7%. Urmarea: dacă în 1970 discrepanța economică dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare era în medie de 12 la 1, în 1977 a ajuns de 15 la 1.

Iată de ce România, consecventă politicii sale principiale și constructive, a adus prin Președintele Nicolae Ceaușescu, o contribuție concretă, substanțială la pregătirea sesiunii «U.N.C.T.A.D.-V.», considerînd că aceasta poate juca un rol important în promovarea conceptului unei noi ordini economice internaționale, în consens cu

cerințele de progres economic și social ale tuturor popoarelor. Participind intens la consultările din «Grupul celor 77», cit și la dezbaterile propriu-zise, la sesiuni și reuniuni ale altor organisme specializate ale O.N.U., reprezentanții țării noastre, alături de cei ai altor state, au acționat pentru a asigura celei de a cincea conferințe U.N.C.T.A.D. o atmosferă favorabilă de conlucrare; un caracter cit mai rodnic.

Prin ideile, principiile și propunerile concrete cuprinse în Mesajul Președintelui Nicolae Ceaușescu, prin întreaga activitate a delegației țării noastre la lucrările Conferinței de la Manila, România își aduce contribuția sa la eforturile popoarelor pentru lichidarea subdezvoltării, pentru accelerarea procesului de edificare a noi ordini economice și politice internaționale.

Mesajul Președintelui Nicolae Ceaușescu a stîrnit un viu interes în rîndul participanților la Conferința de la Manila, ideile cuprinse în acest document beneficiind de o aprofundată analiză. Subliniind ideile valoroase conținute în Mesaj, de mare semnificație pentru succesul sesiunii U.N.C.T.A.D.-V., propunerile concrete, care vizează, practic, întreaga sferă de preocupări a reuniunii, personalități participante la Conferința de la Manila, au relevat că acest document reprezintă o contribuție valoroasă, sub raport principial și practic, a României, a Președintelui Nicolae Ceaușescu la încununarea cu succes a lucrărilor acestei reuniuni, la trecerea la acțiuni concrete, efective, în direcția transpunerii în practică a programului privind instaurarea noi ordini economice internaționale.

Un moment de mare importanță în cronica relațiilor Româno-Spaniole

În a doua jumătate a lunii mai a.c., Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, a efectuat o vizită în Spania.

Prezența înalților soli ai națiunii noastre în Spania — prima vizită pe care un șef de stat român a făcut-o în această țară și, totodată prima vizită la Madrid a unui șef de stat dintr-o țară socialistă — s-a înscris ca un moment de referință, cu valoare istorică, în cronica raporturilor dintre cele două țări și popoare, legate prin originea lor latină, prin profunde afinități de limbă și cultură.

Anticipînd urările pozitive ale dialogului la nivel înalt de la Madrid, Președintele Nicolae Ceaușescu sublinia, încă din prima zi a vizitei, că aceasta «va marca un moment nou, deosebit de important, în cronica relațiilor româno-spaniole, va conferi noi dimensiuni relațiilor de prietenie și colaborare dintre țările și popoarele noastre». La rîndul său, regele Juan Carlos I releva: «Sînt sigur că acest dialog se va traduce în inițiative concrete, care să facă tot mai efectivă colaborarea noastră în beneficiul celor două popoare».

Vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu în Spania reprezintă și un eveniment de mare însemnătate în viața internațională, înscriindu-se în mod firesc în coordonatele politicii externe promovate de țara noastră care, acționând neobosit pentru continua întărire a legăturilor de strânsă prietenie cu țările socialiste, intensifică colaborarea multilaterală cu toate statele, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul coexistenței pașnice.

În timpul cît s-au aflat în Spania, înalții soli ai poporului român au fost înconjurați cu căldură, cu sentimente prietenești, cu înaltă considerație și respect, rezervîndu-li-se pretutindeni o primire sărbătorească. O expresie elocventă a prestigiului de care se bucură România în lume pentru realizările obținute, pentru politica sa externă dinamică și constructivă, consacrată împlinirii marilor cauze ale omenirii. În același timp, primirea sărbătorească pe pămîntul Spaniei constituie un omagiu adus personalității Președintelui Nicolae Ceaușescu pentru contribuția sa la promovarea idealurilor de pace și progres, la instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale, la intronarea în raporturile interstatale a principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

Desfășurate într-o atmosferă de prietenie, convorbirile la nivel înalt româno-spaniole au prilejuit abordarea stadiului și perspectivelor raporturilor bilaterale, precum și a problemelor principale ale situației internaționale. Ambele părți și-au exprimat satisfacția față de progresul înregistrat pe calea colaborării în perioada ultimilor ani, subliniind hotărîrea de a identifica noi forme și posibilități în scopul intensificării conlucrării pe multiple planuri. Declarația comună cu privire la convorbirile dintre Președintele Nicolae Ceaușescu și Premierul Adolfo Suarez, proclamînd principiile pe care cele două țări înțeleg să-și clădească raporturile, principii înscrise în Carta Națiunilor Unite și în Actul final de la Helsinki, are menirea să confere relațiilor bilaterale dimensiuni tot mai ample, să le dea un nou impuls. Dorința celor două țări și popoare de a da un conținut mai bogat legăturilor dintre ele și-a găsit concretizarea în semnarea unor documente importante: Acordul de cooperare culturală și științifică, Convenția pentru evitarea dublei impuneri. Acordul privind transporturile rutiere internaționale, precum și în parafarea Convenției de cooperare științifică și tehnică. În vederea completării și perfecționării acestui cadru juridic s-a hotărît, de comun acord, finalizarea negocierilor pentru încheierea altor acorduri în domeniul cooperării industriale, al transporturilor aeriene internaționale, al transportului maritim și al turismului. Ambele părți au căzut de acord să intensifice eforturile pentru a se asigura o sporire considerabilă a schimburilor comerciale, diversificarea lor, în așa fel încît volumul acestora să atingă, în 1985, cel puțin 500 milioane dolari. În scopul materializării acestui obiectiv, s-a convenit asupra necesității adoptării de noi măsuri care să stimuleze intensificarea și diversificarea cooperării economice. S-a convenit, de asemenea, și asupra creșterii și diversificării schimburilor comerciale și științifice, considerîndu-se că în acest fel popoarele român și spaniol au posibilitatea să se cunoască mai bine, să amplifice relațiile tradiționale de prietenie.

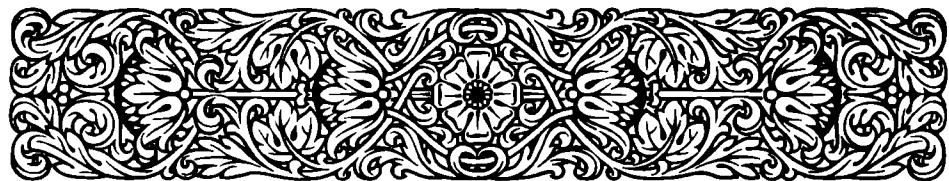
Discuțiile asupra problematicii internaționale au subliniat necesitatea ca reuniunea de la Madrid din 1980 să contribuie la aplicarea integrală a prevederilor Actului final de la Helsinki; a fost reliefată importanța adoptării unor măsuri efective pentru diminuarea tensiunii militare și luarea unor măsuri eficiente pentru promovarea dezarmării generale și complete sub control internațional etc.

Prin întreaga sa desfășurare, prin bilanțul fructuos al documentelor semnate și al înțelegerilor convenite, vizita în Spania a Președintelui Nicolae Ceaușescu este un eveniment de referință în evoluția viitoare a relațiilor dintre cele două țări, constituind, totodată, o contribuție majoră la cauza progresului, cooperării și păcii în lume.

Vizita de stat pe care Președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu Doamna Elena Ceaușescu, a efectuat-o la invitația regelui Juan Carlos I și a reginei Sofia, în Spania, a suscitat un viu interes în numeroase țări ale lumii. Presa, radioul, televiziunea, celelalte mijloace de informare de masă, au relatat pe larg momentele principale ale vizitei, relevând primirea deosebit de călduroasă de care s-au bucurat înalții soli ai poporului român, sentimentele de deosebită stimă și considerație cu care au fost întâmpinați.

Diac. asist. MIHAI COLIBĂ

ȘTIRI ECUMENICE

— Patriarhul ecumenic din Constantinopol, Dimitros I, a adresat la «anul copilului 1979» un apel tuturor creștinilor ortodocși ca să sprijine organizațiile internaționale de ajutorare a copiilor care în unele regiuni răsăritene (Australia, Coreea-Sud, Noua Zeelandă etc.) îndură multe suferințe (Ökumenische Information 4/1979).

— «Spiritul elenist» caracterizează Biserica Ortodoxă, a afirmat Mitropolitul Damaskinos Papandreou, directorul centrului ortodox de la Geneva — Chambèsy. «Elenismul este un element stabil al existenței creștine». Acest spirit creștin este o moștenire pentru Apus, dar și pentru Răsărit, în sensul tradiției bisericești. Mitropolitul accentuează că, mult înainte de înființarea Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ortodocșii și-au manifestat interes pentru restabilirea unității Bisericii. De acest cuprins sint pastoralele Patriarhului ecumenic Ioachim II din anul 1902 și Patriarhului ecumenic din anul 1920. Mitropolitul obiectează că Bisericile Ortodoxe nu sint suficient reprezentate în Centrul Ecumenic de la Geneva, adăugind că «dacă Bisericile Ortodoxe n-ar fi membre ale Consiliului Ecumenic, acesta și-ar pierde caracterul său ecumenic și ar fi o organizație curat pan-protestantă. Mitropolitul Damaskinos a combătut afirmația Secretarului General al Consiliului Ecumenic, că Ortodocșii se simt în Consiliul Ecumenic a fi pe planul al doilea «fiindcă Protestanții și Catolicii au o mentalitate comună latină, iar Ortodocșii o mentalitate grecească» (Evangelische Information 8/1979).

— Patriarhul Ilie al Bisericii Ortodoxe din Georgia a fost ales între cei șase președinți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ca succesor al decedatului Mitropolit rus Nicodim (Lutherische Monatshefte 2/1979).

— Seminarul teologic ortodox din Koupio (Finlanda) a împlinit 60 de ani de activitate. În cuvîntarea rostită la prăznuirea acestui eveniment, Arhiepiscopul Paul al Finlandei și Kareliei, Conducătorul Bisericii Ortodoxe din Finlanda, a afirmat că va milita pentru autocefalia acestei Biserici. Din anul 1923 Biserica aceasta stă sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol, avînd statut canonic de autonomie (Ökumenische Information 3/1979).

Intr-o pastorală de Anul Nou adresată Arhiepiscopului Hrisostom din Cipru, Dr. Iucelten, Muftiul regiunii nordice turcești a insulei, se pronunță pentru uitarea trecutului și pentru, cel puțin, toleranță religioasă între cele două comunități de popoare și de credință. Totodată Muftiul roagă să se permită pelerinilor islamici vizitarea locașului de închinare «Umin Hagar» de la Larnaca din sulul insulei, care, după Mecca și Medina, este al treilea loc sfînt al Islamului mondial. Muftiul amintește de atitudinea tolerantă a turcilor, față de ortodocși, după cucerirea Ciprului

în 1571, ceea ce a făcut ca Ortodoxia să continue a exista în Cipru (Ökumenische Information 2/1979).

— «Sfântul Duh — sfințenie și umanitate» este tema dialogului oficial între romano-catolici și metodiști (Aktueller Dienst, Ausland 24/1979).

— Karol Karski, colaborator științific al Consiliului ecumenic polon, și-a susținut la Academia teologică din Varșovia teza de doctorat cu subiectul: «Colaborarea Bisericilor evanghelică și ortodoxă din Polonia cu Alianța Mondială pentru prietenie între Biserici în anii 1919—1939» (Information ofk. 245/1979).

— La Nairobi (Kenia — Africa) s-a înființat un Buletin informativ bisericesc african la care își dau contribuția Conferința pan-africană a Bisericilor, Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Alianța Luterană Mondială (Evangelische Information 9/1979).

— La Bonn (R. F. Germania) se înființează un centru islamic, cu moschee, școală și bibliotecă islamică. Un centru islamic există la Köln. Conducătorii centrelor afirmă că voiesc să ducă dialog pozitiv cu creștinii «de care sînt legați frățeste prin credința în același Dumnezeu-Unul» (Evangelische Information 8/1979).

— Biserica Coptă din Egipt are 7 milioane de credincioși și 105 biserici în Cairo și 60 biserici în Alexandria; Patriarh Șenuda III (Ökumenische Information 3/1979).

— În America latină s-a constituit: «Consiliul latin-american al Bisericilor», organizație continentală a mișcării ecumenice (Universitas 1/1979).

— La Sanghai, cel mai mare oraș al Chinei, s-a ținut o adunare a creștinilor — de toate confesiunile — budhiștilor și moslemilor, care au hotărît să se integreze din plin în activitatea pentru dezvoltarea Țării (Aktueller Dienst, Ausland 21/1979).

— Bisericile Romano-Catolică, Anglicană, Luterană, Presbiteriană și Metodistă din Republica Ghana (Africa apuseană) au convenit asupra recunoașterii reciproce a tainei Sfântului Botez (Evangelische Information 4/1979).

— Admiterea femeilor și a bărbaților căsătoriți la hirotonia în preoție a produs frământare în cadrul Bisericii Romano-Catolice din Olanda (Begegnung 1/979).

— Într-o discuție cu studenții seminarului clerical din Guadalajara, în timpul vizitei în Mexico, Papa Ioan Paul II s-a declarat hotărît pentru celibatul preoților. (Aktueller Dienst, Ausland 27/1979).

— Premiul clitor «Templeton» (Anglia), care se acordă anual pentru «progres în religie», în anul curent s-a dat budhiștilor japonez Nikko Niwoni, care este întemeietorul și președintele organizației buffhiste de mireni «Rissho Kosiekai» (Aktueller Dienst, Inland 26/1979).

— Pe lângă biblioteca Patriarhiei ortodoxe din Alexandria activează «Institutul pentru studii Orientale», înființat în anul 1952, la prăznuirea unui mileniu de existență a bibliotecii patriarhale. Institutul menționat nu-i o instituție școlară obișnuită cu săli de cursuri, cu studenți și profesori. Aici lucrează teologi, istorici, canoniști — învățați care s-au dedicat studiului teologiei, făcînd cercetări în domeniul dogmatic, al istoriei bisericești și liturghiei. Se studiază vechi manuscrise și alte monumente care interesează teologia și, evident, apar publicații. Regulat apare anuarul «Analekta», cu studii în limbile: greacă, franceză, engleză și arabă. Cele 5.000 pagini

ale anuarului «Analekta», apărute pînă acum, cuprind valoroase studii privind istoria bisericească, teologia, arheologia, probleme referitoare la mișcarea ecumenică și și unitatea Bisericilor, și probleme de viață bisericească actuală. Ca autori semnează teologi ortodocși, romano-catolici și protestanți. Anuarul «Analekta» este o utilă și importantă lucrare teologică (Stimme der Orthodoxie 10/1978).

— La Sityma (Suedia) s-a ținut o conferință ortodoxă-luterană, pregătitoare pentru un dialog între Bisericile Ortodoxă și Evanghelică. Din partea Ortodoxă au participat 400 delegați ai Bisericilor din Israel, Uniunea Sovietică, Cipru, Finlanda, Cehoslovacia, Grecia și România. Conferința s-a deschis cu un serviciu divin comun oficiat în biserica ortodoxă «Sfîntul Gheorghe» din Stockholm (Ökumenische Information 47/1978).

— În Maroc s-a înființat «Consiliul Bisericilor Creștine», înregistrat de Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Din acest Consiliu fac parte Bisericile: Ortodoxă, Romano-Catolică și cele Evanghelice. Rostul Consiliului este să promoveze relațiile ecumenice. Se săvîrșesc servicii divine în comun, se organizează cercuri biblice pentru interpretare de texte biblice etc. La invitație, profesorul de Noul Testament, N.A. Kulomsin, de la Institutul teologic «Sf. Sergius», din Paris, a ținut în diferite orașe ale țării, în fața unui auditor interconfesional, conferințe cu tema: «Sfîntul Duh în viața creștinilor după «Faptele Apostolilor» (Stimme der Orthodoxie 10/1978).

— De la a treia întîlnire ecumenică a Bisericilor creștine de la Hamburg, redăm cîteva afirmații: «Dacă cu 30 de ani în urmă pentru romano-catolici unitatea — a spus un prelat — avea numai sensul de întoarcere a fraților despărțiți de Biserica Romano-Catolică, azi noi, catolicii, ne-am dat seama că și noi multe lucruri le-am pierdut, uitat și deformat și deci avem nevoie de o reformă adîncă, în sensul că avem nevoie unii de alții și trebuie să ne ascultăm reciproc. Nici Conciliul II Vatican nu mai vorbește de întoarcerea fraților despărțiți, ci de restabilirea unității... Crucea lui Hristos care ne leagă este și rămîne puterea pentru împăcarea și comunitatea creștinilor. Cel crucificat a vindecat și înlăturat «sffșierea interioară» a celor vino-vați, a învial singurătatea celor suferinzi, a vindecat diversitatea celor certați și celor muribunzi le-a înlăturat frica, arătîndu-le urma vieții de dincolo în Hristos. Dar rugăciunea noastră pentru toate adresată lui Hristos nu trebuie să înceteze (Ökumenische Information» 46/1978).

— Confederația Conferințelor Episcopilor asiatici și-a ținut a doua Adunare Generală la Barackpore (Calcuta — India) cu tema: «Rugăciunea — viața Bisericii din Asia». Prima Adunare s-a ținut în 1974 la Taipeh (Taiwan) cu tema: «Evangheltizarea în Asia actuală». La Adunarea a doua, la care au participat delegați din diferite state, s-a discutat nu numai teoretic despre rugăciune, ci s-au și săvîrșit rugăciuni în comun. S-au practicat cinci metode de a se ruga: Zen, Ioga, rugăciunea harismatică, rugăciunea contemplativă și biblică. S-au discutat și referatele: «Evangheltizare, rugăciune și dezvoltare umană». «Rugăciunea creștină și dialogul între confesiuni» (Welt, Kirche, Aktuell 129/1978).

— De mare însemnătate pentru viitorul mișcării ecumenice va fi faptul că între confesiuni se vor ține discuții teologice, care contribuie la o mai bună înțelegere reciprocă. Dar trebuie știut că discuții teologice nu poate duce fiecare creștin. Pentru ele este necesară o temeinică cunoaștere a Sfintei Scripturi, a teologiei, a istoriei Bisericii și o învățătură specifică comunității căreia aparține partenerul de discuție. Lipsind aceste premise, discuțiile n-au nici un rost (Ökumenische Information 46/1978).

— Pentru prima dată de la existența Bisericii Anglicane s-au întrunit Episcopii romano-catolici și anglicani ai Eparhiilor — Londra: romano-catolică și anglicană. S-a convenit asupra strînsei colaborări în propovăduirea «învățăturii autentice a lui Hristos» (Aktueller Dienst, Ausland 272/1978).

— «Congresul euharistic mondial» (al 42-lea) se va ține la Londra în anul 1981 (Aktueller Dienst, Ausland 272/1978).

— Mitropolia înființată în 1970 de Patriarhia ecumenică din Constantinopol pentru cele șase comunități ortodoxe din Noua Zeelandă, astăzi sub titlul de «Exarhatul ortodox pentru India, Coreea și Japonia», are comunități și în Bombay, Calcutta, Seoul, Tokio, Kobe, Manila, Singapur, Djakarta și Teheran. Sediul Mitropoliei este la Wellington — Noua Zeelandă, iar Vicariatul la Seoul (Ökumenische Information 1—2/1979).

— Recent s-a mai înființat un lăcaș divin ortodox în Japonia. Au participat delegații ortodoxe din alte țări (Stimme der Orthodoxie 2/1978).

— Un grup de profesori de la Seminarul Bisericii Prezbiteriene din S.U.A. a făcut o vizită Academiei Teologice din Zagorsc, vizitînd și bisericile ortodoxe din Moscova, Leningrad și Odesa, interesîndu-se de activitatea pastorală a Bisericii Ortodoxe Ruse (Stimme der Orthodoxie 2/1978).

— Un grup de credincioși ai Patriarhiei Ruse, sub conducerea Arhiepiscopului de Harkov, a făcut un pelerinaj la Sfîntul Munte Athos, asistînd o săptămîină întreagă la serviciile divine din Mănăstirea rusească «Sfîntul Pantelimon» (Stimme der Orthodoxie 2/1978).

— «Creștinii ortodocși între noi» a fost tema simpozionului organizat la Berlin-Spandau de asociația ortodoxă-catolică «Întîlnire cu Bisericile Răsăritului». S-au prezentat referate despre activitatea reciprocă a Bisericilor Ortodoxe (Stimme der Orthodoxie 2/1978).

— Pentru innoirea vieții monahale ortodoxe, sinodul Bisericii ortodoxe din Grecia a înființat la Atena o «mănăstire model»: «Panaghia Chryopiği», introducînd în ea vechile rînduiri bizantine și regula benedictină «ora et labora» (Ökumenische Information 1—2/1979).

— Sub președinția Patriarhului Nicolae VI al Alexandriei și întregii Africi s-a înființat la Alexandria o comisiune de coordonare a activității bisericești ortodoxe din Kenya, Uganda, Zair și Ghana, fiind accesibilă însă și tuturilor celorlalte Biserici Ortodoxe (Ökumenische Information 1—2/1979).

— Patru reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Bulgare au participat în R. D. Germană la primul dialog teologic între Biserica Ortodoxă Bulgară și Biserica Evanghelică. Tema generală: «Propovăduirea creștină azi». S-au prezentat și discutat mai multe referate ca: «Propovăduirea învățăturii prin predică»: «Participarea propriuzisă la mișcarea ecumenică» ș.a. (Potsdamer Kirche 2/1979).

— Într-o audiență generală la Vatican, Papa Ioan Paul II a anunțat începutul unui dialog între Bisericile Romano-Catolică și Ortodoxe, avînd ca temă Sfînta Euharistie. Se știe că excomunicarea reciprocă între Papa de la Roma și Patriarhul ecumenic din Constantinopol din 1054 a fost anulată în 1965, contribuînd la apropierea între Bisericile Romano-Catolică și Ortodoxe. Primul pas însemnat în direcția aceasta s-a făcut la 6 ianuarie 1964 pe Muntele Măslinilor — Ierusalim, cînd Patriarhul ecumenic Atenagora și Papa Paul VI s-au sărutat. Pentru consolidarea bunelor relații

dintre cele două Biserici s-a săvârșit în 1975 în Capela Sixtină-Vatican un serviciu divin la care a fost prezentă și o delegație ortodoxă (Aktueller Dienst — Vatican 15/1979).

— Teologul ortodox bulgar, profesorul Teodor Sabov, a fost numit de comitetul central al «Consiliului Ecumenic al Bisericilor» secretar general adjunct și director al Comisiei pentru «Credință și Constituție» (Evangelische Information 3/1979).

— După înțelegerea dintre comisiunea ecumenică a «Conferinței Episcopilor Germani» și comisiunea teologică a Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, «Biserica cea una și viața ei în spațiu și timp» este tema simpoziunilor ecumenice dintre teologii romano-catolici și ortodocși, ce se vor ține anual la Regensburg (Aktueller Dienst — Ausland 11/1979).

— «Una dintre cele mai importante garanții pentru pace este recunoașterea mondială și apărarea drepturilor omului» (Welt, Kirche, Aktuell — Ausland 16/1979).

— «Asociația teologilor ecumenici» din «lumea a treia» a organizat la Colombo — Sri Lanka o conferință, la care au participat 30 delegați aparținând diferitelor Biserici creștine din 12 țări din Asia. Tema conferinței: «Dezvoltarea unei teologii asiatice», care se conturează din credința trăită în lupta pentru eliberarea popoarelor și din dialogul religiilor mondiale. Asociația menționată s-a înființat în 1976 la Dar-es-Salaam — Tanzania (Aktueller Dienst, Ausland 16/1979).

— Bisericile creștine din Ierusalim, împreună cu statul, au convenit să restaureze «Biserica Sfântului Mormint» din Ierusalim. Restaurată va fi și capela Sf. Arhanghel Mihail.

— Papa Ioan Paul II a înființat la Ierusalim un «centru ecumenic», închinat «Madonei din Ierusalim», «Regina Păcii». «Centrul» cuprinde un spital pentru peleari, un centru cultural creștin și un atelier pentru Arta creștină. «Centrul» menționat stă direct sub autoritatea vaticană (Ökumenische Information 1—2/1979).

— «Asociația dogmatiştilor și apologeților» au organizat la München un simpozion cu tema «Prezența Duhului Sfânt — aspecte ale pneumatologiei în prezent» (Aktueller Dienst, Kultur 7/1979).

— În Germania apuseană activează 121 preoți ortodocși, aparținând diferitelor Biserici Ortodoxe (Evangelische Information 1/1979).

— În mănăstirea augustină din Nordhorn (R. F. Germania), s-a înființat o «activitate mănăstirească» cuprinzând în aceeași clădire șase «Biserici și organizații creștine», pentru o mai bună cunoaștere reciprocă, în vederea restabilirii unității Bisericii (Evangelische Information 1/1979).

— «Biblioteca Vaticană» cuprinde 2 milioane de lucrări. Sînt aici foi de pergament din «Codex Vaticanus» (sec. IV), cuprinzînd aproape întreaga Biblie; foi din «Codex Barberini», manuscris cuprinzînd cel mai vechi text al Liturghierului bizantin (sec. VIII) (Liturghia Sf. Vasile cel Mare, Ioan Hrisostom ș.a.) (Stimme der Orthodoxie 2/1978).

— Biserica luterană finlandeză a aprobat femeilor cu studii teologice să predice la serviciile divine, să asiste la pastori la împărtășirea credincioșilor și să participe la alegerea episcopilor (Junge Kirche 12/1978).

— «Biserica Armeană» dispune azi de patru patriarhate cu 30 episcopi. Ea datează din anul 280 e.n. și a fost prima Biserică creștină națională în Răsărit (Evangelische Information 1/1979).

— La Frankfurt (R. F. Germania) s-a înființat un «laborator ecumenic». În cuvântările rostite la inaugurare s-a spus între altele: «Biserica este pentru toți, bogați și săraci. Ea este pentru toate confesiunile, rasele și națiunile. În «laboratorul» acesta se vor face discuții între membrii diferitelor confesiuni, pentru apropierea între ei. Se vor ține și conferințe feminine». «Laboratorului» i s-a adăugat o clădire pentru adăpostirea oaspeților (Junge Kirche 12/1979).

— La Bonn (R. F. Germania) s-a organizat expoziția «Africa creștină — arta în Africa neagră», cuprinzând obiecte de artă creștină africană din Congo, Nigeria, Tanzania și din alte țări din continentul negru. Expoziția este foarte vizitată (Katholische Korrespondenz 3/1979).

— «Conferința Episcopilor italieni» a hotărât ca anual în prima duminică din februarie să se sărbătorească «Ziua apărării vieții» (Aktueller Dienst — Vatican 16/1979).

— La Vatican a apărut «Anuario Pontificio 1979», după care «colegiul cardinalilor» are în prezent 123 membri, iar Biserica Romano-Catolică are 2305 sedii episcopale (Aktueller Dienst, Inland 20/1979).

— «Consiliul Ecumenic al Bisericilor» are în prezent 295 membri.

— Patriarhul Pimen, conducătorul Bisericii Ortodoxe Ruse, l-a primit în audiență pe Cardinalul Jan Willebrands, președintele Secretariatului Vatican pentru promovarea unității creștine (Evangelische Information 13/1979).

— Biserica Rusă a organizat la Frankfurt un «seminar pentru liturghia și spiritualitatea ortodoxă». Seminarul se adresează teologilor, dar și mirenilor care se interesează de viața spirituală și liturgică a Bisericii Ortodoxe. Parohia romano-catolică Sf. Ana din Frankfurt a pus la dispoziție localul (Ökumenische Information 12/1979).

— «Conferința Bisericilor Europene» (KEK) înființată în urmă cu două decenii, are azi ca membre 110 Biserici ortodoxe, anglicane și protestante din 26 țări (Evangelische Information 12/1979).

— «România este un microcosmos al mișcării ecumenice, fiindcă aproape toate tradițiile creștine care participă la mișcarea ecumenică, își au rădăcini în România», a afirmat Dr. Lukas Vischer, directorul «Comisiunii pentru Credință și Constituție» de pe lângă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, în urma unei recente vizite făcute în România. Dialogul dintre Ortodoxie și Bisericile ieșite din Reformație are aici caracter concret nemijlocit. Activitatea ecumenică dezvoltată pe teren ecumenic nu-i «suficient utilizată și popularizată» din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Chiar și mănăstirile cu intensa lor viață spirituală pot da o contribuție însemnată la dezvoltarea mișcării ecumenice (Evangelische Information 13/1979).

— Papa Ioan Paul II și-a publicat prima enciclică, intitulată: «Redemptor hominis» (Mîntuitorul omului). Ideia centrală a enciclicii este omul mîntuit de Hristos și valoarea lui ca creatură a lui Dumnezeu. Papa insistă pentru respectarea drepturilor elementare ale omului, la care se numără și libertatea de conștiință și libertatea religiei. Asemenea insistă Papa asupra colegialității Episcopilor și pentru continuarea străduințelor în vederea restabilirii unității tuturor creștinilor. Mai afirmă că va continua activitatea predecesorilor săi Ioan Paul I, Paul VI și Ioan XXIII (Welt Kirche Aktuell 31/1979).

-- «Diakonia» este numele unei noi reviste evanghelice, editate de Biserica Evanghelică Ungară, ocupându-se îndeosebi de probleme obștești și culturale (Evangelicche Information 12/1979).

— Guvernul italian a acordat 500 milioane lire pentru restaurarea «Cinei Domnului» de Leonardo da Vinci (Aktueller Dienst, Kultur 67/1979).

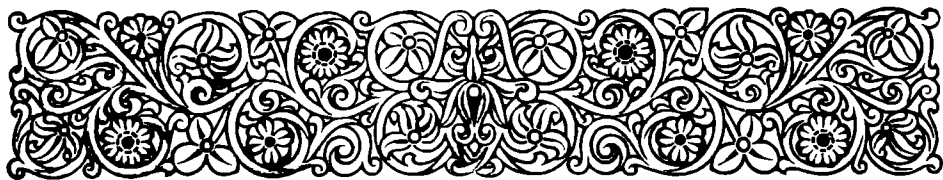
— 32 preoți de diferite confesiuni, în majoritate episcopi, predică zilnic în timpul postului în biserica londoneză Sf. Laurence Iewig, în care a predicat odinioară și Thomas Morus (Ökumenische Information 11/1979).

— «Comunitate de oameni și unirea Bisericilor» este tema unui seminar ecumenic internațional organizat de Institutul pentru cercetări ecumenice din Strasbourg (Franța). Subiectele referatelor: 1) Importanța Noului Testament pentru comunități; 2) În ce măsură factorii etnici și naționali sînt în favorul unității Bisericii sau dimpotrivă?; 3) Rolul contextului religios-cultural pentru viața și unitatea Bisericii (Evangelicche Information 10/1979).

— Într-o discuție cu studenții Institutului teologic din Madrid, Cardinalul Vicente y Tarazon, președintele Conferinței episcopale spaniole, a afirmat că se pot acorda funcții preoțești și bărbaților căsătoriți. Nu-i nici un motiv teologic de a păstra celibatul în forma actuală (Aktueller Dienst, Ausland 63/1979).

Diac. Prof. O BUCEVSCHI

COMEMORĂRI

SFÎNTUL VASILE CEL MARE, LA 1600 DE ANI DE LA MOARTEA SA

La începutul secolului al IV-lea, Biserica Creștină își avea deja propria sa istorie, devenind demult o instituție față de care Statul Roman nu mai putea rămâne indiferent. Noile condiții create încă de la începutul secolului al IV-lea prin recunoașterea oficială a creștinismului ca religie liberă, implicau noi raporturi față de Statul Roman, care însuși se încreștinează; noi raporturi față de cultura profană păgână și raporturi noi chiar în sinul Bisericii, prin apariția unor puternice partide antagone, în special cu privire la doctrina creștină, care amenințau unitatea Bisericii însăși.

În fața acestei situații complexe, Biserica creștină a trebuit să răspundă neîntârziat și a făcut-o cu mare succes prin reprezentanții săi, între care Sf. Vasile cel Mare ocupă un loc de frunte.

Biografia Sf. Vasile cel Mare (329–379) prezintă multe puncte comune cu aceea a altor personalități creștine ale epocii. Născut într-o numeroasă familie aristocrată, dar creștină, se dedică mai întâi studiilor profane în vederea unei cariere juridice. La Cezareea Capadociei, Constantinopol și Atena, tânărul Vasile își însușește o solidă cultură generală, care nu va rămâne fără ecou în activitatea sa ulterioară. După această primă perioadă de studiu, practică un timp retorica, însă înclinația personală și mai ales educația creștină primită în sinul familiei îi îndrumă pașii spre alte idealuri. Nu era încă botezat, când sub influența surorii sale mai mari, Sf. Macrina, pășește «spre ținta adevăratei filosofii și înțelepciuni, încît, lăsînd la o parte mîndria lumească, și ajungînd să prețuiască slava învățăturilor deșarte, a trecut la viața cea cu adevărat activă, și plină de nevoițe... și a început să se pregătească, prin deplină lipsire de slavă și de averi, pentru viața cea cu adevărat virtuoaasă»¹.

Această pregătire în vederea practicării adevăratei filozofii începe pentru tânărul retor cu botezul, pe care îl primește în anul 357, după care întreprinde o călătorie în Egipt, Palestina, Celesiria și Mesopotamia, pentru a cunoaște pe asceții din acele locuri. Această călătorie, pe care însuși a descris-o într-una din epistolele sale, relevă înclinațiile sufletești ale tânărului retor, botezat, care urmărește realizarea unui ideal precis de viață duhovnicească. Viața de ascet, dedicată contemplației, a fost dorința constantă după care tînjea mereu sufletul tânărului Vasile, care prin labila

1. Sfîntul Grigore de Nyssa, *Viața fericitei Macrina*, tîlmăcîit din grecește de Prof. Teodor Bodogae, Sibiu, 1947, p. 17.

sa construcție fizică se simțea toldeaua slingher în societate. Urmărind acest ideal, Sfântul Vasile se retrage în singurătatea Pontului unde începe cea de-a doua și poate cea mai importantă perioadă a formării sale². Cu această ocazie adâncește studiul Sfintei Scripturi și al operei Scriitorilor și Părinților bisericești, înaintași ai săi. În corespondența sa din această perioadă s-au strecurat adevărate imnuri închinare vieții ascetice. În Pont, Sfântul Vasile găsește locul, despre care spune că a fost indicat de Dumnezeu «ca cel mai potrivit felului său de viață» și cu mâieastră plasticitate descrie acest loc, care «se află lângă un munte înalt acoperit cu păduri dese și străbătut în partea de nord de ape reci și limpezi. La poalele muntelui se întinde un podiș, care datorită umidității muntelui este toldeaua roditor. Pădurea seculară, care înconjoară acest podiș, prin copacii săi diferiți și majestuoși, servește ca un fel de gard, astfel că în comparație cu aceasta, chiar insula lui Kalipso, pe care Homer a admirat-o pentru frumusețea sa mai mult decât pe toate insulele, pare un lucru fără de importanță»³.

Și totuși, în «această insulă frumoasă» Sfântul Vasile nu se închide în sine însuși, ci este preocupat tot mai intens de statornicirea în cadrul unor principii precise a acestui mod de viață retrasă. Monahismul este cunoscut în Biserica creștină mai înainte de secolul al patrulea, dar acum devine o formă a vieții creștine foarte mult practică, fără să se cunoască încă principii de detaliu. Până la Sfântul Vasile cel Mare, viața ascetică a monahului însemna, în primul rând, îndepărtarea fizică față de lume și în mod sigur primii monahi orientali au încercat să creeze în pustiu o lume după principiile Evangheliei, o societate creștină opusă societății antice păgâne. Ori, începând cu a doua jumătate a secolului al IV-lea societatea antică dispăre treptat, sau mai precis se încreștinează, astfel că sensul inițial al distanțării față de lume pierdea din importanță. Astfel, Sfântul Vasile precizează că distanțarea față de lume — înțelegând prin aceasta suma preocupărilor care au în centrul lor grija trupului și a vieții pămîntești — nu trebuie să se realizeze neapărat în mod fizic, ci moral⁴.

Adresându-se Sfântului Grigorie de Nazianz, nedespărțitul său prieten, Sfântul Vasile, vorbind despre viața retrasă, arată că «fuga față de lume nu este o simplă despărțire trupească față de aceasta, ci smulgerea sufletului din înclinațiile trupului... este pregătirea pentru a primi cu inima învățăturile divine»⁵.

Solicitat mereu de cunoscuți sau de diferiți credincioși să răspundă la diferite probleme legate de căile desăvîrșirii creștine, eremitul Vasile nu poate rămâne izolat în insula sa și compune astfel o serie de lucrări referitoare la viața monahală. Dintre aceste lucrări se remarcă în primul rând: *Regulile mari*, în număr de 55, și cele 313 *Reguli mici*, care devin principiile de bază ale vieții monahale creștine.

Nu este cazul și nici locul să analizăm aici principiile Sf. Vasile cel Mare cu privire la viața monahală, se cuvine însă să subliniem că în concepția autorului nostru acest mod de viață creștină nu este nici pe departe singura cale a desăvîrșirii creștine. Marele admirator al ascezei a fost un sprijinitor al vieții de familie, în

2. Diac. Asist. Viorel Ionișă, *Viața și activitatea Sfântului Vasile cel Mare*, «în «Ortodoxia», XXXI (1979), nr. 1, p. 19.

3. Basilius der Grosse, *Ausgewählte Briefe*, trad. de A. Stegmann, în «Bibliothek der Kirchenväter», nr. 46, München, 1925, p. 48.

4. F.v. Lilienfeld, *Basilius der Grosse und die Mönchsväter der Wüste*, Wiesbaden, 1969, p. 318.

5. Basilius der Grosse, *op. cit.*, p. 13.

general al vieții de societate, pe care a îndrumat-o totdeauna după principiile Evangheliei lui Hristos.

Sfântul Vasile laudă mereu viața de ascet, dar nu uită să atragă atenția asupra greutăților pe care aceasta le implică, socotind astfel foarte importantă hotărîrea de a urma un asemenea ideal. Hotărîrea copiilor, fie personală, fie că este luată sub influența părinților, fraților sau rudelor, de a urma principiile vieții monahale, nu trebuie luată în considerare decît numai începînd cu vîrsta maturității⁶. Viața monahală, ale cărei principii au fost stabilite în cea mai mare măsură de către Sf. Vasile cel Mare, ne apare în concepția acestuia drept una dintre multiplele căi ale desăvîșirii creștine, ci implică alegerea liberă și personală a fiecărui creștin care ar porni pe această cale.

Sf. Vasile cel Mare apărător al dreptei credințe

În fața situației grele prin care trecea Biserica din timpul său, tulburată de diferitele forme de arianism, Sfântul Vasile nu mai poate rămîne izolat în splendida sa «insulă» din Pont, ci se angajează în lupta pentru apărarea dreptei credințe. Întreg secolul al IV-lea este cunoscut în Istoria Bisericii creștine, drept o perioadă de mari tulburări doctrinare, în urma cărora se va cristaliza învățătura Bisericii despre Sfînta Treime. La Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325) fusese formulată învățătura că Dumnezeu-Fiul este «omousios» (de o ființă) cu Tatăl și deceniile care au urmat au stat sub semnul disputelor legate de această învățătură pe care unii au contestat-o, pe cînd alții au încercat doar să-și pună de acord propria lor învățătură greșită cu învățătura dogmatică de la Niceea. Astfel, încă din timpul vieții împăratului Constantin cel Mare († 337) au apărut mai multe partide care încercau să explice prin alți termeni decît prin cel de omousios raportul dintre Dumnezeu-Fiul și Dumnezeu-Tatăl.

Unele dintre aceste partide născute din arianism au fost sprijinite de urmașii lui Constantin cel Mare, ba, mai mult, unii dintre aceștia au ridicat semiarianismul la nivel de religie oficială, așa cum s-a întîmplat în timpul domniei împăratului Valens (364—378).

În fața acestui mare pericol, Sfântul Vasile, hirotonit preot la 364, se angajează cu toată ființa sa în slujba Ortodoxiei niceene.

Prima mare contribuție adusă de Sfântul Vasile în slujba apărării dreptei credințe o constituie tratatul «*Impotriva lui Eunomiu*»⁷, compus din cinci cărți, dintre care ultimele două nu sînt autentice. În această lucrare sînt combătute ideile gnoseologice greșite ale lui Eunomiu, care prezenta arianismul ca pe un pur raționalism⁸, și este apărută învățătura despre dumnezeirea Fiului și deoființimea Lui cu Tatăl, ca și învățătura despre dumnezeirea Duhului Sfînt. Din corespondența Sfîntului Vasile,

6. *Ibidem*, p. 206. 7. P.G., vol. XXIX, col. 417—670.

8. Pr. Prof. I. G. Coman, *Patrologie*, București, 1956, p. 164.

care constituie cea mai directă și mai completă oglindă a autorului său, se pot cita multe mărturii ale luptei în slujba restaurării credinței de la Niceea. Pe lângă faptul că a stat într-o strînsă corespondență cu cel mai mare apărător al Ortodoxiei niceene, Sfîntul Atanasie cel Mare († 373), Sfîntul Vasile nu scapă nici un prilej de a se declara adept al acestei învățături. Iar atunci cînd din partea unor cercuri din Neocezarea Pontului, autorul nostru era suspectat de arianism, a reacționat ca persoană profund jignită, mărturisind că nici un moment nu și-a pătat sufletul cu «nebuneasca blasfemie a arienilor»⁹.

Atacînd învățătura Bisericii despre unitatea ființială a persoanelor în Sfînta Treime, arianismul, sub diferitele lui forme, ataca în fond ideea de monoteism, căci dacă Dumnezeu-Fiul nu este identic în ființa Sa cu Tatăl, atunci există doi dumnezei; iar dacă Fiul nu este Dumnezeu, atunci mintuirea adusă de Hristos nu a fost decît o falsă promisiune.

Pe de altă parte, în timpul Sfîntului Vasile renaște iarăși sabelianismul, care, după autorul nostru, «e un iudaism, introdus sub masca predicării Evangheliei creștine. Căci cel ce numește pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfîntul Duh o realitate pluripersonală (cu mai multe roluri succesive) și declară pe cei trei un singur ipostas, ce face altceva decît tăgăduiește persoana lui Hristos?»¹⁰. Față de aceste extreme, Sfîntul Vasile «ține mereu cumpăna între tendința spre monopersonalismul iudaic și politeismul păgîn. Trebuie știut bine — arată Sfîntul Vasile într-una din scrisorile sale — că precum cel ce nu mărturisește ființa comună crede în politeism, așa cel ce nu recunoaște, proprietatea particulară a ipostasurilor, e dus spre iudaism»¹¹.

Astfel, Sfîntul Vasile cel Mare aduce una dintre cele mai importante contribuții la formularea învățăturii Bisericii despre Dumnezeu unul în ființă și întreit în persoane. Importanța acestei contribuții se evidențiază cu atît mai mult cu cît ne gîndim că ea a fost adusă într-un moment dificil pentru istoria gîndirii creștine. Din diferitele forme de arianism, combătute de Sf. Vasile, se născuse o nouă erezie care ataca Dumnezeuirea Sfîntului Duh. De altfel, chiar Sfîntul Vasile cel Mare, care în timpul unei slujbe solemne, ținută la 7 septembrie 374 în Cezarea Capadociei, folosește altăuri de formula doxologică tradițională «Slavă Tatălui prin Fiul în Sfîntul Duh» și formula «Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh», este acuzat «că introduce inovații în învățătura și cultul Bisericii, prin faptul că pune pe aceeași treaptă pe Duhul cu Fiul și cu Tatăl»¹².

Cu scopul de a justifica această pretinsă inovație, Sfîntul Vasile scrie la sfîrșitul anului 374 și începutul celui următor, celebrul său tratat «Despre Sfîntul Duh»¹³. În acest tratat este precizat locul Sfîntului Duh în Sfînta Treime, în care există «alături de Tatăl și de Fiul, este egal cu Tatăl și cu Fiul, are aceleași însușiri, între care se poate aminti faptul că este preexistent față de toate creaturile, este pretutindeni prezent, știința Sa nu are limite, lucrările Lui transpiră desăvîrșirea și poartă pecetea

9. Basilus der Grosse, *op. cit.*, p. 226.

10. Cf. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Ființa și ipostasurile în Sfînta Treime după Sfîntul Vasile cel Mare*, în «Ortodoxia», XXXI (1979), nr. 1, p. 64.

11. *Ibidem*.

12. Pr. Prof. C. Cornișescu, *Învățătura Sfîntului Vasile cel Mare despre Sfîntul Duh*, în «Ortodoxia», XXXI (1979), nr. 1, p. 110.

13. P.G. XXXII, col. 67—218.

divinității. El este dătătorul vieții, proniatorul, sfințitorul și lumina cea duhovnicească, cea care se dă oricărei puteri spirituale pentru aflarea adevărului»¹⁴.

Sinodul al II-lea Ecumenic din Constantinopol (381) va prelua și oficializa în formula sa dogmatică această învățătură precizată mai întâi de Sfântul Vasile.

Atitudinea Sfântului Vasile cel Mare față de cultura profană a vremii sale

Una dintre cele mai spectaculoase și în același timp una dintre cele mai importante confruntări ale Bisericii creștine în istoria expansiunii sale misionare, o constituie raportul acesteia cu veche cultură antică. În primele trei secole ale istoriei sale, creștinismul a avut o atitudine de serioase rezerve față de cultura păgână, chiar dacă unii dintre autorii creștini — cum a fost Clement Alexandrinul și Origen, ca să-i numim pe cei mai importanți! — s-au bucurat din plin de foloasele culturii profane a vremii lor.

Începând încă din secolul al III-lea lucrurile se schimbă radical, pentru că printre membrii Bisericii se vor număra de acum tot mai mulți foști adepți, sau, în orice caz, cunosători ai culturii clasice păgâne. Chiar majoritatea dintre marii Părinți bisericrești din secolul al IV-lea, cum au fost, alături de autorul nostru, Sf. Grigore de Nazianz, Sf. Ioan Hristostomul, Sf. Grigore de Nyssa și alții, și-au făcut studiile în marile centre universitare păgâne, care mai existau încă pe acea vreme.

În legătură cu atitudinea Sf. Vasile față de cultura profană a vremii sale s-au emis tot felul de ipoteze, chiar contradictorii între ele, pornindu-se de la pretinsa distanțare radicală a sa față de «filozofia cea din afară» și mergându-se pînă la afirmația unei constante admirații în fața miracolului clasic. Pentru o mai adecvată înțelegere a acestei probleme, socotim potrivit să se facă distincție între evoluția gândirii proprii a Sfântului Vasile și principiile pe care el însuși le recomandă altora pentru precizarea atitudinii lor față de cultura profană a vremii.

În marile sale tratate dogmatice, Sfântul Vasile a folosit uneori instrumente împrumutate din filozofia antică, iar în celebrul său «Hexaimeron» sau comentariu la cele șase zile ale creației, este prezentată dacă nu o enciclopedie a cunoștințelor vremii, cel puțin o sumă a cunoștințelor științifice pe care le poseda marele ierarh și care se întindeau dincolo de teologie, în cosmogonie, meteorologie, astronomie, istorie naturală, geografie, botanică și medicină¹⁵.

De asemenea, în corespondența sa întîlnim adeseori splendide excursuri ale fostului student de la Atena și Constantinopol.

Totuși, în ultima parte a activității sale literare, indiferent de gen, se poate stabili la Sf. Vasile o tot mai generală folosire a unui limbaj cit mai apropiat de cel al Sfintei Scripturi¹⁶.

14. Cf. Pr. Prof. C. Cornijescu, *op. cit.*, p. 113.

15. Diac. Asist. Viorel Ionijă, *op. cit.*, p. 25.

16. O. Ring, *Drei Homilien aus der Frühzeit Basilius des Grossen. Grundlegendes zur Basilienfrage*, Paderborn, 1930, p. 31.

Cît privește recomandările pe care Sf. Vasile le face tinerilor cu referire la cultura păgînă a vremii sale, trebuie să avem în vedere faptul că potrivit mărturiei Sfîntului Grigorie de Nazianz, mulți creștini din acea epocă disprețuiau educația profană «ca fiind ispititoare și primejdioasă, întrucît ar îndepărta de Dumnezeu»,¹⁷, iar pe de altă parte, tentativa împăratului Iulian Apostatul de a opune creștinismului biruitor o formă de sincretism religios sprijinită pe neoplatonism a fost foarte primejdioasă pentru viața creștină în acest al patrulea veac¹⁸.

Între aceste extreme, ce caracterizau raportul creștinismului cu păgînismul în vremea sa, Sf. Vasile expune prin «*Cuvîntarea către tineri*», un adevărat program de studiere a literaturii profane, potrivit căruia trebuie să luăm din literatura necreștină tot ce găsim bun, așa cum albinele culeg din flori numai ceea ce le este de folos, și cum noi înșine, culegînd flori de trandafiri, ne ferim de ghimpi¹⁹.

Acesta este drumul pe care-l va urma Biserica creștină și pe baza acestor principii, foarte multe dintre valorile reale ale culturii antice vor fi asimilate de către creștinism.

Sfîntul Vasile cel Mare — Ierarh al Bisericii

În anii păstoririi sale ca preot la Cezareea Capadociei, Sfîntul Vasile și-a cîștigat un renume atît de mare încît, atunci cînd la 370 scaunul de arhiepiscop din această localitate a rămas vacant, dorința majorității creștinilor a fost ca el să fie ales în fruntea acestei renumite eparhii. Ca arhiepiscop de Cezareea Capadociei, Sfîntul Vasile a desfășurat o complexă și bogată activitate desăvîrșind planurile sale de slujire a Bisericii, astfel că «dacă ar trebui să i se găsească un nume, unul singur, care să-l exprime în întregime, așa cum este «*Taumaturgul*», pentru Grigorie și «*Hrisostom*» pentru Ioan de Antiohia, ar trebui, fără îndoială, să nu reținem decît acesta: «*Vasile episcopul*»²⁰.

Un alt autor afirmă că ceea ce a determinat în mod hotărîtor întreaga activitate a Sf. Vasile, inclusiv cea literară, a fost calitatea sa de «păstor de suflete»²¹, ori aceasta însemna pentru arhiepiscopul Cezareei Capadociei să poarte de grijă comunității sale cu angajamentul unui adevărat părinte, care se sacrifică pentru fiii săi.

Toată strădania teologului Vasile, de a combate ereziiile care tulburau viața creștină în vremea sa, are ca prim scop apărarea comunității lui incredințate în fața «lupilor răpitori îmbracați în piele de oale». Astfel, vreme de aproape un deceniu, Cezareea Capadociei a fost centrul de apărare al Ortodoxiei niceene în fața diferitelor forme de arianism. Împăratul Valens care sprijinea semiarianismul, înțelegînd importanța pe care o prezenta poziția Sfîntului Vasile în contextul politicii sale reigioase, a încercat, pe mai multe căi, să-l cîștige pe acesta pentru erezie. Dar chiar

17. Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Apologia și elogiul Sfîntului Vasile*, trad. de Pr. N. Donos, Huși, 1931, p. 128.

18. Al. Elian, *Sfinții Trei Ierarhi și cultura elină*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXXI (1963), nr. 1-2, p. 67.

19. Diac. Prof. E. Vasilescu, *Sfinții Trei Ierarhi și cultura vremii lor*, în «*Studii teologice*», XII (1961), nr. 1-2, p. 59.

20. Vasile de Cezareea, *Traité du Saint Esprit*, introd., trad. și note de B. Pruche, O.P. «*Sources chrétiennes*», nr. 17, Editions du Cerf, Paris, 1945, p. 5.

21. O. Ring, *op. cit.*, p. 32.

În discuțiile purtate personal de către împărat cu Sfântul Vasile, acesta s-a dovedit neclintit în credința sa. Sf. Grigorie de Nazianz ne-a transmis convorbirea dintre Sf. Vasile și prefectul Modest, care încerca să-l cîștige pe marele ierarh pentru cauza ereziei sprijinită de împărat. Precizia și dirzenia răspunsurilor Sf. Vasile l-au făcut pe îngîmfatul demnitar să exclame că «pînă acum încă nu mi-a vorbit nimeni așa și cu atîta îndrăzneală», la care Sf. Vasile i-a răspuns: «probabil pentru că n-ai dat încă peste nici un episcop. Acela, desigur, ți-ar fi vorbit tot așa, în împrejurări asemănătoare»²².

Dar bunul păstor nu se îngrijește numai de cele din afară ale turmei sale, ci mai virtuos de cele dinlăuntru ale vieții comunitare. Corespondența Sf. Vasile stă încă o dată mărturie despre feluritele slujiri aduse credincioșilor săi. De la simple mîngîrieri duhovnicești, la ajutoare materiale și intervenția personală la autorități, pentru rezolvarea diferitelor necazuri ale credincioșilor.

Scrisorile sale, prin care cu timp și fără timp răspunde la o gamă complexă de solicitări, sînt străbătute ca de un fir roșu de neliniștea celui care se face tuturor toate, după îndemnul Apostolului, ca cel puțin pe unii să-i cîștige pentru Hristos.

Dacă unui părinte îi moare un copil, păstorul se întristează cu cel îndoliat, pe care nu uită să-l îmbărbăteze cu cuvîntul Evangheliei (Scrisoarea către Nectarie); dacă un monah cade de la curățenia vieții pe care singur și-a ales-o, ierarhul suferă împreună cu cel păcătos pe care îl îndeamnă pe calea pocăinței (Scrisoarea către un călugăr căzut); iar dacă unii dintre horepiscopii supuși jurisdicției sale se fac vinovați de abuzuri față de credincioși, sînt aspru muștrați (Scrisoarea I către horepiscopi).

Grija Sfîntului Vasile pentru buna desfășurare a vieții comunității nu s-a rezumat însă numai la sfaturi și îndemnuri, ci a trecut la reglementarea bunei desfășurări a acestui fel de viață. În acest sens sînt reformulate chiar unele slujbe divine, așa cum a fost cazul cu Sfînta Liturghie, care pe baza vechiului formular liturgic a fost readaptată de către Sfîntul Vasile noilor cerințe ale comunității creștine. Într-una din rugăciunile de după prefacere preotul se roagă pînă în zilele noastre cu cuvintele Sf. Vasile, cerînd de la bunul Dumnezeu ca să fie pomeniți și poporul ce stă înaintea și cei ce «pentru binecuvîntate pricini nu s-au întîmplat aici, și-i miluiește pe dînșii și pe noi după mulțimea milei Tale. Cămările lor le umple de tot binele; căsniciile lor în pace și întru unire le păzește; pe prunci îi crește, tinerețele le călăuzește, bătrînețele le întărește, pe cei slabi de suflet îi îmbărbătează, pe cei risipiți îi adună, pe cei rătăciți îi întoarce și-i împreună cu Sfînta Ta sobornicească și apostolică Biserică. Pe cei bîntuiți de dureri necurate îi slobozește; cu cei ce călătoresc pe ape, pe uscat și prin aer, împreună călătorește; văduvelor le ajută, pe orfani îi apără, pe cei robiți îi izbăvește, pe cei bolnavi îi tămăduiește. Adu-ți aminte, Doamne, și de cei ce sînt în judecăți, în închisori, în prigoniri, în amară robie și în orice fel de necaz, nevoie și strîmtoare. Adu-ți aminte, Dumnezeule, și de toți cei ce au trebuință de marea Ta milostivire, de cei ce ne iubesc și cei ce ne urăsc pe noi, și de cei ce ne-au poruncit nouă nevrednicilor să ne rugăm pentru dînșii.

22. Grégoire de Nazianze, *Discours junèbres*, text grec, introd. și trad. de F. Boulanger, Paris, 1908, p. 161.

Adu-ți aminte, Doamne, Dumnezeuul nostru, și de tot poporul Tău și peste toți varsă mila Ta cea bogată, împlinind tuturor cererile cele spre mîntuire»²³.

După modelul Mîntuitorului, Sfîntul Vasile a împreunat totdeauna în propovăduirea sa cuvîntul cu fapta. Încă din timpul păstoririi sale ca preot, Sfîntul Vasile a pus bazele unei noi concepții despre milostenia creștină. Aceasta era cunoscută și practică în Biserică, încă de la începutul înființării primelor comunități creștine, dar la început a avut mai mult un caracter accidental și sporadic. Arhiepiscopul Cezareei Capadociei trece însă la organizarea unei adevărate instituții bisericești de asistență socială. Întrucît grija sa, s-a îndreptat în primul rînd spre cei lipsiți și bolnavi, și mai ales spre bolnavii care sufereau de boli care-i excludeau din sînul societății. — Se știe că în antichitate leproșii, spre exemplu, trăiau prin ținuturi pustii și nu se puteau bucura decît de binefacerile întîmplătoare ale milosteniei creștine — el a impus lumii din vremea sa «o nouă concepție despre boală și bolnav, o concepție revoluționară față de stările de lucruri anterioare»²⁴.

La anul 374 este inaugurat lîngă Cezareea Capadociei marele așezămînt al asistenței sociale creștine, care în memoria întemeietorului său a fost numit «Basilada». Acest complex, sau primul spital din lume²⁵, cuprindea de o parte case pentru îngrijirea leproșilor, de altă parte azile pentru bătrîni, o mare clădire pentru călătorii străini, școli pentru copii, în care puteau învăța carte și diferite meserii. Și cum atunci, ca totdeauna, existau mulți infirmi, incapabili de a se mișca, dar nu lipsiți cu totul de posibilitatea de a lucra ceva cu mîinile, li s-au clădit și acestora ateliere, pentru ca din produsul muncii lor să ajute cu ceva la întreținerea așezămîntului. Toate aceste diverse clădiri erau despărțite prin grădini care dădeau întregului o înfățișare dintre cele mai plăcute²⁶.

Această instituție «ar ajunge ea singură să arate schimbarea care s-a produs în inimi, de la venirea creștinismului. Caritatea creștină nu s-a mărginit deci la milostenie, ea n-a dăruit numai bunuri, ea a dăruit suflet, a dăruit inima omului pentru ușurarea și pentru bucuria celui în suferințe»²⁷.

Gîndirea teologică a Sfîntului Vasile și întreaga sa activitate practică au drept caracteristică principală slujirea și aceasta înțeleasă în sensul de completă slujire a omului pentru preamărirea lui Dumnezeu. Această coordonată stătea la baza unei societăți noi, care va înlocui treptat societatea de tip sclavagist a antichității.

Relațiile Sfîntului Vasile cu alte Eparhii

Adresîndu-se comunității creștine din Necezareea, unde se răspîndiseră suspiciuni de erezie la adresa arhiepiscopului din Cezareea Capadociei, Sfîntul Vasile arată că «ar fi mai simplu să judecăm problema noastră²⁸, nu după părerea unuia sau

23. Liturgia Sfîntului Vasile cel Mare, în *Liturghier*, București, 1974, p. 182.

24. Dr. N. Vătămănuș, *1600 ani de la înființarea Vasiliadei, cel dintîi așezămînt de asistență socială și sanitară*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXVII (1969), nr. 3-4, p. 302.

25. *Ibidem*, p. 304.

26. *Ibidem*, p. 306.

27. Prof. T. M. Popescu, *Caritatea creștină (în Biserica veche)*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXIII (1945), nr. 1-3, p. 49.

28. A Ortodoxiei Sfîntului Vasile.

altuia care nu se află tocmai pe calea adevărului, ci din punctul de vedere al multor episcopi din întreaga lume, care prin harul lui Dumnezeu sînt în comuniune cu noi. Să-i întrebați pe cei din Pisidia, Lykaonia, Isauria, din cele două Frigii, pe toți armenii, vecinii noștri, pe macedonieni, achei, iliri, gali, spanioli, pe cei din întreaga Italie, pe sicilieni, africani, pe cei din partea ortodoxă a Egiptului și pe cei din Siria. Toți aceștia ne trimit scrisori și primesc la rîndul lor scrisorile noastre. Din această corespondență reciprocă puteți învăța că noi toți sîntem în unanimitate în același cuget. Cine deci rupe legătura cu noi — și aceasta nu trebuie să scape spiritului vostru de pătrundere se separă de întreaga Biserică»²⁹.

Unitatea Bisericii universale este deci asigurată și garantată de comuniunea Bisericilor locale între ele. Acest principiu a fost nu numai enunțat, ci practicat cu asiduitate de arhiepiscopul Cezareei Capadociei, care, uneori cu riscul renunțării la propriile sale interese, s-a străduit să mențină raporturi frățești cu celelalte Biserici locale. Sînt grăitoare, în acest sens, relațiile sale cu Biserica Romei, pentru înlăturarea schismei din Antiohia. Biserica Antiohiei, ca întreg Orientul, a fost și ea tulburată de certurile dintre diferitele forme de arianism, de pe urma cărora ortodoxii au avut mult de suferit. La Antiohia se produsese o schismă între episcopii Paulin și Meletie, pentru că primul susținea doctrina despre «o singură ousia și trei proso-pon», pe cînd cel de-al doilea vorbea despre «o singură ousia și trei ipostasis». Sfîntul Vasile susținea ca episcop canonic pe Meletie, pe cînd Roma, scandalizată de expresia meletiană despre «trei ipostasuri», îl susținea pe Paulin. Apelurile făcute de către Sfîntul Vasile către Damasus (366—384) au rămas fără nici un rezultat, dar marele ierarh capadocian a știut să-și stăpînească amărăciunea fără ca să tulbure unitatea Bisericii. Sfîntul Vasile s-a adresat Romei nu pentru că ar fi recunoscut episcopului roman o poziție specială în Biserică, ci din ideea că Bisericile din Apus l-ar putea convinge pe împăratul ortodox Valentinian al Occidentului (364—375) să intervină în sprijinul creștinilor orientali persecutați de arieni.

Ajutorul scontat nu a venit, dar Sfîntul Vasile a păstrat totuși bune relații cu episcopii occidentali, mai ales cu Sfîntul Ambrozie al Mediolanului. Acesta, ales direct episcop în anul 374, deși nu era nici botezat, s-a adresat Sf. Vasile cu rugămintea de a-i trimite moaștele episcopului de Mediolanum, Dionisie, care în 359 murise în exil la Capadocia. Sf. Vasile împlinește această dorință a colegului său din Occident și răspunzîndu-i îl felicită pentru alegerea sa ca episcop spunîndu-i: «Dumnezeu alege în toate timpurile pe aceia care-i sînt bineplăcuți. El a luat un păstor și l-a pus în fruntea poporului său, a trimis Duhul Său peste păzitorul de capre Amos, pentru a-l face profet. Și acum într-o cetate regească a luat pe guvernatorul întregii provincii, un om ales prin sufletul, nașterea și bogățiile sale, remarcabil între toți prin splendoarea elocinței sale. și i-a încredințat turma lui Hristos. Iată, omule sfînt, că ceea ce ai primit nu este de la oameni și că ai învățat Evanghelia lui Hristos, însuși Domnul este cel ce te-a luat din rîndul judecătorilor lumii, pentru a te așeza pe scaunul apostolilor. Luptă-te lupta cea bună! Curăță suferințele poporului, dacă vreunul a fost contaminat de ciuma ariană»³⁰.

29. Basilius der Grosse. *op. cit.*, p. 227.

30. *Ibidem*, p. 201.

Tot în legătură cu transferarea unor sfinte moaște s-a purtat și corespondența dintre Sfântul Vasile și Iunius Soranus, comandantul militar al Scythiei Minor. Acesta, originar și el din Capadocia, este rugat de Sf. Vasile să trimită la Cezareea moaștele Sfântului Sava, care, de asemenea capadocian, ajunsese să predice Evanghelia printre populațiile de la Dunărea de Jos, unde a suferit moarte martirică din partea goșilor. Cu ocazia repatrierii moaștelor Sf. Sava Gotul, Sfântul Vasile intră în corespondență cu episcopul Vetranion al Tomisului. Această corespondență constituie o importantă mărturie «în legătură cu începuturile și dezvoltarea vieții creștine pe meleagurile noastre. Strămoșii noștri n-au trăit izolați și uitați de frații lor creștini, chiar din ținuturile îndepărtate, cum era Capadocia. Puterea credinței și curajul lor martiric în timpul prigoanelor lui Atanaric au atras îndeosebi admirația Sf. Vasile cel Mare, care se bucura că, pe cînd în multe părți ale lumii creștine de atunci scăzuse elanul din timpurile primare ale Bisericii, cînd cei prigoniți pentru numele Domnului înfruntau totul cu bărbăție și jertfelnicie, la Dunăre, în ținutul «barbar» sîngele martirilor dădea putere de rezistență și celor din alte părți, înmulțindu-se ca la început numărul iubitorilor lui Hristos»³¹.

•

Pornind tocmai de la legăturile dintre Sf. Vasile cu comunitățile creștine ale strămoșilor noștri, comemorăm cu aleasă evlavie împlinirea a 1600 ani de la moartea sa. Întreaga Biserică l-a cinstit din totdeauna cu titlul de «cel Mare», socotindu-l, alături de Sfântul Grigorie, Cuvîntătorul de Dumnezeu și de Ioan Gură de Aur, «Mare dascăl al lumii și ierarh».

În Biserica Ortodoxă Română, opera Sf. Vasile cel Mare a fost mereu prezentă prin nenumărate traduceri, prin rostul regulilor sale, la baza minăstirilor românești, prin punerea multor Biserici sub patronajul său, dar mai ales pentru faptul că preoții români s-au rugat și se roagă și astăzi cu cuvintele sale pentru revărsarea harului divin asupra tuturor credincioșilor.

În conștiința vie a Bisericii Ortodoxe, Marele Vasile a rămas un model mereu actual de preamărire a lui Dumnezeu prin slujirea necondiționată și nelimitată a oamenilor.

Diac. Asist. Dr. VIOREL IONIȚĂ

31. Pr. Prof. V. Gh. Sibiescu, *Legăturile Sfântului Vasile cel Mare cu Scythia Minor (Dobrogea)*, în «Ortodoxia», XXXI (1979), nr. 1, p. 155.

ÎNVĂȚĂTURA SFÎNTULUI VASILE CEL MARE PENTRU FOLOSIREA BUNURILOR MATERIALE

Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei — proeminentă personalitate ecleziastică a secolului al IV-lea și scriitor de înaltă ținută teologică a perioadei patristice, în cuvântările și lucrările sale de excepțională valoare, pe lângă cele mai diverse aspecte ale doctrinei ortodoxe, disciplinei și organizării bisericești s-a ocupat și de problemele sociale care frământau lumea din vremea sa¹.

Este cunoscut faptul că în lumea greco-romană anterioară și contemporană creștinismului primar, domina orânduirea sclavagistă. Mai mult de jumătate din populația imperiului roman era formată din sclavi care nu puteau dispune de nimic, ba, mai mult, erau tratați ca animalele, iar ceilalți locuitori duceau o viață de huzur, exploatarea și maltratând pe cei dinții. Clasa celor nobili dispunea de imense latifundii, iar ceilalți erau lipsiți și de strictul necesar. În felul acesta, marii proprietari, din această vreme, nu urmăreau decât interesele lor².

«Creștinismul, prieten și susținător al celor mici și asupriți a dat lumii o orientare religioasă și morală nouă»³ în legătură cu folosirea bunurilor materiale și a adoptă o nouă concepție despre viață, o concepție umană, propovăduind libertatea, dreptatea și egalitatea. «Învățătura creștină a militat și militează pentru o distribuție egală a bunurilor economice. Dumnezeu făcând totul pentru toți și iubind deopotrivă pe toți, voințe ca toți să se bucure în chip egal de bunurile pămîntești. Oamenii fiind toți egali cu aceleași nevoi și aceleași drepturi»⁴. Așadar, principiul fundamental creștin în ceea ce privește folosirea justă a bunurilor materiale este: «fiecare are dreptul numai la cât îi e necesar»⁵. Se poate spune că aceasta constituie ceea ce se numește caracterul înalt moral al creștinismului. Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos condamnă categoric principiile sociale nedrepte⁶, «critică pe bogați, arată perspective fericite săracilor, manifestînd puternic simț pentru colectiv și o nesfîrșită dragoste pentru mulțimi...»⁷.

Sfinții Apostoli organizează comunitatea din Ierusalim pe principiul iubirii și egalității frățești. Primi creștini luptau din răzputeri contra egoismului, știind bine

1. Pr. Prof. Nicolae Buzescu, *Ideile sociale în operele Sfinților Trei Ierarhi*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», anul LXXVII (1952), nr. 1, p. 67; Magistrand Vasile Prescure, *Personalitatea morală a Sfîntului Vasile cel Mare*, în rev. «Studii teologice», anul XIV (1962), nr. 5—6, p. 286.

2. Arhim. Epifanie Norocel, *Egalitatea oamenilor în concepția Sfîntului Vasile cel Mare*, în rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XLVIII (1972), nr. 1—2, p. 355.

3. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Învățătura creștină despre bunurile economice*, în rev. «Studii teologice», anul III (1951), nr. 3—4, p. 224.

4. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 230—231.

5. Apud idem, *ibidem*.

6. Dr. Alphonse Sternman, *Jesus und die soziale Frage, Ein Beitrag zur Leben — Jesu — Forhung und zur Geschichte der Caritas*, Paderborn, F. Schöningh 1921, p. 25.

7. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 224.

că fiecare nu are dreptul decât la ceea ce îi este necesar și că surplusul aparține celor lipsiți⁸.

«Să imităm primul grup al creștinilor — îndrumează Sf. Vasile — care aveau toate în comun: viața, sufletul, armonia, masa obștească, frățietatea nedespărțită, iubirea nesimulată, făcînd din multe trupuri unul singur și armonizînd sufletele deosebibile într-o singură înțelegere»⁹.

Odată cu restabilirea demnității umane a sclavilor și deci datorită noii orientări și înțelegeri creștine s-a schimbat, în lumea din acel timp, și concepția despre muncă și despre bunurile materiale¹⁰.

Referindu-se la ajutorul ce trebuie dat semenului nostru, Sf. Vasile spunea că «munca este folositoare nu numai pentru stăpînirea corpului dar și pentru dragostea față de aproapele, pentru ca Dumnezeu să dea prin noi cele de trebuință la cei slabi dintre frați»¹¹.

Bazat pe Sfînta Scriptură, Sf. Vasile cel Mare învață că pămîntul și toate bunurile materiale sînt date de Dumnezeu spre folosul tuturor¹², iar cele pe care le dețin bogății, despre care se amintește în cele trei pilde evanghelice: cel căruia i-a rodit țarina¹³, cel care întrebă pe Mîntuitorul despre viața veșnică¹⁴ și cel care n-a vrut să hrănească pe săracul Lazăr¹⁵ nu sînt osîndite, ci dimpotrivă sînt apreciate dacă se folosesc potrivit normelor morale, adică și pentru săraci. Sfîntul Vasile precizează că Domnul nu ne poruncește ca să ocolim bunurile materiale sau să le respingem, ci să le folosim în chip înțelept¹⁶. Nu bogăția în sine este rea, ci alipirea excesivă și folosirea ei vinovată¹⁷. De aceea, Sfîntul Părinte subliniază că bunurile materiale nu sînt un scop în sine, ci numai un mijloc de trai, de rezolvare a problemelor personale în limita strictului necesar, și de ajutorare a celor ce duc lipsă¹⁸. Astfel, ele capătă și o funcție soteriologică ajutînd la mîntuirea sufletului¹⁹. Oamenii sînt numai administratorii acestor bunuri²⁰, iar cînd și le însușesc mai mult decât le trebuie atunci nedreptățesc pe frații lor. Sfîntul Vasile cel Mare, pe cei care au procedat așa, i-a muștrat în felul următor: «Oare nu ești hoț, odată ce ți-ai însușit cele ce ți-au fost date în administrarea ta? Pinea pe care o ții tu, este a celui flămînd, Haina pe care o păstrezi în dulapurile tale, este aceluia dezbrăcat. Încălțămîntea

8. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Creștinismul și bunurile materiale după Sfinții Părinți*, în rev. «Studii teologice», anul I (1949), nr. 3-4, p. 155-159.

9. Sf. Vasile, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, 8, Migne, P.G. XXXI, col. 325 AB, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogăția plectică în calea mîntuirii*, în rev. «Studii teologice», anul IV (1952), nr. 9-10, p. 507.

10. Pr. Ioan Mircea, *Sclavia în înțelegerea creștinilor din primele veacuri*, în rev. «Glasul Bisericii», anul XXXII (1973), nr. 5-6, p. 286.

11. Sfîntul Vasile cel Mare, *Reguli tratate mai pe larg*, în P.G., XXXI, 109, apud Iustin Moisescu, *Ierarchia Bisericească în epoca apostolică*, Editura Mitropoliei Olteniei, 1955, p. 70.

12. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 170.

13. Luca XII, 16.

14. Matei XIX, 16; Marcu X, 17; Luca XVIII, 18.

15. Luca XVI, 19.

16. Pierre Humbertclaude, *La doctrine ascétique de Saint Basile de Cezareé — Etudes de Théologie Historique*, Paris, 1952, p. 213.

17. Hristu Andrușos, *Sistem de morală*, traducere din grecește de Dr. I. Lăncrăjan și Prof. E. Mădăpouloș, Sibiu, 1947, p. 207-208.

18. Arhim. Epifanie Norocel, *Egalitatea oamenilor în concepția Sfîntului Vasile cel Mare*, în rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XLVIII (1972), nr. 5-6, p. 358.

19. Pr. Ioan Mircea, *op. cit.*, p. 764.

20. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Creștinismul și bunurile...*, p. 170; *Idem, Învățătura creștină...*, p. 251.

care se strică în casele tale este a celui nevoiaș...»²¹. Iată, în continuare, cum descrie acest sfânt părinte averea unui bogat din vremea sa: «Nenumărate vehicule, unele de povară, altele de persoane, îmbrăcate în bronz și argint. Nenumărați cai proveniți din rase nobile, asemenea oamenilor... Case strălucind de tot felul de marmure: una e piatră de Frigia, alta e lespede de Iaconiană, alta tesalică; unele țin cald iarna, altele produc răcoare vara. Pardoseala e înflorită cu pietricele în mozaic, iar plafonul e poleit cu aur. Părțile fără marmură sînt împodobite cu picturi»²².

Apostrofînd pe latifundarii contemporani cu el, păstorul sufelesc al Capadociei, prezintă psihologia bolnăvicioasă a unui bogat înnebunit după aur, adresîndu-i-se în felul următor: «Toate le vezi în aur, toate le prețuiești în aur; aceasta o vizezi în somn și o dorești pe trezie. După cum nebunii nu văd lucrurile reale, ci pe cele închipuie de fierbințeala bolii lor, tot așa și sufletul tău obsedat de dragostea de bani, vede totul aur, totul argint. Tu privești mai cu plăcere aurul decît soarele»²³. «Ce urzire nu pui tu în mișcare cu aurul? Grîul ți se face aur, vinul ți se schimbă în aur, lîna se preface în aur. Orice comerț, orice născocire ți-aduc aur. Aurul se naște pe sine însuși înmulțindu-se prin dobînzii. Nu există săturare și nici sfîrșit al dorinței după aur. Copiii lor lacomi le permitem adesea să mănînce mult din lucrurile care le plac, pentru ca printr-o săturare peste măsură să le provocăm dezgust. Cu omul lacom de aur, lucrul nu se petrece tot așa. Cu cît se umple de mai mult, cu atît dorește mai mult»²⁴.

Sfîntul Vasile cel Mare, cum s-a mai arătat, nu condamnă bunurile materiale în sine, ci înfierăază întrebuițarea rea a acestor bunuri, pentru că cei bogați făceau din ele un mijloc de exploatare²⁵. Luxul în care trăiau latifundarii, în vremea aceea, nu era altceva decît nedreptatea făcută celor ce munceau și neplata ostenezelor depuse de sclavi, care erau folosiți ca niște obiecte de lucru²⁶. Așadar, bunurile materiale trebuie puse la dispoziția tuturor oamenilor, pentru că însuși Dumnezeu a pus spre folosință tuturor oamenilor și celorlalte ființe cele mai frumoase și mai folositoare lucruri: aerul, soarele, luna, focul, apa, pămîntul cu roadele lui, ploaia, casa, îmbrăcămintea, sănătatea, succesiunea zilelor și a nopților. Unele din aceste bunuri sînt spre folosință comună integrală, altele spre folosință comună parțială²⁷. În legătură cu distribuirea, în mod egal, a bunurilor materiale, Sf. Vasile subliniază că acestea constituie numai un drept trecător al celui care are posibilitatea să le folosească primul. «Acest prim ocupant nu poate pretinde însă dreptul exclusiv de folosință, pentru că bunurile pămîntului au o destinație comună. Dacă fiecare ar lua numai cît îi este necesar și ar lăsa rentul celorlalți, nu ar fi

21. Sfîntul Vasile cel Mare, *Omilia la cuvîntul Evangheliei după Luca*, «Voi dărîma jîtînițele mele și mai mari le voi zidi», Migne, P.G., XXXI, col. 276 BC, 277 A, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *ROLUL social al milei creștine la Părinții Capadocieni*, Beiuș, 1945, p. 8.

22. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia contra bogaților*, 2, Migne, P.G., XXXI, col. 284 C — 285 AB, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 159—160.

23. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia la cuvîntul Evangheliei după Luca*: «Voi dărîma jîtînițele mele și mai mari le voi zidi» și *Despre Iacomie*, 1, Migne, P.G., XXXI, col. 269 B, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 161.

24. Idem, *ibidem*, col. 269 C, apud idem, *ibidem*.

25. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Creștinismul și bunurile...*, p. 161.

26. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 359; Pr. Prof. G. Coman, *Creștinismul și bunurile...*, p. 162.

27. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogăția piedică în calea mîntuirii*, în rev. «Studii teologice», anul IV (1952), nr. 9—10, p. 501.

nici bogați, nici săraci proprietatea nu ar dispărea, dar ea nu ar mai da loc la abuzuri și pretexte»²⁸. Omenii nu trebuie să împartă ceea ce Dumnezeu a pus la un loc. De aceea, acest sfânt părinte adresează îndrumări stăruitoare bogaților, din vremea sa, ca să-și dărfime depozitele pline cu bogățiile nedreptății, acoperișurile și zidurile care ascund grîul...²⁹ și să fie dat săracilor³⁰.

Dacă obștea bunurilor din primele trei veacuri a dispărut, dacă în locul folosirii lor în comun, în veacurile următoare, au apărut bogații și săracii, este clar că acestea s-a întâmplat din cauza pisei, a neînțelegerii și a lăcomiei după aceste bunuri³¹.

Ierarhul capadocian subliniind că bogăția poate constitui piedică în calea mîntuirii, dacă deținătorii ei nu o folosesc și în interesul celor lipsiți³², pune în fața ochilor celor bogați situația în care au ajuns unii săraci, descriind astfel frămîntarea și regretul unui părinte care și-a vindut pe unul din copii pentru pîine: «Cum să pun sub ochii tăi, bogatele, suferința săracului. Săracul se uită de jur-împrejur în casa lui și vede că nu are aur și nici nu are vreun mijloc de a-l procura. Hainele lui valorează abia cîțiva bani. Ce să facă? Privirea-i cade în cele din urmă asupra copiilor săi. Se gîndește că de-i va duce la piață va găsi un leac împotriva morții. Închipuți-vă acum lupta ce se dă în sufletul lui, între foamea ce-l amenința și iubirea lui de părinte. Cea dintîi îl amenință cu moartea cea mai crudă, iar firea stînd în cumpănă îl sfătuiește să moară de foame împreună cu copiii săi. Pornește spre piață, se oprește de mai multe ori și, în sfîrșit, lipsa și nevoia de nelînturat îl biruie. Care sînt atunci frămîntările tatălui? Pe care din copii voi vinde mai întîi se întrebă el. Care va plăcea mai mult negustorului de grîu? Voi vinde pe cel mai mare? Mă rușinez însă de vîrsta lui. Să-l dau pe cel mai tînăr? Dar mi-e milă de tineretea lui, care însă nu-și dă seama ce ne amenință. Și în urmă săracul, cu ochii plîni de lacrimi merge totuși să-și vindă pe cel mai iubit dintre copii»³³.

Sfîntul Vasile cel Mare îndemna pe toți păstorii săi să nu mai fie egoiști și să-și deschidă inima și hambarele, împărțind din bunurile lor și celor care nu aveau sau erau victime ale calamităților. El s-a străduit să înlocuiască distribuția nedreaptă a bunurilor materiale pe care o făceau mulți în secolul al IV-lea, cu o distribuție dreaptă a acestora.

Împărțirea egală a bunurilor materiale este de fapt o restituire a acestora la izvorul lor — Dumnezeu. De aceea Sfîntul Vasile îndrumază pe cei bogați să facă bine tuturor oamenilor, așa după cum pămîntul rodoște pentru toți³⁴. Pentru a demonstra cît de firesc este ca toți oamenii să se folosească în mod egal de bunurile pămîntului, ierarhul capadocian dă acest exemplu: «Animalele se foloseau în comun de produsele naturale ale pămîntului; turmele de oi pasc unul și același munte; hergheliile de cai pasc una și aceeași cîmpie, și așa toate pe rînd își cedează altora folosirea trebuitoare a păscutului. Numai oamenii ascund cele ce aparțin tuturor

28. Apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Invățătura creștind...*, p. 231.

29. Apud Idem, *ibidem*, p. 232.

30. Idem, *Temeiuri biblice...*, p. 600.

31. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogăția piedică...*, p. 501.

32. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 359.

33. Sfîntul Vasile cel Mare, *Omilie la cuvîntul Evangheliei după Luca, Cuvîntarea a IV-a despre avariție*, Migne, P.G., XXXII, col. 1188 BCD și 1189 A.

34. Stanislas Giet, *Les idées et L'action sociales de Saint Basile*, Paris, 1941, p. 127.

și stăpînesc singuri cele ale multora»³⁵. Pentru a scoate și mai mult în evidență faptul că bunurile materiale aparțin tuturor oamenilor, Sfîntul Vasile adresează chiar și săracilor astfel de îndemnuri: «Mulțumiți pentru toate! Ești sărac? Altul e și mai sărac decît tine. Tu ai hrană pentru zece zile, dar acela numai pentru una. Fii bun și mărinimos și împarte prinosul tău cu cel sărac. Nu ezita a da din puțin. Să nu pui folosul tău mai presus de cea ce se cuvine obștei»³⁶.

Marele păstor al Capadociei arată că este o datorie a tuturor oamenilor, indiferent de starea lor socială și materială, de a progresa pe calea facerii de bine și de a fi în slujba semenilor. «Fiecare ins — orice har ar primi după cuviință de la Dumnezeu — trebuie să-l sporească neîncetat, îndreptîndu-l spre facere de bine și spre folosul celor mulți»³⁷, căci urmînd pe Domnul creștinul trebuie să slujească tuturor...³⁸. «Pentru că nimic nu înalță, nu înfrumusețează și nu îndumnezeiește pe om ca dragostea de frați... de la firisorul de iarbă și de la gîndăcelul cît vîrfului de ac, pînă la om și pînă la Dumnezeu»³⁹. Cel care iubește pe Domnul, iubește ca urmare și pe aproapele său⁴⁰, pentru că «nimic nu este atît de propriu firii noastre — zice Sfîntul Vasile cel Mare — ca faptul de a comunica între noi și de a ne folosi unii de alții și de a iubi pe cei asemenea nouă»⁴¹.

Eforturile pe care le-a făcut acest sfînt părinte prin exemplul viu și prin operele sale pentru o folosire egală a bunurilor materiale a determinat reluarea principiului vieții în comun practicat în comunitatea din Ierusalim⁴², care era, într-un fel, întoarcerea la starea paradisiacă, unde nu erau nici săraci, nici bogăți, nici sclavi, ci toți una egali⁴³.

În fața principiului egalității, după acest sfînt părinte al Bisericii, orice deținător de bunuri are datoria sfîntă de a le împărți cu cei lipsiți⁴⁴, pentru că iubirea ideală de aproapele aduce după sine în mod natural egalitatea între toți oamenii⁴⁵, iar egalitatea materială este rezultatul egalității în iubire⁴⁶.

Problema folosirii bunurilor materiale în mod egal, în secolul al IV-lea, a reprezentat o adevărată «doctrină economico-socială»⁴⁷, care totuși n-a putut schimba raporturile economice în favoarea celor lipsiți. Cu toate acestea predicile și exemplele personale ale Sfîntului Vasile cel Mare, au provocat numeroase acte de înaltă

35. Sf. Vasile cel Mare, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, p. 9, Migne, P.G., XXXI, col. 325 AB, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine...*, p. 48.

36. Sf. Vasile cel Mare, *Omilie cu prilejul foametei și secetei*, p. 6, Migne, P.G., XXXI, col. 320—321 A, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine...*, p. 52—53; Ioan G. Coman, *Invățătura creștină despre bunurile economice*, în rev. «Studii teologice», anul III (1951), nr. 3—4, p. 231.

37. Sf. Vasile cel Mare, *Regulae brevius tractatae*, 253, Migne, P.G., XXXI, col. 1252; Aimé Puech, *Histoire de la Littérature grecque chrétienne*, tome III, Paris, 1930, p. 300.

38. Protos. Nestor Vornicescu, *Invățături duhovnicești din viața și opera Sf. Vasile cel Mare*, în rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XL (1965), nr. 1—2, p. 53.

39. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Importanța și sensul desăvîrșirii în monahism*, în rev. «Studii teologice», anul VII (1955), nr. 3—4, p. 221; Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 53.

40. Ierom. Nestor Vornicescu, *Dragostea față de om, după scriitorii creștini din veacurile al doilea și al treilea*, în rev. «Studii teologice», anul X (1958), nr. 9—10, p. 583.

41. Apud Protos. Nestor Vornicescu, *Invățături duhovnicești din viața și opera Sf. Vasile cel Mare*, p. 54.

42. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bogăția piedică în calea mîntuirii*, p. 506.

43. Idem, *Invățătura creștină despre bunurile economice*, p. 323.

44. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 364.

45. Idem, *ibidem*.

46. L. Lavalley, *La conscience de soi*, Paris, 1933, p. 221; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine...*, p. 61.

47. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 364.

ținută morală care au dus la ușurarea multor lipsuri⁴⁸. Autorul de care ne ocupăm numește cea mai desăvârșită comunitate a vieții pe aceea din care «a fost eliminată proprietatea averii, din care a fost exclusă nepotrivirea de păreri, înlăturată toată tulburarea, rivalitatea și certurile, dar în care toate sînt comune... în care cei mulți sînt unul și unul, nu singur, ci în mai mulți»⁴⁹. Sfîntul Părinte insistă pentru munca traiul și folosirea în comun a bunurilor materiale, dînd ca exemplu albinele care trăiesc, muncesc și se apără împreună⁵⁰.

Sfîntul Ambrozie, care reproduce, în mare parte, pe Sfîntul Vasile, spunea că natura a creat dreptul comun, iar uzurpatorul pe cel particular⁵¹. Pămîntul a fost creat pentru toți, iar natura nu cunoaște bogați. «Ea naște pe toți oamenii într-o sărăcie egală»⁵². Bogații care ajută pe săraci nu dau din bunul lor ci numai restituie o părțică din ceea ce este al săracului⁵³. «Îngerii, nu-și împart cerul, păsările nu trasează granițe în aer, nici peștii în apă și nici turmele pe iamașuri. Numai omul refuză împărțirea bunurilor cu alții și-și întinde hotarele pînă numai găsesc vecini»⁵⁴.

Pentru a-i convinge pe cei bogați să fie milostivi, păstorul capadocienilor le adresează îndemnuri scripturistice ca acestea: «Dați împrumut, fără să nădăjduiți ceva în schimb»⁵⁵, căci «cel ce are milă de sărman împrumută Domnului și El îi va răsplăti fapta lui cea bună»⁵⁶.

În timpul foametei din cauza secetei care a lovit Capadocia în anul 368, acest mare ierarh al Bisericii prin cuvîntările și îndemnurile sale a reușit să deschidă jîtnițele bogaților împlinind, în felul acesta, cuvîntul Psalmistului care zice: «Roadele lui le voi binecuvînta foarte; pe săracii lui îi voi sătura cu pîine»⁵⁷.

Emoționantă este atitudinea și grija Sfîntului Vasile față de cei infomețați, dar mai ales față de copii, indiferent de religie, descrisă de Sf. Grigorie de Nisa în felul următor: «Cît a durat foamea el n-a încetat să hrănească pe cei care alergau la el din toate părțile și pe copiii întregului popor al orașului, pînă acolo încît să ofere și copiilor de evrei să ia parte ca și ceilalți, la avantajul acestei binefaceri»⁵⁸.

Celor care dețineau importante cantități de bunuri materiale și care trăiau în lux, păstorul duhovnicesc al Capadociei le amintește responsabilitățile ce le revin spunîndu-le: «Adu-ți aminte de tine însuși cine ești tu, ce chivernisești, de la cine le-ai primit, de ce ai fost preferat altora. Ai devenit slujitorul lui Dumnezeu cel bun, economul fraților tăi cei în slujire. Păzește-te de a crede că toate bunurile au fost pregătite în vederea pintecului tau. Decide de ceea ce este în mîinile tale ca pe un bun străin»⁵⁹.

Bogaților care nu erau receptivi și continuau să rămînă indiferenți față de lipsurile și suferințele celor din jurul lor, Sf. Vasile, cu hotărîrea și curajul ce-l

48. Sf. Vasile cel Mare, *Așezămînte monahale*, 18, 1, Migne, P.G., XXXI, col. 1381, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Temeiuri biblice și patristice pentru folosirea în comun de către oameni a mijloacelor de trai*, în rev. «Studii teologice», anul V (1953), nr. 9–10, p. 598.

49. Idem, *ibidem*, apud Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 598.

50. Stanislas Giet, *op. cit.*, p. 364.

51. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 599.

52. Idem, *ibidem*.

53. Idem, *ibidem*.

54. Idem, *ibidem*; Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 365.

55. Luca VI, 35.

56. Pilde XIX, 17.

57. Ps. 131, 15.

58. *Panegiricul Sfîntului Vasile*, P.G., t. XLVII, 807, apud Stanislas Giet, *op. cit.*, p. 914.

59. Jean Rievère, *Saint Basile, Evêque de Cezarée*, Paris, 1925, p. 221.

caracteriza le pune întrebarea categorică: «Ce vei răspunde judecătorului tu care îmbraci pereții, dar nu îmbraci pe om, care îți împodobești caii, dar îți disprețuiești pe fratele tău în zdrențe, care lași să putrezească griul, dar nu dai mincare celor infomețați, care-ți îngropi aurul, dar care nu te uiți la cel strîmătorat?»⁶⁰.

Referindu-se la satisfacțiile sufletești și la răsplata din lumea cealaltă pe care le pot câștiga cei care ajută pe nevoiași, Sf. Vasile mustră pe bogați și-i îndeamnă, în același timp, să împartă bogățiile și banii săracilor. «De ce sînteți bogați pe cînd fratele vostru este sărac. Oare nu ca să primiți prețul binefacerii voastre și a unei administrații de încredere și ca să fie abundent răsplătit fratele vostru cel sărac pentru răbdarea și resemnarea sa...? Sînteți mulțumiți cînd depuneți banii voștri la procentaj de doisprezece la sută, însă vi se restituie și mai mult dacă îi depuneți în mîinile săracilor; vă va da înapoi o dobîndă mult mai prețioasă decît capitalul vostru, și vă veți bucura de acest incomparabil venit chiar după moarte în vecii vecilor. Vărsînd bogățiile voastre în mîinile săracilor, vi le găsiți înapoi într-o zi. Pe măsură ce iubiți banii voștri, tot atît o să fiți geloși de a nu-i pierde. Nu-aveți decît un singur fel prin care îi puteți purta în lumea cealaltă: să-i distribuiți săracilor»⁶¹.

În afară de cele arătate mai sus, Sf. Vasile cel Mare căuta permanent și stăruitor să găsească o aplicare practică a adevărilor de credință, traducîndu-le personal în opere de caritate pentru cei lipsiți și suferinzi⁶². Astfel, în timpul foametei de care am amintit el a adunat pe cei infomețați de toate vîrstele și din toate părțile și le-a împărțit alimente. «Așa s-a purtat păstorul Capadociei, noul împărțitor de grîu, al doilea Iosif. Între Iosif din Egipt și acela din Capadocia există totuși o deosebire. Pe cînd cel dintîi comercializează foamea și cumpără Egiptul prin iubirea de oameni, celălalt arată în chip gratuit bunătatea sa, vine în ajutorul foamei fără cîștig negustoresc, neprivînd decît la o singură țîntă, anume ca prin iubirea sa de oameni să cîștige iubirea de oameni, ca prin împărțirea pîinii de aici, să cîștige bunurile din împărăția cealaltă»⁶³.

Acest vestit părinte bisericesc a întemeiat *Vasilada*, în care erau îngrijiți bolnavii, săracii, bătrînii, orfanii, văduvele, călătorii și străinii⁶⁴.

În această instituție de binefacere s-a concretizat un întreg ansamblu de preocupări sociale și de acțiuni pentru dreptate ale acestui mare ierarh, menite să îmbunătățească situația celor lipsiți și oropsiți din vremea sa, de care nu se ocupa nimeni. Pentru Biserică și toți contemporanii săi Sf. Vasile reprezenta «un exemplu remarcabil al omului de acțiune, un expert în dirijarea oamenilor și al organizării realului... Un om slăbuț cu sănătatea precară (a murit la vîrsta de patruzeci și nouă de ani) și, printr-o dispoziție naturală, timid pînă la punctul de a-și schimba culoarea. Cu toate acestea avea o autoritate extraordinară care emana din toată persoana sa și a cărei strălucire a fost sensibilă din prima sa tinerețe... Există o oarecare taină în acest dar personal, incomunicabil al autorității. El implică, în

60. Sf. Vasile cel Mare, *Omicie contra bogăților*, 4, Migne, P.G. XXXI, col. 288 C.

61. Vasson L'Abbé, *Saint Basile le Grand, ses oeuvres oratoires et ascétiques*, p. 457-458, apud Drd. Samir Gholam, *Vasilada sau instituția de binefacere a Sfîntului Vasile cel Mare*, în rev. «Glasul Bisericii», anul XXXI (1973), nr. 7-8, p. 743.

62. Jean Rievière, *La propagation du Christianisme dans les trois premières siecles*, Paris, 1908, p. 94.

63. Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine...*, p. 46.

64. Stanislav Giet, *op. cit.*, p. 417-423; Sf. Vasile cel Mare, *Comentar la Psalmi*, ediția a II-a, traducere de Pr. Dr. Olimp Căciulă, București, 1941, p. 16; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Rolul social al milei creștine...*, p. 46-47.

general, o orientare viguroasă a tuturor puterilor sensibilității într-o singură direcție, o totală stăpânire de sine, o deslipire de patimile josnice, a ambițiilor egoiste, ale căror cătușe paralizază sufletul și le fac roabe»⁶⁵.

Această instituție de caritate se subîmpărțea în diferite compartimente după nevoile celor în cauză și a celor care îi slujeau. Localitățile erau împărțite pe circumscripții, conduse, din punct de vedere spiritual, de cîte un horepiscop, în care era organizată cîte o casă pentru săraci⁶⁶. La sediul Mitropoliei, nu departe de Cezareea, s-a înființat un important așezămînt de caritate, care semăna cu un oraș, unde fiecare suferință avea o îngrijire specială. Aici se afla biserica și locuința mitropolitului. În apropiere se aflau camerele pentru guvernatorul provinciei, locuințele clericilor, camere pentru oaspeți, pentru străini, azilul bătrînilor și spitalele bolnavilor. Ierarhul locuia aici, pentru a fi în mijlocul suferințelor și săracilor cu scopul de a-i asculta, înțelege și ajuta la timp. Tot aici se aflau locuințele medicilor și a întregului personal ajutător⁶⁷.

Sfîntul Vasile cel Mare — reformatorul monahismului oriental bazat pe rînduiala vieții monahale cenobitice, pentru a crea călugărilor posibilități de a fi în slujba semenilor, a anexat la mănăstirile din eparhia sa spitale, aziluri pentru bolnavi și săraci, precum și orfelinate care erau conduse chiar de către ei⁶⁸.

Marele ierarh al Capadociei dorind să arate și călugărilor că omul nu poate activa singur și nici trăi numai prin sine însuși și deci sîntem absolut necesari unii altora, spune următoarele: «Nici unul din noi nu-și este suficient sieși pentru cele trebuitoare trupului, ci în procurarea celor trebuincioase avem lipsă unii de alții. Căci precum piciorul are o putere, dar îi lipsește alta și fără ajutorul celorlalte mădulare nu găsești lucrarea sa aptă sau suficientă sieși spre conservare, nici nu are împlinirea a ceea ce îi lipsește, la fel și în viața singularică, chiar și ceea ce avem ne devine nefolositor și ceea ce ne lipsește este cu neputință de procurat. Dumnezeu ne rînduiește să avem lipsă unii de alții»⁶⁹. Ceva mai mult, orice creștin se mîntuiește numai prin Biserică, deci devenind membru alături de celelalte membre ale trupului tainic al Domnului⁷⁰. Astfel, prin integrarea creștinului în comuniunea credincioșilor «chipul fiecăruia se completează prin ceea ce au specific semenii săi. Chipul meu apare în toată claritatea atunci cînd mă găsesc în relații de slujire reciprocă cu semenii mei»⁷¹. Și aici se poate scoate învățătura că în gîndirea Sf. Vasile cel Mare adevărata împlinire duhovnicească a fiecărui creștin constă numai în slujirea semenilor.

Concepția Sf. Vasile cel Mare despre egalitate pentru instaurarea căreia a făcut eforturi remarcabile prin predicile și cuvîntările sale dar mai ales prin exemplul personal, a dat roade în veacul al IV-lea și s-a integrat cu cinste în marile lupte, din acel timp, pentru dreptate socială⁷². Această importantă operă de egalitate realizată de conducătorul sufletesc al Capadociei reprezintă o contribuție de

65. Fliche-Martin, *Histoire de l'Eglise de l'origine jusqu'aux temps modernes*, t. 3, p. 419-420, apud Drd. Samir Gholam, *op. cit.*, p. 736. 66. Drd. Samir Chalam, *op. cit.*, p. 736.

67. Idem, *ibidem*, p. 737. 68. Idem, *ibidem*.

69. Sf. Vasile cel Mare, *Reguli tratate pe scurt, Răspuns 7*, Migne, P.G., XXXI, col. 928, apud Pr. Prof. Corneliu Sirbu, *Solidaritatea umană*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XXXVI (1960), nr. 9-12, p. 621. 70. Romani, XII, 4-6; I Corinteni XII, 12-27.

71. Irineu Crăciunaș, *Relația dintre oameni și formele ei de manifestare în viața morală*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», anul XXXV (1959), nr. 3-4, p. 192.

72. H. Leclercq, *Charité*, în «*Dictionnaire d'Archeologie chrétienne et de liturgie*», publicé sous la direction de R-me Dam F. Cabral et de R. P. H. Leclercq, tome III, prem. partie, Paris, 1913, col. 643.

prestigiu a Bisericii Ortodoxe în lucrarea creștinismului pentru slujirea oamenilor suferinzi și săraci din primele veacuri⁷³.

Dar principiul social al egalității între toți oamenii din punct de vedere al folosirii bunurilor materiale, pentru care a militat cu îndrăzneală și perseverență acest puternic pilon al Ortodoxiei, a constituit un valoros exemplu viu pentru clericii și creștinii din generațiile următoare secolului IV, care s-au străduit permanent pentru realizarea marilor deziderate ale păcii, buneii înțelegeri și înfrățirii între toți oamenii, indiferent de rasă, nație, religie, sex sau vîrstă⁷⁴.

Sfîntul Vasile cel Mare ca simplu monah, ca preot și apoi ca arhiereu își împărțea timpul între rugăciune, muncă, lectură și mai ales slujirea semenilor⁷⁵, ajutînd pe toți deopotrivă: pe păgîni ca și pe creștini, pe arieni ca și pe iudei⁷⁶ și propovăduind «cu timp și fără timp»⁷⁷ celor bogați milostenia, celor săraci hîrnicia și tuturor pocăința⁷⁸. Acest mare predicator al milosteniei⁷⁹, apărător și sprijinitor al celor săraci și umiliți, prin exemplul pe care l-a dat pentru realizarea dreptății sociale, a determinat pe mulți, din vremea sa și de mai tîrziu, la importante fapte de caritate⁸⁰. El a învățat pe contemporanii săi și, indeosebi pe păstoriții săi creștini că «dragostea care este sădită în inima omului încununează gîndurile, vorbele și mai ales faptele...»⁸¹, iar sufletul creștinului înbunătățit este înfrumusețat mai întii cu virtutea dragostei din care cresc faptele bune și inima lui devine locaș vrednic a lui Dumnezeu cel slăvit în trei ipostasuri»⁸².

Așadar, marele păstor capadocian a fost un mare propovăduitor al dragostei creștine, în numele căreia, în timpul foametei, împărțea săracilor, în primul rînd, tot ce avea el personal, «săruta rănile leproșilor pe care-i ocolea toată lumea»⁸³ și se îngrijea de ei. De fapt această mare dragoste a sa față de oameni s-a concretizat, mai ales, în acel important așezămînt filantropic de care s-a amintit, numit de Sf. Grigorie de Nazianz «orașul dragostei creștine»⁸⁴, în care fiecare boală își avea rezervată clădirea sa, mediul și personalul respectiv de îngrijire, iar orfanii erau întreținuți, educați și învățați în școli de artă și meserii⁸⁵ înființate special în acest scop.

◆

73. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 365.

74. Idem, *ibidem*.

75. Jean Rivière, *op. cit.*, p. 267; Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 48.

76. M. Villemain, *Tableau de l'éloquence au IV-a siecle*, Paris, 1891, p. 114–115.

77. II Timotei IV, 2.

78. M. Albert de Broglie, *L'église et l'empire romain au IV-a siecle*, vol. V, Paris, 1882, p. 88.

79. O. Bardenhewer, *Les Pères de l'Eglise, leur vie et leurs oeuvres*, vol. II, Paris, 1905, p. 76–77.

80. Drd. Ion D. Popa, *Sfîntul Vasile cel Mare — predicatorul milosteniei*, în «Studii teologice», anul XXIII (1971), nr. 3–4, p. 226–233.

81. Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 53.

82. Apud idem, *ibidem*.

83. Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 53; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Creștinismul și bunurile...*, p. 174.

84. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 359.

85. Magistrand Vasile Prescure, *op. cit.*, p. 292.

Invățătura Sfintului Vasile cel Mare pentru folosirea bunurilor materiale în mod egal este și astăzi actuală și se traduce în viață din ce în ce mai mult datorită oamenilor doritori de bine și progrese, care luptă permanent pentru fraternitate, dreptate și egalitate. Totuși în unele părți ale lumii mai sînt încă nedreptăți sociale. În unele țări mai sînt oameni și copii care nu au nici strictul necesar și chiar suferă de foame. Țara noastră a militat și se străduiește permanent și pe toate căile, prin conducătorii și reprezentanții ei, pentru a ajuta pe cei care mai sînt încă în suferință și lipsiți de libertate ca să-și cîștige drepturile legitime, umane și naționale.

De aceea, în acest an, făcînd popas duhovnicesc, la împlinirea celor 1600 de ani de la moartea Sfintului Vasile cel Mare, toți creștinii și fiii Bisericii străbune, avînd strălucit exemplu pe acest stîlp neclintit al Ortodoxiei, numit și «apostolul egalității între oameni»⁸⁶, trebuie să sprijine cu înaltă responsabilitate morală, pe cei ce se ostensc în vremea noastră mai mult ca oricînd, cu timp și fără timp, pentru înlăturarea nedreptăților care mai persistă în unele regiuni pe planeta noastră, pentru o distribuire echitabilă a bunurilor materiale, care reprezintă condiția vitală a traiului nostru pe pămînt și sursa principală a progresului și civilizației oamenilor din lumea întregă⁸⁷. Fiecare creștin în parte și toți la un loc trebuie, de asemenea, să fie alături, de cei ce trudesă să înlătore discriminările etnice, rasiale sau de orice fel ar mai fi ele în lume. Căci «nu există egalitate și înfrățire acolo unde oamenii sînt împărțiți în privilegiați și nedreptățiți, în bogați și săraci, în liberi și robi, în instruiți și ignoranți»⁸⁸. Astfel, prin muncă cinstită și dragoste dezinteresată se va putea aduce aportul necesar după puteri și posibilități pentru libertatea, înfrățirea și bunăstarea tuturor oamenilor⁸⁹.

Intrucît marele ierarh al Cezareei Capadociei ne mai invață «să recunoaștem pe creștin după dragostea pe care o are sădită în inima sa și care se manifestă în raporturile cu semenii»⁹⁰ și pentru că această dragoste «dărimă zidurile despărțitoare între oameni, aruncă punți de legătură peste prăpăștiile oricît de adînci, dintre ei, îi apropie, îi înfrățeste, îi face generoși unii față de alții»⁹¹, noi toți avem datoria sfîntă de a ne strădui să-i urmăm îndrumările și pilda, propovăduind prin cuvînt și exemplu personal dreptatea și egalitatea⁹² fiindcă numai așa vom putea împlini porunca Mîntuitorului nostru Iisus Hristos care zice: «să vă iubiți unii pe alții»⁹³.

† EPIFANIE NOROCEL TOMITANUL Episcop-vicar

86. Arhim. Epifanie Norocel, *op. cit.*, p. 366.

87. *Idem, ibidem.*

88. Pr. Prof. D. Belu, *Responsabilitatea credinciosului*, în «Mitropolia Ardealului», anul XXIII (1978), nr. 10-12, p. 826.

89. *Idem, ibidem*, p. 827.

90. Protos. Nestor Vornicescu, *op. cit.*, p. 53.

91. Pr. Prof. D. Belu, *op. cit.*, p. 826.

92. R. P. Dam Remy Cellier, *Histoire générale des auteurs sacres et ecclésiastiques*, vol. IV, Paris, 1860, p. 352-354.

93. Ioan XIII, 34; XV, 12.

UN APEL FIERBINTE LA SOLIDARITATE CREȘTINĂ: PREDICA SFÎNTULUI VASILE LA VREME DE FOAMETE ȘI SECETĂ

Au trecut 1611 ani de la marea foamete, care a bintuit peste cele mai multe din ținuturile centrale ale Asiei Mici, pe unde se întindea jurisdicția metropolei marelui Vasile al Cezareii Capadochiei, dar ecourile stîrnite de inflăcărata lui rivnă pentru alinarea suferințelor și nedreptăților omenеști mai răsună încă și azi cu putere.

Proporțiile mai mult decît îngrijorătoare ale dispariției milioanei de locuitori ai «Terraе-i», care pier prematur din cauza războaielor cotropitoare, a bolilor endemice, a cataclismelor naturale și mai ales a subnutriției, constituie una din cele mai răscolitoare responsabilități a conștiinței noastre creștine, ale deceniilor cînd se apropie comemorarea a 2000 de ani de la primul mesaj al nopții sfinte, în care se anunța «bucurie pentru tot poporul» (Luca 2, 10). Or, în fond, acum ca și atunci, ne place, ori nu ne place, rădăcinile crizei par a fi în primul rînd de natură morală, umanitară. Ca o putere de evocare rar întîlnită în istoria omenirii, Sfîntul Vasile ne oferă un răspuns cum nu se poate mai complet: «cumplit suferă azi omenirea, frate dragă, de lipsa de iubire» — scria el episcopului Valerian¹ al ținuturilor ilirice din sud-vestul pămîntului românesc de azi. Prea s-a înmulțit nedreptatea și fărădelegea între oameni, încît dragostea multora s-a răcit, spunea el mai departe comentînd cuvîntul Evangheliei (Matei 24, 12).

În loc să imite pămîntul, care rodește pentru desfătarea altora — zice în altă predică Sf. Vasile, bogății și adunătorii de averi nu-și mai iau ochii de la aur și de la căpătuirile lor luxoase, iar la fratele ajuns în strîmtorare ei nu se îndură să privească... Ca maniacii care nu văd decît aur și cișlig în loc să vadă lucrurile in-seși, mai bucuros văd aurul decît soarele. Pentru ei griul cînd se coace devine aur, vinul după ce e tras de pe drojdi e aur, lîna după ce e spălată e aur, tot negoțul și toate indeletnicirile omenеști devin aur².

Puțini scriitori și Părinți bisericești au întrecut pe Sf. Vasile în combaterea cu cuvîntul, dar mai ales cu fapta a acestor patimi. Iată cum descrie el nebunia bogatului nemilostiv³: «nici n-a apucat încă să-și adune roadele de pe cîmp și el și-a și arătat sălbăticia. Încă înainte de a le avea în hambar, el a și ajuns să pis-muiască pe cei lipsiți, fără să se gîndească la mulțimea primejdiilor prin cîte aveau să treacă roadele pînă să le aibă în stăpînire: grădina care le putea distruge, arșița care le putea nimici, ori chiar torențele povîrnișurilor de apă, ori inundațiile riu-rilor».

Cine cunoaște cît de puțin căldura excesivă a verilor, dar și asprimea iernilor de pe platourile Anatoliei, acela poate înțelege mult mai adînc ceea ce Sf. Vasile cel Mare descrie atît de des în scrisorile sale, dar mai ales în celebra predică ținută în legătură cu foametea și seceta din anul 368. Trebuie spus că încă din vara precedentă capitala Imperiului Bizantin (orașul Constantinopol) și ținuturile din jur au fost zguduite de furtuni îngrozitoare, iar recoltele au fost nimicite.

1. Migne, P.G. 32, 476.

2. *Omilia VII*, Migne P.G. 31, 239 (?). A se vedea și traducerea T. M. Popescu: *Două omilii ale Sf. Vasile*, București, 1936, p. 6-7.

3. *Ibidem*.

4. *Panegiricul Sf. Vasile*, Migne, P.G. XXXVI, p. 541-543.

În primăvara următoare s-a pornit o arșiță cumplită care a secăuit și grâne și flori. Izvoarele au secat, riurile au ajuns ca niște pârâșe. Disperarea a cuprins pe oameni în așa măsură încît, cu privirile pierdute și cu mîinile încrucișate pe genunchi țărani plîngeau după recolta compromisă parcă și-ar fi jelit fiii lor morți în floarea vîrstei. Ca o rară putere de evocare Sf. Vasile descrie în cuvinte emoționante suferința oamenilor și a dobitoacelor din aceste ținuturi depărtate de mare.

Or tocmai atunci a intrat în acțiune lucrarea salvatoare a marelui păstor din Capadochia. Iată cum descrie situația prietenul său Sf. Grigorie de Nazianz⁴: «Într-
armîndu-se cu deosebită îndrăzneală față de cei bogăți și de mai mari orașului, cerînd curajoz tuturor să lase deoparte certurile și ambițiile, Sfîntul a știut impune ca lege dreptatea pentru toți și s-a silit în toate chipurile să vină în ajutorul celor strîmtorați.

Așa încît Vasile a dat de mîncare altor nevoiași, a primit pe cei aflați în pribegie... iar ceea ce a fost mai important și mai mare a fost marea foamete (din anul 368). Orașul suferea cumplit pentru că nu primea sprijin de nicăieri și din partea nimănui, cum era situația cu țările aflate în apropierea mărilor. Acolo lipsa de hrană nu se simțea atît de greu intrucît localnicii puteau exporta din produsele lor și să-și procure în schimb ce le lipsește. Aici, în ținutul uscat al Capadochiei nu se poate trage folos nici de rezerve și nici din lipsuri, pentru că n-avem cu-i și nici ce să exportăm sau să importăm. Și ceea ce-i mai îngrozitor la noi (Naziansul avea aceeași climă!) e uscăciunea sufletească a bogătașilor și lăcomia lor, care speculează strîmtorările vremii și profită de mizeria altora, îmbogățindu-se pe spinarea acestora, cumpărînd și negustorînd la preț ridicat bucatele, fără să se gîndească nici măcar la rudele și la vecinii lor, pentru că și-au uitat de Dumnezeu, din a cărui dar au crescut grînele pentru toți.

Desigur, Vasile n-a putut face să plouă pline din cer, spune mai departe Sfîntul Grigorie, dar prin cuvîntul său pătrunzător el a deschis hambarele bogătașilor și a săturat pe săraci, a hrănit în foamete pe flămînzii, a umplut de bunătați pe cei smeriți, cum spune Sf. Scriptură» (Ps. 131, 15; 32, 18; Luca 1, 53).

Pe cînd săvîrșea aceste fapte minunate, Sfîntul Vasile era numai preot și s-a legat să sprijine cu toată puterea lui activitatea bisericească a superiorului său, episcopul Eusebie. Se știe că Sf. Vasile își va jertfi de acum atît marea lui avere, cît și toate resursele morale și spirituale pentru ridicarea nemuritoare sale «Vasilade», în care va da oamenilor nu numai «binefacere și milă, ci și hrană îngerească», după cum grăiește paneqiristul său.

În cele de mai jos dăm în traducere⁵, aproape integral, impresionanta cuvîntare, care a putut înregistra în vremea sa o influență cum rar s-a înfîlînit în istoria vieții creștine, dar al cărei ecou ar putea fi actual și generațiilor de azi și de totdeauna.

«Dacă leul mugește cine nu se va înfricoșa și dacă Domnul Dumnezeu grăiește cine nu va prooroci?» (Amos 3, 8).

Să mîncăm de la această vorbă a proorocului Amos și să luăm pârtaș în durerea ce ne paște pe acest bărbat de Dumnezeu insuflat, ca unul care altădată a avut și el de vindecat astfel de nenorociri ca noi și să vedem ce ne sfătuește în cazul de față ca să știm ce ne așteaptă și pe noi. Căci în curgerea vremurilor, atunci cînd poporul a părăsit evlavia străbună și a călcat în picioare dreptatea

5. După *Migne*, P.G., XXXI, 304—328.

Legii, căzind în închinarea la idoli, același prooroc s-a făcut vestitor al pocăinții, indemnind la întoarcere și amenințind cu pedeapsa de sus. O, de mi s-ar da și mie măcar darul de a reinnoi rîvna acestei vechi istorii! Dar să nu-mi fie dat și să văd sfîrșitul trist ce a urmat acestei întîmplări...

Dar cu noi să nu se întîmple așa ceva, fiii mei, pe care eu v-am crescut prin Evanghelie, pe care eu v-am înfășat cu binecuvîntările mîinilor mele!, ci să fiu ascultat cu bunăvoință, primindu-mi-se cu blindețe indemnurile, ascultînd de cel ce ne învață așa cum primește ceara pecetea ce i se imprimă, pentru ca prin rîvna voastră și eu să pot culege rodul îmbucurător al ostenețelor mele...

Fraților!

După cum vedeți cerul e închis, gol și fără pic de nor ceea ce-i posomorăște și mai mult seninătatea pe care pînă acum o doream nespuse de mult cînd se întîmpla ca cerul să rămînă acoperit de nori și să fie și fără de soare.

Pămîntul s-a uscat acum de tot, luînd o înfățișare din cele mai triste, ogoarele stau sterpe și fără rod, peste tot s-au căscat crăpături adînci, primind și aici, pînă la cele mai mari adîncimi, strălucirea razelor solare. Au secat multe din izvoarele bogate și sigure de altădată. Matca marilor riuri a scăzut de tot, incit și pruncii mici pot trece acum prin ele, iar femeile nici nu-și mai iau jos povara cînd trec de pe un țarm pe altul. Mulți din noi duc lipsă pînă și de apă de băut și sintem amenințați să pierim de foame și sete ca israelitenii de altă dată, așteptînd să vie și la noi Moisi cu un toiag făcător de minuni, pentru ca prin lovirea în stînci să izbăvească de sete poporul cel insetat iar norii cei minunați să trimită din nou oamenilor hrana cea neobișnuită a maneii cerești.

Să ferească Dumnezeu să nu fim dați și noi urmașilor ca o nouă pildă de foame și de pedeapsă! Am văzut holdele și nerodirea lor m-a întristat adînc. Șiroaie de lacrimi am vărsat că peste noi n-a picat nici un strop de ploaie. Unele semințe s-au uscat înainte de a da în rod, rămînînd sub brazdă așa precum le-a astupat plugul, în sfîrșit altele chiar dacă au incolțit și au crescut puțin, s-au uscat din pricina arșii și a zădufului vremii. Incit azi ar trebui întors cuvîntul evanghelic în felul următor: «secerătorii sint mulți, iar seceriș nici măcar puțin» (Luca 10, 2).

Plugarii șed lîngă holde, își cuprind cu mîinile genunchii întocmai cum este obiceiul celor de jelesc și deplîng zădărnicia muncii lor.

Cînd se uită spre pruncii din scutece îi podidesc lacrimile, iar cînd privesc în ochii femeilor încep să plîngă, arătîndu-le spicele uscate, pe care frecîndu-le și neaflînd nici cîteva boabe întregi ca să le roadă, se tînguiesc după ele ca și părinții care și-au pierdut feciorii în floarea vîrstei. Ni se poate adresa și nouă vorba proorocului de care am pomenit la început: «Iată eu v-am lipsit de ploaie cu trei luni mai înainte de seceriș și peste o cetate am revărsat ploile, iar peste alta nu, peste un ținut a plouat iar în cel care n-a plouat s-a uscat holda. Și au pornit două, trei cetăți către o altă cetate ca să bea apă, dar nu s-au săturat. Și voi totuși nu v-ați întors către Mine, zice Domnul» (Amos 41, 7—8).

Să înțelegem așadar, fraților că din pricina alunecării spre rele și a lenevirii noastre ne-a trimis Dumnezeu aceste răni nevrînd să ne piardă de tot, ci căutînd doar să ne facă mai buni, cum obișnuiesc părinții să trateze pe fiii lor mai neascultători...

Vedeți, dar cum a stricat mulțimea greșelilor noastre și rînduielele firii și cum a schimbat tocmai pînă și legile acestor anotimpuri.

Din cauza gerului iarna trecută n-a avut obișnuita ei umezeală, ci toată această umezeală a schimbat-o în ghiață și a svîntat cîmpurile, lipsindu-le și de zăpezi și de ploii. Primăvara a venit însoțită numai de una din însușirile ei, adică de căldură, cea de a doua tovarășă, umezeala lipsind cu totul. Atît arșița, cît și frigul și-au întrecut astfel măsura firească parcă și-au dat mina, căutînd în mod răutăcios să ne piardă și să scoată pe oameni din viață. Care să fie oare pricina neorînduielelor și răsturnărilor acestora? Ce înseamnă această schimbare a vremurilor?

Să cercetăm ca unii ce sîntem înzestrați cu minte, să cugetăm ca unii ce dispunem de rațiune. Oare nu mai există cineva care rînduiește totul? Nu cumva și-a uitat de noi în purtarea lui de grijă înțeleptul cîrmuitor a toate? Oare nu Lui i se dăduse dreptul și puterea de a conduce lumea? Iar dacă totuși mai are putere, să se fi învîrtoșat la inimă Cel atotbun și să se fi schimbat în asprime atotbunătaea Lui? Nu, desigur așa ceva nu spune nimeni din cei ce cugetă...

Dumnezeu Împărțitorul și vistiernicul nostru este tot cu mina bună pe cînd noi ne-am făcut răi, și nesimțitori față de cei lipsiți. Mulți miei ne fac oile noastre, dar și mai mulți sînt frații noștri goi. Gem hambarele noastre de mulțimea celor strînse, dar pe cel strîmtorat de lipsuri nu-l miluim. Iată pricina pentru care ne amenință dreapta judecată.

De aceea nu-și mai deschide Dumnezeu mina, pentru că noi ne-am închis față de iubirea de frați. De aceea ni s-au uscat ogoarele, fiindcă ne-a secat dragostea din inimă.

Zadarnic țipă glasul tînguirilor și în deșert se sparg în văzduh, pentru că nici noi n-am vrut să auzim pe cei ce ne cereau. Și ce fel de rugăciuni și cereri înălțăm noi? Bărbații (afară de cîtiva) vă ocupați numai cu afaceri, voi femeile vă faceți slujitoarele lor întru cîștigarea de bani necurați. Așa încît tare puțini rămîn să petreacă cu mine în rugăciune, dar și aceștia-s parcă amețiți, cască întruna, se tot întorc de ici colo, abia așteaptă pe cîntăreț să anunțe sfîrșitul cîntărilor, sînt ca ieșiți din temnițe, se împrăștie cît mai repede din Biserică și de la rugăciune...

Mulțimea tinerilor și a bărbaților dedați după voia lor la tot felul de fapte păcătoase își trec vremea plimbîndu-se liber și voios pe străzi.

Deși ascund în suflet pricina relelor, totuși ei sînt urzitorii și ațîțitorii acestor nenorociri, în vreme ce pruncii se grăbesc și se înghesuie la spovedanie, cu toate că ei nu-și pot da seama de cauza acestor întristări și nici nu prea știu să se roage. Tu ar trebui să vi înfrunte, tu care te-ai spurcat cu păcate, tu să ingenunchi plîngînd și suspinînd iar pe copii să-i lași să-și vadă de cele indicate pentru vîrsta lor! De ce te ascunzi acuzîndu-te și de ce aduci ca apărare prunci fără de judecată? Crezi că poți înșela pe judecător și să-i poți vîri sub nas în locu-ți altă persoană?

O ce minunată e pocăința! O cită înțelepciune și cit rost culegem din suferință! Nici făpturile neînțelegătoare n-au fost scutite de suferință, ci și ele au ajuns să-și strige și să-și arate durerea. Proorocul Iona ne spune cum au fost despărțit și vițelul de vacă, mielul a fost luat de la ugerul oii, pruncul nou-născut nu mai era în brațele mamei sale, ci mama era în patul ei, pe cînd pruncul era

intr-un colțisor aparte. N-aizeai din toate părțile nimic altceva decît plinsete și gemete răsunînd și țîpînd unul după altul.

Puii de curînd fătați căutau infometați izvoarele laptelui, mamele sfișiate de durere maternă își strigau cu glas compătimitor odraslele. Deopotrivă de infometați ca și cei mari, sugacii izbucneau și tremurau de țipetele îngrozitoare ce le scoteau, cită vreme durerile tinerelor mame le făceau să se cutremure din toată făptura lor. Și astfel din pricina acelei mari pocăințe a lor, cuvîntul insuflat al Scripturii ne-a păstrat pînă acum un document scris, vrednic de a fi socotit de învățătură pentru toți. Bătrînii plingeau și ei în șir cu ceilalți smulgîndu-și perii cărunți și împrăștiindu-i. Tinerii și bărbații se tînguiau și mai amar; săracul gemea, bogatul uitîndu-și parcă de plăceri se chinuia acum ca și cum s-ar fi dat desfătărilor. Insuși împăratul lor a schimbat strălucirea și mărirea în rușine, și-a lepădat coroana și și-a presărat cenușa pe cap, a dat purpura jos și a îmbrăcat sacul, a părăsit tronul înalt și măreț și, îmbrăcat mizerabil, se tira pe pămînt, lăsînd plăcerile regești împreună cu poporul și făcîndu-se ca unul din cei mulți cînd a văzut că Stăpînul tuturor se supărase.

Iată cum a cugetat niște robi cu bun simț. Iată cum s-au pocăit oamenii încărcați de păcate. Noi însă greșim fără încetare iar pocăința o privim cu nepăsare și cu neatenție. Pe care dintre noi ne mai podinesc lacrimile după ce greșim, pentru ca să nădăjduim în ploaie sau în rouă?

Cine dintre noi mai imită pe dreptul David «udînd cu lacrimi așternutul» pentru ca să se curățească de păcate? Cine mai spală azi picioarele străinilor ștergîndu-le praful ce s-a pus de pe drumuri pentru ca rugîndu-ne înaintea lui Dumnezeu să putem să-I cerem să ne scape de secetă?

Cine mai hrănește pe copilul lipsit de tată pentru ca și pe noi să ne hrănească Dumnezeu cu piine, ca unii care sîntem bătuiți de uscăciunea vînturilor? Cine mai îngrijește pe văduva lovită de greul vieții, pentru ca să nu fim nici noi lipsiți de hrana trebuincioasă? Sfișie creștine, zapisul nedrept, pentru ca și păcatul să ți se șteargă! Dezleagă contractul lîrguțelilor viclene pentru ca și pămîntul să-ți dea obișnuitele lui roade! Căci pînă și fierul și aurul și altele care din fire nu rodesc, se înmulțesc și pe cale nefirească pe cînd pămîntul care rodește numai pe calea firii, iată devine sterp spre pedepsirea celor ce-l populează, ajungînd condamnat la nerodire. Să ne arate acum cei ce se închină lăcomiei și care strîng averi peste măsură, să ne spună ce rost și ce putere mai au averile ascunse de ei, dacă ar fi să prelungească Dumnezeu încă mult această pedeapsă? Mai galbeni decît aurul s-o face cei ce au tot strîns pînă acum aur dacă n-or mai avea nici ei faină și piine, care pînă ieri-alaltăieri erau disprețuite pentru prea marea lor ieftinătate. Să presupunem că nu mai sînt bani și nici griu în hambare. În acest caz la ce-ți mai ajută pungile grele? Spune-mi, oare nu vei fi îngropat și tu împreună cu ele sub aceeași lăspede? Oare aurul nu-i și el tot lut? Oare lutul netrebnic nu va fi strîns și el lîngă cel folositor, lîngă trup? Toate le poți dobîndi numai una necesară îți va lipsi să te hrănești...

Poate vei ruga pe careva din sfinți de pildă pe Sf. Ilie Tesviteanul, ca prin rugăciunile lui să dobîndești iertare de acele groaznice păcate, tu sărmane om, palid la față, desculț, fără de adăpost, fără casă, neajutorat, acoperit ca Ilie doar cu o piele de oaie, singurul tovarăș fiindu-ți rugăciunea și petrecîndu-ți zilele doar în post.

Dar chiar dacă ai ajunge să dobândești ajutor de la acel bărbal, oare nu-ți vei rîde de averile pline de atîtea griji? Oare nu-ți va veni să scuipi pe aici încolo chiar spre aur? Nu vei arunca argintul ca pe o spurcăciune, argintul care mai înainte îl numeai atotputernic și prea iubit, dar pe care acum l-ai cunoscut că nu-ți poate fi de nici un ajutor? Din pricina ta ne-a pedepsit Dumnezeu cu această nenorocire, pentru că deși ai avut n-ai dat, pentru că ai trecut cu vederea pe cei flămînzi și nu ți-ai întors fața spre cei întristați, iar cînd te închinai nu ți-ai adus aminte de săraci. Iată, că din pricina cîtorva năpasta a căzut pe capul tuturor din pricina fărădelegii unora, acum suferă tot poporul. Acan a făcut fără-delege, iar pedeapsa pentru acesta a căzut pe întreaga armată (Iosua 7, 1), Zambri a curvit cu Madianiții, iar păcatul a căzut peste tot poporul lui Israel (Numeri 25, 6).

Toți trebuie, așadar, să ne cercetăm viața, atît fiecare în parte, cît și toți împreună pentru ca în fața acestei secete grozave toți să ne spovedim unul altuia ca unui duhovnic. Să zicem și noi pe bună dreptate ce a zis dreptul Iov: Mîna Domnului m-a lovit (Iov 19, 21) și să înțelegem odată pentru totdeauna că pricina acestei încercări sînt păcatele noastre! Iar dacă trebuie să mai adaugăm ceva atunci e bine să spunem că greutățile venite în momentele acestea asupra noastră au căzut tocmai la momentul potrivit parcă anume pentru a pune la încercare pe toți, fie bogați, fie săraci, căci și unii și alții suntem puși la încercare prin răbdare. Căci tocmai în clipe ca acestea se poate vedea cine este simțitor față de alții și iubitor față de străini, cine ține minte facerile de bine și nu-i pornit spre blestem și nu-și schimbă cugetul în fața necazurilor de acest fel. Am auzit de mulți oameni culți (și eu n-am ajuns să cunosc pe om doar din auzite, ci mai ales din experiență), care pînă cînd le merge bine în viață și pînă cînd le bat cum se zice, vînturi prielnice sînt bucuroși și împart și din belșugul lor chiar dacă nu prea mult măcar cît de cît; dar dacă lucrurile se schimbă în rău și bogatul ajunge sărac, cînd vigoarea trupului se schimbă în slăbiciune, iar mărirea și pompa în rușine și în necinste, atunci nemulțumiții se pornesc pe blesteme și uită de rugăciune.

Atunci ei se vîicăresc continuu contra lui Dumnezeu ca și contra unui datornic ce întîrzie a-și plăti datoria, raportîndu-se la El ca la un nevrednic.

Dar ferească Dumnezeu de astfel de gînduri!

Cînd vedem că Dumnezeu nu ne dă chiar de toate, oare să zicem atunci că El nu ne mai poate hrăni? El care este Domnul cerului și al întregii făpturi, chiver-nisitorul suprem al vremurilor și al anotimpurilor, stăpinul și orînduitorul a toate atît al vremii bune cît și al furtunii, pentru ca aceste schimbări să poată veni în ajutor oricărei împrejurări, într-o clipă rîvnind ploaie și a doua clipă căldură și iarăși în a treia răcoare spre a nu ne putea plînge că bîntuie numai secelă, cunos-cînd, adică atotputernicia Lui Dumnezeu, să zicem oare că-l lipsește bunătatea de a ne da toate cîte ne trebuie?

O astfel de vorbă nu poate sta în picioare. Căci atunci dacă n-ar fi bun, ce l-ar fi îndemnat pe Dumnezeu la început să aducă pe om la viață? Cine oare să fi silit pe Ziditorul Lumii să ia fără voia lui tină de jos și să plămuiască din ea o frumusețe atît de neîntrecută?

Cine să-L fi îndemnat pe Dumnezeu în chip necesar să dea omului tocmai chipul său propriu încît cu mintea lui omul să poată ajunge să deprîndă orice artă și meserie, ba chiar să cugete lucruri care nici nu cad sub simțurile lui? Așa că dacă stai să socotești vei observa că ființa Lui Dumnezeu este bunătatea însăși căreia putem spune că nu-i lipsește nimic.

Atunci spune-mi te rog de ce uscăciunea aceasta a luat numai forma care se vede și nu am ajuns chiar să ardem și noi de vii? și cum de nu și-a schimbat soarele măcar cît de puțin din drumul său obișnuit apropiindu-se de corpurile planetelor spre a mistui într-o clipă tot ce se vede? Sau de ce n-a turnat foc din cer așa cum a mai făcut-o cînd a pedepsit altădată pe cei păcătoși?

Drept aceea, bagă-ți mințile în cap, omule și slăpînește-ți gîndurile! Nu face lucruri necugetate, cum fac pruncii, care muștrați de dascăl își sparg tăblițele, sfîșie cămașa tatălui sau zgîrie cu unghile obrazul mamei. Ori dacă furtuna este cea care încearcă pe cîrmaci, stadionul pe atlet, frontul pe general, atunci nenorocirea este aceea care pune la încercare pe cel cu suflet mare și ispita este cea care dă certificat adevăratului creștin. Ești sărac? Știut este doar că durerile sînt acele care lămuresc sufletul întocmai cum focul lămurește aurul. Nu te posomorî, întrucît prea marea întristare este pricina multor păcate întocmai precum mîhnirea îngroapă avîntul cugetului, iar nemulțumirea de sine paralizează lucrarea minții.

Tu să ai doar nădejde în Dumnezeu! Crezi că El nu ne vede că sîntem la strîmtorare? În puterea mîinii Lui stă hrana, dar încă nu o dă pentru ca să-ți pună la încercare statornicia și ca să-ți cunoască mai bine gîndurile dacă nu cumva de seamănă cu cele ale celor neînfrinați și nerecunoscători. Căci aceia binecuvîntă laudă și preamăresc pe Dumnezeu numai cîtă vreme masa le e plină de mîncări, dar odată ce ea li se golește ei aruncă cu blesteme parcă ar arunca cu pietre în cei pe care mai înainte li cinsteau ca pe Dumnezeu.

Caută atît Vechiul, cît și Noul Testament și în ambele vei afla pe mulți educați în diferite moduri. Pe Ilie l-a atras Carmilul, munte înalt și nelocuit, singurătatea pustiei, iar merindea vieții li era nădejdea în Dumnezeu. Dar cu toate că trăia așa, Ilie n-a murit de foame, ci chiar cele mai răpitoare și mai lacome dintre păsări li aruncau hrană, cu drept cuvînt făcîndu-se slujitori ai hrînirii lui, tocmai ca și alte vietăți care de obicei își răpesc hrana, dar care acum își schimbă firea din porunca lui Dumnezeu, în așa fel că au devenit paznici credincioși ai piinilor și ai cărnurilor. Căci chiar aceste sfinte istorii ne spun că acelui bărbat i s-a adus hrană prin corbi (3 Regi 17, 1—6). Dar și ținuturile din Babilon și-au avut un israelitean tinerel, care deși slătea acolo în temniță, totuși cu sufletul și cu mintea era liber (Daniel 6, 23). Și care a fost urmarea? Că pînă și lei au ajuns să postească în chip neobișnuit, iar Avacum, hrănitorul lui li aduse prin văzduh de mîncare, ba pe lingă om a venit și un înger cu cite o bucată de hrană, iar pentru ca acest bărbat drept să nu cadă de foame, vezi cît pămînt și cîtă mare a străbătut acest prooroc, cite se întind din Iudeia pînă în Babilon.

Ce să mai zicem de poporul evreiesc în pustie pe care-l conducea Moise? De ce i s-a rînduit acestui popor să trăiască prin pustie 40 de ani? Doar nu se găsea acolo nici pluguri nici boi ca să tragă plugurile, nici arie, nici hambare, nici cămări: și totuși aveau hrană fără să fi arat, iar apă le-a dat stinca, nu fiindcă ar fi fost depozitată acolo de mai înainte, ci ținînd la nevoie din piatră. Nu mai înșiră toate lucrările proniei divine, pe care Dumnezeu le-a arătat iudeilor adeseori ca un părinte. Tu însă e bine să ai puțină răbdare în nenorocirea ta ca și vrednicul Iov și să nu te pierzi din pricina acestei furtuni, nici să nu arunci din spate provizia virtuții.

Păstrează-ți în suflet mulțumirea ca pe o comoară de mare preț și vei avea atunci din mulțumire de două ori mai mult decît din plăcere. Aduți aminte de vorba

apostolică pentru toate mulțumiți» (I Tes. 5, 18). Ești flămînd? Altul este mai flămînd decît tine. Ai mîncare numai pentru 10 zile? El are numai pentru una. Ca bun și recunoscător ce ești, împarte ce-ți prisosește cu cel lipsit. Nu ezita să dai și din puțin nu pune interesul tău mai presus decît nenorocirea obștească. Chiar dacă toată hrana ți-a fi numai o pline, iar cerșetorul ți-ar sta la poartă, scoate-ți din cămară și acea ultima pline și ținîndu-o în mîini înalță-ți glasul spre cer și rostește acel cuvînt plin de milă dar și de mîngiere: Doamne, numai o pline am, cum vezi și primejdia este aproape dar punînd mai presus de toate porunca Ta iată și din acest puțin dau fratelui celui înfometat. De aceea dă-mi Doamne acum cînd sînt în primejdie. Cunosc bunătatea Ta, dar îndrăznesc și spre atotputernicia Ta nu întîrzia a-mi ajuta și împrăstie-Ți cum vei ști darurile Tale. Dacă așa vei zice și vei face, plinea ce o vei da din strîmtorarea ta se va face Sămînță rodnică, rod gras va odrăsli, arvună a adevăratei mîncări, mijlocitor al milei. Spune și tu vorba roslită lot în niște vremi asemănătoare de văduva din Sarepta Sidonului: «Viu este Dumnezeu, că numai atîta am în casă pentru mine și pentru pruncul meu» (III Regi 17, 12). Dar dacă și din puțin vei dărui, atunci și tu vei avea un vas de untdelemn, în care curge har, încît nici untdelemnul nici făina nu se vor sfîrși.

Căci binefacerile lui Dumnezeu care se întorc îndoit credincioșilor sînt ca și puțurile care nici odată nu seacă și nici odată nu se gată. Împrumută tu care ești sărac, pe Dumnezeu cel bogat. Crede în Cel care totdeauna primește în garanție pe cel strîmtorat și care în schimb va răscumpăra pe toți ai Lui. Garant credincios el are peste mări și țări visterii nesecate și dacă ai prelinde să ți se inapoieze ce ai dat, vei primi, chiar în mijlocul mării de ai fi, capitalul tău cu dobîndă. Dar Domnul se mai străduiește să-ți mai crească și depunerea.

Grea suferință este nemîncarea, cumplită patimă-i foamea.

Cea dintîi dintre nenorocirile omenești este cea din cauza foamei. Căci în cazul celorlalte morți, cum e ascuțișul sabiei repede se curmă firul vieții. În cazul morții prin foc, într-o clipă se stinge lumina vieții, după cum și în cazul de sfîșiere repede își înfig fiarele colții în mădule, rupîndu-le și nimicindu-le fără chinuri prea lungi. Foamea este însă cu atît mai grea, cu cît durează mai mult iar durerea cu atît e mai persistentă, un fel de boală care se tot incubă și se ascunde, o moarte care continuă să fie prezentă, dar care veșnic întîrzie. Ea slăbește singele răcește căldura trupului și-i scade din greutate, slăbindu-i vлага puțin cîte puțin. Carnea veștejită se lipește de oase, pielea își pierde culoarea, întîi dispăre roșeața prin diluarea sîngelui, apoi dispar leucocitele, iar slăbirea crescîndă duce la îngreirea pielii.

Trupul se învinețește pe urma unui amestec jalnic de paliditate și innegrire. Genunchii nu mai rezistă, picioarele abia se mai tîrăsc. Glasul se subțiază și se slăbește, ochii se debilitază și se afundă în orbite, parcă ar fi niște nuci veștejite care se răsucesc în niște scoici. Pîntecele golit se adună tot mai mult, își pierde apoi forma și nu mai lasă loc cît trebuie pentru a sta cum se cade măruntaiele, iar în cele din urmă se lipește de oasele dorsale. Cine ar trece nepăsător pe lîngă un astfel de trup, de ce pedeapsă ar fi el vrednic?

Cine poate fi mai crud decît un astfel de om? Oare n-ar trebui numărat printre fiarele sălbatice și osîndit ca un ucigaș? Căci cine are putere să tîmăduiască un astfel de rău, dar nu vrea din rea voință și din zgîrcenie, unul ca acela pe bună dreptate ar trebui osîndit ca un ucigaș. Strîmtorarea foamei adese ori a silit pe mulți chiar să-și curme firul vieții, iar alte ori chiar să mînce pe unii din

seminția lor iar mama ucigîndu-și chiar propriul prunc pentru a pune cap mizeriei foamei. Aceasta a fost drama iudeilor, pe care cu atîta iscusință ne-a istorisit-o Iosif Flaviu, atunci cînd nenorociri grozave s-au abătut asupra Ierusalimitenilor din pricina unor grele și condamnabile fărădelegi.

Să ne uităm la Mîntuitorul însuși, care a trecut adeseori pe lingă cei flămînzi și i-a compătimit zicînd: «Mi-e milă de popor» (Matei 15, 32). De aceea și la judecata din urmă cînd vor fi judecați cei drepecți, primii răsplătiți vor fi cei ce au dăruit și altora. Plata cea dintîi o va lua cel ce a hrănit pe alții și cei ce au împărțit pline altora, căci cei cu inimă bună și cu mîna bogată, vor trece cei dintîi în împărăția dreptilor (Matei 25, 34).

În schimb cel ce n-a dat nimic și s-a zgîrcit, acela va fi dat focului înaintea tuturor celorlalți păcătoși (Ibidem 41). Vremea te cheamă să ascuți de mama poruncilor. Repede să te îngrijești să nu treacă vremea tirgului și a vînzării căci timpul trece și nu așteaptă pe cel ce întîrzie. Zilele trec degrabă, nu bagă în seamă pe cel lenș. Întocmai după cum nu poți opri din mers torentul puhoiului decît dacă interceptezi apele lui la prima oprire și captare dîndu-le întrebunțarea dorită, tot așa nu poți opri în loc nici vremea care te imboldește spre schimbări necesare, nici să o rechemi înapoi după ce odată a trecut, ci numai să te folosești de ea cînd și se oferă.

De aceia folosește-te de orice clipă care vrea să fugă și fă binele cît îl poți întinzînd brațele și îmbrățișîndu-l pe oricine din orice parte ar veni. Dă puțin ca să dobindești mult. Spală-te de păcatul strămoșesc prin dăruirea de hrană. Căci după cum Adam ne-a lăsat păcatul printr-o mîncare neînfrînată, tot așa nimicim și noi mîncarea cea vicleană dacă tîmăduim lipsa și foamea fraților noștri.

Ascultați popoare! creștinilor luați în urechi! acestea le grăiește Domnul nu direct prin gura Sa, ci prin gura robilor Săi, ca prin niște trîmbițe. Să nu ne arătăm noi cei înzestrați cuminte ca și cînd am fi lipsiți de ea. Căci și vietățile necuvîntătoare se folosesc în comun de cele sădite pe pămînt. Turmele de oi pasc unul și același munte; hergheliile de cai își împart într-olaltă una și aceeași pășune. În sfîrșit fiecare dau întietate unul altuia la gustarea hranei preferate. Noi oamenii, însă, dimpotrivă, strîngem la sîn ceea ce-i comun, punem poprire pe ceea ce-i posesia multora.

Să ne rusinăm de pildele de filantropie ale păgînilor. La unii dintre elini, legea prevedea cu mare înțelegere o masă comună, unde mîncările erau comune, încît întreg poporul lucra și trăia ca într-o familie. Dar să lăsăm pe cei din afara Bisericii și să revenim la pilda celor trei mii (Fapte 2, 44—47). Să ne luăm la întrecere cu aceea primă ceată a creștinilor, care toate le aveau deobște; comună era viața, suflarea, glăsuirea, mîncarea era o frățietate nedezbinată, o iubire neipocrită, trupurile toate formînd parcă în singur organism, iar deosebirile personale topindu-se toate într-o singură armonie. Multe pilde de iubire frățească și atît în Vechiul, cît și în Noul Testament. Dacă vezi vre-un bătrîn flămînzînd, întimpină-l și hrănește-l cum a făcut Iosif cu Iacob. Dacă vei afla vre-un dușman strîmătorat nu mai adauga și răz bunare la minia care te stăpînește, ci hrănește-l și pe el, cum a hrănit și Iosif pe frații care l-au vîndut (Fac. 42, 12; 47, 28). Iar dacă vei întîlni pe vre-un tînăr amărît, să plîngi și tu cu el cum a plîns și Iosif acela pentru Veniamin, fiul bătrîneții (Fac. 43, 13, 30).

Dacă și pe tine te ispitește pofta ca și pe egipteanca aceea care poftea să păcătuiască cu Iosif, mai bine leapădă-te de haine și să calci în picioare porunca

dată, iubind mai mult porunca Domnului decât aurul și podoabele lumii (Fac. 39, 12). Dacă s-ar întâmpla ca mintea să nu se supună acestei porunci și ar căuta să ademenească cugetul bun spre iubirea de arginți și să te silească a uita de dragostea frățescă și a purta grije numai de tine, atunci sfîșie-ți și tu hainele și pleacă de acolo mînios, păstrînd Domnului credința, precum și Iosif lui Putifar (39, 8—12). Adună-ți și tu într-un an cît te adunat acela în șapte, dar nu da toate plăcerii ci mai dă ceva și sufletului.

Închipuiește-ți că ai și tu două fiice; desfătarea aici pe pămînt și viața cea din cer. Dacă nu vrei să dăruiești toate celei mai bune atunci împarte măcar în două atît celei lacome cît și celei înțelepte. Nu-ți îmbogăți peste măsură viața de aici, lăsînd pe cealaltă cu mîinile goale.

Cînd știi că trebuie să stai înaintea lui Hristos și că te vei înfățișa înaintea Judecătorului, să nu prezinți deci pe mireasa negătită și neîmpodobită înaintea Mirelui pentru ca nu cumva uitîndu-se la el să-și întoarcă fața în altă parte, să o urască dacă o vede așa și să nu vrea să se apropie de ea. Ci gătește-o cu podoaba cuvenită, să fie frumoasă pentru ziua nunții, pentru ca și ea să-și poată aprinde ca fecioarele înțelepte candela sa, avînd întrinsa focul conștiinței și nelipsindu-i nici untdelemnul faptelor bune spre a se întări astfel și prin fapta aceea dumnezeiască proorocie și spre a se putea zice și despre sufletul tău ceea ce s-a zis: «Stătu-ta Împărăteasa de-a dreapta Ta îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată. Ascultă fiică și vezi și pleacă urechea ta și va dori Împăratul frumusețea ta și uită poporul tău și casa părintelui tău» (Ps. 44, II-12). Desigur, că Psalmistul a rostit acestea în general preamărînd anticipativ frumusețea trupului celui reinnoit, însă vorba se poate pune în legătură cu orice suflet, întrucît organismul Bisericii se compune din multe părți.

Aș vrea să înțelegi bine prezentul și viitorul pe care să nu-l trădezi în schimbul unui cîștig necurat. Să nu uiți că trupul te va părăsi, că el e numai firma adevăratei vieți. La arătarea Judecătorului pe care îl așteptăm și care fără îndoială va veni și se va închide ușa darurilor și a mării cerești și în schimb și se va deschide focul cel nestins, gheena, chinurile și veacurile amare de suferințe, în locul vieții celei lungi și fericite.

Să nu mă crezi ca pe o mamă oarecare sau ca pe o doică obișnuită, să fluture în fața pruncului o sperietoare falsă pentru a-l face să tacă atunci cînd plînge prea mult și cînd nu mai tace readucîndu-l la tăcere prin închipuiri de acestea.

Cele spuse nu sînt povești, ci cuvinte nemincinoase poruncite cu mult înainte și să fii sigur de proorocia Evangheliei, care zice că «nici o iotă și nici o cîrtă nu vor trece» (Matei 5, 18) și trupul ascuns în fundul sicriului va învia, după cum și sufletul despărțit prin moarte iarăși se va sălăslui în trup. Că și faptele noastre se vor arăta pe față și lămurit n-avem nevoie să ne-o spună și alte mărturii, ci va lucra chiar mărturia propriei noastre conștiințe. Căci dreptul Judecător va răspăli pe fiecare după vrednicia Sa, aceluia i se cade mărirea, puterea și închinăciunea în vecii veciilor, AMIN.

Pr. Prof. Dr. TEODORȚBODOGAE

DOCTRINA TRINITARĂ A SFÎNTULUI VASILIE CEL MARE ÎN DISCUȚIILE TEOLOGILOR CONTEMPORANI

1. Numindu-l «pînă la cer strălucitor», alături de Sfîntul Atanasie, un document simbolic ortodox mai nou¹ arată prețuirea dintotdeauna a primului dintre cei trei teologi numiți la Bizanț «mari Dascăli ai lumii și Ierarhi».

Apropierea care se face de obicei între acest «roman printre greci» și renumitul Patriarh al Alexandriei nu este întimplătoare; ea se bazează pe prietenia și colaborarea care i-a unit în viață pentru restabilirea doctrinei ortodoxe, dar mai ales pe rolul istoric în lupta Bisericii împotriva ereziei pe care tînărul niceean a trebuit să-l preia și să-l ducă mai departe.

În veacul al IV-lea, Capadocienii au avut o misiune de clarificare teologică și de centrare practică față de mentalitatea școlii alexandrine. Înainte ca Sfîntul Chiril să impună nuanța ortodoxă prin gîndirea sa dominată de ideea îndumnezeirii credinciosului², aceștia au preluat doctrina soteriologică a Sfîntului Atanasie cu motivările speculative care se impuneau. Noua sinteză (spiritualitatea orientală contemporană prezentînd de asemenea legături biblice puternice) avea misiunea să elibereze învătătura vieții duhovnicești de atunci a Bisericii de amprenta origenismului cu reminiscențe elenistice. Idealul creștin al vieții înalte rămînea tot întoarcerea la Dumnezeu prin contemplație; mentalitatea fugii de lume, preponderentă mai tîrziu în Egipt datorită operelor lui Evgarie Ponticul, va fi depășită la ei printr-o reliefare și mai mare a teologiei Persoanelor treimice, iar pe de altă parte, prin integrarea idealului desăvîrșirii creștine în ansamblul vieții bisericești.

Din acest ultim punct de vedere, arhiepiscopul Alexandriei a alcătuit *Viața Sfîntului Antonie* care a devenit una dintre scrierile de valoare ale literaturii teologice universale. Pe lingă informațiile indirecte utilizate, autorul a cunoscut personal pe marele ascet, l-a prețuit și a pus idealul său de viață în fața Răsăritului și a Apusului creștin, care l-au urmărit întotdeauna cu mare admirație.

Spre aceeași sursă a valorilor active ale credinței se va îndrepta la vremea sa și mitropolitul Cezareei, care va alcătui în colaborare o renumită antologie filocalică, după o călătorie de documentare în Egipt, în Palestina și în Siria. În cele două redactări ale *Regulilor monahale*, el va statua rostul călugărului în cuprinsul comunității bisericești, iar nu împotriva ei ca la straniul Eustațiu al Sevastei, precum și îmbinarea rugăciunii cu munca.

Mai tîrziu, se va reproșa grandiosului sistem areopagitic tocmai absența unor categorii imediate de credincioși: fecioare, văduve, diaconițe³.

Transformarea creștină a elenismului alexandrin întreprinsă în diferite proporții de către Clement sau de către Origen a fost posibilă datorită sarcinii dificile pe care Mării capadocieni și-au impus-o în mod conștient; cunoscători autentici ai culturii clasice ei au urmărit să încreștineze însăși tehnica filozofică a lumii grecești⁴. Străduința aceasta se va evidenția foarte bine pe plan pur dogmatic. Concepția unui

1. *Enciclica Patriarhilor Ortodocși de la 1848*. Studiu introd., text și trad. de Prof. T. M. Popescu, București, 1935, p. 112.

2. Vladimir Lossky, *Vision de Dieu*, Neuchâtel, 1962, p. 81.

3. René Roques, *L'univers dionysien*, Aubier, 1954, p. 197.

4. Vladimir Lossky, *ibid.*, p. 75.

Dumnezeu — monadă simplă, substanță supraineligibilă, sursă a ființei spirituale va fi întrecută prin smerita cugetare care cunoaște lucrările lui Dumnezeu cel proslăvit în trei Fețe.

Animat de idealul desăvârșirii creștine, adâncit în datele Revelației biblice, ale Tradiției bisericești și ale culturii grecești, înzestrat cu un dar deosebit de aprofundare și clarificare a problemelor, Sfântul Vasile cel Mare a lăsat o operă teologică de o importanță covârșitoare. Prin ea se dau lovituri mortale acelei teologii care prezintă lucrarea lui Dumnezeu în lume ca desfășurare a unei substanțe în succesiune necesară, automată. De aceea reanimarea discuțiilor în jurul problemei «Filioque» este nevoită, de fiecare dată, să revină la teologia Capadocienilor care a știut să se mențină pe bazele ei biblice mai mult decât alexandrinismul eclectic, prea atașat de noțiuni filozofiei grecești.

2. Încă din tinerețe, viitorul mitropolit al Cezareei a sistematizat o *doctrină a cunoașterii lui Dumnezeu*, ca unul care a trebuit să răspundă ideilor ereticului Eunomie, reprezentant al anomeilor. Cele două fracțiuni mai puțin primejdioase ale adversarilor Sinodului I Ecumenic erau semiarienii (aplicau Fiului epitetul $\delta\mu\iota\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\varsigma$) și omienii ($\delta\mu\iota\omicron\varsigma$)⁵.

Această problemă este pusă în *Apologia* pe care Eunomie, fostul episcop al Cizicului, a scris-o pe la anul 364⁶ pentru justificarea arianismului cu argumentele filozofice, pe lângă cele biblice de mai înainte. Continuând pe Aetiu, ereziarhul susținea în esență că omul poate cunoaște pe deplin natura lui Dumnezeu.

Socotind poziția aceasta drept «negarea formală a dumnezeirii Fiului lui Dumnezeu»⁷, răspunsul vasilian realizează un dosar cu pasajele ei caracteristice expuse cu o argumentare amplă, cu o dialectică riguroasă și într-un duh de evlavie evanghelică. Așa se face că Eunomie nu a mai îndrăznit să publice cartea a doua a scrierii sale decât după moartea corifeului Ortodoxiei. Critica violentă nejustă și stilul ei pamfletar au determinat atunci pe Sfântul Grigorie al Nyssei să întreprindă restabilirea adevărului.

Silogismul teologului arian extremist se străduia să demonstreze că Tatăl posedă singur ființa divină, care rezidă în «nenașterea» Lui. Știind ce este ea, mintea omenescă știe implicit și ce este Dumnezeu. Lipsit de această proprietate și născut de Tatăl, Fiul ar fi mai mic decât El.

Pentru a infirma logica ereticului, Sfântul Vasile recurge la virtuțile apofatismului biblic. Ceea ce cunoaștem noi din lucrările lui Dumnezeu sînt energiile Lui, nu natura divină, în cazul din urmă ar însemna că asemănăm și determinăm pe Ziditorul a toate ca pe un obiect din lumea mărginită. Chiar dacă anumite experiențe afirmative ni-L descriu din lucrările Lui în lume drept Creator și Mîntuitor al neamului omenesc, în Sine rămîne o taină de nepătruns. Abia teologia apofatică arată pe Dumnezeu într-un mod înalt ca persoană, exprimînd nu numai ce este El, ci și ceea ce nu este.

O atitudine gnoseologică negativă se întrevede și la teologul arian amintit, dar într-o expresie intelectualistă. Antropologia platonizantă, care se manifestă de această

5. I. Ortíz de Urbina, S. J., *Nicée et Constantinople*, Paris, 1963, p. 133.

6. Paul Allard, *Saint Basile* (329–379), Paris, 1929, p. 193; cercetări mai noi au rămas la data de 361 (J. Auasten, *Initiation aux Pères de l'Eglise*, vol. III, Paris, 1963, p. 303).

7. *Adversus Eunomium*, I, 1; apud P. Allard, *ibid.*, p. 194.

dată, postulează dematerializarea intelectului, pentru a reda spiritului decăzut puterea cunoașterii unui Dumnezeu — substanță⁸.

Prin împletirea termenilor apofatici cu cei afirmativi — deductivi, ierarhul capadocian experia imposibilitatea cunoașterii lui Dumnezeu în Sine, ca fiind absolut transcendent lumii. El răspunde astfel lui Eunomie, nemulțumit de apărarea transcendenței ființei divine ale cărei energii coboară la noi: «Dar cum sînt mintuit? — Prin credință! Căci credinței îi e destul să știe că Dumnezeu este, nu ceea ce este El»⁹.

Sfîntul Vasile mai precizează că «nenașterea» arată o însușire a Persoanei, un atribut caracteristic Tatălui, nu o notă proprie naturii divine a Lui.

3. Posteritatea Sinodului I Ecumenic a cunoscut discuții contradictorii interminabile în teologie. Pentru că mărturiseau trei Ipostasuri, orientalii erau învinuiți de arianism, iar aceștia calificau pe apuseni drept sabelieni. Mai tîrziu, toți s-au lămurit că mărturisesc aceeași credință în Preasfînta Treime, dar că noțiunile *ὁusia* și *ὑποστάσις* nu sînt sinonime. Precizarea conținutului terminologiei treimice era cerută de ramificarea ereziei ariene, fiind ușurată însă de formația filozofică și origenistă a marilor teologi ai timpului.

Între aceștia, Sfîntul Vasile ocupă un loc principal. Pentru el, «ființa» înseamnă existența sau unitatea substanțială în Dumnezeu. Dar această esență este posedată în comun și în mod egal de către fiecare Persoană divină.

Termenul de «ipostas» arată o limitare și o precizare față de ideea generală de mai sus. Ipostasul, persoana sau individul are o existență de sine stătătoare, caracterizată prin însușiri proprii. Precizările teologului capadocian au importanța lor pentru definiția de la Calcedon și pentru evoluția întregii hristologii ortodoxe a veacului al IV-lea. Ipostasul înțeles ca principiu însuși al existenței naturii presupune o activitate pe deplin umană în Hristos, dar restaurată. De asemenea, după această concepție, Dumnezeu este proslăvit ca o ființă personală; închis în propria Sa natură, El se deschide cu iubire lumii pe care o învăluie cu energiile divine¹⁰.

Cine cunoaște tulburările bisericești ale epocii și greutățile întimpinate cu prilejul alegerii sale ca mitropolit subscrie pe deplin următoarele cuvinte ale panegiris-tului: «Se vede limpede că Vasile cunoștea mai bine ca oricine dumnezeirea Sfîntului Duh din faptul că e declarată adeseori acest lucru, și în public, cînd se ivea ocazia, dar o mărturisirea bucuros și celor ce-l întrebau în intimitate»¹¹. Atitudinea aceasta de rezervă față de termenul divinității Duhului se explică prin prudența ierarhului care uzează aici de principiul economiei («atunci cînd Ortodoxia era așa de strașnic amenințată») și deopotrivă prin preocuparea de a deosebi «dogma» de «kyrigmă». După teologul capadocian, primele sînt puncte de credință arătate în mod învăluit în Revelație în timp ce ultimele se prezintă clar indicate aici, fapt pentru care Biserica le proclamă public¹².

8. Jean Meyendorff, *Le Christ dans la théologie byzantine*, Paris, 1969, p. 125.

9. Cit. la N. Ivanov, *Veliki stolp Pravoslaviia Sveatitel Vasili, arhiepiscop Kesarii Cappad.*, în «Jurnal Mosc. Patr.», 1959, nr. 1, p. 48.

10. Jean Meyendorff, *ibid.*, p. 103.

11. *Elogiul Sfîntului Vasilie*, 68, în vol. Sf. Grigorie de Nazianz, *Apologia...* Trad. de Pr. N. Donos, Huși, 1931, p. 189.

12. Pr. Mgđ. Ioan Chirvasie, *Invățătura despre Sfîntul Duh la Sf. Vasilie cel Mare*, în «Studii teologice», X (1958), nr. 7-8, p. 481.

Prin termenii întrebuințați : ἀγασμός (putere, sfințitoare), ὁμότημον (de aceeași cinstire) ἐκπόμεναι (urmare) etc., Sfântul Vasile arată dumnezeirea Duhului și deoființimea Lui cu Tatăl. Proslăvim un singur principiu divin în care fiecare Persoană își păstrează specificul însușirii.

Completînd pe marele Atanasie, Sfântul Vasile arată mai multe lucrări ale persoanei Duhului în lume.

S-a remarcat faptul că argumentarea sa teologică este orientată trinitar, nefăcîndu-se din darurile harismatice ale Duhului Sfînt un capitol aparte. Cu toată evitarea polemicii pe care i-o impunea acomodarea ortodoxă la o epocă în care sfințirea eretică se mărea, ierarhul capadocian nu a scăpat de unele interpretări eronate, vechi și noi. În afară de insinuarea catolicilor că ar susține doctrina «Filioque», el a trebuit să mai argumenteze împotriva contemporanilor bazați pe filozofia elenică, care se îndepărtau astfel de tradiția Bisericii și de mărturisirea comunității liturgice.

Pentru a respinge pe partizanii lui Aetiu și apoi ai lui Eunomie, apărătorul Ortodoxiei a întreprins o amănunțită cercetare a izvoarelor filozofice și apoi combaterea ereticilor întemeiați pe teoria neoplatonică a subnumărării Persoanelor treimice. Controversa se desfășura în jurul celor două formule ale doxologiei liturgice: «Slavă Tatălui prin Fiul în Duhul Sfînt» și «Mărire Tatălui și Fiului cu Sfîntul Duh». Pnevmatomații preferau pe cea dintîi pe motivul că ea era formula tradițională; în realitate ei credeau că aceasta le oferă un argument pentru susținerea inegalității substanțiale a Persoanelor treimice.

Sfîntul Vasile arată contradicția în care se aflau adversarii săi, atunci cînd utilizau în mod arbitrar elemente ale teoriei filozofice pe care le imbinau și mai arbitrar cu texte revelate. Dar ortodocșii nu practică o numărare neinteligentă, căci *Scriptura* întrebuințează prepozițiile «din care» și «prin care» pentru toate Persoanele treimice¹³; în al doilea rînd, ambele doxologii născute din Sfînta Tradiție erau întrebuințate una în locul alteia. În ciuda operației cu «regulile reci ale gramaticii» pe care ereticii i-o impuseseră cu intenția negării deoființimii Duhului Sfînt cu celelalte Ipostasuri, ierarhul capadocian a lămurit doctrina care se ascundea sub cuvinte. De aceea clarificările sale au rămas normative în Biserica Ortodoxă. Ele sînt preluate ori de cîte ori teologia treimică sau măcar celebra formulă *ὁ αὐτὸς Υἱοῦ* cade sub unghiul unor noi cercetări.

4. Biserica creștină tradițională a văzut întoldeauna în strădania Capadocienilor o acțiune providențială pentru impunerea dogmei de la Niceea, pentru recunoașterea universală a dumnezeirii Mintuitorului.

Totuși unii teologi protestanți de la începutul veacului nostru — T. Zahn, F. Loofs, A. von Harnack — au crezut că pot distinge în poziția Sfîntului Vasile un fel de semiarianism. După părerea lor, cel care a afirmat atît de categoric în Treime: *μία οὐσία, τρεῖς ὑποστάσεις* se vede acum acuzat de înțelegerea aproximativă a limbajului de la Niceea; în teologia corifeului Ortodoxiei, termenul *ὁμοούσιος* ar fi fost echivalent cu sensul teoriei homeene a similitudinii ființei Fiului cu a Tatălui¹⁴. Verderile acestea converg cu exagerarea influenței metafizicii neoplatonice asupra exegetului realist al *Bibliei*.

13. Vezi Pr. Proft. Ioan G. Coman, *Elementele demonstrației în tratatul «Despre Sfîntul Duh» al Sf. Vasile cel Mare*, *ibid.*, XVI (1964), nr. 5—6, p. 281.

14. J. Quasten, *op. cit.*, p. 331; Hans von Campenhausen, *Les Pères grecs*, Paris, 1969, p. 104

Acuzația de mai sus a surprins pe teologii tradiționali ca și distincția pe care A. v. Harnack o făcea între vechii și noii niceeni. De aceea un istoric catolic al dogmelor reia studiul argumentelor lui pe izvoare vasiliene. Sînt citate astfel mai multe omilii și scrisori ale ierarhului capadocian. Din ele reiese insistența acestuia asupra egalității Fiului cu Tatăl, asupra deoființimii lor arătate prin termenul $\delta\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\varsigma$ ¹⁵.

Dacă opinia teologului protestant amintit se dovedește eronată, distincția referitoare la apărătorii dogmei de la Niceea se reduc doar la accentul pe care teologhisirea acestora o pune pe diferite aspecte ale ei. Spre deosebire de înaintași, preocupați îndeosebi de problema unității consubstanțiale, Capadocienii reliefaau existența Persoanelor treimice. De aceea ei merită cu prisosință recunoașterea de continuatori autentici ai marelui Atanasie.

Invinuirea de semiarianism a gândirii ierarhului capadocian a cedat locul astăzi — la unii reprezentanți ai teologiei protestante — invinuirii de modalism. Dintre aceștia amintim pe Jürgen Moltmann¹⁶.

În discuția asupra Persoanelor treimice, susține teologul german, nu se poate porni de la Simbolul niceo-constantinopolitan. Afirmația este justificată pe de o parte prin faptul că în Crezul creștin nu s-au formulat toate problemele în legătură cu purcederea Duhului Sfînt, iar pe de altă parte, prin utilizarea terminologiei filozofice pe care Capadocienii au introdus-o în discuție. Atribuind Tatălui paternitatea (care este $\alpha\upsilon\tau\iota\alpha\tau\omicron\varsigma$ în raport cu celelalte două Persoane), Fiului filiația, iar Duhului sfîntenia, viitorul mitropolit al Cezareei ar fi introdus în discuția tainei treimice principiul aristotelician al cauzalității. S-ar șterge astfel deosebirea inutilă între «naștere» și «purcedere». După opinia teologului german, neglijarea noțiunii de $\alpha\iota\tau\iota\alpha$ nu ar împiedica precizarea caracteristicilor ipostatice și ar avea posibilitatea să deplaseze discuția din atmosfera ei abstractă. Și așa ipostasul șterge diferența dintre Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, scoțînd în relief numai ceea ce le este asemănător.

Contribuția specială a lui J. Moltmann la discutarea teologiei adaosului «Filioque» începe cu opțiunea sa pentru termenul latin «persona». Aceasta ar exprima atît purcederea Duhului de la Tatăl cît și primirea chipului de la Fiul. Făcîndu-se o deosebire între $\acute{\upsilon}\rho\omicron\sigma\tau\alpha\iota\varsigma$ (noțiune ontologică) și $\pi\rho\acute{\omicron}\sigma\omega\pi\omicron\nu$ (noțiune estetică), autorul propune următoarea formulă: «Duhul Sfînt purcede de la Tatăl Fiului și primește chipul de la Tatăl și Fiul». Se cere totodată ca în doctrina treimică să nu se mai folosească noțiuni generale, ci să se rămînă la concret, căci orice enunț are nevoie de timp pentru o completă înțelegere a lui. Aici trebuie numai să învățăm, nu să subsumăm și aceasta într-o atmosferă doxologică.

Întregul Apus ar putea renunța ușor la particula «Filioque» din Crezul creștin, dacă s-ar preciza raporturile Fiului și ale Duhului din perspectiva actului purcederii.

Limitînd noua abordare protestantă a problemei «Filioque» la teologia vasiliană credem că ea se înscrie în limitele aceleiași mentalități substanțialiste apusene. Părăsirea noțiunii de ipostas pe care o reclamă J. Moltmann înseamnă lipsa de recunoaștere a contribuției Sfîntului Vasile (și în general a Capadocienilor). Impunînd termenul $\acute{\upsilon}\rho\omicron\sigma\tau\alpha\iota\varsigma$ (cu neglijarea lui $\pi\rho\acute{\omicron}\sigma\omega\pi\omicron\nu$), ierarhul nostru a urmărit anihilarea

15. Vezi J. Tixeront, *Histoire des dogmes dans l'antichité chrétienne*, vol. II, Paris, 1931, p. 84.

16. *Propuneri dogmatice pentru rezolvarea lui «Filioque»* (conferință susținută în cadrul Institutului teologic din București la 3 apr. 1979).

tendinței sabeliene de care era suspectă noțiunea apuseană a *omousiei* și aceasta după o confuzie și o frământare de aproape o jumătate de veac. Afirmarea că ipostasul numai ceea ce este asemănător mai multor persoane este cel puțin incompletă, pentru că definiția lui presupune ca indispensabilă evidențierea notelor particulare ale naturii comune. Dacă se renunță la terminologia vasiliană, este greu de făcut deosebirea dintre Tatăl și Fiul și de exprimat ordinea connumărării Persoanelor divine.

În privința relațiilor intertreimice, teologia ortodoxă, în care este citat adesea ierarhul capadocian, cunoaște și o reciprocitate între Fiul și Duhul¹⁷.

Pe de altă parte, formula impusă la conciliul de la Lyon: «ex Patre et Filio... tamquam ex uno principio» a fost respinsă de tradiția ortodoxă. Iar în vremea mai nouă, teza a VI-a despre purcederea Duhului Sfânt a Prof. C. V. Bolotov, care distinge între primirea existenței și apariția Ipostasului Lui, nu reprezintă decât o părere teologică particulară¹⁸.

Cît privește noțiunea primirii chipului de la Fiul, puțin clară la J. Moltmann, aceeași tradiție dispune de teologumena Patriarhului Grigorie Cipriotul și apoi de întreaga doctrină a energiilor necreate pe care a lămurit-o Biserica bizantină a veacului al XIV-lea¹⁹.

5. Mult mai extinsă și mai complexă este *critica teologilor catolici de astăzi*, pe care și-au permis-o față de doctrina trinitară a Sfântului Vasile, tinzînd către o poziție ecumenică mai cuprinzătoare, ei se arată foarte preocupați de justificarea cîtorva păreri teologice proprii față de opinia intelectuală contemporană. «Aceste studii catolice vor să răsfoare total viziunea de pînă acum cu privire la doctrina răsăriteană și cea apuseană. Toate insuficiențele atribuite înainte doctrinei apusene sînt proiectate acum asupra celei răsăritene și toate avantajele recunoscute pînă acum celei din urmă sînt atribuite celei dintîi»²⁰.

Pentru a înțelege noua evoluție a discuției filioqviste este suficient să urmărim numai opiniile unui teolog catolic de astăzi în legătură cu nașterea și dezvoltarea a două poziții în istoria Bisericii creștine: esențialismul latin și personalismul grec²¹.

În scopul caracterizării direcției latine se precizează mai întîi că vechile traduceri ale *Evangheliilor* din Apus, ca și *Vulgata* Fericitului Ieronim, au cauzat confuzii teologice; termenii biblici ἐκπορεύσθαι — «a purcede» (Ioan XV, 26) și ἐξέρχονται — «a proveni», «a ieși» (Ioan VIII, 42) au fost redați acolo printr-un singur verb latin: «procedere».

Teologia latină începătoare și polemică prin Tertulian nu a putut depăși preferințele substantialiste ale mediului filozofic neoplatonic. Pe Plotin l-a folosit mai tîrziu și Fericitul Augustin. În învățătura «procesiunilor divine, care s-a dezvoltat cu timpul în Apus, se exprima tendința tradiției latine de afirmare a egalității de ființă a Persoanelor treimice. Dar ideea comunicării treptate a esenței divine de la Tatăl la Fiul pînă la Duhul Sfînt creează confuzii și în ceea ce privește distincția antinomică a esenței și a Ipostasurilor în Dumnezeu. Se observă astfel o pornire de

17. Vezi Pr. D. Stăniloae, *Studii catolice recente despre «Filioque»*, în «Studii teologice», XXV (1973), nr. 7—8, p. 51.

18. Cf. Paraschiv V. Ion, «*Filioque* în perspectiva învățăturii ort. despre dogmă, teologumend și părere teol. part., în «Ortodoxia», XXV (1973), nr. 1, p. 50.

19. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, *ibid.*, XVI (1964), nr. 4, p. 507 și urm.

20. Idem, *Studii catolice recente despre «Filioque»*, în «Studii teologice», XXV (1973), nr. 7—9, p. 472.

21. Juan-Miguel Garrigues, *Procession et ekporêse du Saint-Esprit*, în «*Latina*», 1972, nr. 3—4, p. 345—366.

extindere și asupra Fiului a proprietății personale a Tatălui de cauză și izvor substanțial în Treime. Legătura ființială a Tatălui cu Fiul poate — în logica teologiei filioqviste — să devină un singur principiu de purcedere a Duhului Sfânt.

În fața aceleiași Eunomie, care cugeta după schema neoplatonică a pluralității persoanelor divine în participare subordonată, Capadocienii au teologhisit altfel. Fără să menționeze fidelitatea lor față de datele Evangheliei (*Ioan XV, 26*) și față de unele elemente ale Tradiției contemporane, J. M. Garrigues constată: «A revenit Părinților capadocieni misiunea să mărturisească acest mister antinomic al Tatălui, în fața ereziei metafizice a lui Eunomie și să dea astfel Bisericii expresia cea mai profundă a teologiei trinitare»²². Ei au exprimat o teologie vie prin importanța decisivă acordată noțiunii de ipostas (cu proprietăți personale netransmisibile) în raport cu natura comună și transmisibilă.

Reliefind lipsa referinței apusene la o metafizică a participării, precum și omisiunea distincției antinomice a esenței și a Ipostasurilor în Dumnezeu, autorul citat conchide că tradiția latină a ajuns să aprofundeze alt aspect al triadologiei decît Răsăritul. După părerea lui J. M. Garrigues, acesta a evidențiat în mod unilateral, pe urmele Sfântului Vasile cel Mare, proprietatea personală necomunicabilă a Tatălui de cauză unică a nașterii Fiului și a purcederii Duhului.

În realitate, «unilateralitatea» semnalată de teologia catolică de astăzi constituie un adevărat regres și în tot cazul un obstacol pentru concilierea celor două tradiții creștine. De aceea ea se extinde asupra unei critici a noțiunii ortodoxe de ființă și de ipostas pe care o face cu ajutorul teologiei substanțialiste a Fericitului Augustin, reluate apoi de către Toma d'Aquino²³.

Dar Părinții răsăriteni au o altă înțelegere a Ipostasurilor divine decît teologia filioqvistă și scolastică, pentru că nu pornesc de la considerarea funcțiilor psihice umane ca un chip al Treimii. Într-o operă pe care critica zilelor noastre a atribuit-o fratelui său Grigorie²⁴ — dar care reflectă fundamentele teologiei vasiliene — se afirmă: «...Căci cel ce spune «om» a introdus în auz un oarecare înțeles difuz prin caracterul nedeterminat al înțelesului. Deci a indicat natura prin nume; doar s-a semnificat lucrul subzistent, și indicat în mod particular. Cel ce spune însă «Pavel» a indicat prin nume natura subzistentă în lucrul indicat»²⁵. Este rezumată aici ideea patristică a unității firii umane în mai multe ipostasuri.

Pentru a distinge generalul — implicat în noțiunea ființei — de particularul persoanei, cu calitățile și circumstanțele ei, ierarhul capadocian citează exemplul începutului *Cărții lui Iov*. Tot el aplică înțelesul deosebirii de mai sus de teologia Preasfintei Treimi: «De aceea în comunitatea de ființă spunem că proprietățile Persoanelor văzute în Treime nu se transmit și nu se comunică, fiecare din persoane

22. *Ibidem*, p. 358.

23. Vezi Pr. Prof. D. Stăniloae, *ibid.*, p. 476—482; Pr. Conf. Dumitru Popescu, *Aspecte noi în problema «Filioque»*, în «Ortodoxia», XXVI (1974), nr. 4, p. 587 și urm.

24. P. J. Fedwick, *A commentary of Gregory of Nyssa or the 38-th Letter of Basil of Caesarea*, în «Orientalia Christiana Periodica», vol. XLIV (1978), nr. 1, p. 51; Chr. von Schönborn, *La «Lettre 38 de Saint Basile» et le problème christologique de l'iconoclasme*, în «Revue des sciences philos. et théol.», tome 60 (1976), nr. 3, p. 446.

25. Sf. Vasile cel Mare, *Epistola 38*, Migne, P.G., XXXII, col. 327.

fiind înțeleasă în mod distinct prin proprietățile ei particulare. Deci prin notele enunțate se cunoaște ceea ce distinge Ipostasurile. Iar în ce privește înfinitatea, necuprinzibilitatea, caracterul necreat, necircumscrierea și toate cele asemenea nu este nici o deosebire în natura de viață făcătoare între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, ci se vede în Ele o continuă și nesfârșită comuniune».

Desăvârșita comuniune și comunicare între cele trei Persoane îndreptătesc iubirea și numele cuvenite ființei divine, dar și numele actelor deosebitoare sau constitutive ale lor (Tată-Fiu, Purcezátor — Purces).

Această învățătură nu poate fi exprimată adecvat în categoriile teologiei augustiniene, iar străduințele unor cercetători apuseni de a valida expresia «Filioque» cad în gol. Iată de ce unii teologi catolici recenți socotesc adaosul în discuție «un semlădevăr, adică o semierezie»²⁶. Noua lor atitudine se bazează pe aprofundarea doctrinării a problemei, începând cu epoca disputelor antiarianiste, și pe faptul condamnării la Florența (1439) a aceluia care nu acceptă «a Patre Filioque tanquam ab uno principio». «Inventatorul» particolei care a provocat discuții polemice mai mult decît milenare ar fi Sfîntul Ambrozio.

Dar învățatul iezuit merge și mai departe, indicînd atitudinile practice care se impun.

Pentru ca să se descopere tradiția *integrală* a Bisericii latine însăși, această învățătură care cauzează «o distorsiune a ființei trinitare a lui Dumnezeu» să fie suprimată pur și simplu. Crezul apusean ar deveni astfel identic cu Crezul grecesc, regăsindu-se toți creștinii în mărturisirea aceleiași vechi credințe.

6. Cum *contactele ortodocșilor cu vechii — catolici* de la sfîrșitul veacului trecut au fost reluate în zilele noastre, dezbaterile asupra formulei «Filioque» au evocat și teologia Sfîntului Vasile cel Mare. O importantă întrunire a Comisiei teologice interortodoxe pentru pregătirea dialogului cu aceștia a avut loc la Bonn între 22 și 30 iunie 1971.

În întîlnirile bilaterale programate, teologii ortodocși au trebuit să arate — printre altele — cum înțelege gîndirea patristică numirile Ipostasurilor divine și enumerarea persoanelor Preasfîntei Treimi. A venit astfel în discuție cunoscuta formulă a mitropolitului Cezareei: «Duhul Sfînt este de la Tatăl, însă prin Hristos este». De la bun început se observă că aici se respectă strict ordinea evanghelică în rostirea numelor Persoanelor dumnezeiești. Prin repetarea predicatului verbal «este» se subliniază adevărul că ordinea aceasta reflectă un raport lăuntric al Treimii, necunoscut minții omenești, nu doar simplul proces al revelării Persoanelor în timp. În diferitele prepoziții, pe care Sfîntul Vasile le întrebuințează în explicațiile sale pnevmatologice, identificăm următoarea logică: «În (Duhul) înfățișează cele referitoare la noi. Iar «cu», comuniunea Duhului cu Dumnezeu»²⁷.

În privința formulei patristice διὰ τοῦ Υἱοῦ, teologia ortodoxă de astăzi conchide: «Duhul Sfînt purcede în afara timpului *de la Tatăl* după dumnezeire; Duhul Sfînt purcede din veci *de la Tatăl* prin Fiul pentru crearea și sfințirea lumii; Duhul Sfînt a fost trimis *de Fiul de la Tatăl* în ziua Cincizecimii și pînă acum sălășluiește în Biserica lui Hristos, ca Trup al lui Hristos»²⁸.

26. Paul Henry, S. J., *Contre le «Filioque»*, în «Tréikon», 1975, nr. 2, p. 170.

27. Sfîntul Vasile cel Mare, *Despre Duhul Sfînt*, 27, P.G., XXXII, 193.

28. Paraschiv V. Ion, *ibid.*, p. 52.

În discuțiile teologice cu vechii — catolici nu se poate accepta o apropiere a formulei «Filioque» de expresia «prin Fiul», deși formal ultima se întâlnește și la unii Părinți răsăriteni. Explicația ei se află în preocupările de a arăta raporturile ortodoxe dintre Fiul și Duhul, pînă la atunci de pericolul subordinaționist al mediului intelectual neoplatonic și origenist.

Patriarhul Grigorie Cipriotul a arătat în alte veacuri că «strălucirea» Duhului prin Fiul este altceva decît venirea Lui la existență din Tatăl (purcederea)²⁹.

7. În perspectiva preocupărilor pnevmatologice cu specială privire asupra adăosului «Filioque», opera marelui teolog capadocian a căpătat în vremea mai nouă și o reală cercetare ecumenistă.

Astfel, din convingerea că dialogul dintre creștini are de preluat numeroase sugestii din studiul unor reprezentanți comuni odinioară tradiției răsăritene și apusene, a luat ființă în 1962 o Grupă de studii patristice în cadrul comisiei «Credință și constituție». Pentru început a fost aleasă o operă dogmatică din primele veacuri creștine a cărei importanță se păstrează și astăzi și anume Παπλ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, cunoscutul tratat al Sfîntului Vasilie.

Din temele aprofundate în mai multe ședințe — de la pnevmatologie la logica vasiliană — a reieșit mai întîi însemnătatea studiului scrierilor patristice pentru îmbogățirea dialogului ecumenist. Întîlnirea specialiștilor de diferite confesiuni beneficiază nu numai de evidența istorică a continuității Tradiției comune în primul mileniu creștin, ci și de metode și de modele înalte de propovăduire și de pastorație. Valoarea lor este cu alit mai mare cu cît provin de la o personalitate bisericească recunoscută ca atare în epocă și de asemenea în decursul veacurilor.

Înțelegerea mai corectă a operei *Despre Sfîntul Duh* — s-a conchis cu același prilej ecumenist — cere o justă și multilaterală cunoaștere a contextului istoric în care ea a apărut. Afirmatia se referă atît la situația răspîndirii creștinismului și la situația științei teologice din Capadocia veacului al IV-lea cît și la considerarea nivelului spiritual și cultural contemporan.

Tratatul amintit are un caracter polemico-apologetic. La baza alcătuirii lui stau mai multe motive, care arată gravitatea ereziei pnevmatomahe și totodată responsabilitatea marelui ierarh pentru puritatea credinței. Spre deosebire de oponentii săi, el acordă o importanță secundară concepțiilor filozofice ale epocii în profitul întîietății *Scripturii* și al evlaviei liturgice ortodoxe.

Pentru sublinierea mesajului acestui tratat vasilian trebuie să se țină cont de însăși evoluția teologică a autorului lui. Problema recunoașterii universale a dumnezeirii Duhului Sfînt, deopotrivă proslăvit cu Tatăl și cu Fiul, a preocupat din ce în ce mai mult pe ierarhul capadocian.

În Ortodoxie, însemnătatea personalității sale creștine este subliniată prin calitatea de părinte bisericesc care i s-a acordat în mod unanim.

Universul ecumenist al zilelor noastre privește apoi cu dragoste și cu un interes crescut preocupările sale pentru «unirea și unitatea Bisericilor»³⁰. Dacă iubirea, pacea, credința curată trebuie să anime pe toți creștinii și să preocupe comunitățile din orice parte a lumii contemporane, luptătorul împotriva altor grupări ariene și împotriva altor false sinoade postniceene a pus conștient în aceste preocupări și un

29. Vezi Pr. Prof. D. Stăniloae, *Relațiile treimice și viața Bisericii*, p. 509.

30. Asist. Ștefan C. Alexe, *Studiile patristice într-o perspectivă ecumenică*, în «Ortodoxia», XVIII (1966), nr. 3, p. 489.

alt temei: doctrina sa treimică ortodoxă; pe această bază, Biserica este menită să fie un organism în care circulă seva iubirii desăvârșite, a purității credinței și a sfințeniei.

Posteritatea creștină a unit cinstirea Sfântului Vasile cu respectul altor ierarhi ortodocși în formula «celor trei mari Dascăli ai lumii și Ierarhi», pentru lupta lor de păstrare a învățaturii adevărate, pentru preocupările lor exemplare de iubire a lui Dumnezeu și a semenilor, pentru năzuința lor după desăvârșire și lucrare evanghelică.

Odată cu venerația ecumenicității creștine a atitor veacuri, crezul doctrinar al apărătorului Ortodoxiei — înnoitor pentru vremea sa — a fost pus la proba timpului în repetate rânduri, mai ales în vremea mai nouă.

Față de încercările unor teologi protestanți, mesajul ierarhului capadocian s-a dovedit cu adevărat întemeiat pe Cuvîntul lui Dumnezeu. De aceea el a putut fi un continuator al marelui Atanasie, distingînd cu claritate noțiunile «ființă» și «ipostas» în teologia treimică. Sinodul al II-lea Ecumenic a consfințit cu autoritatea lui strădania de o viață a Sfântului Vasile, referitoare la deoiființimea și egala cinstire a Ipostasului Duhului Sfînt.

Noile abordări ale teologilor catolici cu o mai mare năzuință ecumenistă, în ciuda erudiției și a curajului intelectual de care dau dovadă în problema «Filioque», se dovedesc în realitate tributari vechii mentalități a «filozofilor din afară», eroare pe care ierarhul nostru a combătut-o de-a lungul vieții sale.

Datorită aprofundărilor doctrinare ale Patriarhului Grigorie Cipriotel, aspecte teologice vasiliene mijlocesc astăzi contacte rodnice și cu vechii-catolici.

Sintetizînd preocupările unei epoci sfîșiate interior și totodată poziția larg ortodoxă care depășea influența neoplatonismului contemporan, tratatul său *Despre Duhul Sfînt* a prilejuit de curînd nu numai mari întîlniri ecumeniste, ci și revalorificarea cîtorva aspecte ale Tradiției creștine primare.

Repetatele probe ale ortodoxiei învățaturii constituie, alături de alte elemente ale vieții sale, un binemeritat omagiu al excepționalei personalități a Sfântului Vasile cel Mare.

Pr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

INFLUENȚA REGULELOR MONAHALE ALE SFÎNTULUI VASILIE CEL MARE, ASUPRA REGULELOR SFÎNTULUI BENEDICT DE NURSIA

Secolul IV numit și «epoca de aur» a literaturii creștine, este și secolul în care începe să se organizeze viața monahală de obște, prin întemeierea primelor mănăstiri de călugări și călugărițe.

Monahismul oriental s-a dezvoltat la început sub două forme, una anahoretică (ἀναχωρῶν — a se retrage în tăcere) sau eremitică (ἐρημὸν — desert) și cealaltă cinobitică sau viața monastică propriu-zisă (κοινοβίον — viață în comun) într-o mănăstire.

Sfntul Antonie cel Mare este socotit ca reprezentant al vieții anahoretice, iar Sfntul Pahomie al vieții cinobitice. Viața anahoretică s-a dezvoltat cu osebire în Egipt (Sf. Paul de Teba, † 340). Paralel însă cu viața, anahoretică s-a dezvoltat în valea Nitriei (Egipt) și cealaltă formă de viață, cinobitică, al cărei reprezentant de frunte, Sf. Pahomie, întemeiază la Tebaida (320) prima mănăstire de acest fel. Spre deosebire de anahoreți care trăiau izolați, fără a avea regulile comune și fără a avea un conducător, călugării pahomieni duceau cu toții aceeași viață comună, dând ascultare unui singur părinte, conducătorul mănăstirii. Cît privește Asia Mică, parte în care a trăit și Sf. Vasilie cel Mare, «viața monahală începe să se dezvolte odată cu Eustațiu de Sevasta, pe lângă care Sf. Vasilie cel Mare și-a făcut ucenicia»¹.

Dovedind o vie atracție pentru viața monastică și negăsind în părțile sale un asemenea mijloc pentru a-și satisface în mod deplin setea după desăvârșire, Sf. Vasilie cel Mare întreprinde între 357—358 călătorii în Alexandria, Egipt și Mesopotamia, unde observă felul de a trăi al călugărilor, «admirîndu-le destinele lor, curajul în muncă, constanța în rugăciunile de noapte, disprețul față de foame și frig, ca și cum ar fi fost străini de trupurile lor, trecători prin viață și deja cetățeni ai cerului»².

Reintors în țara sa, Sf. Vasilie cel Mare se retrage împreună cu Sfntul Grigorie de Nazianz pe malurile Irisului, unde în singurătatea deplină a acestui loc, întemeiază o mănăstire, alături de mănăstirea de fecioare întemeiată de sora sa, Sfnta Macrina, pe malul opus al aceluiași riu. În liniștea acestei mănăstiri a scris Sf. Vasilie regulile sale mari³, la a căror redactare a avut colaborator pe Sf. Grigorie de Nazianz⁴.

Aceste Regule mari (ὄροι κατὰ πλάτος sau «regule fusius tractatae»), scrise probabil între 358—359 sau 362—365, se compun din 55 răspunsuri date la 55 întrebări, privind cele mai importante probleme legate de viața monahală, și este posibil ca textul lor să fi primit retușuri chiar de la autor în timpul vieții sale. Ele ne dau o imagine de felul cum se prezenta monahismul în Capadocia și Asia Romană în vremea Sfntului Vasilie cel Mare.

Regulele mici (ὄροι κατ' ἐπιτομήν sau «regulae brevius tractatae») conțin regulile mult mai extinse, avînd la bază Regulele mari, dar mai detaliate și sînt scrise ulterioare Regulelor mari, «din vremea cînd Sf. Vasilie își exercita funcția de episcop de Cezareea»⁵.

1. P. Pourrat, *La spiritualité chrétienne* (Des origines de l'Eglise au Moyen Age), Paris, 1926, p. 159.

2. Idem, *op. cit.*, p. 140.

3. O regulă, pravilă sau rînduială monahală este «un manual care are în vedere mai ales formarea lăuntrică a omului și apoi conduita exterioară». Deci scopul urmărit de Sf. Vasilie cel Mare a fost ca prin urmarea acestor reguli, monahul să devină curat sufletește și trupește, să fie desăvârșit. Vezi: Pr. G. «Viața monahală în ultimii zece ani», în «B.O.R.», anul LXXVI, nr. 5—6, mai-Iunie, 1958, p. 512.

4. Într-o scrisoare adresată Sf. Vasilie cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz reamintește acestuia că «atunci cînd locuiau împreună în pustiuul Pontului, și lucrau împreună la regulile scrise și la canoane (ὄροι γραπτοῖς καὶ κανόσιν). Vezi: Sf. Grigorie de Nazianz, Ep. VI, în Migne, P. G., t. XXXVI, col. 30, și «Dictionnaire de théologie catholique», tomul II, partea I, Paris, 1932, col. 447. De asemenea tot Sf. Grigorie ne spune, cu prilejul panegiricului rostit la moartea Sf. Vasilie, că acesta «a dat prin viu grai și prin scris, regulile monastice» (νομοθεσαι μοναστων ἑγραφοι τα και ἄγραφοι) Vezi: Sf. Grig. Teol. *Oratio XLII*, 30, în Migne, P.G., t. XXXVI, col. 542.

5. Regulele mari se găsesc în Migne, P.G., t. XXXI, 1—55, col. 889—1052, (ὄροι κατὰ πλάτος), sau regulae fusius tractatae, iar cele mici, (ὄροι κατ' ἐπιτομήν), sau regulae brevius tractatae, *idem*, t. XXXI, 1—313, col. 1052—1306. Facem precizarea că aceste reguli nu trebuie să fie confundate cu «Constituțiile monastice» (Migne, P.G., t. XXXI, col. 1315—1427) redactate la o epocă ulterioară, într-o mănăstire de cinobiji sau anahoreți și atribuite pe nedrept Sf. Vasilie cel Mare. Referitor la viața și opera Sf. Vasilie cel Mare, a se vedea și următoarele lucrări și articole: *Basilhus Magnus Caesareas*, opera în Migne,

În ansamblul lor, atât Regulele mari, cât și Regulele mici recomandă viața de obște a viețuitorilor, nu cea izolată. Întocmite sub formă catehetică, toate întrebările și răspunsurile vin de la același autor, ele completându-se în mod armonios unele pe altele și fiind argumentate cu texte din Sfânta Scriptură a Vechiului și a Noului Testament.

Cît privește viața creștină din Biserica de Apus, ea n-a fost o importare orientală⁷. În perioada cînd răsăritul creștin cunoștea dezvoltarea vieții monastice, Roma cunoștea și ea viața în comun a comunităților de fecioare. Astfel, Sf. Atanasie, trimis la Trêves în exil (335), din cauza opoziției ariene, a trăit cîtva timp la Roma, unde a intrat în legătură cu grupul ilustrelor matroane creștine: Asella, Marcella, Gaetta și Paula, imortalizate de Fericitul Ieronim în corespondența sa. După Sf. Atanasie, alte figuri de asecei orientali ca Paulin de Antiohia sau Epifanie de Salamina vizitează occidental. Concomitent, în occident «cîrculau de asemenea și unele scrieri, ca de exemplu traducerea latină a vieții Sf. Antonie cel Mare, scrisă de Sf. Atanasie, sau biografiile lui Paul de Teba, ale lui Ilarie sau a lui Malhus, care întăreau mult pe creștini spre viața ascetică»⁸.

După edictul de la Milan (315) mulți pelerini din occident vizitează orientul pentru a cunoaște viața duhovnicească a viețuitorilor mănăstirilor din Egipt și Siria. Unul dintre ei a fost Pr. Rufin de Aquileea († 410), traducătorul «Istoriei călugărilor» și apărător la scrierilor lui Origen. Melania cea Bătrînă, fostă patriciană la Roma, împarte bunurile sale și îmbrățișează viața monahală, iar cîtiva ani mai tîrziu, ne-

P. G., t. XIX—XXXII; Basilius Arhiep. Caesareae Cappadociae Opera omnia quae extant velguae ejus nomine circumferentur... opera et studoi Domini Juliani Garnier, graecae et latinae, Parisiis, 1721 (facem completarea că această lucrare a stat la baza studiului complet al lui Migne despre Sf. Vasilie); Paul Allard, art. *Saint Basile*, în «Dictionnaire de théologie catholique», tomul II, partea I, Paris, 1923; Jean Rivière, *Saint Basile, évêque de Césarée*, Paris, 1925; Fialon Eugène, *Etude historique et littéraire sur St. Basile*, ediția I, Paris, 1865, ediția II, Paris, 1869; Yves Courtonne, *St. Basile et l'Hellenisme*, Paris, 1934; Pierre Humbertclaude, *La doctrine ascétique de Saint Basile de Césarée*, Paris, 1932; J. Besse, *Les moines d'Orient antérieurs au concile de Chalcedoine* (451), Paris; 1900; Stanislas Giet, *Les idées de l'action sociale de Saint Basile*, Paris, 1941; F. Mugnier, Abstinence, în «Dictionnaire de spiritualité», publicé par Marcel Viller, Paris, 1937; F. Cayré, *Précis de Patrologie, Histoire et doctrine des Pères et docteur de l'Eglise*, vol. II, Paris, 1927; *Dictionnaire des ordres religieux, ou histoire des ordres religieux monastiques*, Paris, 1847—1859; J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, éd. VIII, Paris, 1927; H. Leclercq, art. *Basile de Césarée*, în «Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie», tomul II, partea II, Paris, 1925; idem, *Cénobitisme*, tomul II, partea II, Paris, 1924; Pr. Prof. Ene Braniște, *Sf. Trei Ierarhi în cultul creștin*, în «B.O.R.», 1—2/1958; Pr. Ioan G. Coman, *Importanța și sensul desăvîșirii în monahism*, în «St. Teol.», anul VII, 1955, nr. 3—4; I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, *Aspecte ale desăvîșirii creștine în viață și opera Sf. Vasile cel Mare*, în «Ort.», anul XXX, nr. 4, oct. dec., p. 604—658; Prof. Athid. Ioan Floca, *Opera Sf. Vasilie cel Mare*, art. în «Telegraful român», nr. 1—2/1979; Arhim. Gr. Băbuș, *Regulele monahale ale Sf. Vasilie cel Mare privitoare la cult și rugăciune*, în «Gl. Bis.», nr. 5/1958, p. 446—454; Mag. V. Prescure, *Personalitatea morală a Sf. Vasilie cel Mare*, în «St. Teol.», nr. 5/1962, p. 285—300; Mag. M. Colibă, *Regulele monahale ale Sf. Vasile cel Mare în istoria vieții religioase și a cultului creștin*, în «St. Teol.», nr. 3—4/1965, p. 241—254; Vechile Rînduiri Monahale (V. R. M.) traduse după ediția rusă a episcopului Teofan, Moscova, 1892, apărută din îndemnul Ep. Visarion al Hotinului și sub îngrijirea Prof. C. Tomescu, editura mănăstirii Dobrușa, 1929; *Regulele (tractate) ale celui între sfinți părintelui nostru Vasile, arhiepiscopul Cezareii Capadociei după întrebări și răspunsuri, traducere din Migne, seria gr. t. XXXI, col. 889—1052, de Nicolai Cotos*, în «Candela», nr. 1—9, Cernăuți, 1907; Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Atitudinea practică a Sf. Trei Ierarhi*, în «Gl. Bis.», nr. 10/1956, p. 535—540; Diac. Asist. Ioan Rămureanu, *Cuvînt festiv în cinstea Sf. Trei Ierarhi*, în «B.O.R.», nr. 1—2/1957, p. 86—94; Pr. Prof. N. Buzescu, *Ideile sociale în operele Sf. Trei Ierarhi*, în «B.O.R.», nr. 1/1959, p. 66—70; Pr. Olimp N. Căciulă, *Sf. Vasilie cel Mare, Comentar la psalmi*, București, 1939 (traducere din limba greacă în «Izvoarele Ortodoxiei», nr. 2); idem, *Sf. Vasilie cel Mare*, Despre post, traducere din limba greacă, București, 1942.

6. *Dictionnaire de théologie catholique*, tomul II, partea I, Paris, 1932, col. 447.

7. P. Pourrat, *op. cit.*, p. 218.

8. Idem, *op. cit.*, p. 220.

poata ei, Melania cea Tinăra, părăsește Roma împreună cu soțul ei Pininen, pentru a-și petrece restul vieții pe lângă călugării din Egipt, Constantinopol și Ierusalim. La Betleem, romanele Paula și Eustochia întemeiază mănăstiri sub conducerea lui Ieronim, marele ascet, care va deveni animatorul vieții monastice din Apus.

Aceasta dovedește că în acea vreme când Biserica forma o unitate nedespărțită, atât în răsăritul cit și în apusul creștin, a existat o largă circulație a ideilor și o împărtășire a experiențelor reciproce, care au avut un efect pozitiv asupra vieții religioase, cu toate greutățile pe care le ridicau mijloacele de comunicație ale timpului. În această perioadă a trăit în Apus și Sfântul Benedict de Nursia⁹. Născut la 480, după ce-și face studiile la Roma, fiind nemulțumit de viața pe care o duceau tinerii în această metropolă, el se retrage la Sibiaco, unde stă mai mulți ani într-o grotă. După o vreme și-a făcut atîția ucenici, încît s-a simțit nevoia întemeierii de mănăstiri pentru viețuitori. În 529 se retrage pe muntele Cassino, distrugînd ultimele rămășițe ale idolatriei și impunîndu-se localnicilor prin sfințenia vieții lui. Moare în 543. După întemeierea mănăstirilor, Sf. Benedict de Nursia a voit să dea acestora și regule de conducere. Cum regulele practicate atunci în apus erau imperfecte și vagi, el redactează noi regule din tradițiile anterioare lui, atât orientale cit și occidentale.

«Regulele Sf. Vasilie cel Mare traduse de Rufin, cele ale Sf. Ioan Casian și scrierile 211 și 213 (Ad virginem) ale Fericitului Ieronim, împreună cu Sf. Scriptură, sînt sursele principale pe baza cărora Sf. Benedict de Nursia și-a scris regulele sale»¹⁰.

Că Regulele Sf. Vasile cel Mare au avut o influență asupra vieții monastice atât în Răsărit cit și în Apus, nu există nici o îndoială. De exemplu, viețuitorii care au adoptat regulele sale s-au numit «vasilienii». Astfel, în răsărit stareții unor mănăstiri celebre, ca cea a Sf. Teodor (Studion din Constantinopol), a Cuv. Nil (Sf. Maria din Cipru) sau a Sf. Atanasie (Sf. Munte Athos) și-au luat normative Regulele sale. Și în occident «vasilienii» au avut numeroase mănăstiri, îndeosebi în Sicilia și Italia meridională, Franța sau Spania¹¹. Cit privește regulele Sf. Benedict de Nursia (în

9. Vom menționa pe Benedict de Nursia așa cum este el cunoscut în Biserica Romano-Catolică, cu titlul de «Sfnt». În cultul Bisericii Ortodoxe el este pomenit cu titlul de «Prea Cuviosul părintele nostru Benedict», iar pomenirea sa se face la 14 martie.

10. *Dictionnaire de théologie catholique*, tomul II, partea I, Paris, 1932, col. 709. Sf. Benedict de Nursia a cunoscut regulele Sf. Vasilie cel Mare prin intermediul lui Rufin, care la rîndul lui le-a cunoscut în timpul călătoriilor sale în Orient, făcînd și o traducere latină a acestor regule, la cererea lui Urseus, abatele unei mănăstiri din Italia. Fără a reproduce textul original, Rufin face din cele două regule una singură intitulată: «Regule Sancti Basilii episcopi Capadociae ad monachos» (în P.L., t. III, col. 483-544) în care se găsesc numai 203 întrebări. Sf. Benedict de Nursia le-a cunoscut sub această formă, reproduse în al său «Codex regularum», ce va servi ca normă de conducere pentru abații din Apus, îndeosebi pentru cei din Italia secolelor V-VI, pentru organizarea mănăstirilor. De asemenea nu se știe cu precizie nici timpul și nici locul unde Sf. Benedict de Nursia și-a scris regulele sale. Unii indică muntele Cassino iar alții Sibiaco. Unii înclină să creadă că Sf. Benedict de Nursia a scris aceste regule numai pentru mănăstirea Cassino. Că acest lucru nu este adevărat, ne-o dovedește regula 53, unde se vorbește despre îmbrăcămintea monahilor și în care aceasta este recomandată potrivit țării, locului și climei. Pentru detalii vezi: Migne, Vie de Saint Benoit, *Encyclopédie Théologique*, *Dictionnaire des ordres religieux*, ou histoire des ordres monastiques, religieux et militaires, tomul I, Paris, 1847, col. 425.

11. Întemeierea celor mai multe dintre mănăstirile vasiliene în Occident, urcă în perioada iconoclastă și a dominației principilor normanzi. Totuși acești principii, după ce la început au acordat unele privilegii călugărilor greci din aceste mănăstiri, au căutat încetul cu încetul să-i înlocuiască cu călugării latini. Schimbarea atitudinii lor se explică prin atașamentul lor față de scaunul papal de Roma (ritul latin) ca și prin antagonismul politic al vremii față de Bizanț. Și totuși unele mănăstiri din Occident vor menține regulele vasiliene secole de-a rîndul, cum este cazul cu mănăstirea din Rossano, cea din Messina sau mănăstirea Grotta-Ferrata, care păstrează ritul vasilian pînă astăzi. Acceptarea unirii cu Roma a unor

număr de 77), acestea s-au răspândit destul de repede în Italia, Galia, Spania, Germania și Anglia. «Regulele anterioare în folosință în mănăstiri au fost înlocuite destul de repede și în general fără nici o rezistență; regii, seniorii feudali, ca și episcopii și papii favorizând răspândirea lor»¹², așa încît în secolele IX—XI, ele erau în folosință aproape în toate mănăstirile apusene. Începînd însă cu secolele XII—XIII, datorită noulor concepții de viață monahală din Apus (este vorba despre dezvoltarea ordinelor franciscane și dominicane), mănăstirile benedictine încep să aibă din ce în ce mai puțini adepți.

După această scurtă prezentare a monahismului în Răsărit și Apus în perioada Sf. Vasilie cel Mare și a Sf. Benedict de Nursia, ca și a scopului redactării regulilor lor monahale, vom căuta în cele ce urmează să scoatem în evidență influența pe care au exercitat-o atît Regulele mari cît și Regulele mici ale Sf. Vasilie cel Mare, asupra regulilor Sf. Benedict de Nursia¹³. Desigur, avînd în vedere că Sf. Benedict de Nursia s-a folosit la redactarea regulilor sale și de alte reguli, ca și de experiența locală, există și unele părți deosebitoare ale regulilor sale, față de cele ale Sf. Vasilie cel Mare. Pentru confirmarea influenței regulilor Sf. Vasilie cel Mare asupra regulilor Sf. Benedict de Nursia, vom scoate în evidență asemănările dintre regulile care se referă la : primirea novicilor în mănăstire și cercetarea lor; drepturile și obligațiile stareților în conducerea mănăstirilor și organele ajutătoare în administrarea mănăstirilor; raporturile dintre viețuitorii (între ei) și raporturile dintre viețuitorii și străini; orele de rugăciune (cele șapte laude); pravila lăuntrică (postul, pocăința, împărțășania, virtuțile monahale); măsurile de îndreptare și epitimile¹⁴.

greци apuseni la sinodul de la Ferrara-Florența, ca și emigrarea grecilor în Apus după căderea Constantinopolului sub turci, dă un nou impuls mănăstirilor vasiliene din Occident. Papa Grigorie XIII a întreprins o reformă în anul 1573, pentru introducerea în aceste mănăstiri a liturghiei romane. Clement al VIII-lea duce la bun sfârșit această reformă în 1597. Constrînși de certurile de dinaintea sau de după reforma secolului al XVI-lea, călugării italo-greci se latinizează din ce în ce mai mult, așa încît cele câteva mănăstiri vasiliene care mai există astăzi în Occident, stau sub autoritatea unui superior ce-și are sediul la Palermo. Pentru informații suplimentare vezi : H. Leclercq, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, Paris, 1925, tomul II, partea I, articolele : Basile de Césarée (col. 501—510) și «Cénobitisme», tomul II, partea II, col. 3047—3247.

12. H. Leclercq, art. *Bénédictins*, în «Dictionnaire...», op. cit., tomul II, partea I, col. 688.

13. Drept mărturie a influenței pe care au exercitat-o regulile Sf. Vasilie cel Mare asupra regulilor Sf. Benedict de Nursia, ne stă însuși canonul 73 al celui din urmă, care ne spune că : «această legiuire (adică rînduială) am întocmit-o noi pentru cei ce-o vor păzi să ajungă la curățenia vieții, arătînd începuturile creșterii în Hristos. Iar pentru cei ce ar dori să se suie la înălțimea desăvîrșirii creștinești, sînt încă poveștele Sfinților Părinți, al căror nume îl aduce pe om pe treapta cea mai de sus a desăvîrșirii... căci scrierile sfinților părinți, precum și pravila Sfîntului părintelui nostru Vasilie cel Mare, oare ce este altceva decît zugrăvirea virtuților pentru cei ce bine viețuiesc și pentru monahii cei ascultători (Necnon et collationes Patrum et instituta et vita eorum; sed et regula Sancti Patris nostri Basillii, quid aliud sunt nisi bene viventem et obedientem monachorum...»). Vezi Migne, P.L., t. LXVI; S. P. Benedictii, *Regula cum comentariis*, col. 930; V.R.M., op. cit., p. 40; La règle du bienheureux P. Saint Benoit, traducere în limba franceză de Dom Prosper Guernanger, Paris, 1929, p. 250.

14. Avînd în vedere că pentru exemplificare vom cita foarte des regulile mari și mici ale Sf. Vasilie cel Mare și ale Sf. Benedict de Nursia, pentru a nu îngreua notele bibliografice, în cuprinsul lucrării se va da numai numărul regulilor respective, cunoscînd că pentru studiu am folosit următoarele lucrări : *Regulele mari și mici ale Sf. Vasilie cel Mare*, Migne, P.G., t. XXXI, col. 889—2052 (pentru regulile mari, 1—55); col. 1052—1306 (pentru regulile mici (1—313)); *Regulele Sf. Benedict de Nursia*, în Migne, P.L., tomul LXVI, col. 215—933 (intitulate : S. P. Benedictii, *Regula cum comentariis*). De asemenea am folosit și lucrările anexe de la nota nr. 5 : *La règle du bienheureux...*, op. cit., ; V.R.M., op. cit., p. 233—575, ca și *Regulele* (tractate), op. cit. În cuprinsul lucrării regulile mari vor fi prescurtate cu inițialele R.M. iar regulile mici (ale S. Vasilie cel Mare) cu inițialele r.m.

Pentru a evidenția mai bine asemănările, vom expune întâi normele aflate la Sf. Vasilie cel Mare, apoi paralel pe cele ale Sf. Benedict de Nursia, socotind că așa va reieși mai clar influența regulilor primului, asupra celui de al doilea.

I. Primirea novicilor în mănăstiri ; cercetarea lor

Referitor la primirea fraților în mănăstiri, Sf. Vasilie cel Mare spune că cel ce dorește să facă acest lucru, să se încerce mai întâi pe sine (R.M. nr. 3), căutând o mănăstire cu viață aspră. Odată primit în mănăstire, doritorul trebuie mai întâi să fie pus la încercare (R.M. 10). Vremea încercării nu trebuie să fie prea scurtă. Lepădarea de lume și renunțarea la averi se făcea în prezența starețului și a fraților (R.M. 12). Noul primit în mănăstire i se schimba îmbrăcămintea (R.M. 22), apoi își lua un povățuitor «pe care putea să și-l aleagă singur», luând aminte să nu facă ceva împotriva lui. Incepătorilor le este de mare folos tăcerea (R.M. 13) și învățarea Sfințelor Scripturi (r.m. 95), dar cel mai important lucru pentru noul venit era paza de sine «pentru a nu slăbi în hotărîrea luată și făgăduința dată». Noul venit era apoi cercetat de stareț în privința obârșiei lui, dacă este rob sau slobod, dacă este căsătorit sau nu, iar dacă este, să aibă învoirea celuiualt soț (R.M. 12). Copiii primiți în mănăstiri trebuiau să renunțe și ei ca și adulții la partea lor de avere, «amîndu-li-se luarea făgăduinței pînă la vîrsta desăvîrșită». În mănăstire erau primiți atît copiii bogatilor cît și ai săracilor, cei cu părinți ca și orfanii (R.M. 15). Ei nu erau rînduiți la un loc cu ceilalți viețuitori, ci «li se da locuință și masă separată, ca să nu se iște în obrăznicie și îndrăzneală prea mare față de cei bătrîni», și deci ca prin raritatea vederii bătrînilor să păstreze ascultare și reverență față de aceștia.

Condițiile în care se primeau începătorii în mănăstirile Sf. Benedict de Nursia, erau aproape aceleași ca și la Sf. Vasilie cel Mare. Astfel în regulile 58, 59, Sf. Benedict de Nursia hotărăște că cel ce vrea să intre în mănăstire, să fie pus la încercare. La început nu era primit laolaltă cu frații ci era rînduit la chilia pentru începători, unde va rămîne cît i se va porunci. Noul venit își schimba apoi îmbrăcămintea și era dat în grija unui povățuitor. Dacă după un timp oarecare se va dovedi că rămîne statornic și neabătut în hotărîrea luată, păzind rînduielele și renunșînd la averea sa, se va socoti pus sub «legea rînduiei», nemaiavînd voie din acel moment să părăsească mănăstirea. Primirea «legii rînduiei, a făgăduinței ascultării și a împlinirii tuturor îndatoririlor» se făcea în fața starețului și a fraților. «Făgăduința» o semna cu mîna proprie pe masa sffntului altar și pe moaștele sfinților din biserică. În legătură cu primirea copiilor în mănăstiri, Sf. Benedict de Nursia hotărăște ca aceștia să fie aduși de părinții lor — dacă au —, luînd făgăduință scrisă pentru copil în fața obștei; apoi copilul era adus în altar sub acoperămîntul sfintei mese și afierosit în acest chip lui Dumnezeu.

II. Drepturile și obligațiile stareților în conducerea mănăstirilor ; organele ajutătoare în administrarea mănăstirilor

În regulile sale Sf. Vasilie cel Mare dă o mare importanță drepturilor și îndatoririlor ce le revin conducătorilor de mănăstiri¹⁵. Deoarece mănăstirita este obștea fra-

15. Referitor la drepturile și îndatoririle stareților, vezi regulile mari ale Sf. Vasilie cel Mare, nr. 25, 27, 29, 31, 32, 45, 48, 50, 54, în Migne, P.G., t. XXXI, col. 889—1092.

șilor, toate se rinduesc în ea de către un părinte. Starețul trebuie să fie un bărbat împodobit cu toate virtuțile și cunoscător al Sfințelor Scripturi, viața lui fiind o pildă de urmat pentru întreaga obște. Cît privește ajutoarele acestuia în administrarea mănăstirii, regula mare, 45 ne spune că «deoarece se întâmplă ca starețul să lipsească din mănăstire, atunci cu învoirea lui și a celorlalți ce ar fi îndreptățiți, să se aleagă unul care în lipsa lui să poarte grijă de frați. În regula mică, 100 Sf. Vasilie cel Mare vorbește despre «împărțitorul de milă al mănăstirii», sau «cel rinduit cu mila» (iconomul) și care trebuie să-și îndeplinească slujba cu pricepere, căci «în sarcina lui stă grija și nevoile tuturor fraților». De asemenea regula mare 34, vorbind despre iconomia mănăstirilor, amintește și despre «aceia care ocupă vreo altă slujbă în slujirea fraților». Avînd în vedere că în mănăstiri locuiau și copii care învățau o meserie, regula mare 53 vorbește despre «învățătorii meseriilor», care au dreptul «să mustre cîte greșesc învățăceii, îndreptînd rătăcirile». Toți cei aleși cu dregătorile mănăstirii, se aleg de către stareț în deplină înțelegere cu frații mai în vîrstă (r.m. 104). Regula mică 156, arată că cei aleși cu administrarea mănăstirilor erau sfătuiți să-și facă ucenici, pentru ca aceștia «să deprindă purtarea dregătoriei, ca atunci cînd se va ivi nevoia de vreun urmaș, să nu fim ingreuiți, neavînd un așa fel de om».

➤ Drepturile și obligațiile stareților în conducerea mănăstirilor în regulele Sf. Benedict de Nursia, sînt aproape identice cu cele din regulele Sf. Vasilie cel Mare. «Ava care s-a învrednicit a fi cap mănăstirii — zice Sf. Benedict de Nursia (reg. 2) — întotdeauna să țină minte ce dregătorie poartă, deoarece el înlocuiește în mănăstire pe însuși Hristos, avînd dragoste pentru toți și aducîndu-și mereu aminte că a luat asupra sa sarcină să aducă sufletele la împărăția lui Dumnezeu». Dacă frații trebuie să urmeze voinței starețului a unei legi neschimbate, acesta la rîndul lui «trebuie să se facă cu băgare de seamă și cu bună dreptate întru toate».

În legătură cu organele ajutoare în administrarea mănăstirii, prin regulele 21 și 65, Sf. Benedict de Nursia rinduește așa-ziiși «decani», cu rolul de a supraveghea zece călugări, «pentru ca împărțindu-se slujba cu drept printre mai mulți, nici unul să nu aibă prilej de a se mindri». De asemenea este rinduită o persoană responsabilă (iconomul) «dacă nevoile mănăstirii o vor cere, el făcînd cele ce i se vor porunci de către avă cu supunere desăvirșită». Aceleași dispoziții privesc și pe «prepoziții» sau supraveghetorii caselor mănăstirești. Sf. Benedict de Nursia vorbește în regulele sale despre mai multe funcții care erau în vigoare în mănăstirile apusene ale vremii sale. Astfel în afară de cele amintite, sînt menționați: «chelarul mănăstirii» (reg. 31), apoi «cei ce țin săptămîna la bucătărie» (reg. 35), «citorul rinduit de săptămîna» (reg. 66) ca și cei ce «sînt aleși să se îngrijească de unelte, de haine și de lucruri». Asupra tuturor starețul va veghea ca fiecare să-și îndeplinească conștiincios sarcinile sale.

Desigur, avînd în vedere că unele din funcțiile administrative menționate în regulele Sf. Benedict de Nursia nu sînt menționate în regulele Sf. Vasilie cel Mare, aceasta nu înseamnă că ele lipseau din practica mănăstirilor vasiliene orientale.

III. Raporturile dintre viețuitori (între ei); Raporturile dintre viețuitori și strălni

În legătură cu raporturile care trebuie să existe pe de o parte între frați și stareț, iar pe de altă parte între frați între ei, prin regula mare 24, Sf. Vasilie cel Mare dă răspunsul la întrebarea: «În ce raporturi trebuie să fim unul față de altul?». În

răspunsul său Sf. Vasilie cel Mare găsește un exemplu concret, în acest sens socotind că raporturile dintre frați și stareț trebuie să fie ca raporturile dintre membrele trupului, «așa ca unul să aibă slujba ochiului (și anume acela căruia i s-a încredințat îngrijirea de frați), altul slujba auzului, sau al mîinii și așa mai departe...» Deci raporturile dintre viețuitori și stareț trebuie să fie de perfectă armonie, armonie care există între membrele trupului și care se completează în mod armonios unele pe altele. Așa cum fiecare membru al trupului își îndeplinește rolul său, tot așa fiecare viețuitor al mănăstirii trebuie să-și îndeplinească îndatoririle sale. Căci după cum trupul este în primejdie cînd un membru nu-și mai îndeplinește obligațiile sale, tot așa și obștea poate suferi cînd un viețuitor nu-și îndeplinește sarcinile încredințate. În consecință Sf. Vasilie îndeamnă pe frați «ca fiecare să rămînă la chemarea sa și să-și îndeplinească cele ce-i sînt încredințate» (r.m. 303). Între ei frații trebuie să aibă dragoste unul față de altul (r.m. 162), dragostea lor să nu se arate numai pe dinafară, ci să fie lăuntrică și arzătoare (r. m. 242), să nu facă prietenii între ei care să fie păgubitoare pentru alții (r.m. 163), «dragostea unuia către altul să fie în toți egală și obștească», să îndrepte pe cei răi (r. m. 3), să poarte neputințele celor slabi (r. m. 177) și sarcinile unul altuia (r. m. 178), să nu tacă cînd alții păcătuiesc (r. m. 47); să se ferească să smintească pe vreunul din frați cu fapta lor (r. m. 47); să se ferească de nemulțumiri și neînțelegeri între ei (r. m. 243); să nu caute cinste (R. M. 24), nici întîietatea (R. M. 24) ci să alege după virtutea smeritei cugetări (r. m. 198); să evite între ei glumele și risul (r. m. 31). Orice jurămînt să lipsească din obștea fraților și să nu spună nici o minciună, chiar de-ar avea din ea vreun folos (r. m. 76); să se ferească de grăirea în deșert (r. m. 23); să nu vorbească nimic rău între ei (r. m. 25) etc.

Cît privește raporturile dintre viețuitorii mănăstirii cu străinii, fie cînd aceștia ar vizita mănăstirea, fie cînd călugării ar ieși din mănăstire cu binecuvîntarea starețului, Sf. Vasilie cel Mare recomandă acestora să nu facă nimic fără învoirea starețului (R. M. 44). Îndeobște — zice Sf. Vasilie cel Mare — să nu se dea voie ca vreo rudenie sau cineva străin să stea de vorbă cu frații, dacă nu va fi încuviințare» (R. M. 22), «iar de rude, prieteni și părinți, tot pe atît trebuie să-ți îndepărtezi inima, pe cît sînt de departe viii de morți (R. M. 20). Sf. Vasilie cel Mare recomandă îndeosebi ca viețuitorii mănăstirilor de bărbați să se ferească de întîlnirile cu femei și invers. În legătură cu primirea străinilor, Sf. Vasilie cel Mare hotărăște ca aceștia să fie primiți în mănăstiri cu toată cuviința și ospeția, dar să nu li se pună înainte mese îmbelșugate, ci să li se servească aceeași mîncare care li se servește călugărilor la trapeză.

Sf. Benedict de Nursia pune și el în centrul atenției în privința raporturilor care trebuie să existe între viețuitorii mănăstirii și stareț, ascultarea față de acesta, «ca cea dintîi lucrare smerită și care trebuie să se facă fără nici o zăbavă, nici cu răceală, nici cu scuze care ar arăta nedorință» (reg. 5). În acest sens «lucrul cel mai bun al ascultării trebuie să se facă nu numai față de stareț, dar și unul către altul trebuie să-l împlinească frații» (reg. 71). Frații trebuie să aibă dragoste reciprocă, care îi îndepărtează de la vicii. «Pe aceeași rivnă a dragostei — zice Sf. Benedict de Nursia — trebuie s-o încălzească monahii, adică unul pe altul mai de cinste a fi socotindu-l, iertînd unul altuia cu toată răbdarea neputințele trupului și ale sufletului, punînd dragostea curată unul față de altul și avînd frică de Dumnezeu...» (reg. 72).

Cît ~~privește~~ raporturile dintre monahi și străini, Sf. Benedict de Nursia arată că monahului îi este interzis să primească scrisori sau vreun alt lucru de la familia sa,

sau de la altcineva, fără binecuvîntarea stareşului (reg. 54). Pentru cei ce călătoresc, obştea va face rugăciuni iar la întoarcere, aceştia «vor cere rugăciunile celorlalţi fraţi, pentru greşelile săvârşite în timpul zilei» (reg. 67). Dacă monahii streini ar dori să stea ca oaspeţi în mănăstire, să fie primiţi după cuviinţă, dar să nu tulbure liniştea mănăstirii cu deprinderile şi obiceiurile lor. De vor dori să rămână în mănăstire să nu fie respinşi, iar dacă vor avea vicii, să fie poftiţi să se îndepărteze de mănăstire, pentru ca nu cumva şi alţii să se molipsească de neputinţele lor (reg. 61).

IV. Orele de rugăciune (cele şapte laude)

Pravilele vasiliene împart rugăciunile în două părţi: rînduiala rugăciunii alcătuită din psalmi şi cîntări rostite în biserică şi rugăciunea personală, pentru înălţarea inimii şi minţii către Dumnezeu. Sf. Vasilie cel Mare fixează anumite «ore de rugăciune» (cele şapte laude), justificînd şi motivele pentru aducerea aminte a fiecărei «ore de rugăciune». Astfel sînt enumerate şapte momente din zi cînd monahii trebuie să se roage şi asume: rugăciunea de dimineaţă, la orele 3, 6, 9, la sfîrşitul zilei, la amurgul serii, la miezul nopţii şi la zorii zilei. Din regula mare 37, ne putem da bine seama că în vremea Sf. Vasilie cel Mare «serviciul mănăstiresc dezvoltase şi inaugurasă ore de rugăciune noi, atît înăluntru ciclului de noapte cît şi înăluntru celui din timpul zilei. Enumerîndu-le trebuie să constatăm numărul de şapte ore de rugăciune, aşa precum zice şi psalmistul: «De şapte ori pe zi Te-am lăudat Doamne» (ps. 118, 104), număr la care Biserica a tîns şi l-a şi fixat»¹⁶. Cu toate acestea, prin regula mare 37, Sf. Vasilie cel Mare dă dispoziţii ca rugăciunile să nu fie mereu uniforme, ci dacă este posibil să se schimbe din cînd în cînd pentru a nu produce o stare de răceală¹⁷. Sf. Vasilie cel Mare prescrie ca rugăciunea să fie scurtă şi săvîrşită în linişte sufletească şi tăcere (r. m. 201). Toate cele şapte laude, Sf. Vasilie cel Mare le argumentează cu texte din Sfînta Scriptură, îndeosebi a Vechiului Testament.

Sf. Benedict de Nursia prescrie şi el acelaşi număr de laude pe zi (în număr de şapte), după cuvîntul psalmistului (ps. 118, 104). «În toate aceste timpuri — zice Sf. Benedict de Nursia — vom înălţa laude ziditorului nostru pentru judecăţile dreptăţii lui, adică ne vom aduna la utrenie, la ceasurile 1, 3, 6, 9, la vecernie, pavvecerniţă şi la miezul nopţii sculîndu-ne ne vom mărturisi Lui» (reg. 16). Sf. Benedict de Nursia ne dă de asemenea indicaţii suplimentare tipiconale privind rînduiala slujbelor de noapte şi de zi, în timpul iernii sau al verii, în perioada de post sau în cea a penitenciarului¹⁸. Referitor la felul cum trebuie să se facă rugăciunea şi la evlavia cu care monahii trebuie să asiste la sfintele slujbe, Sf. Benedict de Nursia ne spune ca şi

16. Mgd. Mihai Colibă, *Regulele monahale ale Sf. Vasilie cel Mare în istoria vieţii religioase monahale şi a cultului creştin*, p. 246.

17. Eu cred — zice Sf. Vasilie cel Mare — că o diversitate şi o varietate a rugăciunii şi a psalmodiei la ore anumite, este folositoare şi pentru faptul că în urma monotoniei, mintea devine neatentă şi oarecum distrată; schimbîndu-se şi variîndu-se psalmodia şi cuvîntarea în fiecare oră, darul sufletesc se înnoieşte şi atenţia se împrospează (R. M. 37). Vezi: Cotos, *op. cit.*, p. 71.

18. Acestea se referă îndeosebi la rînduiala citirii psalmilor (reg. 18) cîţi psalmi să se cite la fiecare slujbă (reg. 16), rînduiele tipiconale privind slujbele de noapte în timpul iernii (reg. 8), cîţi psalmi să se cite la privegherea de noapte în timpul iernii (reg. 9), cum să se facă slujbele de noapte vara (reg. 10), cum trebuie să se facă slujbele de noapte duminică dimineaţa (reg. 11), cum trebuie oficiată slujba utreniei în zilele obişnuite (reg. 14) şi la sărbătorile sfinţilor şi ale altor praznice bisericeşti (reg. 14), cum să se cite «aliluia» de la Paşti la Cincizecime etc.

Sf. Vasile cel Mare că «aceasta trebuie să fie scurtă și sinceră... iar când stăm la dumnezeiasca slujbă, fiecare să caute cum trebuie să stea înaintea feții lui Dumnezeu și a ingerilor săi... pentru că ochii lui Dumnezeu văd și pe cei buni și pe cei răi».

V. Pravila lăuntrică (postul, pocăința, împărtășania, virtuțile monahale)

În pravilele sale Sf. Vasile cel Mare enumeră unele din mijloacele care conduc pe monah la viața duhovnicească, ca de exemplu : postul, pocăința, împărtășania, împodobirea sufletului cu virtuțile monahale etc.

POSTUL se practica pe vremea Sf. Vasile în două feluri : postul obștesc obligatoriu pentru toți monahii și postul de bună voie, aparte de celălalt. Totuși Sf. Vasile cel Mare recomandă mai mult primul post, pentru că — zice el — «vremea postului este hotărâtă nu după voința fiecăruia, ci atunci când o cer cele ce țin de cultul lui Dumnezeu» (r. m. 129). Monahul trebuie să postească nu din constrângere, ci din dorința de a posti (r. m. 130), căci acest fel de post este bine plăcut lui Dumnezeu.

POCĂINȚA este taina pregătitoare și înaintemergătoare Sfintei Împărtășanii. În vremea Sf. Vasile se practica mănturisiră particulară sau tainică, care înlocuia mănturisiră publică, chiar când aceasta ar fi fost de nevoie. Mănturisiră se făcea în fața duhovnicilor mai în vîrstă «cărora le este încredințată îngrijirea plină de iubire» și în fața cărora penitentul trebuia să-și «deschidă tainele inimii» (R. M. 26, r. m. 288).

ÎMPĂRTĂȘANIA. Sf. Vasile cel Mare recomandă monahilor să se împărtășească în fiecare duminică sau în fiecare sîmbătă, sau chiar în fiecare zi. În privința Sf. Euharistiei, prin regulile mici 309, 310, Sf. Vasile cel Mare recomandă ca Sf. Liturghie să se săvîrșească numai în biserică și nu în vreă casă de rînd¹⁹. Sf. Vasile cel Mare numește Sf. Liturghie «cununa laudelor bisericesti»²⁰.

VIRTUȚILE MONAHALE sînt recomandate de Sf. Vasile cel Mare în regulile sale ca mijloace pentru desăvîrșire. Printre acestea menționăm : cercetarea Sfintei Scripturi ca mijloc de înțelegere spre mîntuire (r. m. 355), urmarea pildei înaintașilor noștri sporii în sfințenie și în fapte bune (r. m. 324), postul de obște (r. m. 129, 139) și postul aparte (r. m. 138), ascultarea (r. m. 133), odihna somnului scurt și petrecerea în privegheri (r. m. 137), munca manuală (R. M. 37) etc.

Sf. Benedict de Nursia nu menționează în mod expres virtuțile monahale ; aceasta nu înseamnă că ele nu existau în practica monahilor apuseni ai vremii sale. Sf. Benedict recomandă săvîrșirea faptelor bune ca mijloace ce conduc pe monah spre desăvîrșire. Astfel în regula 4, sînt menționate nu mai puțin de 72 modalități și posibilități de aducere la îndeplinire a acestora. Printre faptele bune enunțate menționăm : iubirea lui Dumnezeu și a aproapelui, respectarea poruncilor decalogului, iubirea vrăjmașilor, înfrînarea, abținerea de la clevetire, cumpătarea, tăcerea, stăruința în

19. Sf. Vasile cel Mare explică această hotărîre în sensul că : «după cum o cină comună nu este cuviincios să se bea și să se mănînce în biserică, tot astfel nu este îngăduit să batjocorim Cina Domnului prin săvîrșirea ei într-o casă obișnuită». Vezi regula mică, 309, în Migne, P.G., t. XXXI, col. 1304.

20. Rînduiala Sfintei Liturghii nu este menționată în regulile monahale, deoarece știm din practica Bisericii că Sf. Vasile cel Mare a alcătuit rugăciuni pentru Liturghia care stă astăzi la baza liturghiei atribuite acestuia în ritul ortodox răsăritean, ca și în alte rituri liturgice răsăritene, cum este cazul ritului alexandrin.

rugăciune, lepădarea poftelor trupești etc. Toate aceste virtuți care împodobesc viața monahului, Sf. Benedict de Nursia le fundamentează pe fiecare cu cite un text din Vechiul sau din Noul Testament.

VI. Măsurile de îndreptare aplicate viețuitorilor din mănăstiri; epitițiile

În general Sf. Vasilie cel Mare lasă ca îndreptările fraților să se facă unul prin altul, iar când acest lucru nu este posibil, atunci se dovedește necesară intervenția stareșului. Acesta nu trebuie să aplice păcătoșilor pedepse cu patimă, ci să mure cu blîndețe (R. M. 50). Sf. Vasilie cel Mare recomandă stareșilor să facă îndreptarea celor încercați de greșeli, după legea științei medicale, nu mîniindu-se pe bolnav, ci luptînd contra boalei, a vicilor pentru a le vindeca (R. M. 51). Dar și cel ce se vindecă «să nu socotească pedeapsa drept dușmănie iar îngrijirea drept tiranie». «Drept aceea avînd în vedere scopul urmărit de acela (stareș) să-l privim ca pe binefăcătorul nostru» (R. M. 52), «căci pedeapsa trebuie primită cu inimă cuviincioasă de fiul care este îngrijit de tatăl și de doctorul lui» (r. m. 158). Pe cel căzut stareșul să-l întoarcă cu răbdare iar dacă celui căzut nu-i este îndeajuns și înfruntarea altora, să fie privit ca un păgîn (r. m. 57). Cei ce apără pe cei ce greșesc (r. m. 7) primesc osînda prescrisă de Mîntuitorul (Luca 17, 2) cînd zice că mai de folos i-ar fi acelaia de i s-ar lega o piatră de moară de gît și ar fi aruncat în mare, decît să smintească pe unul din frații săi. Referitor la epitițiile ce se vor impune celor ce au greșit²¹, Sf. Vasilie cel Mare prescrie nu mai puțin de 60 situații de acest fel, toate urmîrind în final îndreptarea monahului căzut. Ca regulă generală Sf. Vasilie cel Mare prescrie izolarea completă a acestuia de viețuitorii mănăstirii, pe timp de o săptămînă, neavînd dreptul să stea cu frații la masă, la lucru, la rugăciune și la împărtășirea cu Sfintele Taine. Pentru abateri și greșeli mai mici Sf. Vasilie cel Mare prescrie epitiții care merg de la lipsirea de binecuvîntare sau oprirea de la mincare, iar dacă sînt grave pînă la îndepărtarea din mănăstire.

Sf. Benedict de Nursia prescrie în regulile sale aproape aceleași măsuri de îndreptare și aceleași epitiții. Îndreptarea fratelui căzut se făcea mai întii unul prin altul, apoi de către «cei în vîrstă», odată sau de două ori. Dacă cel în cauză nu se îndrepta, era muștrat de stareș înaintea tuturor, iar dacă nici după aceasta nu se îndrepta, «va fi îndepărtat de unirea cu frații pînă ce va înțelege cît de mare este vina lui» (reg. 23). Pedeapsa acestuia trebuie să se potrivească cu vinovăția lui. Pentru îndreptare, stareșul are datoria să vegheze asupra celor căzuți, «caci ca un medic iscusit trebuie să încerce toate mijloacele spre a tămădui pe cel neputincios cu sufletul, mîngîindu-l ca nu cumva cel cuprins de întristare să cadă în deznădejde» (reg. 27). Epitițiile trebuie să fie în raport cu faptele săvîrșite²². Cel care-l va apăra pe cel căzut, va primi și el aceeași pedeapsă (reg. 26). Dacă nici în ultimă instanță cel în cauză nu se îndreaptă, să fie supus la pedepse corporale (reg. 28). Dacă nici

21. Migne, P.G., t. XXXI, col. 1305.

22. «Dacă cineva s-a făcut vinovat de șapte rele — zice Sf. Benedict de Nursia — nu va fi primit la masă la un loc cu frații, nici la biserică nu va cînta psalmi. Dacă de pildă frații iau masa la ora 6, acesta s-o ia la 9, dacă frații iau masa la 9, el încă mai tîrziu și așa să fie pînă își va ispăși greșeala... Dacă s-a făcut vinovat cu ceva greu, se va îndepărta de la masa obștii și nimeni nu va sta de vorbă cu el, nici nu-l va saluta, nici nu-i va da de mincare». Vezi regulile mari 25 și 26 în V.R.M., *op. cit.*, p. 701.

după ce se va apela la «doctoriile scripturilor dumnezeiești» și nu se va îndrepta, să încerce mijlocul cel mai ales, rugăciunea sa și a tuturor fraților. Dacă și acestui chip de vindecare i se va împotrivi, atunci starețul să întrebuințeze «arma tăierii», după cum și apostolul zice: «scoateți pe cel răzvrătit din mijlocul vostru» (I. Cor. 5, 13). Dacă din vreo vină cineva va ieși din mănăstire și va voi să se întoarcă, «să dea mai înlfi chezășie că se va îndrepta de vina sa; după aceasta să fie primit în treapta cea mai de jos, ca să se încerce smerenia lui». Dacă va ieși din mănăstire a doua oară, să fie reprimat, iar «după a treia oară să i se închidă pentru totdeauna poarta mănăstirii» (reg. 29). Pentru păcatele văzute Sf. Benedict de Nursia prescrie epitimii publice, iar pentru cele nevăzute, acestea se vor descoperi numai starețului sau duhovnicilor în vîrstă «care știu să vindece ranele atît ale lor, cît și ale altora, fără a fi descoperite sau date pe față» (reg. 46)²³.

Din cele expuse mai sus rezultă că regulile monahale ale Sf. Vasilie cel Mare au avut o influență asupra vieții religioase din răsărit și apus, și îndeosebi asupra vieții monahale. Dovadă concretă o constituie nu numai oglindirea lor în regulile Sf. Benedict de Nursia ci și practicarea lor în mănăstirile vasiliene. Datorită faptului că aceste reguli sînt fundamentate pe Sf. Scriptură, pe Sf. Tradiție ca și pe experiență locală și personală, ele sînt și astăzi valabile nu numai pentru monahi și monahii, ci și pentru credincioși, respectarea lor ducînd la înduhovnicirea acestora. Ele oferă de asemenea un bogat material de studiu atît dreptului bisericesc, cît și altor discipline teologice ca: liturgica, omiletica, patrologia etc. Regulele Sf. Vasilie cel Mare au servit și servesc și astăzi ca bază pentru organizarea monahismului ortodox și în același timp ca principii de bază în alcătuirea statutelor sau regulamentelor de organizare și funcționare a vieții monahale din Biserica Ortodoxă²⁴.

În ceea ce privește regulile Sf. Benedict de Nursia, așa după cum am văzut în cele expuse, acestea se inspiră din abundență din regulile Sf. Vasilie cel Mare, fiind bineînțeles adaptate la condițiile locale ale timpului și fiind completate cu regulile anterioare, ca și cu experiența locală.

23. Regula 46 spune că: «dacă cineva lucrînd la bucătărie, sau la brutărie, sau la grădină, ori va strica ceva, ori va pierde ceva, ori altceva va face și îndată nu-și va da pe față greșala înaintea starețului și înaintea fraților nu-și va cere iertare, acela trebuie supus la o mai mare măsură de îndreptare, dacă mai tîrziu se va descoperi greșala lui de către alții. Iar în ceea ce privește păcatele nevăzute care frămîntă sufletul, pe acela se cade a le descoperi numai avei sau bătrînilor duhovnici». Vezi V.R.M., *op. cit.*, p. 7/6.

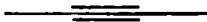
24. În ceea ce privește pătrunderea regulilor Sf. Vasilie cel Mare în țara noastră, acestea ajung la noi pe căi diferite și la epoci diferite. «Sf. Niceta de Remesiana este probabil creatorul și desăvîrșitorul monahismului ortodox în regiunea de la Dunărea misionată de el. Monahismul ortodox și eretic exista deja în Dobrogea și Goția, adică în Muntenia actuală, cum ne-o confirmă legăturile Sf. Vasilie cel Mare cu Sf. Sava și relatările Sf. Epifaniu». Mai tîrziu, Sf. Nicodim de la Tismana imprimă mai adînc coloniilor de pustnici care viețuiau în părțile noastre, regulile Sf. Vasilie cel Mare. Reorganizarea monahismului românesc de către Paisie († 1794) este făcută în general tot pe temelia regulilor Sf. Vasilie cel Mare. Ele au servit ca bază de asemenea la alcătuirea Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor, întocmit de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1950. Vezi: Sf. Niceta de Remesiana, în «Patrologie», *Manual pentru uzul studenților Institutelor teologice*, București, 1956, p. 512.

În expunere am văzut că influența regulelor Sf. Vasilie cel Mare se extinde asupra întregii vieți monastice a mănăstirilor benedictine, cuprinzând nu numai elemente de conducere și administrație ale mănăstirilor, ci și practica liturgică, orele de rugăciune, raporturile dintre monahi între ei și raporturile dintre aceștia și cei din afara mănăstirii, pravila lăuntrică a monahilor și virtuțile care îi conduc pe aceștia spre desăvârșire.

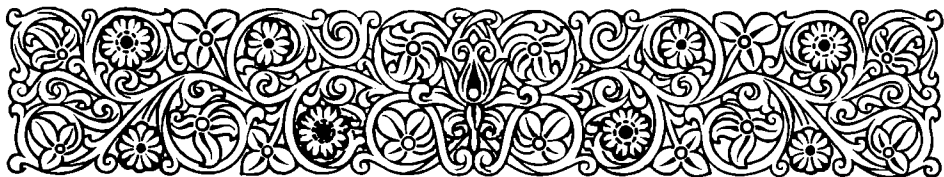
Dacă regulele monahale orientale au un caracter mai mult contemplativ, punind accentul pe rugăciune fără însă a neglija aspectul practic-organizatoric, regulele apusene au un caracter mai practic, punind accentul pe muncă și pe activitatea zilnică a viețuitorilor, însă fără ca acestea să neglijeze nici ele aspectul contemplativ și de induhovnicire a vieții monahului, accentuat prin rugăciune.

Privite în lumina preocupărilor ecumeniste actuale și a eforturilor care se fac pentru apropierea dintre cele două Biserici, Ortodoxă și Romano-Catolică, considerăm că aceste reguli pot constitui și astăzi o sursă și un exemplu de modul în care Bisericile de Răsărit și Apus, atunci când formau Biserica nedespărțită, au înțeles să-și împărtășească experiențele una alteia, atât în ceea ce privește viața monahală cât și cea a credincioșilor. Am văzut că acest fel de experiențe s-a concretizat prin vizitele reciproce ale personalităților creștine din Orient și Occident și prin răspîndirea reciprocă a unor lucrări de spiritualitate creștină, care au avut menirea să propage în masele de credincioși sau viețuitori din mănăstiri, experiențele trăite de marii rivnitori după desăvârșire din răsărit sau din apus. În acest sens regulele mari și mici ale Sf. Vasilie cel Mare constituie o mărturie și un document prețios pentru istoria monahismului în general, și un exemplu de felul în care cele două Biserici, cea Ortodoxă și cea Romano-Catolică, pot găsi în acestea și astăzi un teren favorabil de colaborare și apropiere, pentru unitatea lor în Mîntuitorul Iisus Hristos.

Diac. drd. VASILE AXINIA

* Această lucrare de seminar, din cadrul cursurilor de doctorat în teologie, la secția practică, specialitatea drept bisericesc, a fost întocmită sub conducerea D-lui. prof. dr. Iorgu Ivan, care a și dat avizul de publicare.

ARTICOLE ȘI STUDII

TRADIȚIE ȘI ACTUALITATE ÎN ECLEZIOLOGIE

În înțelegerea părinților și scriitorilor bisericești, Biserica se autodefineste prin teologia tradițională, adică acea gândire exprimată și receptată, generație după generație, de comunitatea bisericească și consensul ei polifonic. În acel fenomen al receptării, care este condiționat și asigurat numai de prezența activă a Duhului lui Hristos, se cuprinde dinamismul Tradiției prin aceea că receptarea presupune în același timp confirmarea și omologarea elementului de doctrină ce este considerat *adevăr* în aceeași măsură cu datele sacre ale exprimării scripturistice, cum și discernerea acestor elemente, de cele ce nu au rezistat timpului sau contestării contemporane, prin exponenții lor, a altor grupări comunitare creștine.

Această discernare a elementelor doctrinare este de domeniul teologiei în sensul ei cel mai cuprinzător, adică atât pe planul formulărilor lor scrise, cit și pe acela al teologisirii lor în ceasurile de taină ale chiliilor sfinților de Dumnezeu-Cuvînlători, ori a glăsuitoarelor vechilor cîntări bisericești, ori a anonimilor imnografi. Oricum, în conținutul lor aceste adevăruri trăite în viața Bisericii comunitare, păstrate și filtrate în duh de rugăciune și modestie, se mențin și se impun tocmai pentru că poartă cu ele cunoașterea și trăirea și evaluarea evenimentelor culturale ale epocilor, cristalizate de-a rîndul în gândirea luminată și cuprinzătoare a cărturarilor acelor vremi, a unor cărturari ce nu s-au desprins de realitatea vieții în ceea ce aceasta a avut mai bogat: în suferință acceptată cu bucuria în Hristos, în dăruire și veghe, în generozitate față de oameni și în respectul față de întreaga creație a lui Dumnezeu.

Dar pe lingă toate acestea și mai presus de toate, elementul precumpănitor este cel al ridicării minții la nivelul Rațiunilor dumnezeiești, cunoașterea cu ajutorul luminii harului dumnezeiesc și revărsarea acestor adevăruri în cuvînt omenesc, spre mîntuirea celor ce cred cu cale să-l însușească.

Și trăirea, și luminarea, și traducerea în viu grai a celor trăite — se petrece în Biserică, în comunitatea-matrice a adevărului doctrinar, ea fiind trup al lui Hristos și organism teandric al Duhului.

În spiritul creștinismului răsăritean teologia nu a fost niciodată considerată detașat de dimensiunile spiritualității creștine, teologia fiind totdeauna, prin excelență, rodul unei gândiri comunitare; și nu numai ca rezultat al unei colaborări în redactarea sau formularea ei, ci și ca reflectare a unei vieți comunitare.

Sublinierea acestei bivalențe a teologiei — care nu omite nici domeniul gândirii, nici pe cel al activității — se justifică din capacitatea ei dovedită de a progresa în pas cu viața care nu înseamnă nici numai gândire, nici numai acțiune, ci și una și alta, în egală măsură active.

Dar mărturisirea credinței creștine despre Biserică, într-un fel este înțeleasă de Biserica păstrătoare și viețuitoare a Tradiției primare — în conformitate deci cu izvoarele Revelației — și în alt fel este înțeleasă de Bisericile care s-au desprins și îndepărtat de această Tradiție. Iar atributele pe care ortodoxul le mărturisește despre Biserică, adică cele cuprinse în Crezul formulat de Sinoadele din Niceea și Constantinopol, privesc conținutul Bisericii — exprimat prin sfințenia ei, extensia spațială (dar nu geografică) a Bisericii — redată prin sobornicitate și catolicitate, cum și proveniența și permanența îndelungatei ei istorii trecute și viitoare, datorate apostolicității ei.

Am putea să remarcăm că disensiunile între variatele concepții despre Biserică s-ar grupa, schematic, după modul de abordare a însăși noțiunii de Biserică (cu coloratul ei de unitate a Bisericii). Pentru că o anume teologie se referă la Biserica cea una a textelor scripturistice, deci la esența ei, iar o alta pornește de la datele imediate ale Bisericii văzute, care — pe acest plan «vizibil» — prezintă secționări și chiar distorsiuni.

Între aceste două planuri de dezbateri: cel ideatic, definitoriu — în măsura în care Teologia «definește», — și cel pragmatic, de viețuire a oamenilor și a colectivităților omenești în cadrul Bisericii, — se strecoară în viziunea seculară un decalaj, pînă acum ireductibil.

Se pare că impasul acesta se datorește lipsei de coeziune a acestei gândiri teologice, din ezitarea de a defini obiectul și granițele teologiei înseși, ca și din lipsa unor criterii de constituire autentică a ei. O primă dovadă în acest sens este remarca următoare: Biserica — în contextul interconfesional actual — este considerată independent de problema «mîntuirii» — ceea ce duce explicabil la confuzie și nonsens.

Or, în doctrina despre Biserică, teologia actuală, ca și cea a tuturor vremurilor are menirea să vorbească omului despre mîntuirea lui în Hristos. Iar o ecleziologie care nu are în centrul ei problema mîntuirii omului — și nu numai ca temă de discuție, ci din conștiința prezenței Mîntuitorului și a Însuși Duhului Sfinților — nu este ceea ce înțelegem noi din învățătura creștină privind Biserica. Căci Biserica este cadrul, terenul spiritual, în care se duce lupta «cea bună», ba chiar *unicul* cadru apt de — și unicul teren propice pentru — dobîndirea mîntuirii. *Extra Ecclesia nulla salus!*

În sistemul de gândire creștină care prezintă învățătura despre mîntuire, este dată și posibilitatea de a o cîștiga. Căci dacă Mîntuitorul — prin actul kenotic al Întrupării, Răstignirii și Învierii, — ne-a oferit o natură nouă, mîntuită, recreată în condiții de dialog perfect cu Dumnezeu, în aceeași măsură ne-a și învățat, prin Duhul Său (din al Meu va lua», Ioan XVI, 14) cum să individualizăm, să ne facem propriu pe măsura fiecăruia, acest bun comun. Este ceea ce în teologie înțelegem, respectiv, prin mîntuire obiectivă — cea realizată și oferită de Hristos în natura noastră — și prin mîntuire subiectivă, care implică și consimțămîntul permanent al omului de a merge pe drumul indicat de Hristos, menținerea și înaintarea pe acest drum, în care sintem ajutați de Duhul Sfînt.

Toată această acțiune: consimțămint, drum și ajutor se realizează de creștin în și prin Biserică, la care are acces prin Taina botezului.

Dar, mîntuirea în doctrina ortodoxă, nu este un dat care operează automat. Botezul nu este un contract de asigurare nici împotriva nefericirii lumești, și nici măcar pentru asigurarea veșnicei fericiri — decît doar pentru cei ce n-ar mai trăi nici o zi după administrarea lui; Botezul aduce celui botezat reabilitarea naturii lui căzute în (cu) Adam și o revenire ontică la starea de curăție a primei sale naturi, după cum este și începutul bun în sens moral. Cu ajutorul harurilor celor bogate primite și cu lepădarea de forțele răului spiritual, creștinul are puterea de a acționa conform învățăturii Bisericii, a Tradiției ei, lăsată spre mîntuirea fiecărui *hristitor*. În măsura în care el face uz de armele Duhului, biruiește (2 Cor. 6, 7; 10, 4). Și invers. Căci pentru cel ce nu vrea să ia act de mîntuirea lui Hristos — cea numită *obiectivă* — și nu consimte la realizarea celor ce i se cer pentru aceasta, ea rămîne în afara lui, sau el se situează în afara ei. Dar pentru cel ce vrea să se mîntuiască, așa cum subliniază Iisus (Matei 16, 24), Biserica i-a păstrat prin Tradiție formulele dumnezeiești — poruncile rinduite în ceea ce Teologia numește disciplina moralei creștine. Căci ce altceva este Teologia morală creștină, decît indicarea modului subiectiv de realizare a mîntuirii, modul personal de desăvîrșire a creștinului — după modelul Tatălui din ceruri (Matei 5, 48).

Deci, pe de o parte omul este *mîntuit* în Hristos. Pe de altă parte, el se *mîntuiește* în Biserică. Sînt două capitole: două planuri, două activități, două direcții, două sensuri. Dar toate acestea sînt convergente, interferente, sinergice. Pentru creștinul ortodox, mîntuirea se lucrează în Biserică, organismul teandric unde Duhul lui Hristos prelucrează și modifică în subiectul uman — și între subiectele umane — raportul între natură și subiect: între natura fiecărui subiect și el însuși și între natura colectivă și subiecții ei.

Ortodoxia afirmă că Biserica conține și produce harurile sfințitoare, necesare mîntuirii; dar, și că Biserica nu le infuzează decît la solicitare, subiectului uman interesat în aceasta. Acțiunea de sfințire, de mîntuire, de apropiere de Dumnezeu nu este *ofensivă* din partea lui Dumnezeu: «Iată, stau la ușă și bat» (Apoc. 3, 20). Dumnezeu nu mîntuiește silnic. Dar este o *ofensivă* din partea omului, un continuu exercițiu și contra-ofensivă împotriva lui însuși și a duhurilor vrăjmașe. Împărăția lui Dumnezeu se ia cu efort.

Însă celui ce i-a deschis ușa, Hristos îi mai cere și să-și curățe casa. Sălășluirea harului implică acțiunea continuă a creștinului de modelare pe măsura celor așteptate de Dumnezeu de la el. Și modelul necesar acestei acțiuni îl are permanent în Hristos-omul.

Dar dacă Învierea lui Hristos este certitudinea mîntuirii noastre, nu înseamnă că — la rîndul nostru — o putem obține fără a trece prin cruce¹. Învățătura creștină despre mîntuire nu ne asigură și obținerea ei printr-o viață fără suferință.

1. Colocviul care a avut loc în iunie 1974, la Cernica, în vederea întocmirii unui studiu pregătit pentru cea de a V-a Adunare Generală a C.E.B. — Nairobi, a elaborat documentul referitor la tema «Mărturisind azi pe Hristos», compus din șase capitole. În cel de al treilea, intitulat «Mărturisind pe Hristos prin liturghie», se insistă asupra actului împărtășirii care hristifică pe cei ce se cuminecă. Odată cu aceasta, împreună cu participarea la acest mister «Kenotic» al Cuvîntului ascuns în pline, oferită, rupt și dăruit, creștinul își rememorează dar și re trăiește moartea și învierea lui Hristos și «mărturisește învierea Sa prin la venirea Lui» — conf. «Confesser le Christ aujourd'hui à travers de la liturgie», în rev. «Contacts», nr. 3/1975, p. 390.

«Suferința și bucuria devin inseparabile mărturisirii lui Hristos: o bucurie în suferință — pentru că ea conduce la victoria asupra răului». Creștinul dreptei credințe știe că intrarea în Biserica lui Hristos nu înseamnă asigurarea contra suferințelor pămîntești, căci, oare cui se adresează Hristos Iisus, spunînd să ia crucea și să-l urmeze, dacă nu celui care *voiește* să se mîntuiască!

Dacă mîntuirea înseamnă — cum știm — acceptarea crucii, cum ar putea să considere un creștin *Biserica* însăși cea sfîntă, sobornicească și apostolească, altceva decît Trupul răstignit al Domnului, care singurează pe fiecare altar pînă la sfîrșitul lumii — în permanenta cuminecare oferită spre viața veșnică? Cum se poate detașa un creștin de acest aspect fundamental care asigură sfințenia totală și permanentă a Bisericii?

Dar cum se poate detașa creștinul de celălalt aspect al Bisericii, care este *împăcarea* în Hristos cel răstignit, *împăcarea* între om și Dumnezeuul lui, *împăcarea* între om și om — ca frați ai aceluiași Tată? Sau cum poate el ignora și realitatea biruinței asupra iadului pe care o realizează Biserica, ca trup înviat al lui Hristos? Și cum să uite el că poate birui lumea, el — însuși, dacă îndrăznește să urmeze aceluiași Hristos — Domnul nostru?

Însă, ce biruință este aceea? Despre ce împăcare este vorba? Ce este Biserica aceea? Cine este creștinul? Ce este mîntuirea?

Cîte întrebări, atîtea game de răspunsuri, cu multiple nuanțe de înțelesuri; și din atîtea înțelesuri cîte s-au păstrat, — cel din Tradiția cea una și cele din diferitele tradiții creștine derivate din aceasta —, cum vom face posibilă o «mărturisire comună»?

De modul în care creștinul de azi înțelege aceste realități și de felul în care el le răspunde pe planul gîndirii teologice și pe planul vieții personale și comunitare, depinde succesul sau eșecul tentativelor noastre comune de a ne înfățișa lumii ca Biserica a lui Hristos, mărturisindu-L ca *unic* cap al *unicului* Trup.

Fiindcă s-a văzut că nu pot ajuta scopului propus atitudinii neesențiale, ca de pildă întrebunțarea unor termeni cu iz arhaic bisericesc, în nădejdea că ei vor readuce atmosfera unității primare; dar nici oferindu-ne reciproc soluții în cuvinte care ajung la urechea celuilalt cu un alt conținut — căci lăuntru cuvintelor presupune trăirea lor. Și aceasta a rămas un deziderat.

Decalajul enorm de culturi — ca varietate, de cultură — ca adîncime istorică, de mentalitate — ca arie geografică a formării etnice, cum și confuzia între religios și profan, au condus în timp la folosirea inadecvată și aiunecarea răspunsului pe alături de conținutul întrebării care-l așteaptă. Iar pe plan bisericesc, decalajul dintre teologia gîndită individual și sectar, față de teologia ca exprimare a viețuirii în Duhul respectului și iubirii comunitare a modificat simțitor, umbrind conținutul unor din noțiunile de bază în ecleziologie, cum este de pildă, aceea a *mîntuirii*.

Pînă și noțiunea de Biserica întrebunțată adeseori cu înțelesuri atît de deosebite, a prilejuit în secolul nostru confuzie celor ce cred că se întilnesc spre a vorbi despre unul și același lucru. Căci unii înțeleg prin «Biserica» organizația locală — națională sau internațională — cu sensul ei foarte terestru. Alții, atribuie conținutul ei unei arii spirituale detașate de prezența Cuvîntului lui Hristos.

Alteori, i se imprimă sensul de teren al luptelor pentru asigurarea bunei stări și a dreptății imanente sau chiar de instituție răspunzătoare pentru nedreptățile lumești și aderînd la factorii de dominație și împilare din vreun moment istoric.

Dar pentru creștinul ortodox, în Biserica întemeiată la Cincizecime de Duhul Sfânt și al cărei cap este Hristos cel răstignit și înviat, nu-și au loc categoriile sociale, care sînt rezultat al abuzului omenesc, după cum ea nu se confundă nici cu clericalismul, nici cu raționalismul, nici cu papalitatea, și nici cu vreo administrație bisericească. Ideea de Biserică presupune pentru Ortodoxie prelungirea vieții de sfințenie în toate manifestările ei văzute sau inesizabile, cea în care crește personalitatea omenească și se modelează după chipul Persoanelor treimice. În tradiția sa creștinismul răsăritean înțelege Biserica drept trup trainic al lui Hristos, sfințită încontinuu și de prezența Duhului, în care Treimea cea de o ființă se revelează și ne vorbește continuu. Ba chiar, nu numai la comunitatea văzută se referă Ortodoxia, ci și la cea a persoanelor netrupești, adică la îngeri și la sufletele sfinților și ale răposaților în dreapta credință.

Din necesitatea resimțită și sfărîmată azi de exponenții ecumenismului modern, aceea de a mărturisi în comun pe Hristos, ne revine obligația să știm pe care Hristos îl mărturisim, cum îl cunoaștem azi, cine sînt cei care ne-au vorbit despre El, și deci, cărora le putem acorda totală încredere pentru a ne face în continuare proprie credința în El și în cele lăsate de El.

Este firesc să ne întrebăm — unii pe ceilalți, creștinii de azi — cui datorăm tezaurul de credință și cum este asigurată fidelitatea față de sursa inițială. De aceasta se leagă ideea de autenticitate a mărturisirii pe care o considerăm ca drum al mîntuirii noastre și cu aceasta asigurăm permanența acelei credibilități cu care stă sau cade eficacitatea propovăduirii noastre.

Ce anume asigură această credibilitate: relevanța cu care se descoperă obiectul credinței? Permanența lui în istorie? Autenticitatea documentului istoric? Dar care este forul care autentifică acest document? În genere, ceea ce este vechi, se cere depășit. Dar cine atestă plusul de valoare al noutății care depășește, față de acel ceva depășit? Care este deci raportul între vechi și nou în actul credinței religioase creștine?

Îată-ne în plină problematică a Tradiției, esențială componentă a *Koinoniei* — a vieții comunitare specifică Bisericii.

În mod neîndoios, modernismul tuturor timpurilor înseamnă și în cultura teologică o înnoire. Dar nu orice înnoire înseamnă și o creștere. Fiecare generație ajunsă la maturitate dorește să-și mențină un punct de vedere, mai ales dacă a reușit să-l impună; fiecare deci — tinde să facă durabil un fapt de cultură propriu — transmițindu-l urmașilor. Dar dacă ceea ce se transmite se și modifică prin trăirea și noile cerințe firești ale urmașilor, este important să știm ce se păstrează, din cele propuse, și ce este vrednic să fie reținut.

Este o tendință specifică individualismului puternic, așa cum el s-a manifestat în creștinismul apusean, aceea de a impune contemporanilor sau urmașilor, propria cultură și de a cere altora să o părăsească pe a lor.

Creștinismul răsăritean a ales altă cale: aceea a păstrării propriilor sale tradiții, necăutînd să impună — altora — nici Europei apusene, nici Africii, nici Americii și nici măcar conlocuitorilor din aceeași țară — modul său propriu de înțelegere a învățăturii lăsate de Hristos și apostoli Săi. Înrădăcinarea permanentă, sedimentarea în continuare a noilor trăiri creștine adăugate la vechea stîncă a Bisericii tradiționale, este ceea ce dă creștinului ortodox certitudinea că respectă voia lui

Dumnezeu-Tatăl, propovăduită de Hristos Fiul Său și păstrată de Duhul în Biserică. Fidelitatea față de acest trecut este ceea ce-i asigură forța de a crea o nouă viață deschisă unui viitor ce nu-l va înșela.

Un important document ortodox, prezentat la una din întrunirile ecumeniste, atrăgea atenția asupra pericolului ruperii de tradiție. Menționând afirmația ecleziologului A. Akvilonov, documentul consideră că: «o Biserică a prezentului — dacă nu este strâns legată de trecut și de viitor, este sortită să devină repede o Biserică a trecutului. Pentru că ea va fi la rîndul ei uitată de generațiile viitoare, așa cum ea însăși și-a uitat predecesorii»².

Ecoul acestei observații a fost preluat și de alți gânditori, ca M. M. Thomas, președinte al Comitetului Central al C.E.B., care își însușește opinia că «nu s-a acordat suficientă atenție tradiției Bisericii»... și observă că există această tendință, de a conveni la o viață bisericească fără contact cu trecutul. «Eu cred — continuă același — că această remarcă este deosebit de importantă. Căci ea se referă la o dilemă pe care Biserica o trăiește azi cu o extremă acuitate».

Doctrina ortodoxă nu va înceta să afirme că *Tradiția* este noțiunea cheie și răspunsul eficace în problematica ecleziologică modernă, așa cum s-a petrecut permanent în decursul istoriei Bisericii. Este o piatră de încercare a iubirii comunitare, a Koinoniei, acum, ca și în trecutul Bisericii; dar ea nu trezea în trecut explozia de interpretări pe care, în actualitate, o provoacă echivocul noțiunii de pluralism ecleziologic. Odată cu acceptarea unicității Tradiției creștine în pluralitatea formelor ei de asimilare și reexprimare, se mărturisește și unicitatea Bisericii lui Hristos. Unitatea (ca unicitate a) Bisericii o presupune pe aceea a Tradiției: o Tradiție în și prin o Biserică, în multitudinea comunităților locale mai restrînse sau mai largi. În ambele situații, unitatea (= unicitatea) se referă la identitatea conținutului doctrinar — exprimat sau nu în cuvînt — dar revelat ca viață de Hristos și de Duhul Său, după cum pluralitatea se referă la modul de asimilare al aceluiași unic conținut, în tipare proprii omenești și exprimarea lui în felurite moduri de viață ale feluritelor comunități creștine. O singură casă, cu multe locașuri (Ioan 14, 2) — același locaș al lui Dumnezeu dar cu variate și distincte apartenențe ale beneficiarilor lui.

Unitatea conținutului credinței, manifestată într-o imnologie variată, sau în variate tradiții canonice prin alegerea unor practici proprii sau a unor slujiri diferite — cuprinde în același timp bogăția variației specifice spiritului, care tocmai prin aceasta asigură menținerea Tradiției celei una, în cadrul și prin Biserică cea Una, de pretutindeni și din fiecare comunitate eclezială.

Acceptarea sau respingerea Tradiției bisericești — așa cum ea a fost păstrată în nealterata ei integritate — aduce cu ea acceptarea sau respingerea ideii de unicitate a Bisericii lui Hristos. Respectarea predaniei sfinte, a dreptei credințe, chiar cînd ea cuprinde locuri de taină deasupra înțelegerii, cu neclintita recunoaștere a incapacității noastre de a cuprinde tot adevărul, rezervă Ortodoxiei dureroasa bucurie a fidelității perpetui.

2. *Mesajul Patriarhului Pimen al Moscovei, adresat Comitetului Central al C.E.B., în rev. «Contacts», nr. 3/1975.*

Nu fără motiv vorbesc scrierile și cîntările Bisericii noastre despre «piatra mărturisirii» și cea «întărire» a noastră pe această piatră. Pentru că în orice tradiție ceva rămîne fix și ceva se schimbă. Dilema începe odată cu alegerea celui care este esențial și imuabil, distanțîndu-l de ceea ce are caracter de perenitate și se poate modifica sau dispărea cu trecerea timpului. Ceea ce pentru credința noastră este imuabil, este indicat în esență de cuvîntul Fiului lui Dumnezeu — în Evanghelia Sa, transcrisă de cei patru evangheliști și de sfinții Săi apostoli, în care însuși ne anunță continuitatea prezenței și a învățurii Sale, prin Duhul ce-L va trimite Tatăl (Ioan 14, 17)³. Căci a treia Persoană a Treimii, prezentă în toată activitatea lui Hristos, preia în istorie misiunea Fiului și se manifestă la Cincizecime ca forță propovăduitoare în Apostoli. Același Duh care este prezent în actul de transcriere a Evangheliilor — și care asigură autenticitatea conținutului acestora — este prezent în toată istoria Bisericii văzute, menținîndu-i dependența ei de cer și «nașterea din Duhul» a celor ce devin membrii ei. Același Duh este prezent în hotărîrile Sinoadelor ecumenice, care discută însuși conținutul credinței sau asigură puritatea raporturilor comunitare în și între bisericile locale, sau stipulează rînduiala slujirilor bisericești. Duh al Adevărului și Mîngietor, Duhul Sfînt este și Duhul rugăciunii, care primenește respirația Bisericii — și o întreține sfințind-o⁴.

Fidelitatea față de aceste date ale credinței noastre, din ziua pogoririi Sfîntului Duh pînă în ziua de azi, este atitudinea cu care creștinul răsăritean răspunde apelului lui Dumnezeu la iubire. Căci «cine Mă iubește păzește poruncile Mele» (Ioan 14, 21).

Păstrarea cu strictețe a datelor revelate — fie cele din litera Scripturii, fie din formulările sinodale, fie cele elaborate în teologhisirea ulterioară dar acceptată de consensul sobornicesc al Bisericilor — reprezintă pentru Ortodoxie unica posibilitate de a nu trăda Biserica. Despre acest fenomen al Tradiției, spune Vl. Lossky că «Tradiția devine, prin unele cuvinte nescrise, tot ceea ce Biserica poate adăuga la Sfînta Scriptură, în planul ei orizontal și istoric»⁵.

Dar aceasta este în același timp și piatra de pomicnire a spiritului secularizat din toate timpurile. Spiritul «lumesc», despre care vorbește și apostolul Pavel, contestă Bisericii capacitatea de a păstra nealterat cuvîntul lui Dumnezeu, Scriptura, învățătura dumnezeiască, cu toate cele ascunse ale ei și dezvăluie ulterior în chip tainic în formule paradoxale, uneori neabordabile la prima înțelegere. Sfîntul apostol Pavel ne previne asupra acestor eventualități, căci, «noi nu am primit duhul lumii — spune el —, ci Duhul cel de la Dumnezeu, ca să cunoaștem lucrurile dăruite nouă de Dumnezeu prin harul Său». Iar «omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt o nebunie...» (1 Cor. 2, 12 și 14), înțelepciunea cea tainică și ținută ascunsă, pe care a rînduit-o Dumnezeu, spre slava noastră, mai

3. Din cuvîntul ținut la ședința de iarnă a Comitetului Executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, care a avut loc în februarie 1974, la Bad Soarow în Rep. Dem. Germană. Citatul este redat în *Introd. cit.*, a Pr. I. Bria și G. Patell, *ibid.*, p. 365.

4. Pentru profesorul Nikos Nissiotis, rugăciunea stă la baza ecleziologiei. Înțelegerea despre Biserică trebuie să treacă prin cea despre epicleză. «Ca răspuns la epicleza Bisericii, Duhul Sfînt face să circule singele lui Hristos vărsat pe Cruce, în Trupul Său, care este Biserica, pentru a-l chema la viața harismatică, pentru a-l întări, a-l vivifica și a-l conduce la deplinătate și la adevăr. Duhul invocat de Biserică face din mîntuirea lui Hristos — împlinită odată pentru totdeauna — o realitate permanentă în istorie». Cf. Exponerea prezentată la 27 mai 1977, la Lausanne, cu ocazia aniversării a jumătate de veac de la întemeierea unității «Credință și Constituție», în *Episkepsis*, nr. 170/1970.

5. *Tradiție și tradiții*, publicat în trad. în rev. «Studii teologice», seria 11-a, nr. 7—8 1970, p. 586.

înainte de veci (1 Cor. 2, 7). Dar «Taina aceasta mare este, iară eu spun despre Hristos și despre Biserică» (Efes. 5, 32).

Tradiția cea *Una*, păstrată în Biserica cea *Una* se prelungește ca viață a Bisericii, într-o continuitate spre veșnicie. Ea se continuă ca Tradiție a Bisericii celei văzute — care se desfășoară în timp — spre atemporalitate, spre comuniunea în Dumnezeu, depășind cadrul istoriei. Finalitatea Tradiției este împlinirea Bisericii celei una, a plîomei desăvîrșite, atunci cînd va fi totul în toate. Și cu împlinirea și desăvîrșirea Trupului tainic al lui Hristos funcția Tradiției va înceta, aceasta revărsîndu-se în Biserica cea pe care Hristos a ridicat-o biruitoare în veci. Dar pînă atunci, pînă a deveni în întregime triumfătoare — Biserica luptătoare, cea din timp, legată încă de timp, cea călătoare încă, este deci, încă, o Biserică a Tradiției⁶, care asigură creștinului mîntuirea.

Această Tradiție a Bisericii luptătoare constituind istoria lăuntrică, structura vibrantă a organismului teandric — nu ignoră, nu poate ignora viața contemporană, legată de timp, de spațiu, de eveniment, căci Biserica este «contemporană» pînă în veșnicie.

Sfinții părinți — cei mai autentici «contemporani» ai epocii pe care au trăit-o fiecare — nu au considerat tradiția bisericească închisă în granițele unui organism eclezial constituit ca «societate» bisericească. Ei au fost cei mai asidui apărători ai înglobării permanente a faptului de viață, a istoriei epocii — ca acțiune sau ca gîndire — și l-au preluat ca fiind indispensabil legat de mîntuirea societății contemporane lor. Trăirea în istorie și angajarea în problemele vremii nu a fost o atitudine străină nici apostolilor Domnului, nici ucenicilor lor, nici urmașilor acestora. Dar nu pentru a confunda acceptarea faptului de viață, ci eventuala modificare a rînduieților societății sau cu intervenția în structurile sociale ale vremii; ci pentru a sublinia ceea ce este neapărat de reținut, din orice vreme, pentru mîntuire și ceea ce nu este corelat cu aceasta, rămînînd «vremelnic».

Iar ceea ce ei au consemnat, alături de cele reținute oral și transmise urmașilor în Duhul Bisericii, constituie pînă azi un îndreptar de comportare pentru creștinul aceleiași vechi credințe, în vederea cîștigării Împărăției lui Dumnezeu. A cîștigării ei, pentru că ea nu se confundă cu cele «date» deja și implicate în viața pămîntească; fiindcă ea nici nu este «din lumea aceasta».

Tradiția cea una, păstrată în Biserica cea una se prelungește ca viață a Bisericii, într-o continuitate spre veșnicie. Ea se continuă ca Tradiție a Bisericii celei văzute — care se desfășoară în timp — spre atemporalitate, spre comuniunea în Dumnezeu, depășind cadrul istoriei. Finalitatea Tradiției este împlinirea Bisericii celei una, a plîomei desăvîrșite, atunci cînd va fi totul în toate. Și cu împlinirea și desăvîrșirea Trupului tainic al lui Hristos funcția Tradiției va înceta, aceasta revărsîndu-se în Biserica cea pe care Hristos a ridicat-o biruitoare în veci. Dar pînă atunci, pînă a deveni în întregime triumfătoare — Biserica luptătoare, cea din timp, legată încă de timp, cea călătoare încă, este deci, încă, o Biserică a Tradiției⁷, care asigură creștinului mîntuirea.

6. Vladimir Lossky, în studiul despre «Tradiție și tradiții» (publicat în traducere de rev. «Studii teologice», seria II, nr. 7-8/1970).

Această Tradiție a Bisericii luptătoare constituind istoria lăuntrică, structura vibrantă a organismului teandric — nu ignoră, nu poate ignora viața contemporană, legată de timp, de spațiu, de eveniment, căci Biserica este «contemporană» pînă în veșnicie.

Sfinții părinți — cei mai autentici «contemporani» ai epocii pe care au trăit-o fiecare — nu au considerat tradiția bisericească închisă în granițele unui organism eclezial constituit ca «societate» bisericească. Ei au fost cei mai asidui apărători ai înglobării permanente a faptului de viață, a istoriei epocii — ca acțiune sau ca gândire — și l-au preluat ca fiind indispensabil legat de mîntuirea societății contemporane lor. Trăirea în istorie și angajarea în problemele vremii nu a fost o atitudine străină nici apostolilor Domnului, nici ucenicilor lor, nici urmașilor acestora. Dar nu pentru a confunda acceptarea faptului de viață, ci eventuala modificare a rînduieilor societății sau cu intervenția în structurile sociale ale vremii; ci pentru a sublinia ceea ce este neapărat de reținut, din orice vreme, pentru mîntuire și ceea ce nu este corelat cu aceasta, rămînînd «vremelnic».

Iar ceea ce ei au consemnat, alături de cele reținute oral și transmise urmașilor în Duhul Bisericii, constituie pînă azi un îndreptar de comportare pentru creștinul aceleiași vechi credințe, în vederea cîștigării Împărăției lui Dumnezeu. A *cîștigării* ei, pentru că ea nu se confundă cu cele «date» deja și implicate în viața pămîntească; fiindcă ea nici nu este «din lumea aceasta».

Una din problemele fundamentale pînă azi, și chiar și azi — în teologia ecumenică, se referă, spune profesorul Jean Zizioulas, la întrebarea: «Sfîntul Duh este el numai o putere dată Bisericii Sale de Hristos, pentru ca ea să-și poată îndeplini misiunea și slujirea în lume? Sau El este în aceeași măsură Domnul care implinește prezența în istoria Împărăției lui Dumnezeu în forma comunității zilelor din urmă?». Răspunsul pe care-l dă autorul acestor rînduri conține sinteza ambelor opinii. «Biserica trebuie să fie deplin angajată în lume, aceasta fiind datoria ei istorică. Dar ea trebuie să aibă de asemenea o viziune a Împărăției pe care o poate oferi lumii. Fără această viziune eshatologică, lumea rămîne fără nădejde și o istorie fără viziune eshatologică este condamnată la moarte. Biserica este prezentă aici pentru mîntuirea istoriei și nu numai pentru a urma cursul istoriei»⁷. Se găsesc în aceste rînduri ecourile tensiunilor care au avut loc mereu între o teologie secularizată a Bisericii, și cea pneumatologică, exprimată în viziunea eshatologică a unor teologi ortodocși ca Pr. Prof. Jean Meyendorff (la Louvain ședința Comisiei Credință și Constituție în 1971)⁸, sau ca Pr. Prof. D. Stăniloae în toată opera sa teologică.

În credința noastră, determinantă este finalitatea: alit ca tendință imprimată ființei noastre de Creator, cit și ca sfîrșit inevitabil al vieții noastre istorice, individuale sau globale. Fără un interes major, desăvîrșirea vieții noastre nu este asigurată, în măsura în care creștinul se știe chemat să colaboreze la ea și în care este răspunzător de realizarea ei.

Pe această linie, Teologia ortodoxă consideră de primă importanță pentru ecleziologia contemporană o largă abordare a semnificației «mîntuirii» ca idee centrală a dialogului între creștini, alături și împreună cu noțiunile de «sfîntenie» și de «unitate a Bisericii», pentru că, așa cum s-a mai remarcat, noțiunile vechi folosite de

7. *L'approche pneumatologique du mystère de l'Eglise*, conferință ținută la Geneva (17 mai 1977), în «Episkepsis», nr. 169/1977, p. 10—11.

8. În conferința *Unité de l'Eglise, unité de l'humanité*, în rev. «Istina», nr. 3/1971.

limbajul de azi s-au «tocit», și-au pierdut din semnificație prin întrebuințare în timpul năruirii lor vehiculări. Ce cuvânt a fost, oare, mai întrebuințat în creștinism decât acela de mîntuire? Numai în secolul nostru frecvența lui s-a diminuat, luîndu-i locul cel de *unitate a Bisericii* ⁹.

Poate că *implicarea sfințeniei*, ca funcție mintuitoare și element constitutiv al Bisericii celei Una ar salva și ar da un alt impuls dialogului nostru și elaborării unei noi teologii a Bisericii, sub semnul acesta al spiritualității creștine, care este *sfințenia*. Dar tocmai aceasta este carența actuală a instituționalizării raporturilor din ecumenismul contemporan. În abordarea problemelor bisericești lipsește referința la prezența harului, lipsește conștiința dependenței noastre de el în orice act privind progresul înțelegerii între noi ca Biserici, între noi creștinii, ca exponenți ai ei. Prezența ortodoxă a semnalat mereu secularizarea raporturilor comunitare, spre care totuși se tinde, și a schițat soluțiile posibile, prin teologia ei, sau prin reprezentanții ei în întîlnirile ecumenice.

Dar ar mai fi o posibilitate: ecleziologia ortodoxă, atît de bogată și exprimată într-o teologie chiar foarte proaspătă, ar putea găsi ea însăși drumul spre a se face înțeleasă de cei ce nu o cunosc, întrucît nu trăiesc evenimentul continuu al epiclezei, al prezenței Duhului, ca răspuns celor ce se roagă în numele lui Hristos. Poate că nu este suficient a rămîne la elaborarea din ce în ce mai bogată a gândirii noastre teologice, căci prin aprofundarea ei nu o facem mai accesibilă celor ce nu sînt permeabili la ea.

Beneficiem, noi ortodocșii, creștinii vechilor tradiții, de o bogăție la care cei de azi nu putem spune că am contribuit foarte mult, dacă nu ar fi prin aceea că am păstrat-o neștirbită și nealterată. Poate că nu e prea creștinește să ne bucurăm fără oprire de acest ospăț. Noi avem posibilitatea continuă de a adăuga acestei bogății, sporînd-o mereu prin trăirea permanentă a mării Taine a lui Hristos cea din veci ascunsă: Întruparea permanentă a Lui în Potirul de pe altarele noastre, prin lucrarea Duhului Său. Dar dacă noi posedăm aceste adevăruri pentru că le-au păstrat cei dinaintea noastră — ele fiindu-ne de aceea concreștinate, aproape conaturale cotidianului nostru — este cazul să convenim că aceasta este însăși dificultatea pe care trebuie să o depășim către ceilalți, noi, cei care înțelegem de ce alții nu pot crede ca noi.

Ecumenismul contemporan impune Ortodoxiei sarcini și rigori mari. Este șansa noastră că am fost, geografic și în timp, mai aproape de izvorul istoric și spiritual al acestor haruri. Și tot șansa noastră a fost ca greutățile vechii istorii a răsăritului să impună creștinilor răsăriteni mai multe praguri spre reușitele exterioare și, prin aceasta, obligația unei vieți interioare mai laborioase. Dacă în viața exterioară istoria Răsăritului a oferit creștinilor mai multe modificări și salturi, ei s-au simțit ancorați mai mult în cea religioasă, care asigura interiorului lor confortul necesar

9. Fără implicarea noțiunii de mîntuire și de sfințenie ideea de unitate este stîrbită în cuprinsul ei. Căci, chiar dacă unitatea nu înseamnă unire, totuși o unificare făcută din iubire și respect este un progres față de disensiunile sau chiar ostilitățile cunoscute în viața istorică a Bisericii. Căci «unificarea aceasta a tuturor în Hristos constituie însăși esența mîntuirii, pentru că unitatea aceasta înseamnă unitate în Dumnezeu cel preafecit și veșnic. De altfel, în afară de Dumnezeu nu e cu putință unitatea, deci nici mîntuirea. Cu trupul Său jertfit și înviat Hristos se extinde în oameni ca să-i unească și să-i facă asemenea Lui, umplîndu-i de aceeași iubire față de Dumnezeu-Tatăl și a lui Dumnezeu-Tatăl față de El, care este în El. Dar aceasta este Biserica. Și Biserica fiind umplută de această iubire, ea înscamnă și unitatea iubitoare între membrii ei». *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I/1978, p. 527, sub tipar.

unei respirații spre supraviețuire. Iar dacă azi noi trăim știind ce este Biserica cea Una — sfântă, sobornicească și apostolească — dar o știm și fiindcă trăim în ea, este de datoria noastră să evaluăm conceptele vehiculate de frații noștri, și să le așezăm pe ale noastre în formule pe cit de autentice, pe atât de accesibile lor. E sarcina noastră actuală și nu ne lipsesc nici mijloacele de lucru.

Ar fi poate, acesta, un nou moment de reconsiderare a unor formulări din trecutul apropiat, o nouă analizare a conținutului lor, spre a se valorifica la nivelul cerințelor actuale adevărul credinței pe care-l exprimă. Ar fi poate, această regândire, una din operațiile cuprinse în fenomenul de receptare, adică pregătirea aceluiași fond lexical care să corespundă adevărului gândit de acele comunități ecleziale interesate a fi «Biserica cea Una». Un mic exemplu, dar foarte grăitor este acela oferit de întîlnirile dintre Bisericile ortodoxe și prealcedoniene, în care s-au reluat noțiunile controversate (sau care au produs controverse) — ca: natură, esență, persoană, ipostas etc. — situație în care apropierea reciprocă au născut speranța unor posibile noi înțelegeri a conținutului de credință trăit în mod variat, de o parte și de cealaltă, de cele două mari comunități de Biserici.

Poate că în viața bisericească a creștinilor de azi se manifestă dinamismul eclezial al prezenței Duhului, care asistă bunele intenții de elaborare, de exprimare a adevărilor mintuitoare necesare creștinismului contemporan. Noile metode de lucru, factorii moderni care apropie spațial pe oameni, reducerea timpului consumat spre a se întîlni între ei reprezentanții unora din mesajele gândirii și trăirii creștine, atât de noi și tinzind spre o nouă formă de comunitate, toate acestea fac să apară noi posibilități de punere în valoare a unor «iote» trecute pînă acum cu vederea, dar așteaptă momentul punerii lor în valoare.

Nivelul înalt la care se abordează problemele azi, conferă acestor tentative de comprehensiune posibilitatea unui succes. Iar succesul sau insuccesul acesta depinde de o anumită atitudine — interioară și exteriorizată pe măsura valorii ei — manifestată de factorii responsabili: *respectul reciproc*. Ceea ce, în limbaj evanghelic stă exprimat prin ideea că trebuie să ai pentru semenii tăi comportarea pe care dorești să o aibă ei față de tine.

Orientarea creștinismului contemporan către o mai mare atenție și înțelegere a «celuilalt» deschide perspective noi și pentru «celălalt» din vechime, adică față de trăitorii creștini din alte veacuri al căror cuvînt s-a păstrat numai în filonul ortodox al doctrinei creștine, în fidelitatea față de Tradiție, în acea Biserică a tradiției. O revalorificare numai a conținutului doctrinar deținut în prezent de variatele comunități creștine nu este suficientă. Este necesar să se foreze în adînc, spre reactualizarea unora din zăcămintele bogate ale expresiei cuvîntărilor de Dumnezeu. Poate am învățat de acolo și metoda de a face veșnic actuală trăirea creștină, modelînd viețuirea în Hristos conform noilor cerințe ale vieții, producînd noii vieți certitudinea respectării cuvîntului lui Dumnezeu, asigurarea alimentării suflului de viață din bogăția de energii divine produse în Biserică de Duhul.

Oricît ar presupune unii că înrădăcinarea în trecut este o primejdie, ea nu se vedește ca atare decît dacă aceștia nu se articulează în procesul de continuă deschidere către Taină, prin Taine. Numai atunci este posibilă «sclerozarea» sau respingerea «noului» care nu a fost încă formulat. Sacramentalitatea Bisericii asigură trăirea în Adevăr — fie adevărul exprimat în cuvinte, fie cel al miracolului, care este baza mîntuirii noastre.

Orice deschidere către «nou» este binevenită. Dar ea nu implică acceptarea lui necondiționată, ci în măsura în care el își face loc în angrenajul mișcării Duhului. *Tradiția* — ca doctrină sau ca viețuire este receptacolul noilor aspecte ale spiritualității și în același timp, motorul acestor noutăți¹⁰. *Îndrăzniți* — spune Capul Bisericii. Eu am biruit lumea! Cercetați Scripturile, bateți și vi se va deschide, căutați și veți afla, căci adevărul vă va face liberi prin ceea ce cunoașteți (cf. Ioan, 8, 32). «Cercetați toate, țineți ceea ce este bun» (1 Tes. 5, 21).

Nicăieri nu este oprit creștinul în elanul său spre amploarea cunoașterii vieții, spre înțelegerea acestor amplitudini și a tuturor bucuriilor care-i vor reveni din aceasta. Dar nu orice fel de cunoaștere este o evoluție. Ceea ce ne asigură succesul este modul cum sîntem pregătiți a aborda noul. Elanul generos, respectul față de vechile cuceriri ale cugetului, implicarea comunitară a semenului asigură creștinului înaintarea pe drumul cunoașterii în Biserică, înaintarea în Tradiție, spre mîntuire. Căci Tradiția — spune sfîntul Ignatie al Antiohiei — este «adierea vie care face cu puțință auzirea cuvintelor, în același timp cu auzirea *tăcerii* din care izvorăște cuvîntul»¹¹, ea este «viața duhului în Biserică, viața care transmite fiecărui membru al Trupului lui Hristos capacitatea de a asculta, de a primi și de a cunoaște Adevărul în lumina Lui specifică...»¹².

Vladimir Lossky, unul din marii gînditori creștini ai veacului nostru, consideră că «dacă Sfînta Tradiție este capacitatea de a raționa, de a judeca în lumina Duhului Sfînt, atunci ea îndeamnă la efort neînterupt pe cei care doresc să cunoască Adevărul prin Tradiție; căci nu se poate rămîne în Tradiție datorită unui caracter static, de ordin istoric...»; «nu numai poziția conservatoare este mîntuitoare», dar aceasta nu înseamnă că ereticii sînt totdeauna «*novatori*»¹³.

Innoirea doctrinei în Biserică a fost adesea consecința îndepărtării noutăților eretice, adică parțiale și inadmisibile, de organismul eclezial. Creînd noi definiții dogmatice Biserica se apără de îndrumarea greșită și de învățătura greșită; ea apără tocmai mijlocul de cunoaștere a Adevărului în Tradiție¹⁴. Iar acest mijloc de cunoaștere este viața în Duhul Sfînt, care asigură sfințenia veșnică a Bisericii.

În încheiere dorim să sintetizăm ideile de bază care ne-au preocupat și anume:

— Tendința de a porni de la faptul real omenesc pentru a elabora o nouă învățătură de credință, în viața bisericească reprezintă un drum greșit, căci doctrina noastră este prelungirea învățaturii date de Învățătorul nostru — unicul — care este însuși Dumnezeu. Elementul de credință (și harul credinței) este dăruit de sus, prin Revelația care s-a păstrat în Tradiția creștină, scrisă sau nu.

— Ortodoxia trebuie să exprime o nouă înțelegere a ideii de dogmă și a rolului teologiei în Biserică. Trăirea conținutului dogmei pentru o exprimare adecvată a ei — este proprie teologiei ortodoxe. Dar este necesar să se explicitizeze mai mult ancorarea permanentă a teologiei în Tradiție, aceasta fiind păstrătoarea perpetuă a Revelației.

— Ar fi necesar să se reia în discuție prezența harului în viața comunitară creștină. O teologie a harului ar putea preciza granițele cunoașterii și apoi, ale exprimării rezultate din întîlnirea cu harul. Aceasta ar implica și limpezirea ideii de mîntuire ca dobîndire a harului, cum și stabilirea limitelor ideii de harismă. Noutatea

10. Cf. Vl. Lossky, *op. cit.*, p. 590.

11. În *Epistola către Magnezieni*, P.G., XX, 164—165 C, la Vl. Lossky, *op. cit.*, trad. cit., p. 590.

12. Vl. Lossky, *op. cit.*, *ibidem*.

13. *Idem*, *op. cit.*, p. 594.

14. *Idem*, *ibidem*.

mișcării harismatice actuale ar putea aduce Ortodoxiei mesajul acestei necesități de a reexprima propria sa viziune asupra energiilor divine și asupra rolului lor în căutarea unității Bisericii.

— O teologhisire asupra Bisericii, în scopul de a o defini, poate fi eficientă în măsura în care se ține seama de condiția normală a cunoașterii: apropierea subiectului cunoașterii, de obiectul interesului său. Și întrucât esența Bisericii este sfințenia, subiectul interesat are nevoie să se sfințească însuși, pentru a putea pătrunde lăuntru al celui «obiect». Dar pentru a se sfinți, are nevoie de Sfințenia Bisericii, căci numai în ea se păstrează darurile sfințitoare. De aceea, în Ortodoxie, teologul este al Bisericii și vorbește din lăuntru al ei. Orice departare de lăuntru al ei de laină restrânge aptitudinea cunoașterii.

Luminind din nou conținutul unora din noțiunile-cheie ale doctrinei creștine, ca cele de «mintuire», «impărăția lui Dumnezeu», «libertate», regândind ideile unora din formulările teologice, ca cea de «sfințenie» a Bisericii, alături de cea de «sobornicitate» și de «comunitate» bisericească, — toate acestea în limbajul bogat al zilelor noastre —, vom face mai accesibilă și înțelegerea de unitate a Bisericii în cuprinsul bogat pe care îl cunoaște Tradiția vechii și neschimbatei Biserici.

Acesta este însuși sensul Tradiției, de a transmite prin sine veșnica proștejime a Adevărului.

Drd. ANCA MANOLACHE

EVENIMENTELE EVANGHELICE (MINI-EVANGHELIA) ÎN EPISTOLELE SFÎNTULUI APOSTOL PETRU

Cuvîntul Evanghelie și înțelesul lui ¹

Sensul primar al noțiunii Evanghelie (gr. εὐαγγέλιον) este «veste-bună». Etimologic provine din două rădăcini, εὖ — bine și ἀγγέλλω — a anunța.

Scriitorii greci i-au dat semnificații diferite — însă apropiate de acest sens; în mod general, anunțarea unei vești bune, răsplata pentru purtătorul unei vești bune (Homer și Plutarh), sacrificiul oferit zeilor ca mulțumire pentru o veste bună, favorabilă (Xenofon, Diodor din Sicilia ș.a.). Principalele evenimente legate de împărății romani, considerați zei și mîntuitori, erau celebrate ca o evanghelie.

V. Testament dispune de un cuvînt pentru veste bună și anunțarea ei, fie în viața privată, fie în cea obștească, națională; moartea unui dușman (II Sam. 18, 19 sq., 26), victoria (Ps. 68, 12), mîntuirea lui Iuda etc. Dar, se pare, că acest cuvînt capătă valoare religioasă abia în Is. 40—66. *Mebascree*-part. fem de la basar (בשר),

1. Vezi: V. Gheorghiu, *Introducere în Sfintele cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929, p. 81—83; L. Gl. Fillion, *Introduction générale aux Évangiles*, Paris, 1929, pp. 1—3; Ch. Verdunoy, *Les Évangiles. Vie de Jésus-Christ*, Tome IV du Manuel d'Écriture Sainte, Dijon, 1930, pp. 12—15; M. Goguel, *Les Évangiles synoptiques*, în «Introduction du Nouveau Testament», tom I, Paris, 1929, p. 20—43; Dr. M. Dods, *Introduction to the New Testament*, London, 1902, pp. 1—2; Donatien Mollat, *Évangile*, în «Vocabulaire de Théologie Biblique», Paris, 1966, pp. 332—336; Studiul Noului Testament, Ed. a II-a, București, 1977, p. 48.

înseamnă, anunțarea unei vești bune, a fi solul unei vești bune (LXX trad. cu ὁ εὐαγγελιστομενος). Acest vestitor anunță sfârșitul exilului, venirea împărăției lui Dumnezeu (Isaia 5, 71); mesajul său este: mîngîierea, iertarea păcatelor, întoarcerea lui Dumnezeu în Sion (40, 1 sq.). Anunță cu glas tare de pe munte (40, 9) se adresează tuturor națiunilor (56, 10; Cf. Ps. 96, 2)².

Septuaginta nu folosește neutrul εὐαγγέλιον, ci doar femininul εὐαγγέλια (ebr. *בשרה*, sau *בשרה*) avînd sensul de veste plăcută, favorabilă. La plural are sens de «preț pentru aducătorul unei vești bune» (cf. II Sam. 4, 10).

Promisiunile făcute despre Evanghelie în V. Testament sau Proto-Evanghelie, s-au realizat în N. Testament — i.e. Evanghelia (Gal. 3, 8; Efes. 3, 6 etc.). Un cuvînt simplu, banal înainte de creștinism, Evanghelia v-a reprezenta un lucru atît de extraordinar în istoria gîndirii religioase și a progresului social-moral.

În N. Testament cuvîntul este folosit în cele două forme principale gramaticale, care modifică una față de alta, în mod neesențial sensul. Ca substantiv — Evanghelia «înseamnă constant vestea cea bună despre mîntuirea neamului omenesc plinită de Domnul nostru Iisus Hristos» (cf. Fapte 13, 32; Efes. 3, 6 etc.). Designînd «vestea cea bună prin excelență, adică doctrina întrupării Mîntuitorului pentru mîntuirea lumii — cuv. εὐαγγέλιον — are și înțelesul: istoria vieții și activității Domnului nostru Iisus Hristos». Persoana lui Iisus Hristos devine «centrul» acestei vești bune. Îngerii au anunțat nașterea Lui ca o evanghelie (Luca II, 10 sq.). Cu El este prezentă împărăția lui Dumnezeu (Matei 1, 28). Evanghelia este însuși Iisus Hristos (Cf. Matei 1, 1); și activitatea Lui mîntuitoare, nașterea și învierea (I Cor. 15, 1—5).

«În această ultimă însemnare ea este dată ca titlu primelor patru scrieri ale N. Testament care descriu viața și activitatea mesianică a Domnului Iisus». Deci, ca substantiv cuv. Evanghelie se referă mai mult la *conținutul* «veștii bune».

Ca verb — a evangheliza — înseamnă a face cunoscută Evanghelia, vestea cea bună a mîntuirii neamului omenesc realizată prin și în Iisus Hristos. Împlinind profețiile din Isaia 61, 9, Iisus în răspunsurile de la Botez (Matei 11, 4 sq.) și sinagoga din Nazaret (Luca 4, 16—21), descoperă că El însuși a venit pentru a «evangheliza pe sărmani». Apoi Iisus și-a trimis apostolii să «meargă în toată lumea și să proclame Evanghelia la toată creația» (Marcu 16, 15), tuturor popoarelor (Marcu 13, 10). Lor li s-a dat Evanghelia (I Tes. 2, 4); Sf. Apostol Pavel simte datoria de a anunța vestea bună (I Cor. 9, 16), aducînd în acest mod un cult duhovnicesc lui Dumnezeu (Rom. 1, 9), exersînd o funcție sacră (15, 16). Deci ca verb, cuvîntul se referă mai ales la forma în care Evanghelia este făcută cunoscută oamenilor. Dacă în continuu ea este una, unică, în formă este multiplă.

Și în Epistolele Sf. Apostol Petru cuvîntul Evanghelie apare de mai multe ori, atît ca substantiv, cît și ca verb.

Ca substantiv. Din I Petru 4, 17 rezultă: a) Din Casa Domnului (Biserica) fac parte cei ce ascultă și au primit Evanghelia. De la ei va începe judecata lui Dumnezeu; b) Evanghelia este urmarea lui Hristos — adică părăsirea la suferințele lui Hristos, în Hristos, și la arătarea slavei Lui. În conformitate cu această umare și părăsire se va face judecata; c) Cei ce nu ascultă Evanghelia nu fac parte din Casa Domnului. Dacă Duhul slavei și al lui Dumnezeu se odihnește (2, 4) peste cei din casa Domnului și se proslăvește — de aceștia nu se hulește — și sînt judecați care va fi judecata celor ce nu ascultă de Evanghelie?

Ca verb. Din I Petru 1, 12, rezultă: a) Evanghelizarea a început cu proorocii. «Harul ce avea să vină», adică mesajul propovăduit de prooroci și de Apostoli este același: Evanghelia. Însă descoperirile nu erau pentru prooroci, ci pentru creștini; b) Pentru evanghelizare a fost trimis Duhul Sfânt, care a inspirat și pe prooroci; c) Evanghelia este un lucru atât de minunat încît și îngerii din cer doresc să privească spre ea.

Din I Petru 1, 25, rezultă: a) Evanghelia fiind din veci, s-a făcut cunoscută oamenilor prin Iisus Hristos, avînd în centru moartea și învierea Lui. Modul în care s-a făcut cunoscută oamenilor în lume a fost jertfa — prin «scump singele lui Hristos»; b) S-a binevestit mai întii prin prooroci. Evanghelia — Cuvîntul lui Dumnezeu, a fost din veci, fiind cel viu, și va rămîne în veci. Se face parcă aluzie la cuvintele Domnului: «Cerule și pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece» (Matei 24, 35); c) Prin evanghelizare creștinii sînt născuți a doua oară, «de sus».

Din I Petru 4, 6, rezultă: a) S-a făcut o evanghelizare și morților, ceea ce «înseamnă că într-un fel sau altul toți morții au luat cunoștință de venirea Mîntuitorului, chiar dacă n-au beneficiat de ea»³; b) Scopul pentru care li s-au binevestit este: «Ca să fie judecați ca oameni după trup li s-au binevestit și morților ca să știe pentru ce au fost judecați și osîndiți în trup, prin moarte, cei ce au trăit «după trup», adică «după poftele trupului» sau ale oamenilor (2, 1; 4, 2; Gal. 5, 17, 19—21); căci «morții de care se vorbește aici sînt oamenii morți cu trupul înainte de venirea lui Hristos...»⁴; c) Acest verset trebuie pus în legătură cu I Petru 3, 9, unde se vorbește despre coborîrea Mîntuitorului la iad. Referindu-se la cap. 4, 6, Sf. Maxim mărturisește: «În acest scop (ca să trăiască după Dumnezeu, după duhul) au primit chiar în iad fiind, predica cunoștinței de Dumnezeu, dat fiind că Mîntuitorul s-a pogorît la iad ca să mintuiască și pe morții care au crezut. Așadar ca să înțelegem locul, îl vom da în forma următoare: «și morților s-a binevestit, care au fost odată judecați cu trupul după om, ca să trăiască cu duhul după Dumnezeu»⁵.

Putem afirma că în epistolele Sf. Apostol Pavel «noțiunea care domină este Evanghelia, vestea cea bună a mîntuirii prin Iisus Hristos; harul este fundamentul acestei mîntuirii; Hristos autorul ei; viața sfîntă a credincioșilor» .. — realizarea ei.

Importanța problemei

Din cele spuse mai sus se observă în primul rînd complexitatea înțelesului pe care-l comportă Evanghelia, reprezentînd un conținut atât de extraordinar în iconomia mîntuirii oamenilor — ce are centru de gravitație persoana istorică și activitatea lui Iisus Hristos.

Vom folosi în această lucrare sensul restrîns al cuvîntului — conform căruia a fost adoptat ca titlul celor patru cărți al N. Testament, «care ne descriu viața și activitatea mesianică a Domnului nostru Iisus Hristos». În acest înțeles putem vorbi de o «mini-evanghelie» cuprinsă în Epistolele Sf. Apostol Petru.

3. Pr. I. Mircea, *Epistola întâia a Sfîntului Apostol Petru*. Introducere și comentariu, teză de doctorat, București, 1973, p. 122 — care împreună cu: Idem, *Epistola a doua a Sfîntului Apostol Petru*. Introducere și comentariu, București, 1976, le-am folosit în mod curent în prezenta lucrare, care se vrea doar o modestă anexă la aceste comentarii.

4. Ch. Bigg, *The first Epistle of St. Peter*, Edinburg, 1910, p. 170, Cf. I. Mircea, *Epistola întâia...*, p. 122.

5. *Răspunsuri către Talasie*, în «Filocalia», vol. III, trad. Pr. D. Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 36.

Problema pusă are importanță fiind în legătură cu autenticitatea Epistolelor petrine. S-a obiectat că: «Epistolele oferă mai puține referințe la evenimentele și la viața, lui Hristos, decît ar fi fost de așteptat din partea unui discipol personal și martor ocular, ca Petru⁶.

Noi vrem să arătăm că Epistolele Sf. Apostol Petru: cuprind a) într-o miniprezentare întreaga viață și activitate a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos; b) multele menționări și referiri la viața și activitatea Mîntuitorului îl dovedesc un adevărat ucenic personal și Apostol al lui Iisus Hristos și martor ocular al acestor evenimente; c) și deci, Sf. Apostol Petru este, și din acest punct de vedere, autorul epistolelor.

Modul în care Sf. Apostol Petru menționează în Epistolele sale evenimentele evanghelice

Mai întîi trebuie să precizăm că Sf. Apostol Petru nu face prin Epistolele sale o evanghelizare — nici nu scrie o Evanghelie. Destinatarii primi — credincioșii «aleși» din diaspora, adică din Pont, Galatia, Capadochia, Asia și Bitinia (I Petru 1, 2), — fuseseră evanghelizați, deși nu se știe cu exactitate de cine, cînd și cum. Poate Sf. Apostol Pavel cu ucenicii săi: Silvan, Marcu, Epafras, Timotei. Poate chiar Sf. Apostol Petru este fondatorul Bisericilor cărora le scrie. Din Epistole reiese că au fost mai mulți «autori» ai evanghelizării lor (3, 1—2). Nu e exclus ca unii din cei prezenți la Cincizecime să fi făcut primele încreștinări în aceste regiuni și să fi întemeiat comunități (Fapte 2, 9—10).

Motivul scrierii epistolelor a fost cu totul altul decît acela al evanghelizării. Alînd Sf. Apostol Petru de «starea de spirit îngrijorătoare» din Bisericile respective și «neputînd merge el însuși» să le viziteze s-a hotărît să le scrie pentru a le da cuvenitele îndemnuri: să reziste cu credință în fața persecuțiilor și a vrăjmașilor din afară; sfătuieste ocolirea erezilor și fuga de eretici; explică întîrzierea Parusiei, înlăturînd neliniștea lor; dă îndemnuri pentru comportarea păstorilor și credincioșilor din diferite categorii sociale.

Sf. Apostol Petru subordonează orice menționare sau referire la evenimente și învățături ale Mîntuitorului acestor motive; în mod curent leagă de ele, aspectul lor dogmatic (conținutul dogmatic) mai întîi — care fundamentează aspectul lor moral (conținutul practic religios-moral), «natura» epistolelor petrine fiind didactică.

Deci: a) Scopul epistolelor, conținutul moral, subordonează orice menționare sau referire la evenimentele și învățături ale Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (folosite în scop apodictic). Evenimentele evanghelice fundamentează, în epistole, dogmatic (autoritativ) normele creștine morale. b) Destinatarii primi ai epistolelor petrine au fost evanghelizați — fapt ce-l ia în considerare Sf. Apostol cînd le scrie. c) Sf. Apostol Petru folosește, deci, acel «spațiu al lecturii» la scrierea epistolelor, adică evanghelizarea făcută în rîndurile lor și apelează la evenimentele evanghelice, pe care le relatează în mai multe «straturi» sau «nivele», între care deosebim:

Primul nivel — acela al relatării unor evenimente evanghelice, pe care Sf. Apostol Petru le face ca *martor ocular*.

Alt nivel — al relatărilor prin care Sf. Apostol Petru se descoperă *adevărat ucenic personal al Mîntuitorului*.

6. Pr. I. Mircea, *Epistola întâia...*, p. 18.

Alt nivel — unele evenimente evanghelice sînt prezentate într-un *mod impersonal*.

Nivelul permanent — acela al *evenimentelor presupuse cunoscute* la care face referiri directe sau indirecte. Acest nivel include sau coexistă cu celelalte precedente.

Sf. Apostol Petru — martor ocular

Majoritatea evenimentelor evanghelice ce apar în epistolele petrine sînt descrise de Sf. Apostol Petru ca martor ocular.

Între rîndurile epistolelor sale transparente tremurător glasul interior al celui ce își amintește neobișnuitele patimi ale Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. «Obiecțiunea că epistolei noastre (I Petru — scrie V. Gheorghiu) i-ar lipsi nota caracteristică a unor raporturi mai intime între apostolul Petru și Domnul Iisus Hristos, este de-a dreptul ridicolă față de ceea ce citim la 5, 1, unde autorul ne spune însuși, că «a fost martorul patimilor Domnului»⁷.

Desigur însemnările Apostolului sînt laconice, dar poartă încărcătura multor amănunte subînțelese și aluzii. Spunînd că Mîntuitorul a «fost ocărit» (I Petru 2, 23) — se referă la batjocurile și insultele relatate de Matei 26, 65—68. I se spunea că e lacom, înșelător, samaritean, răzvrătit, defăimător, hulitor, păcătos (Ioan 9, 24), demonic (7, 20; 8, 48), vrăjitor, stricător de legi și că alungă demonii cu belzebut (Marcu 3, 12). A fost dat la chinuri — spune Apostolul Petru — și amănunte nu mai sînt necesare, pentru că cititorilor epistolelor le erau cunoscute — așa cum sînt prezentate în diferite locuri paralele evanghelice: Matei 20, 59; 27, 28—35 și Ioan 5, 16; 18; 8, 40; 19, 11, 15 etc. A fost răstignit — înălțat pe lemn. În I Petru 2, 24, făcînd o combinație din texte mesianice Isaia 53, 4; 12, 5 și Deut. 21, 23, unde se spune că «cel spînzurat pe lemn este blestemat» și Lev. 16, 9—19, unde este vorba de «țapul ispășitor», Sf. Apostol Petru arată că evenimentul Jertfei Mîntuitorului face parte din planul veșnic al lui Dumnezeu, propovăduit oamenilor de proroci și împlinit în N. Testament. Lemnul (ξύλος) este Crucea pe care Mîntuitorul înțeimează potențial Biserica.

Hristos a pătimit cu trupul (I Petru 4, 1) — adică a pătimit ca Om, pentru păcatele noastre. Vorbînd despre «rană» (μῶλον) Sf. Apostol Petru amintește momentul străpunerii coastei Domnului pe Cruce, din care a curs sînge și apă, anticipînd Sf. Taine ale Bisericii: Botezul și Euharistia.

Modul în care Sf. Apostol Petru înțelege (interpretează și prezintă) patimile și moartea Mîntuitorului în epistole diferite, fiind superior, față de cel ce dă dovadă în cursul evenimentelor. După ce Apostolul dă răspunsul lui «singur colectiv», Domnul anunță, prima dată «cu cuvinte clare patimile, moartea și învierea Sa». Însă Sf. Apostol Petru văzînd în Iisus doar un Mesia pămîntesc, gîndindu-se doar la «biruința și viața în veci glorioasă — încearcă să-l convingă să ocolească patimile și moartea, al căror rost nu-l înțelegea. Fără să-și dea seama, Sf. Apostol Petru se opune precum Satan, ca Mîntuitorul «să-și ducă la îndeplinire marea operă de mîntuire, pentru care a venit în lume». Domnul îl refuză și pe Petru cu aceeași hotărîre, cu care l-a refuzat mai înainte pe Diavol⁸, numindu-l chiar satan (potrivnic, dușman).

7. Pr. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 671.

8. Idem, *Evanghelia după Matei cu comentariu*, Cernăuți, 1925, p. 516.

Petrecînd alături de Mîntuitorul pînă la Învierea și Înălțarea Sa, fiind indeaproape instruit de Domnul nostru Iisus Hristos, Sf. Apostol Petru va putea să înțeleagă și necesitatea Jertfei.

Într-o cuvîntare consemnată de Faptele Apostolilor, Sf. Petru remarcă faptul că Patimile Mîntuitorului au fost hotărîte din veci, cînd zice: «Pe Acesta, fiind dat, după sfatul cel rînduit și după știința cea dinainte a lui Dumnezeu, voi l-ați luat și, pironindu-L, prin mîinile celor fără de lege, L-ați omorît» (I Petru 2, 23). În altă cuvîntare subliniază că moartea Mîntuitorului a fost vestită prin gura proorocilor (cf. și I Petru 3, 18). Iar Apostolii sînt martori «pentru toate cele făcute de El în țara Iudeilor și în Ierusalim; pe Acesta L-au omorît, spînzurîndu-l pe lemn (Fapte 10, 39), și sîntem martori ai acestor cuvinte noi și Duhul Sfînt, pe care Dumnezeu L-a dat celor ce îl ascultă» (Fapte 5, 32). El a poruncit Apostolilor să propovăduiască poporului și să mărturisească că El este cel rînduit de Dumnezeu să fie Judecător al celor vii și al celor morți» (Fapte 10, 42).

În Epistole Sf. Apostol Petru dovedește o înțelegere profundă a suferințelor Lui, prezentîndu-le ca unicul mod de ispășire. Hristos a pătimit pentru noi creștinii (I Petru 2, 21) — «răscumpărați... cu scump sîngele lui Hristos» (I Petru 1, 18—19). A murit pentru păcatele noastre (τάς ἀμαρτίας; I Petru 2, 24), El care a fost fără de păcat (1, 19; 2, 22; 3, 18), El cel drept pentru cei nedrepti, ca să «ne aducă la Dumnezeu (3, 18), la ascultarea de Dumnezeu (1, 3, 19, 21; 2, 22—24; 3, 22). A murit «o dată». Această jertfă s-a adus o singură dată pentru toate timpurile și pentru toți oamenii, vii și morți.

Sf. Apostol Petru subliniază în epistolele sale rolul Crucii în mîntuirea noastră — locul și modul unde și cum s-a realizat împăcarea noastră cu Dumnezeu (3, 18). Prin «sîngele crucii» a fost făcută fără de putere moartea și fără de efect puterea diavolului (2, 24; 3, 19; 5, 4).

Constatăm deci că Apostolul Petru nu se oprește în Epistolele sale asupra descrierii exacte a suferințelor și morții Mîntuitorului, ci mai mult asupra sensului lor dogmatic. Și aducînd în atenția cititorilor săi ca martor ocular momentele jertfei unice Sf. Apostol Petru vrea să întemeieze pe autoritatea acestora îndemnul său de practică moral-religioasă. Epistolele stau sub genericul — este Iisus Hristos, «lăsîndu-vă pildă, ca să pășiți pe urmele Lui» (2, 21). Așa cum Hristos a suferit pe Cruce și noi trebuie să suferim moartea față de păcat, Să iubim la fel cum iubea El. Iubirea Lui era cu atît mai mare cu cît suferea cel ce n-a cunoscut păcat (2, 2) — prin care a adus răscumpărarea celor nedrepti și păcătoși. Trebuie să ne facem părtași la suferințele lui Hristos (4, 13). Încă de acum, din viața aceasta creștinul se poate bucura la gîndul că este părtaș la suferințele Domnului; doar că «pe pămînt bucuria e simplă iar în cer ea va fi o bucurie nespuse de mare și de negrăită (I Petru 1, 8) pentru că e alături de Domnul în slavă»⁹.

«Deosebit de virtuțile teologice, Apostolul Petru consideră suferința și răbdarea în suferință pentru Hristos, ca o virtute și ca unul din mijloacele de atingere și desăvîrșire a mîntuirii. El privește suferința sub toate aspectele ei: fizic și moral; suferința meritată, pentru greșeli sau infracțiuni; și nemeritată sau pe nedrept pentru Hristos și pentru credință (I Petru 1, 6—7; 12, 14—20; 3, 9, 14, 16—17; 4, 12—14; 5, 9). Teologia suferinței este teologia crucii pe care Apostolul o formulează cu o nuanță deosebită: suferința ajută la «sfințirea lui Hristos în inimă» (3, 16) și duce la prea-

mărire împreună cu El (4, 13)¹⁰. Sf. Apostol Pavel relevă: «necesitatea, importanța, avantajele participării la suferințele lui Hristos. Durerea nu trebuie să mire pe creștini: este creuzețul lui Dumnezeu care purifică sufletele (I Petru 4, 12), este mijlocul de a participa la mîntuire, încă un motiv de bucurie sfîntă (4, 13)¹¹.

Tema suferinței apare în Epistole (I Petru) fiind conform scopului lor: «Apostolul voiește să-i mîngie pe cititori în suferințele lor, voiește să le ridice moralul și să-i îndemne la răbdare, atrăgîndu-le atenția asupra marilor binecuvîntări ale creștinismului, care este o «adevărată grație a lui Dumnezeu (I Petru 5, 13), și asupra răsplății mari pe care o vor obține, la timpul său, de la Domnul»¹².

Alt eveniment pe care Sf. Apostol Petru îl relatează (în II Petru) ca martor ocular este *Schimbarea la Față*. Apostolul ține, îndată după menținerea acestui eveniment, să sublinieze că a fost martor ocular și auricular, cînd zice: «Și acest glas noi l-am auzit venind din cer, cînd eram cu El în muntele cel sfînt» (1, 18).

Sf. Apostol Petru nu precizează despre ce munte este vorba și nu dă nici alte amănunte spațiale și temporare, nici nu numește pe ceilalți Apostoli care au fost prezenți cu el cînd «au auzit glasul» — pentru că se referă la un eveniment binecunoscut destinatarilor primi ai Epistolelor.

Evenimentele au fost sesizate de ei ca niște văzători (ἐνόηται), contemplînd lumina taborică a slavei Lui, fiindcă El a primit de la Dumnezeu-Tatăl cinste și slavă, și ca niște auzitori — ei au auzit glasul Tatălui mărturisind pe Hristos ca Fiu.

«Cum însuși a fost prezent pe acel munte, unde l-a văzut pe Domnul în toată mărirea Sa cea dumnezeiască și a auzit și vocea Părintelui Său celui ceresc, Care L-a numit «Fiul Său cel iubit», el ține să le atragă (destinatarilor) deosebita lor atenție asupra mării Parusiei Domnului (II Petru 16—21)¹³. Transfigurarea Mîntuitorului pe muntele cel sfînt apare ca o anticipare a transfigurării și înnoirii prin foc a lumii la a doua venire cu slavă a Domnului.

Această menționare a Evenimentului Schimbării la Față era necesară și conformă scopului Epistolei a II-a a Sf. Apostol Petru: de a îndemna pe destinatari să se ferească de niște învățători mincinoși, apăruiți în rîndurile lor, care își bat joc de Parusia Domnului, chiar negînd-o, «ca nu cumva să se contamineze și ei de învățătura lor greșită» (10, 11)¹⁴.

Sfîntul Apostol Petru — ucenic al Mîntuitorului

Sf. Apostol Petru face multe aluzii la evenimente și învățături ale Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, prezentîndu-le într-un mod ce-l descoperă adevărat ucenic și apostol.

Făcînd aluzie la momentul primei «crize» cînd a fost numit «sminteală» (Matei 26, 23) — folosește cuvîntul în epistolă (I Petru 2, 8) alături de «piatră», cum fusese numit altă dată de Mîntuitorul pentru tăria credinței lui.

«Piatră de poticneală și sminteală» a fost Iisus Hristos mai întîi pentru iudei (Luca 2, 34), care nu puteau să înțeleagă un Mesia răstignit. Apostolii însuși s-au

10. *Idem*, p. 163.

11. Ch. Verdunoy, *Actes des Apotres. Epitres, Apocalypse*, în «Introduction... cit.», tom. V, Dijon, 1931, p. 330.

12. Dr. V. Gheorghiu, *Introducere...*, p. 675.

13. *Idem*, p. 678.

14. *Studiul Noului Testament*, loc. cit., p. 234.

«smintit» (Matei 11, 6; 26, 31, 56). Sf. Apostol Petru, numit «piatră», Domnul îi zice că «îi este sminteală» (Matei 16, 18, 23; 26, 69—74), pentru că și el i s-a înșinuat ca binevoitor și a încercat ca să-L aducă la cădere, îndemnându-L să renunțe la adevărata Sa misiune mesianică... fiind inspirat «de considerațiuni mai omenești», «voind să-L lege și pe Domnul cât mai mult de această viață pămîntească»¹⁵. Sminteala și scandalizarea iudeilor proveneau din concepția falsă despre imanentismul împărăției lui Dumnezeu.

Sf. Apostol Petru arată că Hristos este piatră de «sminteală și scandalizare» nu numai pentru iudei, ci pentru toți cei care nu ascultă de cuvîntul lui Dumnezeu (de Evanghelie) grăit mai înainte prin prooroci și apoi prin Hristos Iisus, Cuvîntul Întrupat. «Piatra» este a poticnelii pentru că a lepădat-o ziditorii — adică cărturarii, fariseii, saducheii și arhierii, care au împiedicat pe iudei să creadă în Iisus-Mesia și i-au îndemnat să-i ceară răstignirea (Matei 27, 20—23). Dar această piatră s-a făcut «cap de unchi» — care unește pe credincioșii dintre iudei cu cei dintre păgîni — pe toți credincioșii, de pretutindeni și din toate timpurile. Celor care cred, și nu se poticnesc li s-a dat cinste (I Petru 2 7) ca să se zidească (οἰκοδομεῖσθε) ca niște «pietre vii» (2, 5), mărturisitori ai credinței, în casă duhovnicească. «Hristos — piatra vie» transmite creștinilor energia spirituală, Duhul Lui — prin Botez, Mirungere și Sf. Euharistie — și devin și ei «pietre vii», spirituale, care, atrași de El ca de un magnet, sînt «zidiți» și incluși în «casă duhovnicească» marele edificiu spiritual — Biserica»¹⁶.

Cei aflați în «Casa duhovnicească» — Biserica, unde primesc harul prin Botez și Mirungere formează o «preoție sfințită, duhovnicească». Sf. Apostol Petru se referă aici la o «preoție generală» — «ca membrii ai trupului mistic al lui Hristos sînt și ei (laicii — credincioșii) stare preoțească». «Această preoție reală a membrilor o subliniază Sf. Petru în epistola I — cînd îi numește pe credincioșii laici «preoție sfințită» chemată ca să aducă «jertfă duhovnicească prin Iisus Hristos (I Petru 2, 9). Cele mărturisite de Petru le întărește și Sf. evanghelist Ioan în Apocalipsă scriind bisericilor celor șapte din Asia că Mîntuitorul «ne-a făcut împărați și preoți lui Dumnezeu» (Apoc. 1, 6; 5, 10). Credincioșii laici sînt chemați la o slujbă și misiune mai înaltă decît toți preoții și profeții V. Testament (Luca 7, 28) și aceasta nu o pot îndeplini decît printr-o preoție mai înaltă decît aceea pe care-au avut-o ei»¹⁷, «Ea se exercită pe linia celor trei slujiri și în trei chipuri: prin cult și participarea la Jertfa Euharistică (2, 4) Fapto 2, 42), prin faptele dragostei frățești (I Petru 1, 22; 3, 8; 4, 8—9) și rugăciune etc. și prin slujirea fiecăruia, cu «harul cel de multe feluri» (I Petru 4, 10—11)¹⁸.

Sf. Apostol Petru se socotește «părtaș al mării ce se va descoperi» (I Petru 5, 1, 4). El, care fusese martor ocular al evenimentelor evanghelice, ucenic al Mîntuitorului înțelege ce este și ce înseamnă pentru creștini a fi născuți de sus (I Petru 1, 3). Termenul folosit ἀναγεννησας se întîlnește de două ori în N. Testament și numai în epistola întâia a Sf. Apostol Petru (haplax legomena) — este sinonim lui γεννᾶν ἄνωθεν din Iona 3, 3. Înțelesul lui este: a) a naște de sus, adică de la Dumnezeu; b) a naște de sus, adică prin credință și Taina Sf. Botez. Deci, a) Autorul acestei nașteri de sus este Dumnezeu-Tatăl, împlîntorul Fiul, iar desăvîrșitorul — Duhul Sfințit; nașterea de

15. Dr. V. Gheorghiu, *Evanghelia după Matei...*, p. 216—217.

16. Pr. I. Mircea, *Epistola întâia...*, p. 72.

17. L. Stan, *Mireni în Biserică. Studiul canonic-istoric*, Sibiu, 1939, p. 47—48.

18. Pr. I. Mircea, *Preoția împărătească sau duhovnicească*, în «Studii Teologice», 1971, 7—8, p. 488.

sus ca și tot ce constituie «minuirea obiectivă» este opera Sf. Treimi. b) motivul nașterii de sus: iubirea și marea milă a lui Dumnezeu, care vrea ca toți să se minuiască. c) Modul — prin învierea lui Iisus Hristos, înviere însușită de credincioși prin Sf. Taine, Sf. Botez, Sf. Euharistic etc. d) Scopul — spre nădejdea vie...

Vorbind despre «nașterea de sus» Sf. Apostol Petru face certă aluzie la convorbirea Mântuitorului cu Nicodim — eveniment evanghelic relatat de Sf. Ioan (3, 1—12). Mântuitorul îi spune lui Nicodim: «Adevărat, adevărat zic ție: De nu se va naște cineva de sus nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu (Ioan 3, 3). Dacă Nicodim, «învățătorul lui Israel» (3, 10) nu putea să înțeleagă, creștinii pot. Dumnezeu ne-a născut pe noi (creștinii) de sus, prin învierea lui Iisus Hristos din morți spre nădejdea vie, spre moștenirea nestricăcioasă și neîntinată și neveșejită» (I Petru 1, 3—4) — scrie Sf. Apostol Petru fără teama de a nu fi înțeles de destinatarii epistolelor sale.

Modul în care Sf. Apostol Petru folosește V. Testament în contextul diferitelor evenimente și învățături evanghelice relatate, la fel îl dovedește adevărat ucenic și apostol al Mântuitorului.

Continuitatea dintre V. Testament și N. Testament este precizată limpede de Sf. Apostol Petru când vorbește despre «harul ce avea să vină», profețit în V. Testament. Proorocii avînd harul de la Duhul lui Hristos, care lucrase în ei, au vestit despre «în ce timp și în ce împrejurări vor avea loc cele descoperite lor», avînd cunoștință «mai înainte despre patimile lui Hristos și despre mărirea de după ele» (I Petru 1, 10—11). Dar înțelesul acestor descoperiri le rămînea ascuns, fiind nu pentru ei înșiși, «ci pentru noi creștinii» (1, 12).

Sf. Apostol Petru face amintire despre «cuvîntul profetic» în Ep. a II-a (1, 19), grăit sau scris, cuprins în Sf. Tradiție și în Sf. Scriptură, cuvînt care este «lumină», «făclie ce luminează» mintea și inima celor din întunericul păcatului și al neștiinței (Cf. 1, 14), pînă cînd avea să răsară în inimi «luceafărul» sau lumina lui Hristos (1, 9)¹⁹. Sf. Apostol Petru avertizează că nu se poate interpreta oricum «cuvîntul profetic», în mod arbitrar, «după socotința fiecăruia» (II. p. 1, 20), pentru că Sf. Scriptură este inspirată de Duhul Sfînt. Interpretarea ei trebuie făcută de oameni pregătiți spiritual, duhovnicește, subliniază Sf. Apostol cînd atrage atenția că în Epistolele Sf. Apostol Pavel «sînt unele lucruri greu de înțeles pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc ca și pe celelalte Scripturi spre a lor pierzare» (3, 16).

Ca ucenic și apostol al Mântuitorului Sf. Apostol Petru folosește în explicarea diferitelor evenimente și învățături evanghelice V. Testament. În Epistola întâia Apostolul Petru folosește expresii biblice în 18 locuri; iar în a doua în cinci locuri²⁰. Cînd citează sau face amintirea unor evenimente vechi-testamentare Sf. Apostol Petru subliniază sensul lor mesianic, împlinit în N. Testament, în persoana lui Iisus Hristos.

Împrumută diferite metafore sau comparații din V. Testament. Sara este tipul femeii creștine. Biserica este comparată cu corabia lui Noe. Iar Botezul este văzut ca antitip al potopului (I Petru 3, 20—21). Folosirea exemplului generației lui Noe nu-i aparține lui Petru — a fost folosit de Mântuitorul mai întîi (Matei 24, 27—29). Mîntuitorul a vrut — zice Sf. Ioan Gură de Aur —: «să dea pildă o nenorocire care a cuprins întreaga lume, o nenorocire care n-a fost crezută deși a fost prezisă. Pentru că oamenii nu cred în cele viitoare Domnul îi încredințează prin cele împlinite în

19. Idem, *Epistola întâia...*, p. 80.

20. Idem, *Epistola a doua...*, p. 13.

trecut», Corabia a salvat pe Noe și cei ce-l însoțeau și au crezut împreună cu el în cuvintele Domnului — la fel Biserica mîntuiește pe cei ce participă în ea cu credință și slujind lui Hristos, la revărsarea harului lui Dumnezeu, în Botez, al cărui antitip a fost potopul.

Sf. Apostol Petru folosește *αὐτίπων*, termen înfîlțit și la Sf. Apostol Pavel (la plural numai), însă perspectiva în care este înțeles diferă de la unul la altul. Pentru Apostolul Pavel (Evr. 8, 24) «antitipuri sînt Templul pămîntesc cu Sfînta Sfintelor și cele dinăuntru lui, care sînt inchipuiri ale celor cerești; iar cele din cer sînt realități veșnice, tipul sau modelul celor pămîntesti. Apostolul Petru dimpotrivă înțelege prin antitip realitatea, adică botezul, care a fost preînchipuit de potop (tipul)»²¹. În alte locuri însă Sf. Apostol Pavel folosește același sens ca și Sf. Apostol Petru, cînd arată că Isaac este tipul fiilor făgăduinței mîntuiți de Hristos (Rom. 8, 7—9); templul, tipul credinciosului creștin (I Cor. 3, 16), mana preînchipuia Sf. Euharistie (I Cor. 10, 3—7), mielul pascal de Hristos (Gal. 3, 6—9) etc.²².

Desigur în înțelegerea și interpretarea textelor vechi-testamentare Sf. Apostol Petru cu toți ceilalți apostoli și ucenici ai Mîntuitorului au avut învățător pe chiar Iisus Hristos. De acum Apostolii înțeleg V. Testament prin prizma unei noi viziuni oferite de evenimentele «plinirii vremii». Mîntuitorul însuși a îndrumat pe Apostoli spre aceste texte și a dat cheia interpretării lor, cum lasă să se înțeleagă de exemplu Evanghelia a III-a, în cap. 4, 17—19. El a arătat noul înțeles al textelor vechi-testamentare, cf. Luca 4, 21 sq. Cuvintele lui Iisus către ucenicii Săi consemnate de Luca (24, 43—47) — indică fără îndoială modul folosirii și interpretării V. Testament de către creștini.

Menționarea unor evenimente evanghelice într-un mod impersonal

Unele evenimente și învățături evanghelice Sf. Apostol Petru le relatează într-un mod impersonal.

Astfel avem relatarea Coborîrii la iad a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (I Petru 3, 18—22; 4, 6). Versetele 18—22 formează împreună o singură frază, care vorbește despre coborîrea la iad a Mîntuitorului, despre potop ca antitip al Botezului și Bisericii — a cărei tip a fost corabia lui Noe.

Relatarea este laconică și impersonală deși e singurul loc neotestamentar unde este menționată direct Coborîrea la iad — ceea ce dovedește că acest eveniment a fost predicat destinatarilor primi ai epistolelor, le-a fost cunoscut din catehezele apostolice. Epistola către Evrei a Sf. Apostol Pavel menționează că la iad Mîntuitorul ca împărat veșnic «zdrobise încuietorile iadului și, robînd pe diavol și moartea, dezleagă blestemul și păcatul și eliberează pe dreptii ținuți în această robie» (2, 14—15).

Ecumenius și Teofilact spun: «Dacă întruparea Domnului s-a făcut în vederea mîntuirii oamenilor, ce fel de mîntuire au primit cei ce muriseră înainte de învierea lui Hristos? Slăvitul Petru dezleagă ambele chestiuni printr-un singur răspuns, spunînd că moartea Domnului le-a săvîrșit pe amîndouă, prin învierea Sa El a adus nădejdea învierii și a săvîrșit și mîntuirea credincioșilor mai dinainte adormiți»²³.

21. Idem, *Epistola întâia...*, p. 115.

22. Vezi Pr. I Mircea, *Sensul tipic al Vechiului Testament după I Corinteni 10, 1—11*, «Mitropolia Ardealului», nr. 4—6, 1976, p. 277.

23. Pr. I. Mircea, *Epistola întâia...*, p. 112.

De asemenea într-un mod impersonal vorbește Sf. Apostol Petru despre activitatea Mântuitorului după Înălțarea la cer. Modul în care este prezentată de epistole această activitate din slavă a Domnului nostru Iisus Hristos, lasă să se înțeleagă că era bine cunoscută de credincioși cărora le sînt adresate epistolele.

Suindu-se la cer Mântuitorul «șade de-a dreapta lui Dumnezeu» (I Petru 3, 22), ceea ce arată: 1. locul de cinste și puterea care a primit-o și firea Sa omenească; 2. egalitatea și deoființimea cu Tatăl; 3. «șederea» nu e o stare statică — ci dinamică. «El mijlocește la Tatăl pentru lume, primind de la credincioși «jertfele spirituale», spre a le duce Tatălui (2, 5).

În cer i se supun «îngerii și stăpîniile și puterile» — adică toate cetele cerești. «Îngerii — zice Sf. Ioan Gură de Aur — se arată iarăși pe pămînt, fiindcă Omul s-a arătat în ceruri. Pacea de pe pămînt a fost dublată, ca o împăcare și cu cele cerești»²⁴.

Sf. Apostol Petru îndeamnă ca precum în cer îngerii se supun și slujesc Domnului la fel credincioșii să-i slujească pe pămînt aducînd «jertfe spirituale».

Din această stare de proslăvire, dar de necurmată activitate cerească, Hristos va veni la arătare (4, 13; 5, 4), adică la Parusia eshatologică și va răsplăti ca Împărat-Păstor (Cf. Matei 25, 31 ș.u.) fiecăruia precum a lucrat (4, 5; 5, 4). El primește rugăciunile credincioșilor și e proslăvit de ei împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfînt (2, 5; 4, 11; 5, 11)²⁵.

Dacă Epistola întîia prezintă Parusia adiacent în diferite expresii ca «arătarea lui Iisus Hristos» (1, 7), «descoperirea slavei Lui» (4, 13; 5, 1, 4, 10), Epistola a doua insistă în mod special asupra ei. Printre creștinii cărora le scrie Apostolul după ce trimise prima scrisoare s-au strecurat falși învățători care negau Parusia și duceau o viață de libertinaj și desfrîu (2, 10, 12—13, 19—20), ce sminteau și pe păgîni (2,2) și ademeneau la pofta trupului (2, 3, 18) pe creștini. Împotriva acestora Sf. Apostol Petru «schițează o morală eshatologică» îndemnînd pe credincioși să viețuiască după harul procurat prin Botez și în cunoștința Domnului (3, 18), ca să poată da răspuns bun în ziua judecării. «Demonstrînd realitatea Parusiei ca împlinire a spuselor profeților și a profeției sau cuvîntului (poruncii) Domnului și a Apostolilor Lui (3, 2, 9—10), Sf. Apostol Petru lămurește că Venirea Domnului este sigură, dar ziua este nesigură, «Că ziua Domnului va veni ca un fur» (3, 10)»²⁶. Și dacă întîrzie să vină este pentru că în îndelunga Sa răbdare și mare milă Domnul vrea să dea păcătoșilor timp pentru a se pocăi (3, 9) și ducînd o viață curată să se mîntuiască (3, 5). Credincioșii trebuie să se roage pentru ca Parusia să vină, pentru că ea este de fapt venirea Împărăției lui Dumnezeu în plenitudinea ei²⁷.

Universul actual va fi distrus prin foc, nu atît pentru a dispăre, cît pentru a face loc unui univers unde domnește dreptatea (10—14). Cei nelegiuîți vor fi risipiți prin focul care înghite cerurile și pămîntul de acum (3, 7, 10, 12). Cei drepiți vor intra în Împărăția lui Dumnezeu, cea veșnică.

24. *Idem*, p. 188.

25. *Idem*, p. 158.

26. *Idem*, *Epistola a doua...*, p. 82.

27. P. Auvray și X. L. Dufour, *Jour du Seigneur*, în «Vocabulaire» *op. cit.*, p. 503.

Epistolele presupun evanghelizarea destinatarilor lor

Evagrie Monahul la începutul Cuvintului despre rugăciune scrie: «Căci știu că nu le iubești simplu numai pe cele ce le ai în mână și sînt scrise cu cerneală pe hîrtie, ci și pe cele întîmplăte în minte prin dragoste și nepomenire de rău. De aceea, dat fiind faptul că toate sînt îndoite, una sporind pe cealaltă, după înțeleptul Isus (Sirah 42, 25) primește-le nu numai în scrisoare, ci și în duh, intru-cît *oricărei scri-sori îi premerge înțelesul. Căci dacă nu e aceasta, nici scrisoarea nu va fi*»²⁸.

Am citat spusele lui Evagrie pentru că ele se pot aplica și Epistolelor Sf. Apostol Petru. Înțelesul ce premerge epistolele este tocmai Evanghelia pe care destina-tarii primi au primit-o — fiind evanghelizați. Acest înțeles este «nivelul bază» sau «spațiul lecturii» de la care pornește Sf. Apostol Petru cînd scrie epistolele sale. Încă din primul capitol al Epistolei întîia Sf. Apostol pare să sublinieze purcederea ei de la acest înțeles, scriind: «Știind că nu cu lucruri stricăcioase, cu argint sau cu aur, ați fost răscumpărați din viața voastră deșartă, lăsată de la părinți, ci cu scump sînge al lui Hristos, ca al unui miel nevinovat și neprihănit, care a fost orînduit mai în-ainte de întemeierea lumii, dar care s-a arătat, în anii cei mai de pe urmă, pentru voi cei ce printr-însul ați crezut în Dumnezeu, care L-a învial pe El din morți, și I-a dat Lui slavă, ca credința voastră și nădejdea să vă fie în Dumnezeu» (1, 18—21).

Concluzii

Evenimentele evanghelice, nesistematic (cronologic sau dogmatic) prezentate, apar în cuprinsul epistolelor petrine, fiind folosite în fundamentarea autoritativă a normelor practice religios-morale — epistolele avînd caracter parenetic prin exce-lență.

Evenimentele evanghelice sînt presupuse cunoscute — cititorii primi ai episto-lelor fiind evanghelizați; pornind de la acest «spațiu al lecturii», sînt prezentate în-tr-un mod laconic sau sugerate doar.

În prima epistolă apar următoarele evenimente evanghelice: Preexistența lui Iisus Hristos, Întruparea, Răstignirea, Pogorîrea la iad, Învierea, Înălțarea și Arăta-rea Domnului. Epistola a II-a menționează: Schimbarea la Față și Parusia eshatologică. Din această enumerare a evenimentelor menționate în mod direct, se constată bogăția de referiri la Evanghelia pe care Sf. Apostol Petru le face în epistolele sale. Bogăția acestor evenimente evanghelice menționate într-un spațiu atît de restrîns al celor două epistole petrine dă dreptul să afirmăm că ele constituie o «mine-Evanghelică». Iar modul în care sînt relatele îl descoperă pe autorul lor martor ocular și adevărat ucenic personal și Apostol al Mîntuitorului.

Afirmația că «Epistolele oferă mai puține referințe la evenimentele și la viața lui Iisus, decît ar fi de așteptat din partea unui discipol personal și martor ocular ca Petru» — nu se justifică.

Din acest punct de vedere, și din toate celelalte de fapt, Epistolele petrine sînt autentice, iar autorul lor este Sf. Apostol Petru — ucenic personal al Mîntuitorului și martor ocular al Evangheliei, propovăduitor și împlinitor al ei.

Drd. C. TODEASA

28. *Cuvînt despre rugăciune*, în «Filocalie» vol. III, Sibiu, 1947, trad. Pr. D. Stăniloae, p. 73—74.

MITROPOLITUL MARCU EUGENICUL, *AL EFESULUI, APĂRĂTOR AL ORTODOXIEI ÎN CONCILIUL DE LA FERRARA - FLORENȚA (1433—1439)

I. Viața dinainte de episcopat

Secolul al XV-lea a fost unul dintre cele mai zbuciumate secole pe care le-a trăit Ortodoxia. Este secolul în care Imperiul bizantin, nemaiputând să se împotrivească colosului turcesc, încerca să realizeze alianțe cu Apusul pentru ca prin acestea să poată primi ajutoare de întărire.

Și nu de puține ori, în acea perioadă, problema unirii Bisericilor a fost terenul pe care se duceau aceste tratative, ea fiind propunerea pe care împărații o făceau mereu spre a putea obține ajutor.

Situația critică a Imperiului l-a determinat și pe împăratul Ioan VIII Paleologul (1425—1448) să meargă la Florența pentru a încheia o astfel de unire, chiar cu riscul sacrificării Credinței celei drepte. Deși Imperiul nu mai constituia o putere politică, el reprezenta în schimb o mare forță culturală.

În asemenea condiții se accentua tot mai puternic curentul naționalismului bizantin, care nu dorea să facă nici un compromis.

În contradicție cu aceștia există și curentul latinist care dorea înțelegerea cu Roma. Din această deosebire de vederi vor rezulta cele mai mari neplăceri pentru Bizant, neplăceri care l-au dus până la prăbușire.

În rândul antilatinistilor, ținându-se neclintit în dreaptă credință apare luminoasă figura mitropolitului Efesului Marcu Eugenicul (1381(2)—1444), cel mai de seamă dintre ierarhii participanți la lucrările conciliului florentin.

Născut în anul 1391 sau 1392¹ la Constantinopol, Marcu Eugenicul primește numele de botez Manuil. Se trage dintr-o înstărită familie de trapezuntini². Tatăl său, diaconul George Eugenicul împlinea, pe lângă diferite alte funcții în cadrul Patriarhiei Ecumenice, și pe aceea de sachelar la Sfânta Sofia³ și dascăl al școlii patriarhale. Împreună cu fratele său Ioan, Manuil urmează cursurile școlii primare sub supravegherea tatălui său⁴ care, pe atunci, era și director al școlii⁵.

La vârsta de 13 ani deci către anul 1405, Manuil rămîne orfan⁶.

Își continuă studiile de retorică avînd ca dascăl pe vestitul Ioan Cartasmenos, iar la filozofie pe nu mai puțin cunoscutul platonist George Ghemistos, supranumit și

1. *Marcu Eugenic*, art. la Rizzoli-Larouse, «Enciclopedia universale», t. IX, Milano, 1969, p. 468; Silvio Giuseppe Mercati, *Eugenico Marco*, art. în «Enciclopedia Italiană», t. XIV, Roma, 1949, p. 561—562; Louis Pétit, *Marc Eugenicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1968.

2. Silvio Giuseppe Mercati, *Eugenico Giovanni*, art. în «Enciclopedia Italiană», t. XIV, Roma, 1949, p. 561.

3. *Ibidem*.

4. Louis Pétit, *Marc Eugenicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1968.

5. Silvio Giuseppe Mercati, *Eugenico Giovanni*, art. în «Enciclopedia Italiană», t. XIV, Roma, 1949, p. 561.

6. Louis Pétit, *Marc Eugenicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1969.

Plethon⁷; de asemenea primește și învățătura dată de Makarios Makres⁸ desăvirându-și astfel pregătirea sa. Tuturor acestora le va datora formația sa culturală deosebită și universul larg al problemelor pe care le cunoștea.

Tînăr dotat cu o inteligență scilpitoare, după cîțiva ani Manuil devine el însuși dascăl, deschizînd o școală⁹ și strîngînd în jurul său numeroși învățăcei. Între aceștia amintim mai ales pe Teodor Agallianos și Gheorghe Scholarios care au lăsat un nume mare în istorie. Faptul că au fost amîndoi ucenicii aceluiași dascăl este dovedit de ei înșiși. Teodor printr-o apologie, iar Scholarios printr-o scrisoare către vechiul său dascăl, scrisă în 1441¹⁰.

În acea vreme Manuil purta titlul de ῥήτωρ, avînd sarcina de a explica Sfintele Scripturi la biserica patriarhală.

Talenta lui deosebit îl face să fie remarcat și bine cunoscut. Astfel în 1416, la moartea patriarhului Eutimie al Constantinopolului, Manuil este acela care scrie un canon spre lauda ierarhului adormit.

În acest canon, Manuil se numește pe sine «νοτάριος τῶν ρητόρων». Cariera de dascăl nu o practică însă prea mult deoarece, după doi ani, în 1418, pe cînd împlinea 26 de ani, Manuil își descoperă o nouă vocație, aceea de monah.

Sub îndemnul acesteia, își părăsește funcțiile și-și abandonează titlurile pentru a merge în insula Antígona, așezată la intrarea în golful Nicomidiei. Aici își schimbă numele din Manuil în Marcu și devine monah, trăind limp de doi ani sub îndrumarea unui oarecare călugăr Simeon¹¹.

Dar turcii făceau tot mai des incursiuni în acele părți, fapt pentru care atît Marcu cît și «dascălul» său Simeon socotiră că este mai nimerit să părăsească insula lor pentru a-și căuta un adăpost în capitală. Astfel s-au îndreptat împreună către Constantinopol și s-au stabilit la mînăstirea Sfîntului Gheorghe de Mangane, mînăstire construită de împăratul Serastantin al IX-lea Monomahul (1042—1055), în jurul anului 1050, între peninsula Seraiului și Gul-Hane, în împrejurimile de la Diermen Kapou și de la Demir Kapou¹².

În timpul acestei retrageri Marcu a compus multe dintre lucrările sale. Unele dintre acestea sînt doar răspunsuri la întrebări puse de împăratul Ioan VIII Paleologul (1425—1448), ceea ce ne face să tragem concluzia că Marcu se bucura de o stimă deosebită la curtea împăratului. De aici, de la mînăstire, Marcu participă intens la controversele și evenimentele care aveau loc în capitala Imperiului, precum și la întrunirile privitoare la convorbirile dintre Roma, Constantinopol, Basel, care au dus apoi la convocarea sinodului de la Ferrara — Florența (1438—1439)¹³.

În timpul convorbirilor privitoare la acest sinod s-a întîmplat să moară bătrînul arhiepiscop Ioasaf al Efesului (1407). Bucurîndu-se de multă considerație la curte în cursul aceluiași an, 1437, Marcu Eugenicul a fost rînduit ca succesor al arhierelui decedat, fără însă să plece din Constantinopol.

7. *Ibidem*; Silvio Giuseppe Mercati, *Eugenico Marco*, art. în «Enciclopedia Italiana», t. XIV, Roma, 1949, p. 561.

8. Hans Georg Beck, *Kirche und Theologische literatur im Byzantinischen Reich*, München, 1959, p. 755.

9. *Ibidem*.

10. P.G., t. CLX, col. 746 A.

11. Louis Péit, *Marc Eugénicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1969.

12. Hans-Georg Beck, *op. cit.*, p. 215.

13. Louis Péit, *Marc Eugénicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1969.

Avea atunci 46 de ani, o cultură vastă, fiind un teolog profund și cu o experiență monahicească bogată. Din acest an activitatea arhiepiscopului Marcu primește o aureolă deosebită.

La 27 noiembrie 1437 el s-a imbarcat împreună cu ceilalți greci care plecau, în frunte cu patriarhul Iosif II (1416—1439) spre Ferrara¹⁴, pentru discuții care urmăreau unirea bisericilor. Marcu, desemnat ca participant de către patriarhul Alexandriei și al Ierusalimului¹⁵ va reprezenta însă la acest conciliu Patriarhia Antiohiei¹⁶.

II. Episcop și participant la Ferrara-Florența

Ajunși la Ferrara, bizantinii au prima întrevvedere cu papa Eugeniu IV (1431—1447) la 8 martie, 1438, conciliul deschizându-se după o lună, la 9 aprilie 1438.

Însă numărul latinilor fiind mic, pînă la venirea unui număr mai mare de la Basel (1431—1449) s-a propus să se delibereze în particular asupra deosebirilor dintre Biserici. Punctele arătate de latini au fost :

1. Purcederea Sfintului Duh.
2. Întrebuințarea piinii nedospite (azimei) la Euharistie.
3. Purgatoriul.
4. Primatul Papei în Biserică¹⁷.

Primele discuții care au avut loc s-au ținut, neoficial, despre Purgatoriu. Aceasta deoarece Marcu Eugenicul răspunde cardinalului Cezarini că asupra primului articol privitor la purcederea Sfintului Duh le-a fost interzis absolut de a angaja vreo discuție. Cît despre celelalte trei, să se ceară împăratului permisiunea de a le trata.

Împăratul nu i-a autorizat să vorbească decît despre Purgatoriu și Primat. Totuși, mai tirziu, sinodul va aluneca și se va ocupa numai de cea dintîi.

În fața acestei situații și a ciumei care izbucnește, cițiva greci, împreună cu Marcu Eugenicul vor să se întoarcă acasă dar împăratul îi silește să rămînă.

Lucrările se reiau la 8 octombrie 1438 în capela papei din Ferrara. S-au format două comisii pentru discuții, Comisia greacă este formată din : Marcu Eugenicul, Isidor al Kievului, Balsamon, Theodor Xantapoulos, George Ghemistos și Visarion al Niceei, iar comisia latină avea alți șase membrii : cardinalii Iulian Cezarini, Albergati, Andrei din Rhodos, Ioan de Forli, Pierre Perguer și Ioan al Sf. Toma. De pe acum poziția lui Marcu Eugenicul se conturase, fiind socotit de aici înainte drept fruntașul grecilor, cîștigîndu-și o considerație deosebită din partea sinodalilor. El a respins cu tărie toate argumentele latinilor arătînd adevăratul înțeles al textelor Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți, citate de către latini în sprijinul doctrinei lor.

14. *Ibidem*.

15. *Ibidem* ; V. Laurent, *Les «Memoires» du grand ecclésiarque de l'Eglise de Constantinople, Silvestre Syropoulos sur le Concile de Florence 1438—1439*, Paris, 1971, p. 52 u.

16. Milan Șesan, *Unirea Florentină și papalitatea*, în «Mitropolia Ardealului», an. VI (1961), nr. 7—8, p. 409.

17. Ilie Beleuță, *Notița biografică despre Marcu Eugenicu mitropolitul Efesului, apărător al Ortodoxiei*, în «Revista Teologică», Sibiu, 1916, p. 20—22 ; Constantine N. Tsirpanlis, *Mark Eugenicos and the Council of Florence. A historical re-evaluation of his personality*, Θεσσαλονίκη, 1974, p. 92 ș.u.

El este cel care a cerut ca începutul dezbaterilor să fie făcut cu întrebarea dacă este permis să se înscrie un singur cuvânt nou în simbol, întrebare esențială pe care însă catolicii o socoteau a fi ceva accesoriu¹⁸.

În ședința din 8 octombrie 1438 spiritele se aprind, căci Marcu Eugenicul impută latinilor schisma, datorită și lui Filiogne. Andrei din Rhodos încearcă să răspundă acuzelor lui Marcu însă fără succes căci acesta afirmă clar, că nu este permis a se face vre-un adaos la simbolul sinoadelor¹⁹, cum au făcut catolicii. În ședința a 3-a din 14 octombrie 1438 Marcu și Andrei de Rhodos se acuză reciproc. De altfel discuțiile din luna octombrie au fost o continuă luptă ideologică între Marcu și Andrei. Marcu propune, pentru problema în discuție, să se citească părerile Sfinților Părinți și ale Sinoadelor Ecumenice.

Dorința sa a fost satisfăcută însă de-a lungul citirilor latinei intervin violent prin Ioan de Raguza și cardinalul Iulian Cezarini.

Cei doi vorbitori, Marcu al Efesului și Andrei de Rhodos se acuză acum reciproc de coruperea textelor aduse din Sfinții Părinți în ședințele din 15, 16 și 25 octombrie și nu ajung la nici un rezultat. Marcu era ajutat acum și de Visarion al Niceei care combate și el pe Andrei de Rhodos în ședințele din 1 și 4 noiembrie. Dar întrucât în ședința din 8 noiembrie Andrei de Rhodos este susținut de Ioan de Forli și de cardinalul I. Cezarini, Marcu al Efesului intervine din nou și-i combate pe rând pe cei doi latini²⁰. Astfel, în ședința din 11 noiembrie, cardinalul Cezarini cere abandonarea citirii și schimbarea discuțiilor pe un alt teren. Marcu Eugenicul se opune cu toată puterea prin combaterea celor doi cardinali amintiți²¹.

Discuțiile asupra purcederii Sfintului Duh se întrerup, pentru un timp, fiind reluate abia în ședința din 4 decembrie de către Marcu Eugenicul și cardinalul I. Cezarini. Marcu fixase acum și rolul pe care trebuie să-l aibă sinodul convocat, arătând următoarele: «Domnul nostru Iisus Hristos a poruncit ucenicilor Săi dragostea și înălțându-se la cer le lasă pacea Sa; dar Biserica romană a nesocotit dragostea și a violat pacea.

Invocând acest sinod ea și-a exprimat dorința de a reinnoi pacea, însă ea nu poate decît părăsindu-și opinia, care a cauzat despărțirea Bisericilor. Prin urmare, sinodul actual nu va avea succes decît cu condiția unui acord deplin întru toate cu definițiile tuturor sinoadelor ecumenice precedente»²².

Cu toate acestea s-a bătut pasul pe loc, neajungându-se la nici un rezultat, timp de 15 ședințe, pînă la 8 decembrie 1438²³.

Citind din Sfinții Părinți, Marcu se adresează astfel latinilor: «Voi vedeți așa-dar că supunându-ne poruncii Sfinților Părinți și hotărîrilor sinoadelor ecumenice, noi nu putem recunoaște adaosul vostru nici ca just, nici ca legitim»²⁴.

La 8 decembrie 1438 Marcu pronunța un discurs la Ferrara cu titlul «Epilogus adversus Latinos» (Cuvînt împotriva latinilor), în care-și expune din nou credința sa

18. Florence, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, Paris, 1939, col. 30—31.

19. Ibidem, col. 31—33, Gh. J. Héfèle — Dom H. Leclercq, *Histoire des conciles*, t. VIII, 2, Paris, 1916, p. 974, 683.

20. Florence, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, Paris, 1939, col. 33.

21. Florence, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, Paris, col. 34.

22. Ilie Beleuță, art. cit., p. 20—22.

23. Florence, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, Paris, 1939, col. 34.

24. Ilie Beleuță, art. cit., p. 20—22.

și a celorlalți ortodocși. De altfel, asupra dezbaterilor de la Ferrara, arhiepiscopul Efesului a lăsat câteva discursuri, ocupându-se cu problema Purgatoriului.

Dar la 3 ianuarie 1439 papa mută sinodul la Florența din cauza epidemiei și stării sănătății celor de față²⁵.

Deși voiseră din nou să plece acasă, unii greci împreună cu Marcu Eugenicul, Siropol și G. Plethon care văzuseră inutilitatea discuțiilor, totuși împăratul i-a constrâns să rămână la Florența. Aici, la 26 febr. 1439 se reiau discuțiile cu ședința a 17-a, fără a se ajunge la vreun rezultat. Ședințe sterile, cu acușări reciproce, atât din partea lui Marcu, cit și a lui Andrei se vor ține lanț în 5, 7, 10, 14, 21 și 24 martie.

Singura problemă care s-a discutat a fost aceea a Purcederii Sfântului Duh fără a se ajunge la rezultat²⁶, deoarece când grecii voiau să-și expună tezele asupra Sfântului Duh, susținând astfel pe Marcu, Andrei din Rhodos îi bruschează întrerupând discuțiile²⁷.

Acest mod de a intimida a fost folosit în tot cursul dezbaterilor. În favoarea latinilor, Ioan de Ragusa care-l ajuta pe Andrei din Rhodos, aduce în discuție textele din Sfântul Atanasie care se refereau la relația dintre Tatăl și Fiul, pentru a explica purcederea și de la Fiul. Dar această explicație a fost din nou combătută de Marcu în ședința 21-a din 10 martie, având deplin succes²⁸. Pentru a combate textele latine intervin acum Isidor al Kievului și Visarion al Niceei care-l susțin pe Marcu și obțin rezultate favorabile grecilor. Aceasta însemna că dezbaterile au ajuns din nou într-un impas căci nici grecii, nici latinii nu voiau să lase ceva din doctrina lor. Pentru a ieși din impas împăratul l-a invitat pe Marcu să expună simplu și clar doctrina greacă.

Marcu a făcut acest lucru în ședința din 17 martie și probabil atunci a pronunțat el cel mai important din discursurile sale dogmatice²⁹.

Văzând că nu se ajunge la rezultatul dorit împăratul și latinii schimbă modul de a discuta. Se formează din nou două comisii pentru discuții, una greacă, iar alta latină. Comisia greacă alcătuită din Grigorie Mamas, Isidor al Kievului, Antonie al Heracleei, Marcu Eugenicul, Dositei de Monembasia, Visarion al Niceei și Dorotei de Mitilene trebuia să pregătească unirea asupra problemei Sfântului Duh. Această alcătuire a comisiei, dictată de interesele împăratului, denotă noua turnură pe care o vor lua dezbaterile. Între toți se află doar un singur opozant mare, Marcu Eugenicul, alături de ceilalți doi antiunioniști: Antonie și Dositei.

Din partea latinilor s-a format de asemenea o comisie. Aceste comisii au lucrat între 30 martie—8 iunie 1439. Autoritatea lui Marcu Eugenicul s-a impus cu toate că singur fiind se afla în deficit. El a condus totuși dezbaterile pînă cînd împăratul îi va interzice să mai ia cuvîntul. Printr-un gest de autoritate împăratul va suspenda dreptul de cuvînt și la vot ca și acela de a apare la ședințe celui mai crîncen antiunionist, pînă în momentul cînd trebuia să semneze actul unirii. În același moment, adică în ședința din 21 martie 1439, cînd îl oprește pe Marcu de a mai apare la șe-

25. Milan Šesan, *Unirea Florentină...*, p. 407.

26. *Florence*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, col. 34.

27. Ch. J. Héféle — Dom H. Leclercq, *op. cit.*, p. 975, 683.

28. *Ibidem*, p. 991—700.

29. Louis Pétit, *Marc Eugenicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1970.

30. *Florence*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, col. 34.

dinje, împăratul procedează la fel și cu arhiepiscopul Heracleei, Antonie căci, împăratul dorea înțelegere și nu discuții. În aceste condiții, lui Ioan de Ragusa, care nu mai putea continua controversa cu Marcu, nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să explice declarația pe care o avea deja întocmită³¹.

De altfel, din 8 iunie se adoptă o nouă metodă de lucru, aceea a reunirilor particulare la împărat și la papă. Delegați «bine aleși» dintre cei mai favorabili unirii, discută între ei, studiază problemele și votează³².

Este o metodă foarte expeditivă dar care atacă principiile unui sinod, oprind de la vot pe majoritatea participanților.

În asemenea condiții Marcu refuză să mai participe la lucrări și menține poziția antiunionistă în reuniunile particulare cu compatrioții săi. Ca urmare a noului mod de dezbateri, la 26 iunie începe redactarea tomosului de unire, acordându-se mare atenție fiecărui cuvânt. Papa a îngăduit unele înlesniri, ceea ce supără pe latini. Dar papa le răspunde cu înțeles: «Cu ajutorul lui Dumnezeu grecii se vor conforma și în alte privințe, când va veni vremea»³³.

Apoi, la 5 iulie 1439 are loc semnarea actului de unire de către 155 de latini și 33 de greci, unii forțați. Neaflind pe actul de unire semnătura lui Marcu Eugenicul, papa a zis: «Prin urmare nu am făcut nimic»³⁴.

Nădăjduind că va putea convinge personal pe neclintitul ierarh sau că-l va putea atrage prin amenințări, papa a rugat pe împărat să i-l trimită. Marcu se prezintă înaintea papii. Acesta, după ce l-a încărcat cu tot felul de imputări în calitatea sa de cap al Bisericii, recunoscut deja de greci, îl amenință că-l va supune pedepselor decretate de sinoadele ecumenice din cauza împotrivirii la hotărârile lor.

Dar Marcu îi răspunde liniștit: «Sinoadele nu osîndesc decât pe aceia care se opun Bisericii și se îndărătnicesc într-o opinie oarecare ce-i este contrară. În ce mă privește, eu nu introduc nimic nou în Biserică și nu apăr nici o eroare, ci păstrez doctrina, pe care Biserica a primit-o de la Hristos însuși, pe care ea a păzit-o cu statornicie și pe care o păstrează pînă în timpul de față. Însăși Biserica romană a păzit această învățătură în conformitate cu cea a Răsăritului pînă în momentul dezbaterii. Această învățătură ca și altădată a fost totdeauna aprobată de noi cel mai mult; adeseori ați laudat-o în acest sinod. Și cine va putea să o critice sau să o condamne? Dacă eu apăr cu toată tăria această învățătură și dacă eu nu vreau să renunț la ea, cine va îndrăzni să mă condamne ca eretic? Trebuie ca însăși dogma, pe care o mărturisesc să fie condamnată mai înainte de toate. Dar Dogma este recunoscută sfîntă și dreaptă de către toată lumea; pentru ce aș fi eu demn de osîndă?»³⁵. Și într-adevăr, faptul că Marcu, cu toată poziția lui antipapalistă n-a fost excomunicat de papă, denotă justetea cauzei ierarhului ortodox.

De altfel Marcu îl pusese în gardă dinainte pe papă asupra procedurii de lucru a sinodului cînd în «*Marci Ephesij Oratio ad Eugeniu Papam Vuartum*», spune următoarele: «Non in occulto et clanculum et in privatis congressibus, que res vulgus latere posset sed in publico fidei symbolo, in baptismatis confessione, in christiana tessera», adică: Nu în ascuns și pe furiș și în adunări particulare, ca faptele să

31. Ch. J. Héféle — Dom H. Leclercq, *op. cit.*, p. 994, 703.

32. *Florence*, în art. «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, col. 34.

33. Ch. J. Héféle — Dom Leclercq, *op. cit.*, p. 1030, 739.

34. *Ibidem*. 35. Ilie Beleușă, *art. cit.*, p. 26—27.

poată fi ascunse de mulțime, ci în normele creștine, în simbolul public, în mărturisirea botezului»³⁶.

Principiul acesta sinodal a fost călcat, ca și altele, așa că Marcu Eugenicul, Antonie al Heraclei, Dositei de Monembasia și Sofronie de Anchialos, nu recunosc valid, declarând că nu vor crede niciodată că Fiul să fie cauza Sfințitului Duh și că acesta porcede din Tatăl și din Fiul ca dintr-un singur principiu³⁷.

Aceștia, împreună cu Isaia de Stavropoleos, Ioan Eugenicul, fratele lui Marcu și Gheorghe, reprezentantul Bisericii Georgiei și Iberiei, au fugit de la Florența³⁸.

Documentul unirii a fost scris în grecește și în latină de Ambrosie Traversari, cu unele corecturi făcute în textul grec de către Visarion și a fost proclamat public, în mod solemn, în 6 iulie 1439, în timpul serviciului divin din catedrala din Florența³⁹.

Textul actului făcea cunoscut lumii triumful papii care a reușit să obțină recunoașterea sa din partea ortodocșilor. Aceștia au recunoscut toate cele patru puncte cerute de latini însă în felul următor :

1. Purcederea Sfințitului Duh de la Tatăl și de la Fiul, fără obligația ca «Filioque» să fie introdus în simbolul credinței.

2. În privința azimilor să se procedeze la fel ca și înainte.

3. În privința Purgatoriului, s-a admis existența acestuia.

4. Papa este recunoscut ca «primul între patriarhi» după cum au hotărât canoanele, «quemadmodum etiam in gestis yumenicorum et in sacris Canonibus continetur»⁴⁰. Trebuie făcută remarca asupra termenelor folosiți pentru a desemna acest lucru, «quemadmodum etiam» corespunzând tezei latine despre primat în sens afirmativ și nu restrictiv cum este inițialul «quemadmodum et». Prin aceasta, învăluit, latinii și-au impus toate punctele pe care le voiau ei, lucru sesizat de Marcu Eugeniu și ceilalți susținători ai săi.

Calificarea sinodului o fac istoricii arătând că prin această unire «se cumpără ajutorul apusean pentru salvarea Constantinopolului»⁴¹.

Marcu Eugenicul care fugise de la Florența la Constantinopol fără a semna actele sinodului a început aici o luptă neobosită împotriva latinofronilor care semnaseră documentul unirii.

Din 1 februarie 1440 cînd ajunge la Constantinopol, întreaga sa operă este o lungă combatere și un aprig protest împotriva unirii florentine⁴².

La 15 mai 1440 Marcu pleacă de la Constantinopol pentru a se retrage la Efes. Aici însă îl așteaptă alte necazuri. Turcii care stăpîneau acest oraș pretindeau ca noul ales în treapta de episcop să obțină de la Poartă «firmanul» sau «beratul» în virtutea căruia să-i poată îngădui a-și exercita drepturile administrative⁴³.

Cum era și de așteptat, aceștia îi cerură și lui Marcu actul de înscăunare, beratul. Neavîndu-l arhiepiscopul era șinta neplăcerilor de tot felul, ceea ce îl determină să ia drumul către muntele Athos, să trăiască între călugării din Vatoped.

36. Louis Pétit, *Documents Relatifs au Concile de Florence, II. Oeuvres anticonciliaires de Marc D'Ephèse*, la R. Graffin și F. Nau, «Patrologia Orientalis», t. XVII, 2, Paris, 1923, p. 340.

37. Ch. J. Héféle — Dom Leclercq, *op. cit.*, p. 1008, 717.

38. *Florence*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. VI, 1, col. 44.

39. Milan Şesan, *Unirea Florentină...*, p. 409.

40. Hoffman G., *Concilium Florentinum I*, în «Orientalia Christiana», t. XVI, 3, an. 1929, nr. 57, p. 298—300.

41. Milan Şesan, *Unirea Florentină...*, p. 409.

42. Silvio Giuseppe Mercati, *art. cit.*, col. 562.

43. Joseph Aubés, *Le protestorat religieux en Orient*, Paris, p. 8—9.

Pe drum însă este arestat de către emisarii imperiali.

Reținut, este condamnat pentru doi ani de exil în insula Lemnos (August 1440 — 4 august 1442)⁴⁴. La această ultimă dată a fost eliberat după cum mărturisește el însuși într-o epigramă⁴⁵.

III. Sfârșitul Mitropolitului Marcu Eugenicul al Efesului

Pus în libertate, Marcu s-a întors la Constantinopol unde pînă la moartea sa, survenită la 23 iunie 1444, duce o luptă neîntreruptă împotriva latinofronilor florentini⁴⁶.

Acest fapt este exemplificat prin numeroasele lucrări pe care le-a compus împotriva latinilor, între care:

1. «Oratio ad Eugenium papam Quartum» (Cuvînt către Papa Eugeniu IV).
2. «Testimonia quibus probatur Spiritum Sanctum e solo patre procedere» (Dovezi prin care se arată că Sfîntul Duh numai de la Tatăl purcede).
3. «Capita Syllogistica adversus Latinos de Spiritu Sancti ex solo patre processionem» (Capetele silogistice împotriva latinilor despre purcederea Sfîntului Duh numai de la Tatăl).

4. «Dialogues de additione ad Symbolum a Latinis facta» (Dialog despre adăugarea la Simbol făcută de către latini) și multe altele. De asemenea el a avut discuții publice cu legatul papal Francisc de Condolmeiro, care revine la Constantinopol pentru acest lucru. În dorința lor de a împăca oarecum pe zeloții intransigenți susținători ai lui Marcu Eugenicul, unii diplomați devotați curții imperiale socotiră că ar putea realiza liniștea clerului prin oferirea scaunului patriarhal lui Marcu, căci patriarhul Iosif murise la Florența⁴⁷.

Arhiepiscopul Efesului a refuzat însă cu demnitate acest loc mai înalt dar care, primit în asemenea împrejurări, nu făcea altceva decît să-l discrediteze în ochii poporului și ai săi înșiși.

Pentru acesta rămîne neclintit pe pozițiile luate încă dinainte, onorînd încrederea pe care i-au arătat-o partizanii săi.

Între aceștia se impune Gheorghe Scholarios care deși ucenic al lui Marcu, susținuse unirea cu latinii, fiind secretarul împăratului. Marcu însă știa ce se găsea în sufletul acestuia și de aceea, în urma scrisorilor sale către George, în anul 1443, dascălul și ucenicul se împacă⁴⁸.

Această împăcare dintre cele două mari figuri religioase ale Bizanțului s-a petrecut pe patul de moarte al lui Marcu Eugenicul⁴⁹ într-o atmosferă mișcătoare. Marcu Eugenicul, căpetenia antiunioniștilor în Bizanț, a murit la 23 iunie 1444, la mănăstirea Mangane, la vîrsta de numai 52 ani⁵⁰. În ziua morții sale, înconjurat de

44. G. H. Beck, *op. cit.*, p. 756; Louis Pétit, *Marc Eugenicos*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», col. 1970.

45. G. H. Beck, *op. cit.*, p. 756; Silvio Giuseppe Mercati, *art. cit.*, col. 562.

46. G. H. Beck, *op. cit.*, p. 756, Silvio Giuseppe Mercati, *art. cit.*, col. 562.

47. Paulova M., *L'empire byzantin et les Tchêques*, în «Byzantinoslavica», t. XIV, Prague, 1953, p. 181—182; R. Graffin, în «Patrologie Orientalis», t. XVII, 2, p. 198—297.

48. *Scholarios Georges*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», col. 1523.

49. Pétit L., X. A. Siderides, Martin Jugie, *Oeuvres complètes de Scholarios*, t. I, Paris, 1928, p. XI; Prof. Ioan Rămureanu, G. Genadii II, *Scholarios, primul patriarh ecumenic sub turci*, în «Orthodoxia», an. VIII, 1956, nr. 1, p. 81.

50. Hans Georg Beck, *op. cit.*, p. 755.

un grup de episcopi, ieromonahi și mireni, în atmosfera unei scene cu adevărat dramatică, marele apărător al Ortodoxiei a incredințat micului grup de credincioși prezenți și îndeosebi lui Gheorghe Scholarios, ultimile sale rinduri, testamentul său moral. Cuvîntarea lui Marcu Eugenicu, precum și răspunsul lui Gheorghe Scholarios ne-au fost transmise din memorie de Theodor Agallianos, care îndeplinea atunci funcția de ieromnimon (ιερομνημων) al Bisericii. Marcu Eugenicu recomandă ortodocșilor să rupă orice fel de legături cu unioniștii latini el adresîndu-se în special lui Gheorghe Scholarios, arătîndu-l drept cel mai apt să apere dreaptă credința. Moartea lui Marcu a adus multă întristare în rîndul ortodocșilor neclintîți. Elogiul funebru i-a fost ținut de Gheorghe Scholarios care a prezentat moartea arhiereului drept cea mai mare catastrofă pentru Ortodoxie.

De asemenea el se scuză de unele neplăceri pe care le cauzase lui Marcu. Vorbind despre activitatea neobosită pe care a desfășurat-o Marcu Eugenicu în apărarea Ortodoxiei, Scholarios se exprimă astfel la sfîrșitul celui de al treilea tratat al său «Despre purcedea Sfîntului Duh» scrisă după anul 1446: «Marcu Eugenicu a fost singurul care s-a luptat pentru credința Părinților, singurul care a stăruit într-o dreaptă împotrivire, făcîndu-se pentru cei căzuți pricina unei lăudabile schimbări»⁵¹.

Fratele lui Marcu, Ioan Eugenicu a ținut și el o cuvîntare funebră după care Gheorghe Scholarios i-a compus o monodie precum și un «epitaf» în onoarea defunctului. Teodor Agollianos compuse și el o epigramă în onoarea lui Marcu⁵². La puțin timp după moartea sa, «Marcu a fost cinstit ca sfînt. Propriul său frate i-a compus o slujbă specială⁵³ care s-a citit mult timp în familia Eugenicu⁵⁴ cinstîndu-se astfel memoria celui care a stat neclintit în furia valurilor. Întreaga sa viață a fost o continuă luptă pentru susținerea dreptei credințe, meriînd prin aceasta locul de frunte între apărătorii Ortodoxiei.

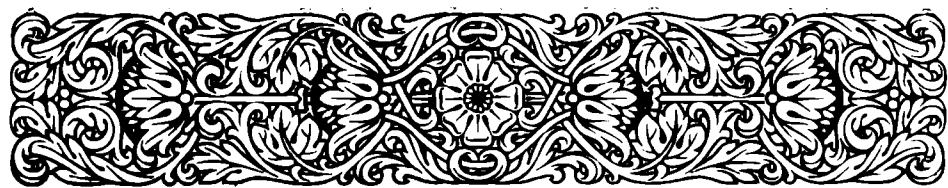
Drd. VASILE LEB

51. Pétit L., X. A. Siderides, Martin Juge, *op. cit.*, p. XLVIII; Pr. Prof. Ioan Rămureanu *art. cit.*, p. 82.

52. Louis Pétit, *Marc Eugenicus*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», t. IX, 2, Paris, 1927, col. 1972.

53. Hans Georg Beck, *op. cit.*, p. 756.

54. Louis Pétit, *Marc Eugenicus*, art. în «Dictionnaire de Théologie Catholique», col. 1972.

DOCUMENTARE

UN DOCUMENT INEDIT REFERITOR LA MINĂSTIREA CURTEA DE ARGEȘ

Actul pe care-l reproducem in extenso este o *Carte de blestem* dată de patriarhul Alexandriei, Samuil Capasulis (1710—1729), la 23 aprilie 1715¹, împotriva tuturor acelorora care săvârșeau acțiuni dăunătoare Minăstirii Curtea de Argeș². Originalul, în românește, poartă semnătura autografă a lui Samuil.

Documentul se păstrează la Arhivele Statului³, nu a văzut încă lumina zilei și deci nu i se cunoaște cuprinsul dezvăluind neajunsuri în măsură să ruineze un așezământ monahal apreciat pentru vocația sa religioasă — nădejde a întregii noastre istorii.

Redactarea în românește aparține, credem, conducerii minăstirii, singura în măsură să cunoască abuzurile comise de domni care schimbă egumenii, mulă călugării, instrăinează odoare, zestrea minăstirii și altele. Astfel de fapte se impută și arhiericilor, boierilor, preoților și chiar călugărilor de rind.

Printre domnii care au înzestrat-o și ajutat să-și recapete autonomia este citat Matei Basarab (1632—1654).

În final, după blesteme înfricoșătoare, sînt exprimate cu tărie drepturile obștii monahale în administrarea bunurilor minăstirii. În plus, actul aduce date prețioase despre existența acestei minăstiri, și dificultățile prin care trecea în prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Ascendentul lui Samuil Capasulis în Răsăritul ortodox era destul de mare. Invitat să apere minăstirea, își însușește cuprinsul actului, semnindu-l.

1. Despre S. Capasulis, nevoit să-și petreacă mai tot timpul pe la curțile domnilor fanarioți, după ajutoare, vezi D. Ch. Ionescu, *Relațiile Țărilor Române cu Patriarhia de Alexandria*, București, 1935, p. 34—41.

2. *Minăstirea Curtea de Argeș*, cu hramul *Adormirea Maicii Domnului*, străveche ctitorie a Basarabilor, rezidită de Neagoe Basarab în anii 1514—1517, din piatră, marmură și mozaic, și-a menținut, nu fără dificultăți, aspectul maiestuos pînă astăzi. Din 1793, minăstirea intră sub administrația Episcopiei de Argeș, înființată în același an (v. *Mitropolia Olteniei*, 1967, nr. 7—8, p. 505, 509, 580, 581, 605, 606).

3. Cabinetul directorului, *Mapa cu acte și scrisori patriarhale neinventariate*.

«Samuil cu mila lui Dumnezeu papă și patriarh al marei cetăți Alexandrii și judecătoriu a toată lumia.

Înainte patrierșii noastre, veni cuviosul cath' egumen chir Ghenadie al sfinții și dumnezeieștii mănăstiri Argeșul unde iaste hramul Prea sfintei și prea slăvitei biruitoarei noastre și de Dumnezeu născătoarei, pururea fecioară Marie, împreună cu alaiți cucernici preoți părinți carii să află de obște lăcuiitori întru această sfântă mănăstire, ieromonahi și monahi, spuind obicina⁴ aceștii sfinte mănăstiri cum să chivernisaște cu obșteasca socotință și cu a soborului adunare precum se află și alte sfinte mănăstiri întru această bună tocmeală și pre adevărată urmare, obicei-nuite și așăzate.

Și, de față, arătindu-și hrisovul înoinitorului ctitor și răposatului creștin Matei Basarab Vodă, făcut sfintei mănăstiri prea această tocmeală și obicină⁴ de întărire și pururea dovedeală, și hrisoavele preasfinților patriarși ai Țarigradului și ai Ierusalimului cu blestem neiertat. Și, mai pe urmă, arătară și cinstit hrisovul Mării sale bunului creștin și prea slăvitului și luminatului domn a toată Țara românească. Io Ștefan Cantacuzino Voevod, pohtitul fiu întru Duhul sfint al patrierșii noastre, înoinitoriu hrisov pre tocmeala sfintii mănăstiri ce iaste mai sus zisă și a altor răposași domni.

Pentru care lucru, iată dară și patrierșia noastră am făcut și am dat acest hrisov al Patrierșii noastre, sfintei mănăstiri de întărire, ca nici unul din domni cari vor fi viitori după mutarea vremilor, nici să aibă voe a mișca pre părinții cari se vor afla lăcuiitori într'astă sfântă mănăstire, au să întrăineze lucrurile și dobitoacele și sfintele daruri ale aceștii mănăstiri, au să le închine altora, au să le aducă la altceva lucru, au să le păzască întru a sa domnie, au să scoață pre egumenul al aceștii mănăstiri carele să va întimpla după vremi și să aducă altul, fără numai când le va trebui lor egumen să-și aleagă din sobor dintru mijlocul lor pre care le-ar găsi vreadnic ca să chivernisească sfinta mănăstire și pre frați trupeaște și sufleteaște și să-l pue egumen și acela să fie ieromonah devstvenic⁵, iar carele ar fi popă de mir și mai pre urmă să va fi făcut ieromonah, pre unul ca acela să nu-l pue egumen nici să cutează nimenea dintru a săborului adunare a-l pune egumen.

Și, la propunerea egumenilor, să aibă a luarea sama Mitropolitul țării carele va fi pre vremi pentru ca să nu facă vreunii din egumeni pagubă mănăstirii, neluând nici acel Mitropolit nici un dar din mănăstire, necutezînd nimeni au din boiari au slugă, au popă au mirean, sau să bântuiască zisa mănăstire, au părinții care să vor afla într'această mănăstire după vremi, au prea egumenul lor să-l bântuiască, au să înstrăineze din lucrurile și darurile sfinte ale aceștii mănăstiri niscare lucruri din ea, au să nu cinstească și să-l gonească undevași departe de la această mănăstire.

Pentru aceasta dar pricină, și patrierșia noastră priimind cererea lor, precum iaste dreptu și iubit de Dumnezeu, cum scrie într'acest de față hrisov și adev-

4. Corect.: obicina = comunitate.

5. Destoinic.

rează cu obștească socotință și a săborului adunare celor ce s-au întimplat lângă noi din cei preacinstiți și preasfinți arhieriei, iubiților frați și dinpreună slujnici întru Duhul Sfânt ca să fie pentru chiverniseala aceștii mănăstiri și pentru stăpînirea ei și pentru porunca și zisa ctitorului ce e mai sus zis. Iar pentru egumenul și pentru alte lucruri și sfinte daruri ale aceștii mănăstiri carea are adeverință și dovedeală nemutată și într'altă vreme și pomeană a răposaiților ctitori și a părinților carea să să pomenească de părinți nesăvîrșit la fiește ce slujbă a bisericii din lucrurile și sfintele odoare și din sfintele daruri să rămie toate într'această sfîntă mănăstire nescoase și nerăpîte întru veaci. Iar cineș vreodată ar vrea să întoarcă și să nu crează aceastea ce scriu mai sus, ca să supue mănăstirea altora, ca să scoată pre egumen carele va fi într'această mănăstire și să aducă altul străin fără de voia părinților care se vor afla în mănăstire, au să zădărească scandal și lucru de pagubă și de stricăciune. Acesta, au domn de va fi, au arhieriu, au alt boier, au slugă, au popă, au călugăr popit, au altcinevaș din bisericasca strîngere, acela să fie afurisit, proclat și anathema de sfînta și într-o ființă și dătătoare de viață și nedespărțită și nemișcată Troiță, celui într-o fire un Dumnezeu adevărat, și blestemat și neiertat și nedezlegat după moarte într-acest veac și în cel viitoriu.

Și să aibă blestemul al sfinților 318 părinți celor din Nicheia și al altor sfinți părinți. Așîderea și de patriarșia noastră cutremurul lui Cain să aibă în veaci, să crape pămîntul să-l înghiță de viu ca pre Daton și pre Aviron și hiarele, pietrele să putrezească, munții să se răsipească, iar trupul lor în veci să stea după moarte nelopite și nedezlegate; parte și lăcaș să aibă la un loc cu Iuda și cu afurisitul Arie.

Pentru aceasta s-au scris acest săbornicesc hrisov ca să fie adeverință și pururea dovedeală, și s-au dat la dumnezeiasca și domneasca mănăstire care mai sus s-a zis Adormirii prea sfintii și de Dumnezeu născătoare și pururea fecioarei Mariei; locul temeului Argeșul, pis mesița Aprilie 23 din văleat 7223 (= 1715).

† Ἐλέω Θεοῦ, πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, Σαμουὴλ, ἀποφαινεταί.

Prof. DUMITRU GH. IONESCU

Central

CURSUL DE VETERINĂRIE DE LA SEMINARUL NIFON (1854 — 1857)

În prima jumătate a secolului trecut, pierderile tot mai mari de vite din Țara Românească au determinat cîteva încercări de întemeiere a unui serviciu sanitar veterinar.

Împrejurările politice și lipsa învățămîntului veterinar au împiedicat o înfăptuire mai de seamă în această direcție mai înainte de 1861 cînd, din inițiativa

5. Samuil, cu mila lui Dumnezeu, papă și patriarh al Alexandriei, hotărăște.

dr. Carol Davila, ia ființă Școala veterinară, ca o anexă a Școlii de medicină și farmacie, existentă deja în București.

Dar, pînă atunci, a trebuit să se ia unele măsuri pentru a stăvili, cel puțin în parte, ucigătoarele epizootii ce bîntuiau pe atunci.

Legiferarea cursului de veterinarie în seminarii

După o încercare neizbutită a gen. Pavel Kiseleff, făcută în 1832, o altă personalitate de vază, Nicolae Mavros, a propus, în 1834, să se predea seminaristilor și «cunoștințe de medicină veterinară»¹.

Propunerea s-a realizat căci, în *Regulament pentru învățăturile în seminare și ținerea lor în bună rînduială din 1835*, la «secsia I» relativă la «Învățăturile ce trebuie să se urmeze în seminarele preparande», art. 6 prevedea: «Clericii vor urma într-acest clas (clasa IV-a, n.n.) cîteva lecții de vaccinație, de medicină veterinară și de fizică populară, care curs se va face de dohtorul orașului. Învățătura vaccinației este de neapărată trebuință preoților ca să scape pruncii de prin sate de o molivmă, prin care numai din neîngrijire se dă omenirea pradă morții. Prin cunoștințe de medicină veterinară preotul iarăși va putea da țăranilor oarecari mijloace economicești de a scăpa vitele lor de boale ce se pot lesne vindeca»².

Pentru ca acest Regulament să aibă «putere de pravilă», se alcătuiše mai întii un *Proiect pentru organizarea seminarelor preparande și întocmirea învățăturilor* care, la 13 nov. 1834, este înaintat lui Alexandru D. Ghica, «cu mila lui Dumnezeu! Domn a toată Țara Românească».

Domnitorul, printr-un ofis din 13 nov. 1834, poruncește ca «Proiectul» să fie înfățișat «Obicinuitei obștești adunări de către Marele logofăt al Bisericeștilor (Barbu Știrbei, n.n.), care este însărcinat să-l citească Adunării și să sprijine cercetarea ce se va face într-aceasta» și după ce «pe temeiul ofisului de la 13 noiembrie anul 1834» proiectul «s-au cercetat și s-au priimit de către Obșteasca adunare», la 27 mai 1835, domnitorul dă un alt ofis prin care «pomenitul de mai sus proiect se întărește de către Domnia sa și va avea putere de pravilă în viitorime»³.

Faptul că proiectului i s-a dat «putere de pravilă», ne îndrituie să credem că «dohtorul orașului» a predat «cunoștințe de medicină veterinară» elevilor Seminarului central din București.

Primul medic, profesor la Seminarul Central

Sigur însă, la 29 octombrie 1836, cu ofis domnesc, a fost numit primul medic în funcția de profesor la Seminarul Central, «doctorul Theodosie, care avea de bună

1. Prof. dr. Radu Vlădescu, *Inceputurile învățămîntului veterinar în țările române*, «Arhiva veterinară», nr. 1—6, p. 105, Buc., 1944.

2. «Analele parlamentare ale României», vol. V, partea I, București, 1895, p. 230—231.

3. *Idem*.

seamă în grija lui și orele cu practica «vaccinației», a veterinăriei și prelegerile despre fizica populară»⁴.

Cu numele *Gheorgiade*, *Theodosie* s-a născut în București, ca frate al episcopului Ilarion al Argeșului. După ce, în 1814, își ia doctoratul la Halle, vine în București unde începe să profeseze.

În 1830 avea și sarcina de a se ocupa de «spișeriile» din capitală, iar în *Almanahul statului pe anul 1838*, apare menționat, în continuare, ca doctor al Seminarului central»⁵.

În cursul anului 1844, aflăm că «în Hanul Sf. Spiridon vechi, în curtea sa, i-a venit rău și a murit doctorul Teodosie, fratele episcopului Ilarion al Argeșului»⁶.

Ce se petrecea în Moldova, la Seminarul Veniamin

Este interesant de amintit că și în Moldova au fost introduse în învățământul seminarial noțiuni de medicină veterinară. Astfel, în 1842, *Epitropia învățăturilor publice* întocmește pentru Seminarul Veniamin din Iași, un nou program de studii în care, elevii din clasa V-a, pe lângă materiile de specialitate, trebuiau să urmeze și un curs de *medicină populară*, precum și unul de *conomie rurală*.

Cursul de economie rurală, predat de *prof. Leon Filipescu*, cuprindea și «învățături veterinare», care nu trebuie să fi fost departe de cele din domeniul medicinei umane, predate la același Seminar de *Costache Vîrnav*, «dohtorul orașului»⁷.

Înapoi, la Seminarul central din București

Revenind în Țara Românească, spre finele anului 1854, găsim prima știre despre predarea efectivă a unor învățături veterinare elevilor din clasa a IV-a de la Seminarul Central.

Prin luna noiembrie 1854, *prof. Wolfgang Lucaci*, magistrul în chirurgie și protoveterinar al Statului, înaintează Seminarului o adresă unde își arată dorința de a preda gratuit cursuri de veterinărie (Amintim că la acea dată W. Lucaci preda, de mai bine de un an, cursuri de «zotehnie» și «boalele epidemice ale dobitoacelor», felcerilor din țară, chemați periodic în capitală).

La oferta neașteptată a lui W. Lucaci, mitropolitul *Nifon*, entuziasmat, comunică, la 1 decembrie 1854, «Onor. Comitet al Sănătății», următoarele: «D. Wolfgang Lucaci, doctorul și profesorul de veterinărie, ne-a arătat că are dorința a preda gratis această știință seminaristilor din Seminarul nostru. Noi primind cu mulțumire propunerea sa și lăudînd sentimentele sale, poftim pe acel comitet ca să-i facă cunoscut că, după porunca ce am dat Seminarului, Dumnezeu poate începe

4. Maria Virgil Molin, *Din trecutul învățămîntului seminarial*, «Glasul Bisericii», nr. 9–10, p. 1048, Buc., 1968.

5. Victor Gomoiu, «Repertor de medici, farmaciști și veterinari», vol. I, p. 167 și 430, Brăila, 1938.

6. «Vestitorul românesc», 1844, p. 238.

7. V. A. Urechia, «Istoria școlilor de la 1800–1864», vol. I, p. 216, Buc., 1892.

prelecția aceștii Științe școlarilor din clasa 4 din seminar, începînd de la noă ceasuri dimineața pînă la zece»⁸.

Pe comunicarea înaintată de mitropolit, Comitetul Sănătății a pus următoarea apostilă: «Coprinderea din această hirtie să se facă cunoscută D. Lucaci, cu mulțumire și din partea Comitetului sanitar».

Și astfel, prof. W. Lucaci începe predarea cursului preconizat încă din 1834 de Nicolae Mavros, inspectorul general al carantinelor de pe Dunăre.

Anul școlar 1854—1855

La finele anului, din cele relatate de W. Lucaci aflăm că 21 de elevi au frecventat cursul de «boale epidemice» (recte «epizootice, n.n.) și, din notele obținute, rezultă că majoritatea și-au însușit materia, obținînd note bune, un singur elev a luat «secunda», nota «cea mai proastă», după «calculule» profesorului, iar nota «eminens», adică «cea mai splendidă» a luat-o tot un singur elev, pe nume *Tudorache Mateescu*⁹.

Anul școlar 1855—1856

În anul «scolastic» următor, W. Lucaci amplifică cursul și, afară de «boalele epidemice», mai predă și «zootomia spețială» (anatomia comparată, n.n.).

Tot pe linia îmbunătățirii cursului său, el inițiază și lucrări practice de «loare de sînge», adică venesecțiuni.

În acest scop, la 7 mai 1856, el face cunoscut Comitetului sanitar următoarele: «Cerînd trebuința ca la 9, 10 și 11 acestei (sic) luni corente să mă duc cu elevii la scaune de tăere vitelor, pentru a-i învăța și practica loare de sînge de la dobitoace, rog. Onor. Comitet a face o poftire Sfatului orășenesc ca, prin orînduiala ce va pune la cale, să se afle la arătatele zile, după prînz, la 4 oare, cel puțin cite 20 de vite și tot o dată să-i străznicească (îngrozească cu amenințări n.n.) prin trimisul său, pe măcelari, ca să fie cu supunere»¹⁰.

Comitetul sanitar intervine și, la 9 mai 1856, Sfatul orășenesc (recte Consiliul municipal, n.n.) răspunde că: «Spre îndestularea cererei onor. Comitet... Consiliul a îndatorat pe starostea de măcelari ca să ducă cite 20 vite la locul hotărît pentru tăere, la zilele însemnate, pentru care cu onoare se face cunoscut»¹¹.

În asemenea condițiuni, W. Lucaci ține cursul mai departe și, după examenul de fine de an, efectuat între 19 și 20 mai, el înaintează Comitetului sanitar «Catalogu și atestaturile elevilor care, în anul acest scolastic... au săvîrșit cursul legiuit din studiile veterinării, rugînd să binevoiască testimonurile a formarisi cu pecete și număr și, fiind întăriți și prin iscălitura d-lui... marele doctor și proto-medic, a mi le înapoa pe ale seminarșiilor, spre a le trimite Direcției seminarului, iar cele ale felcerilor a le slobozi în primirea lor»¹².

8. Arh. sl. Buc., Min. de int., Serv. san., dos 3/1854, f. 13.

9. *Idem*, dos. 91/1858, f. 86 și f. 89, verso.

10. *Idem*, dos. 68/1855, f. 57.

11. *Idem*, f. 59.

12. *Idem*, f. 62.

Din cele relatate, rezultă că felcerii amintiți mai înainte frecventau cursul de veterinărie tot la Seminarul central împreună cu elevii seminariști.

După încheierea anului școlar, W. Lucaci înaintează și Inspectoratului seminarial un raport în care arată rezultatul la examenul dat de cei 28 de elevi ce au frecventat cursul de «zootomie specială» și de «boalele epidemice».

Raportul este însoțit de un catalog cu clasificarea elevilor de unde reiese că numai 23 au reușit la examen, ceilalți 5 «n-au fost primiți la ecsamene din slabă silință ce avea și sînt reînpiși de a repeta în anul viitor»¹³.

Nu cunoaștem cum s-au comportat «reînpișii» la disciplinele de specialitate, în schimb se știe cum s-a desfășurat examenul de fine de an dintr-o relatare publicată de dr. Iuliu Barasch, unul din primii profesori ai Școlii de medicină întemeiate de dr. Carol Davila în 1856.

Din cele descrise aflăm că dr. I. Barasch a fost invitat la Seminar pentru a asista «la examenul ce au dat D. doctor V. Lucaci din studiile veterinăriei cu elevii săi» și, mai înainte de a intra în subiect, el «ne întoarce puțin gîndirea la istorie» arătînd că «în dezvoltarea medicinei și a altor științe, popii au avut o parte mare. Un cleric învățat și făcător de bine este o sprijinire și, aceasta avînd în vedere Prea sfinția sa Mitropolitul Nifon... s-au introdus ca, pe lângă felcerii ce se orînduesc prin județe ca ajutoare D. D. Doctori, să învețe și seminariștii din clasa IV-a cari, făcîndu-se cu vremea preoți prin sate și adăpați de o știință atît de necesară, să propage aceasta și eată prin ce se poate stinge superstiția, strîns legată de cuvîntul poporului așa am pomenit».

Descriînd «studiile ce a predat dr. Lucaci», Barasch ne informează destul de amănunțit arătînd că el «a predat în prescurtarea zootomia (anatomia animalelor) din care mai cu osebire a descris organele în intru și cu atîta deslușire încît disecțiunea (despicarea) unui stîrv îndală poate cunoaște care organ a răbdat și de ce boală și tocmai acesta este semnul învățătorial».

Apoi «prof. Lucaci» — continuă Barasch — «a predat boalele epidemice d-al căroră baz de la o vreme suferă neconținut țara și care răpînd vita, care este toată averea țaranului, îi împiedică mijloacele exploatației pămîntului și așa se diminuează comerțul cerealelor și cu aceasta adevărata boqătie a țării».

Referindu-se la «metodul prin care a predat arătatele științe», Barasch notează că prof. Lucaci «este mai mult pe practică bazat și ne-au pricinuit o mulțumire peste speranțe, *suum cuique tribuere*» («Să dai fiecăruia ceea ce i se cuvine», principiu fundamental de drept citat de Cicero, *n.n.*).

În continuare, Barasch arată că «seminariștii merită laude pentru progresul făcut, totuși fiind îndatorați și la altă învățătură... ar fi de dorit ca să se mai adauge încă un an pe lângă cei patru hotărîți pentru învățătura lor, ca în vremea aceasta studiile veterinărie să se predea mai pe larg și de s-ar putea, izolate de cele alte învățături».

13. *Idem*, dos. 91/1858, f. 87.

Înainte de a încheia articolul, Barasch propune și «înființarea unui spital de dobitoace unde elevii, cunoscînd și practicește decurgerea feluritelor boale, ne-am apropia de ținta dorită, căci teoria fără practică este *sine qua non*»¹⁴.

Propunerea lui Barasch, în loc să pară hazardată, este primită cu multă însuflețire de mitropolitul Nifon și, la 4 sept. 1856, el înaintează caimacamului Țării Românești *Alexandru D. Ghica*, fostul domnitor, o adresă în care arată că: «Bintuirea boalelor epidemice ale dobitoacelor a devenit o spaimă între laboratorii pămîntului. O școală de veterinărie întocmită cu cîtiva ani în urmă (nu era o școală propriu-zisă, ci felcerilor umani li se preda unele noțiuni veterinare, *n.n.*) nu trage la învățăturile ei o samă de elevi deajuns spre întîmpinarea și stîrpirea acestui viciu dărapănător. Drept aceea noi am tras pe profesor împreună cu elevii săi (felcerii, *n.n.*) în seminarul Sf. Mitropolii unde am îndatorat și pe seminarisții clasei a 4-a să urmeze la această știință pentru ca, întorcîndu-se prin satele lor, să poată ajuta pe locuitori în caz de asemenea nenorociri. Dar, pentru că pe lingă această știință, ei sînt îndatorați a urma și pe cele teologice, îngreouarea s-a văzut că le slăbește pe toate, de aceea noi am chibzuit a mai adăuga încă un an, ca în anul al cincilea să se ocupe special numai de această învățătură care, după programa profesorului, se va întinde în mai multe ramuri atingătoare de cunoștința și tămăduirea boalelor» și «de veți găsi de cuviință, să porunciți a se înființa un spital de dobitoace în capitală unde, pe lingă foloasele ce ar produce înființarea lui pentru proprietarii de dobitoace scumpe, să poată și elevii să se aplice la practică, căci teoria fără practică nu poate aduce folosul nădăjduit»¹⁵.

Din această adresă rezultă că mitropolitul Nifon a împărtășit întru totul sugestiile, pînă și modul de exprimare — teoria fără practică — din articolul lui Barasch.

Iată-i, așadar, pe seminarisți — cot la cot cu felcerii — ocupîndu-se un an întreg de «ramurile atingătoare de cunoștința și tămăduirea boalelor dobitoacelor» într-un spital anume destinat.

Oricît de mare ar fi fost lipsa de personal medical veterinar în țară, între preocupările teologice și cele veterinare există totuși o vizibilă incompatibilitate, de care își va da seama curînd mitropolitul Nifon, căci una este să dai un sfat medical și alta este să intervii direct în sîngerări, castrări sau alte intervenții chirurgicale sau specifice veterinare, ce se pot practica într-un spital.

La rîndul său, animat de aceeași idee, prof. W. Lucaci înaintează Comitetului sanitar un *Raport de întocmirea unui Institut de practica științei veterinare*, unde arată necesitatea înființării lui pentru că seminarisților «nu le lipsește decît practica ei căci» — adaugă W. Lucaci, imitînd și el pe Barasch — «teoria fără practică este *sine qua non*»¹⁶.

Raportul întocmit ajunge la *dr. Nicolae Gusi*, șeful Comitetului sanitar, care-i aduce unele modificări și, cu titlul de *Proiect pentru întocmirea unui spital în capi-*

14. Iuliu Barasch, *Iarăși o dovadă de progresul patriei*, «Isis sau Natura», nr. 20, din 22 mai 1856.

15. Arh. st. Buc., Min. de int., Serv. san., dos. 64/1856, f. 7.

16. *Idem*, f. 8 și f. 12.

*tala București trebuincios la căutarea vitelor bolnave și la practica științei veterinarii, îl înaintează caimacamului țării, Alexandru D. Ghica*¹⁷.

Caimacamul pune pe raport rezoluția: «Primit și Departamentul Credinții se va înțelege cu acela al Treburilor din năuntru pentru ceia ce privește la înființarea spitalului de vite»¹⁸.

Odată ce aceste formalități au fost îndeplinite «a rămas a se chibzui de unde să se libereze suma trebuincioasă la întreținerea aceluia stabiliment dar, schimbările politice au împiedicat lucrarea începută, așa că spitalul nu a fost înfăptuit»¹⁹.

Nebănuind care va fi soarta spitalului și încântat de frumoasa perspectivă ce i se deschidea, W. Lucaci mai adaugă cursului său și studiul «boalelor acute», pe lângă «zootomie» și «boale epidemice» și astfel începe cel de-al treilea an «scolastic»²⁰.

Anul școlar 1856—1857

Ca și în anul precedent, pe parcurs, pentru buna desfășurare a cursului, W. Lucaci înaintează «Onor. Comitet al sănătății publice» următorul raport: «Cerind trebuința să cunoască elevii și practicește a ecersa loare de singe, rog pe C. Comitet a poftori pe onor. Consiliu municipal ca la 19, 20 și 21 acestei corente, tot-dauna hotărît la 5 ceasuri după prînz, să trimită un legat despre parte-i la locul hotărît și cunoscut de tăere vitelor, ca în zilele arătate să-i îndatorească pe măcelari a ne da pe fiecare zi cel puțin cite 20 vite și totodată a ne feri de proasta purtare a măcelarilor, la care pină acum cu asemenea ocazie eram supus și nu a orîndui pe ceaușu lor, a căreia purtare este și mai spăimîntătoare». Anul 1857, mart. 12²¹.

Comitetul sanitar aprobă cererea lui și, la 15 martie, trimite Consiliului municipal o adresă unde recomandă «cererea ce i se face» și-l roagă «să binevoiască a pune îndatorire măcelarilor ca în zilele ficsate, să aducă acest număr de vite elevilor ce studiază arta viterinerii, printr-un ampoliat ce va orîndui»²².

Consiliul municipal răspunde că a însărcinat «pe D. Dimitrie Vasilescu, ofi-cerul polițienesc rînduit special asupra măcelarilor, să stăruiască a nu se face D-lui Lucaci nici cea mai mică șicană întru aceasta»²³.

În urma măsurilor luate, credem că W. Lucaci a avut la timp vitele solicitate și că nu a avut de suferit din partea «proastei purtări a măcelarilor».

La finele anului școlar, W. Lucaci înaintează, la 30 iunie 1857, Comitetului sanitar un raport arătînd că «afară din seminariști, a căroro calcul s-a insinuat în testimonialu seminarului Sf-tei Metropolii, un singur elev s-au supus la ecsamen dintre acei care doresc a ecersa profesia de felcer»²⁴.

În același timp, din clasificarea înaintată conducerii Seminarului, rezultă că la examenul de «zootomie, boale acute și boale epidemice» elevii, în număr de 15,

17. *Idem*, dos. 55/1860, f. 4.

18. *Idem*, f. 2.

19. *Idem*.

20. *Idem*, dos. 91/1858, f. 87, verso.

21. *Idem*, dos. 64/1856, f. 16.

22. *Idem*, f. 17.

23. *Idem*, f. 18.

24. *Idem*, f. 21.

au răspuns satisfăcător, fără ca vreunul să fi fost «reînpins» a urma cursul din nou, în anul viitor²⁵.

Perspective neîmplinite

Neintuind hotărîrea ce o va lua mitropolitul Nifon cu privire la cursul lui, W. Lucaci — prin raportul nr. 28 — face cunoscut Comitetului sanitar că la 15 septembrie 1857 va reîncepe predarea cursului de veterinărie, la care se pot înscrie și alți amatori, în afară de seminaristi.

Drept urmare, în Buletinul oficial, nr. 72 din 13 septembrie 1857, apare următoarea înștiințare, semnată de dr. N. Gusi din partea Comitetului sanitar, al cărui șef era: «Prin raportul D-lui Protoviterinerului statului cu nr. 28, ce este însărcinat cu predarea lecțiilor științei viterinerii în seminarul Sfintei Mitropolii, făcîndu-se cunoscut acestui Comitet că la 15 ale corentei septembrie o să înceapă predarea cursului acestei științe, Comitetul grăbește a publica aceasta spre știința tuturilor de obște, că oricare vor voi din tinerii elevi să studieze, să se înfățișeze la pomenitul Protoviteriner la arătata zi, în Seminarul Sf. Mitropolii spre a se înscrie între elevii acelei școale, după regulile întocmite într-aceasta».

Perspectivile ce se deschideau erau frumoase, dar bucuria lui W. Lucaci fu de scurtă durată căci «la anul scolastic 1857—1858» — după cum ne spune chiar el — «împărțindu-se studiile la seminarul Sfintei Mitropolii pentru un curs de doi ani, de a învăța clasa a 3-a și a 4-a, s-a și urmat pînă la 1 septembrie dar, de atunci, din porunca Prea sfinției sale, s-au suspendat urmarea lecțiilor supt cuvînt că, atît sensul dogmei, cit și cu reverența unui părinte, luarea de sînge și căutarea dobitoacelor nu este conformă și așa m-am văzut silit a mă retrage pentru continuarea studiilor, în lipsa localității, la casele mele, unde au urmat numai trei felceri»²⁶.

Iată deci spulberată nu numai ideea realizării unui spital veterinar, dar chiar suspendat însuși cursul ținut de W. Lucaci trei ani consecutivi la Seminarul din București.

Și totuși

Cursuri de medicină veterinară s-au mai ținut la acest Seminar deoarece, pe temeiul legii votată la 3 august 1860, Ministerul Cultelor «va avea directa priveghere și îngrijire asupra seminariilor» și atunci, la rîndul său, «ministerul atribuie Eforie Școalelor această îndatorire, ca fiind un organ direct ce trebuie să se preocupe de diferitele stabilimente de învățatură».

În acest scop, Eforia instituie o comisie care, pentru învățămîntul seminarial, printre altele, «a propus 6 clase», iar «în ce privește știința veterinară, ea a fost trecută în anul ultim, la încheierea studiilor teologice propriu-zise și comprimată la numai cîteva ore» și anume «în fiecare marți, joi și sîmbătă, cîte o oră, total

25. *Idem*, dos. 91.1858, f. 87, verso.

26. *Idem*, f. 88.

3 ore» care «sunt mult prea reduse față de felul cum înțelesese Nifon să se organizeze împletirea acestei materii cu întreg învățământul seminarial»²⁷.

Este posibil ca predarea științei veterinare să fi fost preluată de *dr. Alexandru Marcovici* care, în 1864, era «medic seminarial»²⁸.

De asemenea, în *Legea asupra instrucțiunii*, promulgată la 5 decembrie 1864, la secțiunea IV-a relativă la «Seminarie», pentru seminariile de gradul I erau prevăzute și «noțiuni de medicină populară și veterinară»²⁹.

Mult mai reduse ca la început, aceste noțiuni au continuat să fie studiate și mai târziu, cu deosebirea că programa seminarială prevedea ca medicina populară să fie predată în clasa a III-a, iar în clasa a V-a, se introducea igiena, ambele discipline fiind încredințate *prof. dr. D. Ioannescu-Buzău* care, pentru o mai bună pregătire a elevilor săi, în 1892, a publicat un manual cuprinzând și «noțiuni de medicină veterinară domestică»³⁰.

În anul 1902 mai întâlnim, pentru ultima oară, în programa Seminarului central «creșterea animalelor și noțiuni de medicină veterinară», ca materii de studiu pentru elevii din clasa a VII-a³¹.

Epilog

Cu aceste rânduri se încheie însemnările despre cursul de medicină veterinară inițiat de *prof. W. Lucaci* la Seminarul din București, care poartă numele mitropolitului a cărei «amintire va rămâne vecinică prin fundarea marelui seminar «Nifon», căruia lăsa mai toată averea lui foarte însemnată»³².

Deși nu știm ca vreunul dintre absolvenții lui să se fi evidențiat în practica medicală, totuși suntem conștienți că, atunci când întâmplarea a făcut să se ivească ocazia, fiecare a contribuit, măcar cu un sfat, la alinarea suferințelor ființelor necuvântătoare.

Pentru aceasta istoria medicinei veterinare din patria noastră reține acest episod care, la prima vedere, ar părea mai mult o curiozitate a mentalității secolului trecut.

În ceea ce privește contribuția adusă învățământului seminarial, cursul de medicină veterinară a constituit o parte pozitivă, prin el recunoscându-se importantul rol de factor social și progresist, mai cu seamă în combaterea superstițiilor, pe care-l are slujitorul altarului.

Prof. emerit dr. CONSTANTIN SIMIONESCU

27. Maria Virgil Molin, *op. cit.*, p. 1052.

28. *Idem*, p. 1049.

29. «Codicele române Alessandro Ioan, Supliment», p. 190, Buc., 1865.

30. Dr. D. Ioannescu-Buzău, *Micul magazin de medicină populară*, Buc., 1892.

31. Econom St. Călinescu și dr. D. G. Boroianu, *Istoria Seminarului Central din București de la început pînă la instalarea în localul său propriu*, p. 177, Iași, 1903.

32. C. Diaconovici, «Enciclopedia Română», vol. III, p. 406, Sibiu. 1904.

MONOGRAFIA SCHITULUI BALAMUCI — JUD. ILFOV —

În general, despre minăstirile care au jucat un rol important din punct de vedere cultural și social s-a scris, dar, mai sînt unele despre care nu s-a scris nimic, dăinuind în continuare în liniștea lor, păstrînd tainele lor peste veacuri. Ele așteaptă ca acum sau mai tîrziu să-și dezvăluie enigma și prin aceasta să deschidă cîte o porțiță și să facă lumină în anumite perioade din frămîntata istorie a poporului român.

Una din minăstirile care au jucat un rol important în istoria poporului nostru timp de aproape trei secole, datorită așezării ei la răscruce de drumuri, este actualul schit Balamuci din județul Ilfov.

Zidurile groase și înalte cu care este înconjurat, au servit pe vremuri oamenilor din aceste ținuturi, ca punct de refugiu și de apărare împotriva cotropitorilor care se îndreptau spre cetatea de scaun de atunci, Tîrgoviște și mai tîrziu București.

Schitului Balamuci, localnicii îi mai spun și «schitul din Luncă», întrucît este așezat în pădurea ce se întinde pe bătrîna și frumoasa luncă a Ialomiței. De fapt acest rîu, care udă o mare parte din pămînturile patriei noastre, trece numai la cîteva sute de metri de movila pe care se află Schitul, apele sale înconjurîndu-l pe două laturi, trecînd prin partea de Vest spre Sud și după aceea îndreptîndu-se spre Est.

Schitul Balamuci se găsește la Nord-Estul Bucureștiului la o distanță de 30 km., între comunele Fierbînți și Greci din Jud. Ilfov, în mijlocul unei păduri frumoase, rămășiță din vestitul cîndru al Vlăsiei.

1. Despre cuvîntul «balamuc»

După o legendă, păstrată pe cale orală, cuvîntul «balamuc» s-ar fi format în legătură cu o nenorocire ce i s-ar fi întîmplat unei domnițe «Mușa». După legendă, această domniță din neamul Sahașilor, din Greci, prin anul 1548, întorcîndu-se din cetatea de scaun a țării, pe valea Ialomiței, ar fi fost prinsă de ploi și furtuni mari. Neputîndu-se apăra, a fost luată de apa rîului și s-a înecat în această vale, a rîului Ialomița.

Din respectul pe care îl aveau oamenii din aceste părți pentru domnița Mușa, au numit acest loc «Valea unde s-a înecat domnița Mușa». După cîtva timp acest loc s-a numit numai «Valea Mușa», iar mai apoi «Valea Mușii».

Cu trecerea timpului, poporul care tinde neconținut spre simplificare, a unit aceste două cuvinte într-unul singur, iar noului cuvînt i s-a schimbat litera începătoare «V» cu litera «B» și astfel a dat fonemul «Baleamușii», care, cu vremea, pentru ușurință în pronunțare, ar fi devenit «Balamușii» și mai apoi, schimbînd pe «ș» în «c», s-a ajuns la cuvîntul de azi Balamuci.

După unii cercetători cuvîntul Balamuci ar veni din limba turcă și ar sta în legătură cu turcescul «balamuc», care în înțelesul larg are semnificația de aglomerație de vești, de vorbe rele, ceea ce ar fi dus la formarea cuvîntului românesc «balamuc» — smintit. La noi, acest cuvînt a căpătat semnificația de loc de asistență socială pentru îngrijirea alienaților mintali. Însă acest schit nu a fost spital de nebuni. El este numai confundat cu Mînăstirea Balamuc de lângă Gherghița, jud. Prahova, al cărei nume se apropie intrucîtva, unde a funcționat un centru de asistență socială, pentru alienați mintali.

Se știe că, în trecut, la noi în țară, smintiții nu-și aveau casa loc specială unde să fie duși și să primească îngrijire, nici în capitala țării și nici în alte orașe sau sate.

Din această pricină ei erau trimiși de autorități la întâmplare, la o minăstire oarecare, după gradul de nebunie al bolnavului.

Între minăstirile mari închinată la locurile de jos, era și o minăstire Sărandar din București, care avea în vechime mai multe încăperi și o icoană socolită făcătoare de minuni, la care deseori erau aduși și bolnavi mintali. Se făcuse aici chiar un han în care erau adăpostiți astfel de suferinzi.

Mai apoi icoana ar fi fost luată de turci și dusă la Istanbul, așa că aceștia au rămas și fără acest loc de alinare a suferințelor lor.

Cum trimiterea smintiților în astfel de locuri se făcea de Mitropolit și cum Mitropolia Ungrovlahiei avea un frumos metoh numit «Malamuc» situat pe malul Prahovei, în cuprinsul moșiei sale Gherghița, deci departe de lume și de zgomotul capitalei. Înainte de anul 1828, aceasta a început să trimită aici astfel de bolnavi.

După 1828 Regulamentul Organic a fixat definitiv Malamucul ca loc de ținere și de căutare a celor lipsiți de minte.

S-a hărăzit un astfel de rost acestei minăstiri, deoarece ea întrunea toate condițiile necesare pentru așa ceva. Ca acel ospiciu să fie cit mai încăpător, s-au construit acolo și alte încăperi de către Logofeția treburilor bisericești.

Acest stabiliment a rămas la minăstirea Malamuc până când s-a obiectat că se află la prea mare distanță de capitală și este greu pentru medicii specialiști ai vremii să meargă acolo pentru a cerceta pe bolnavi. Pentru că am vorbit de Minăstirea Malamucul, credem că este bine să dăm și câteva documente în legătură cu ea, pentru că, repetăm, s-a făcut confuzie între acest sfânt locaș și Schitul Balamuci.

Minăstirea Malamuc este mai veche decât Schitul Balamuci cu mai mult de o jumătate de veac, aceasta dovedind-o un document din 10 ianuarie 1571, din care vom cita următorul fragment pentru atestarea celor afirmate mai sus :

«Din mila lui Dumnezeu, Io Alexandru Voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Mircea Voievod fiul lui Mihnea Voievod.

Dă domnia mea această poruncă, a domniei mele Sfintei minăstiri de lângă Gherghița, hramul Sfintului și făcătorului de minuni Nicolae, ca să-i fie o moară din morile mele de la Gherghița pentru că am miluit domnia mea Sfînta Minăstire cu această mai sus-zisă moară pentru sufletul domniei mele ca să le fie sfinților părinți și călugări ce trăiesc într-însa de hrană și de întărire Sfintei minăstiri, iară domniei mele de veșnică pomenire. Iată și martori pune domnia mea, Jupan Păpa Dragomir Mare Vornic și Jupan Ivașco Mare Logofăt și Stan Spălar și Dumitru Vistier și Mitrea Comis și Gonțea Paharnic și Stoica Mare Postelnic. Ispravnic Ivașco Mare logofăt. Și eu Mihai care am scris în cetatea București luna ianuarie 10 zile în anul 7079 (1571).

Io Alexandru Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn»¹.

Din acest document se poate constata că la această dată Minăstirea Malamuc ființa, pe când Schitul Balamuci nu.

Alte documente care atestă vechimea minăstirii Malamuc sînt :

1. Documentele privind istoria Româriei, B. Țara Românească, veacul XVI, vol. IV (1571—1580), București, 1952, p. 4.

«din 15 martie 1581, cînd Miheea Vodă închină minăstirii de lingă podul Oraşului Gherghiţa şi pe locul ce se zice Malamucul cu hramul Sf. Nicolae să-i fie două vaduri de moară»².

«din 5 mai 1624 cînd Alexandru Vodă sin Radu Vodă hotăra ca «românii căîi vor fi lingă minăstire să fie în pace de bir şi de lucru domnesc, cum au iertat şi Alexandru Vodă Ilieş la 1617 şi Gavrilă Vodă la 1619»³.

La anul 1624 Minăstirea Malamucul era destul de bine organizată, pe cînd Schitul Balamuci nici nu exista.

Totodată, din aceste documente, se poate constata că Minăstirea Malamucul, Malamocul şi Molomoc este una şi aceeaşi şi că era aşezată lingă satul Gherghiţa, pe cînd Schitul Balamuci era aşezat pe moşia Greci.

Din alte documente aflăm că acest Sfînt lăcaş, Minăstirea Malamucul, a existat pînă pe la anul 1848, cînd, datorită eroziunii apelor riului Prahova s-a surpat malul pe care se afla zidul şi în acelaşi timp, şi biserica Minăstirii Malamuc. Din această cauză, aşezămîntul de asistenţă socială care se afla aici, a fost mutat lingă Bucureşti, la Schitul Mărcuţa, unde în anul 1841 se aflau cerşetorii.

Cu toate că la Mărcuţa s-a înfiinţat centru de asistenţă socială pentru alienaţi mintali, aceasta nu se numea «Balamuc», ci «Casa smintîţilor de la Mărcuţa».

Se crede că această minăstire, Malamucul, era pentru bucureşteni necunoscută şi depărtată, iar ei cunoşteau un schit din judeţul Ilfov cu mult mai apropiat de capitală şi vecin în Nord cu minăstirea Căldăruşani. Acest schit se numea Balamuci, era metoh al Minăstirii Sărindarul şi se afla aşezat pe lunca Ialomişei. Bucureştenii făcînd confuzie între Malamuc şi Balamuc, şi-au închipuit că acolo, la metohul Sărindarului, au fost duşi nebunii din capitală.

Acest lucru nu poate fi confundat, intrucît înfiinţarea şi existenţa în decursul veacurilor, pînă în zilele noastre a Schitului Balamuci este cu totul alta decît a Minăstirii Malamuc, lucru care poate fi dovedit prin documente.

2. Jupan Papa, ctitorul Schitului Balamuci

Jupan Papa s-a născut în anul 1578 avînd ca părinţi pe Jupanul Fiera Vel Logofăt, cumnat cu Radu Vel Clucer Buzescu, fratele cel mai mare dintre cei trei vestiţi eroi, «fraţii Buzeşti».

Mama lui era Jupaniţa Stanca Boldesca, iar soţia lui Elina, fiica lui Jupan U'drea şi nepoata lui Badea Cluceru ot Bucşani.

În anul 1597 îi întilnim numele cînd se căsătoreşte cu Elina.

Mihai Viteazul avea o recunoştinţă foarte mare faţă de aceşti boieri. Ca dovadă este faptul că la 22 iulie 1597, cînd a văzut că a venit vremea ca Elina să se căsătorească, nepoata lui Badea Cluceru ot Bucşani, a ajutat-o să-şi cumpere moşia de la Cioceni şi Băteşti de lingă Cricov în Prahova, pe care a plătit-o cu 10.500 aspri «şi a plătit jupaniţa Elina birurile lor de la Cislă pînă la Cislă de a cheltuit 43.430 aspri, însă să se ştie: de peste tot hotarul stinjeni 800. Scris de Papa în Tîrgovişte»⁴.

2. Ştefan D. Greceanu, *Săptămîna politică şi culturală*, Bucureşti, 5 martie, 1911.

3. Documente privind Istoria României, B. Ţara Românească, veacul XVII, vol. IV (1621—1625), Bucureşti, 1954, p. 403—404.

4. Ştefan D. Greceanu, *Istoricul unei bătrîne moşii boiereşti, Grecii*, Bucureşti, 1910, p. 28.

La această dată Papa sin Fiera Vel Logofātu era registrator în divanul lui Mihai Viteazul și avea titlu de Logofăt al doilea.

La sugestia domnului țării, Mihai Viteazul, el se căsătorește cu Elina în anul 1597, iar din căsătoria lor au rezultat cinci copii.

— Ilinca Băneasa lui Radu Vel Ban Buzescu,

— Păuna Băneasa lui Preda Vel Banu Brincoveanu bunica lui Constantin Brîncoveanu,

— Anca, înmormîntată în vechea biserică din Greci, la anul 1628,

— Jupanul Drăghici, fost Spătar și apoi Vel Vistier,

— Jupan Fota Spătaru, fiul cel mai tânăr al acestei familii.

Trupurile celor doi frați, Jupanul Drăghici și Fota Spătarul, vor fi înmormîntate în interiorul bisericii Schitului Balamuci, după cum dovedește inscripția de pe lespedea de piatră din biserică, ce datează de la anul 1640.

În anul 1604, sub Radu Vodă Șerban, îl găsim pe Papa Vel Logofăt trei și Vistier doi și trimis special al domnului la Brașov în vederea tratatului de pace cu sașii din Ardeal. A făcut multe călătorii pentru a încheia acest tratat, de fapt și primul său succes în activitatea politică.

În anul 1606 Radu Vodă închină țara sultanului și astfel se așterne o epocă de liniște care durează pînă în 1609. În același an îl găsim din nou pe Papa trimis în diferite solii.

În 1610, martie 25, este trimis de Radu Vodă Șerban în Polonia pentru a-l cum-păra un castel acolo, întrucît acesta prevedea că vor veni vremuri grele peste el.

În 1617—1618 este amintit în mai multe documente ale vremii, dintre care și unul din anul 1618, în care se arată că a venit Lupul Paharnicul Mehedințeanul cu ungunii de peste munți și a scos din țară pe Alexandru Vodă Ilieș, pe cînd era în prima lui domnie. «Într-aceea vreme au jefuit ungunii pe Jupan Papa de i-au luat multe haine și scule și ferecături și i-au răpus și cărțile de moșie»⁵.

Pînă în anul 1623 el ocupa rangul de Vel Logofăt, an în care domnitorul Radu Mihnea trece de isnoavă la tronul Moldovei și vine în locul lui Alexandru Coconul. Acum Jupan Papa este trecut în dregătoria de Mare Vornic, în care va sta pînă la anul 1627 (anul construcției Schitului Balamuci).

În anul 1625 noiembrie 26 Jupan Papa Marele Vornic, este rugat de Mînăstirea Snagov să răscumpere a treia parte a moșiei, pe care i-o închinase Jupan Mitrea Marele Vornic. Documentul din 26 noiembrie 1625 spune așa: Alexandru Voievod Coconul sin Radu Voievod, întarește Domnia mea lui Jupan Papa Marele Vornic ca să-i fie moșie în satul Greci, însă din sat a treia parte și în Săcuieni a patra parte, partea Sfintei Mînăstiri Snagovul, din cîmp și din păduri și din apă și din șederea satului și din pretutindenea de peste tot hotarul pentru că aceste sus-zise moșii au fost miluite și date la Sfînta Mînăstire Snagovul de Jupanîța răposata Neaga Mitroaia Vorniceasa încă de mai înainte vreme din zilele altor domni bătrîni. Iar după aceea, cînd au fost în zilele domniei mele, după moartea jupanîței Neagăi Mitroaiei, iar Mitropolitul Luca și cu Teofil Episcopul Rîmnucului și Efreim Episcopul Buzăului și Partenie Episcopul și Egumenul de la Mînăstirea Snagov.

Văzînd că au rămas mînăstirea săracă de toate averile și dobitoacele și jefuită de către spurcații tătari cînd aceștia au intrat în țară și au prădat și robit multe sate

și minăstiri. Printre acestea se afla și Minăstirea Snagov. Din această pricină au socotit înalții ierarhi de atunci să vîndă niște moșii ale minăstirii, ca să cumpere niște dobitoace»⁶.

«Apoi a găsit aceste moșii pustii, fără de nici un rost și vecin în satul Greci a treia parte, în Săcuieni a patra parte, ce sînt miluite și date de răposata Jupanița Neaga Mitroaia Vorniceasa și fiind aceste moșii pustii și fără de nici un folos Sfintei Minăstiri, a fost mai pe plac ca să vîndă aceste moșii cu voia ctitorilor, anume: Jupanița Neaga, fiica lui Bogdan, nepoata Mitroaiei și cu Preda Postelnicul nepotul Mitroaiei Vorniceasa. Deci, s-au sculat egumenul... de au venit înaintea Domnului și Mitropolitului aici în București... de au întreat dacă se cuvine să se vînză aceste moșii și să cumpere dobitoace la Sfînta Minăstire sau nu li se cuvine.

Întru aceasta mitropolitul cu episcopii și cu toți boierii au socotit că fiind această moșie pustie și fără vecini și minăstirea neavînd nici un folos sau venit de la aceste moșii, decît să stea pustii, mai bine să le vîndă. După aceasta s-au tocmit cu Jupan Papa Marele Vornic și au făcut schimb de bunăvoia lor, moșie pentru dobitoace. Și a dat Jupan Papa Marele Vornic 12.000 aspri în mina lui Dumitru Logofătu de la Căldărușani (sat mic în codru Vlăsiei, la această dată) și au mers la tîrg și au cumpărat 10 vaci cu viței și 12 boi de jug, să fie Sfintei Minăstiri de trebuință, ctitorilor de pomană iar lui Jupan Papa Marele Vornic să-i fie moșii obavnice și de moștenire în veci»^{6bis}.

După instalarea sa în căminul părintesc, cu multă strădanie se apucă să dea viață teinică locului aceuia ce ajunsese să fie pustii.

Cu dragoste, dar și cu mari cheltuieli, se gîndi, ca pe vechea dar minunata așezată movilă naturală din lunca Ialomiței, să înființeze o frumoasă minăstire cu ziduri înconjurătoare, avînd ca scop sporirea cetăților de apărare a țării împotriva loviturilor date de dușmanii ei. Așa a crezut el că este demn să illustreze reîntoarcerea sa în moșia părintească.

În anul 1628—1629 vine la domnie pentru a doua oară Alexandru Ilieș, iar pe Papa îl găsim ca Biv Vel Vornic, adică fost Mare Vornic. Cu toate acestea, el era bine văzut la curte, aceasta dovedind-o multele divane domnești la care este chemat să ia parte ca Biv Vel Vornic și judecător de încredere și nepărtinitor.

Acești ani sînt cei mai rodnici ani ai lui în viața politică, pentru că ia parte ca martor la elaborarea a o seamă de acte.

În anul 1630 vine la domnie Leon Vodă, iar Jupanul Papa este chemat să slujească ca Vel Logofăt.

În octombrie 1632 încetează din viață în lupta pe care o duce împotriva lui Matei Aga din Brîncoveni.

Se poate spune că a fost un stîlp de bază al țării, ocupînd locuri de frunte în divan sub 11 domni în curs de 30 de ani, luînd parte la toate războaiele din vremea lui pentru cauza neamului românesc.

Printre faptele lăudabile și vrednice de amintit ale Jupanului Papa Vel Logofăt este și aceea a zidirii bisericii Schitului Balamuci și a zidurilor ei înconjurătoare, avînd același scop, apărarea cauzei neamului românesc.

6. *Idem*, p. 18.

6. bis. *Idem*, p. 18—19.

3. Istoria Schitului Balamuci

A. Istoria Schitului Balamuci în sec. XVII

În iarna anului 1625 Jupan Papa cumpără a treia parte din moșia strămoșească, care era sub stăpînirea Mînăstirii Snagov.

După instalarea sa în căminul părintesc, cu multă strădanie se apucă să dea viață temeinică aceluși loc, care ajunsese să fie pustiit. După aceea se gîndii să-și pună în aplicare planul său, de a construi o piedică puternică în calea dușmanilor străini, pe drumul care duce spre București și cetatea de scaun Tîrgoviște.

În anul 1626 cu mare dragoste și pietate dar și cu mari cheltuieli a început construcția unei frumoase mînăstiri cu ziduri înconjurătoare pe o movilă din Lunca Ialomiței, movilă care se afla situată chiar în centrul moșiei pe care o răscumpărase.

«Tradiția locală veche, spune că pe această movilă a fost o culă bătrînă de piatră, uitată de toți, și apoi tot pe ea a fost construită o biserică din lemn cu hramul Sfîntul Nicolae, care era îngrădită cu lemne luate din pădurea care se afla în împrejurimi. Această îngrădire era făcută de niște sfinți pustnici pădureți. Se spune că biserica din lemn ale cărei temelii se mai vedeau încă în curtea Schitului Balamuci la anul 1861, datează de cînd cu morile și șanțurile din vadul Micșunești ale lui Nicolae Pătrașcu Voievod.

De aceasta pomenește sineturile moșiei Greci»⁷.

Datorită așezării înalte a movilei și pentru că pe acest loc a mai existat cu puțin timp înainte o bisericuță, iar, din punct de vedere strategic era foarte bine așezată, Papa Vel Vornic alege movila pentru fundația mînăstirii sale.

Construcția începe în anul 1626, folosindu-se ca material de construcție piatra de rîu. În anul 1627 se termină construirea bisericii, iar după aceasta se ridică zidurile înconjurătoare.

Jupan Papa închină biserica pe care a ridicat-o Sfîntului Nicolae, hram pe care-l purtase și bisericuța din lemn.

Ca ctitor, o înzestră cu cele trebuincioase, cu două moșii și două vie ale căror venituri serveau pentru întreținerea ei și a călugărilor instalați acolo.

După aceasta, el a închinat-o mînăstirii Sărindarul din București, ca metoh, unde neamul său era ctitor din vechime.

Actul de fundație al bisericii nu mai există. Se pare că acest act a fost distrus în anul 1752. Pisania originală nu mai există, avînd aceeași soartă ca și actul fundației. Actuala pisanie, care se află deasupra ușii bisericii, datează din anul 1752.

Primul document care ne dă știri despre Mînăstirea Balamuci este un document domnesc care datează din anul 1631, 15 aprilie, prin care Voievodul Leon Tomșa, întărește Mînăstirea Balamuci, Mînăstirea Pîrvulești, închinată ei ca metoh de către Teodosie Spătar și Negojă Postelnic.

Intrucît este primul document domnesc în care aflăm știri despre Schitul Balamuci, îl redăm în întregime la notă⁸.

7. *Idem*, p. 54.

8. «Din mila lui Dumnezeu Io Leon Voievod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului răposatului Io Ștefan Voievod. Dă domnia mea poruncă a domniei mele Sfîntei Dumnezești Mînăstiri Balamuci, de lîngă satul Grecii, unde este hramul Sfîntului Nicolae și Părintelui Egumen Serafim și tuturor călugărilor cîji trăiesc în acest lăcaș, ca să se știe că a dat și a închinat boierul domniei mele Teodosie Spătar și fratele meu Negojă Postelnic, fiii lui Vinîlă, fost Mare Vornic, o mînăstire pe care au avut-o ei în satul Pîrvulești, care a fost mînăstire de călugărije, hramul Sfîntei Troițe, să fie metoh

Din acest document se poate constata că la acea dată Mînăstirea Balamuci era foarte bine organizată, avînd și un conducător, pare-se primul ei egumen, în persoana lui Serafim.

La 23 august 1631, Matei Aga din Brîncoveni, susținut de boierii de peste Olt, ajutat și de ungurii din Ardeal s-a ridicat împotriva lui Leon Vodă.

Un an mai tîrziu încep din nou neînțelegerile pentru domnie, între Radu Vodă Ilieș, susținut de boierii de frunte din București și Matei Aga. Lupta se dă în oltombrie 1632.

După terminarea luptei, acest Matei, ajuns domn al Țării Românești, nu a uitat să se răzbune pe cei care s-au opus venirii lui la tron. El nu aprobă înmormîntarea corpului nefnsuflețit al lui Papa. Abia în anul următor a îngăduit acest lucru, după o lungă stăruință a văduvei și copiilor Papei. Membrii familiei Papei îngroapă osemintele lui în Simbăta Rusaliilor, în anul 1633, în biserica Mînăstirii Balamuci, astfel această biserică își primește ctitorul și-l odihnește în stînul ei, devenind de acum înainte grozniță a familiei.

Răzburarea lui Matei Basarab împotriva familiei lui Papa nu încetează. El confiscă întreaga avere a Papei, a soției și a fiilor lui, fiindu-le confiscate 22 de ani.

și în stăpînirea Sfintei Mînăstiri ce este a cinstului dregător a domniei mele Jupan Papa Mare Logofăt, cu satele și cu vecinii, și cu Țiganii, și cu morile și cu vitele și cu sculele și cu odăjdiile și cu tot venitul, oricît se va alege, mult, puțin, ca să fie metohul Sfintei Mînăstiri cu hramul Sfîntul Nicolae, din Balamuci, care este mai sus scrisă. Pentru ca această Sfîntă Mînăstire din Pîrvulești a fost a lui Teodosie Spătar și a lui Negoiaș Postelnic de moștenire, făcută de părintele lor Vintilă și au tot viețuit călugărițe în această mînăstire din Pîrvulești. Iar apoi cînd a fost acum în zilele domniei mele Teodosie Spătar și fratele lui Negoiaș Postelnic, ei dacă au văzut cum au sărăcit, s-au risipit averile și satele și vecinii Sfintei Mînăstiri din Pîrvulești și nu pot călugărițele să poarte de grijă ca să le adune și să le întărească, întru aceasta Teodosie Spătar și Negoiaș Postelnic, ei au dat și au închinat Mînăstirea din Pîrvulești să fie metoh și în stăpînirea și sub ascultarea Sfintei Mînăstiri din Balamuci, hramul Sfîntul Nicolae, cu tot venitul ca să poată purta de grijă călugărițele de acolo, să adune satele și veclnii și Țiganii cu alte drepte averi ale Sfintei mînăstiri, să nu se pustiască și să nu piară pomana răposajilor ctitori și să se așeze călugării în mînăstire. Iar călugărițele care vor mai fi, să plece să viețuiască iarăși între călugărițe, pentru că au dat-o însuși Teodosie Spătar și Negoiaș Postelnic, fiii lui Vintilă Vornicul și au închinat-o ca metoh, ei de-a lor bunăvoie fără nici o silă, cu știrea tuturor boierilor mari și mici, ca să fie Sfînta Mînăstire din Pîrvulești ca metoh și de întărire, iar ctitorilor să fie veșnică pomenirea. Și au pus Teodosie Spătar și Negoiaș Postelnic blestem. cine dintre rudele lor va încerca ca să calce și să strice această întocmire și de închinare și să ia această mînăstire de la Sfîntul Nicolae, acela să fie de trel ori blestemat și anatema și afurisit de 318 Sfinți Părinți cum sint la Nicheia. Pentru aceasta am dat domnia mea, Sfîntei Mînăstiri hramul Sfîntul Nicolae (ca să-i fie) Sfînta Mînăstire din Pîrvulești, cu hramul Sfintei Troițe, cu satele și cu dedinele și cu toate averile de întărire și statormice la Sfîntul Nicolae, de moștenire și de obază și de nimeni neclintit, după porunca domniei mele. Încă și blestem pune domnia mea: după trecerea domniei mele, pe cînc va alege domn Dumnezeu, să fie domn al Țării Românești (din) rodul inimii mele sau din rudele noastre, din alt neam, dacă va cinsti și va înnoi și nu va întări și pe acela Domnul Dumnezeu să-l cîntească și să-l păzească în domnia lui și în veacurile viitoare, sufletul lui, iar dacă nu va cinsti și nu va înnoi și nu va întări această carte a domniei mele, ci o va calca și o va strica, acela să fie de trei ori blestemat și anatema și afurisit de 318 Sfinți Părinți ce sint la Nicheia.

Iată deci și martori am pus domnia mea: Jupan Miho Mare Ban al Craiovei și Jupan Hriza Mare Vornic și Jupan Papa Mare Logofăt și Jupan Gheorghe Mare Stolnic și Jupan Constantin Mare Comis și Jupan Vasile Mare Paharnic și Jupan Iovce Mare Postelnic și Ispravnic Papa Mare Logofăt.

Și am scris eu Soare, grămătic în cetatea de scaun în București, luna aprilie 15 și de la Adam și pînă acum la această scriere cursul anilor 7139 (1631).

Io Leon Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn».

Academia Republicii Socialiste România, Document CCCXCVII/44.

A scăpat numai zestrea Elinei, moșioara de la Cioceni. Aceasta o dovedește un document din 1634, februarie 24⁹.

În toată perioada domniei lui Matei Vodă, fiii papei au fost înlăturați de la orice avansare în dregătoriile statului, iar în oștire ținuți pe loc.

În anul 1640, unul din fiii lui Jupan Papa, Fota Spătarul, încetează din viață, iar locul lui de odihnă este ales acolo unde era și tatăl său, adică la biserica Mînăstirii Balamuci. Iată ce scrie pe pecetea mormintului lui: «Această piatră mormintală este a lui Jupan Papa Spătarul, fiul Papei Dvornicul și a răposat în zilele binecinstitorului Io Matei Voievod, luna martie 11, anul 7148 (1640)»¹⁰.

Mormîntul se află în biserica Schitului Balamuci în dreapta. Tot aici sînt așezate și osemintele lui Papa Vornicul și ale soției sale Elina.

În anul 1643, aprilie 6, Matei Basarab dă un hrisov Schitului Balamuci «Ce este făcut din temelie din zilele altor domni, ca să-i fie moșie în Crătunești Jud. Ilfov... și iarăși să-i fie mînăstirei moșie în sat Lipia jud. Ilfov... cumpărată de egumenul Teodosie»¹¹.

Se pare că atunci cînd Matei Basarab a luat averea fiilor Papei, a trecut și Mînăstirea Balamuci sub controlul lui.

Abia în 1654, după moartea lui Matei Basarab, cînd vine la domnie Constantin Șerban Voievod Basarab, singurul fiu al lui Jupan Papa care mai rămăsese în viață, Drăghici Spătarul, este înălțat în divanul domnesc la rangul de Mare Vistier și își reprimște moșia confiscată. Acum reintră sub administrarea sa și Schitul Balamuci.

În anul 1655, sîrbii și seimenii, care erau angajați în armată din timpul lui Matei Basarab, se revoltă. În timpul luptei își pierde viața și Vistierul Drăghici ot Greci, fiul cel mai mare al lui Jupan Papa Logofătul.

Trupul lui a fost adus la Mînăstirea Balamuci și a fost așezat în același mormint unde erau așezate și osemintele părinților săi și ale fratelui său, Fota Spătarul. Astfel Mînăstirea Balamuci primește, rînd pe rînd, pe ctitorii ei, istoria ei fiind împletită cu cea a fondatorilor ei.

Între anii 1653—1656, Patriarhul Antiohiei Macarie trece prin Țările Române spre Rusia, atît la ducere cît și la întoarcere. Pleacă din Antiohia la 9 iulie 1652 și ajunge la Galați la 1653, de unde continuă drumul spre Rusia prin Moldova.

La întoarcere, în anul 1656, septembrie, el rămîne circa doi ani în Țările Române și le vizitează.

În cursul vizitelor sale, el trece pe la Mînăstirea Plătărești într-o simbătă după amiază, trece pe la Țingan «după ce facem aici o aghiazmă și o pomenire pentru fondatori și după agapa obișnuită, plecarăm de aici și merșerăm continuu pînă seara, cînd am sosit la o mînăstire cu hramul Sf. Nicolae, numită Mînăstirea în apă. E situată pe marginea unui rîu. Sănătate și fericire aceloră din jurul lui. Parcă ar fi chiar rîul din Alep, tot astfel îi e culoarea de argintie, apele de dulci și tot atît

9. «Porunca domniei mele Matei Voievod, boierilor domniei mele Drăghici Spătarul și Fotei Postelnicul, feciorii Papei Logofăt... ca să fie ai lor rumâni din Cioceni... care au fost de zestre ai Jupanîi Elinei Logofetesei, muma lui Drăghici și a Fotei Postelnicul, date zestre ei de părintele ei, iar nu a soțului Papa», «iar cînd au fost acum, în zilele domniei mele după războiul și după moartea Papei Logofătul... s-au plîns Drăghici Spătarul și Fota Postelnicul cum că nu au fost rumâni ai tătine-s-o Papei Logofătul, ci au fost ei ai mine-s-a de zestrea ei», Ștefan D. Greceanu, *Istoricul unei bătrîne moșii boierești, Grecii, București, 1910, p. 44.*

10. Inscripția de pe piatra mormintală din biserica Schitului Balamuci.

11. Ștefan D. Greceanu, *op. cit.*, p. 54.

de aproape rîndurile de sălcii ce au crescut pe țărnișurile sale. Dimineața făcurăm o sfeștanie, o comemorațiune pentru fondatori și o rugăciune de dezlegare, apoi părăsind minăstirea ne-am îndreptat spre palatul fondatorilor. După aceea trecurăm la o minăstire frumoasă la care duce un rfu printr-o vale. E înconjurată de un lac fără fund și fără margini și e numit Căldărușani»¹².

Deci la această dată Minăstirea Balamuci era foarte bine organizată și se bucura de foarte multă cinste.

În timpul vizitei patriarhului Macarie la Minăstirea Balamuci, stăpîni ai moșiei Greci erau cei patru fii ai lui Drăghici Vel Vistier ot Greci și anume: Papa Vel Vistier, Constantin Vel Postelnic, Mihai Vel Clucer și Vintilă Vel Căpitan, aici avîndu-și reședința toți, căci pe toți patru îi găsim semnîndu-se pînă la moarte că sînt ot Greci.

B. Istoria Schitului Balamuci în sec. XVIII

Din anul 1656 nu mai avem știri despre Minăstirea Balamuci pînă la jumătatea sec. XVIII. Posibil ca în această perioadă de timp să se fi dezvoltat, iar averea ei să fi crescut, lucru care a făcut ca bogăția ei să fie rivnită de alte minăstiri și chiar de minăstiri de peste hotare. Așa se explică faptul că Minăstirea Balamuci în anul 1752 sub semnul unei false reconstrucții este închinată Minăstirii Pateron din Rumele.

Iată ce scrie pisania așezată deasupra ușii bisericii în locul pisaniei vechi de la anul 1627: «Această Sfîntă și Dumnezeiască Minăstire, fiind zidită din temelie mai dinainte vreme, de răposatul Papa Vel Logofăt și închinată la Paterias de la Rumele unde este închinată și Minăstirea Sărindarul și Mislea, după ce a trecut multă vreme, învechindu-se și dărăpănîndu-se, acum cu mila și cu ajutorul lui Dumnezeu s-au ridicat de iznoavă din temelie și s-a înfrumusețat, după cum se vede întru slava și lauda lui Dumnezeu și întru cinstea și prăznuirea Sfîntului Ierarh Nicolae de Sfinția Sa Părintele Kir Antim Egumenul Sfintei Minăstiri Sărindarul și de dumnealui Jupan Gheorghe spre veșnică pomenirea lor în zilele prea luminatului Domn Io Grigore Ghica Voievod, fiind mitropolit a toată Ungrovlahia Kir Neofit, august 12, leat 1752»¹³.

Această pisanie care a dăinuit veacurilor, existînd și azi pe frontispiciul bisericii, nu poate fi cea adevărată pentru că nu pomeneste cum se cuvine de principalul ei ctitor.

În incintă se poate constata că biserica, în care se păstrează mormîntul din 1640 foarte bine conservat și scris în limba paleoslavă, nu poate fi zidită de călugări greci din timpul fanarioșilor.

Deci, de pe frontispiciul de la ușa bisericii s-a scos și s-a aruncat prima și adevărata pisanie care data de la anul construcției bisericii și a fost înlocuită cu o pisanie mai nouă, care se păstrează și azi. Este greșită afirmația care se face în această pisanie și anume: «s-a ridicat de iznoavă din temelie de Sfinția Sa Antim și de Jupan Gheorghe». Aceasta se poate constata din următoarele dovezi:

1. Punerea lui Papa mai jos decît călugărul grec la portretele din biserică.

12. Emilia Cioran, *Căldăroniile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările Române, 1653–1658*, București, 1900.

13. Inscricția de la ușa bisericii Schitului Balamuci, așezată în anul 1752.

2. Prin schimbarea numelui *Jupaniței* lui *Papa*, din *Elina*, în grecescul *Irina*, urmele numelui *Elina* care a fost șters, putându-se vedea și acum.

3. Prin ostentația cu care este zugrăvit egumenul, care nu a contribuit cu nimic de la el, în comparație cu înjosirea în care a pus pe adevăratul ctitor.

Aceasta a fost o lovitură puternică dată familiei ctitorilor, mai ales că a fost făcută fără consimțământul ei.

Dar de ce a fost trecut acest Antim ca ctitor al acestei biserici? Cert este că el nu este adevăratul ctitor al acestei biserici. Posibil că el a făcut o mică reparație acestei biserici sau vreo mică danie și, cum era obiceiul timpului, un asemenea binefăcător era pus ctitor și chiar se obișnuia să se spună că a făcut-o din temelie. În momentul în care biserica avea nevoie de reparații, egumenul declara trebuința unor meremeturi la clădire sau la zugrăveli.

În asemenea împrejurări, pisaniile și portretele ctitorilor adevărați erau înlocuite cu alte date și portrete, adică, data la care se făcea reparația și portretul celui care a ajutat la această lucrare.

Așa s-a întâmplat și cu această biserică a Mănăstirii Balamuci.

Dovezi foarte clare că această biserică a existat înainte de 1640 sînt următoarele :

— Existența pisaniei vechi pe mormîntul lui *Fota Spătarul*, fiul *Papei Logofătul*, săpată în piatră și scrisă în slove vechi chirilice.

— Numele sfinților zugrăviți în biserică sînt scrise cu litere slave, pe cînd ceea ce a fost scris în 1752 este scris cu litere grecești. Deci biserica nu este zidită din temelie la data arătată de *Antimos*, egumenul Mănăstirii Sărindar, ci el a făcut numai mici reparații.

— Fondul pe care este zugrăvit chipul egumenului grec, *Antimos*, este mult mai deschis la culoare decît fondul pe care este zugrăvit chipul lui *Jupan Papa* și chiar fondul pe care este executată întreaga zugrăveală a bisericii.

La 1 martie 1755 Mănăstirea Balamuci este înzestrată cu opt pogoane de vie și pădure în dealul Năenești, de către un *Gheorghe* cu soția sa «Adică eu subsemnatul *Gheorghe* împreună cu soția mea dat-am cartea noastră la Sfînta Mănăstire Balamuci pentru opt pogoane de vie și cu pămînturile lor în dealul Năenești, ca să stăpînescă Sfînta Mănăstire, după aceea care au lăsat dumnealui *Postelnicul Constantin Teușul* ce s-au descoperit acolo în biserică, ca să fie de stăpînire în veci pentru pomenirea neamului dumnealui pentru adevărata credință, am dat cartea noastră în Sfînta Biserică.

Eu subsemnatul *Gheorghe* adevăresc

Eu subsemnata *Maria* soția dumnealui adevăresc

Și am scris eu *Petre* sîn *Hagi* protopop *Eustație Turțus* cu zisa dumnealui și martor 1 martie 1775»¹⁴.

Într-un pitac din decembrie 1785 este amintit județul *Ilfov* cu toate mănăstirile și cu alte metohuri, schituri și biserici de afară (se referă afară din *București*), care sînt date de Domnul țării, *Mihail Șuțu*, logofătului din Țara de Jos spre îngrijire. Aici este amintit și schitul Balamuci.

«Mănăstirile *Văcărești*, *Cotroceni*, *Pantelimon*, *Plumbuita*, *Negoiești*, *Căldărșani*, *Snagovul*, *Codreni*, *Plătărești*, *Balamuci*, *Turbați*, *Țigănești*, *Spirea*, *Ruptura*, *Izvorani*. Io *Mihailu Șuțul* *Voevod*, cînstitului și credinciosului boierului domniei mele, dum-

14. Arhivele Statului București, Mănăstirea Sărindar, pachet XIII, doc. 16.

neata Vel Logofăt de țera de jos după această orînduială, și urmezi dumneata a căuța trebile logofeției purtîndu grijă cu epimelia atît pentru ale județului cît și pentru ale minăstirilor trebi și aceasta să pui dumneata să se treacă în condica divanului ce să fie totdeauna pázite : 1785 dec.»¹⁵.

Din pitac se constată că Minăstirea Balamuci era destul de importantă în acea vreme, avînd o viață înfloritoare și bine organizată, bucurîndu-se de multă grijă din partea Domnului țării.

Cu acest pitac, știrile din veacul XVIII despre Minăstirea Balamuci se intrerup, nici un document nu ne mai amintește nimic despre ea.

C. Istoria Schitului Balamuci în veacul XIX

Chiar la începutul secolului, între anii 1801—1803, este amintit un egumen al Schitului Balamuci cu numele de Pimen, care face o reparație bisericii.

Un document datat la 3 august 1803, amintește de minăstirea Malamucul. De acum începe să se facă confuzie între Minăstirile Balamuci și Malamuc. Că este vorba de Minăstirea Balamuci, ne-o dovedește însuși documentul, arătînd că: «schitul Malamucul de jud. Ilfov, ce este metoh al Sfintei Minăstiri Sărindarul»¹⁶ pe cînd Minăstirea Malamuc era în Jud. Prahova.

Documentul cuprinde o plîngere a unui părinte către domnul țării, că un anume Tănase Movilă din vecinătatea apropiată a schitului și a moșiei Balamuci ar împresura holarele și însemnele acestei moșii.

Un alt document din 1810, ianuarie 24, ne arată inventarul pe care-l avea Schitul Balamuci. «Catastih cu perelari de toate lucrurile schitului Malamuc (confuzie Balamuci), mișcătoare și nemișcătoare, ghenarie 24, 1810»¹⁷. Documentul este semnat și de Pimen, singhelul Sfintei Mitropolii.

15. V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, București, 1891, tom. I, p. 319.

16. Arhivele Statului București, Manuscrisul nr. 158, f. 167 v.

17. Academia Republicii Socialiste România, Manuscrisul nr. 626, f. 31—32. «Catastih cu... de toate lucrurile Schitului Malamuc (confuzie Balamuci) mișcătoare și nemișcătoare, ghenarie 24, 1810.

Odăjdiiile :

- un rînd de odăjdii în proastă stare de tot.
- sfită de postavu.
- trei perechi procovețe, două mici și una mare.
- masă veche de tot pe sfîntul prestol (pare-se masa datînd de la fundație).
- Sfînt Antimis cu sfînte moaște vechi.
- Sfînt potir de cositor, vechi (se păstrează și astăzi).
- Cutie de lemn cu Sfînta Precistanie.
- Icoane împărătești : Domnul Iisus Hristos, Maica Precista, Ierarhul Nicolae, Sfîntii Voevozi.
- Sfeșnice mari din lemn, prost, cu o iconiță a Sfîntului Ierarh Nicolae.

Cărțile românești :

- Mineiu de peste an, dezlegat.
- Evanghelie, dezlegată.
- Penticostar, vechi, dezlegat.
- Apostolul mare, vechi, dezlegat.
- Ceaslov, dezlegat.
- Psaltire mare, dezlegată.
- Vișoară de o jumătate de pogon, lucrată, îngrădită cu mărăcini.
- Biserica de zid cu o clopotniță deasupra, biserica veche, jumătate în altariu și bolțile crăpate, nezugrăvită, învelită cu șindrilă de brad.

Izvoarele nu ne mai vorbesc de acest schit decît peste 10 ani, cînd intervin neînțelegeri între Schitul Balamuci și Mînăstirea Căldărușani, privind pădurile și terenurile pe care schitul le avea în stăpînire și pe care monahii de la Mînăstirea Căldărușani le călcaseră.

Din anul 1822 și pînă în anul 1845 se păstrează o serie de documente care cuprind plîngerii ale Mînăstirii Sărindar prin care se arată că morile sau pădurile Schitului Balamuci, metohul său, sînt călcate de călugării de la Căldărușani și că Schitul Balamuci refuză să mai dea anumite dări Mînăstirii Sărindar.

Vitele, casele :

- vacă stearpă și o mînzată.
- moșia pe care este schitul cu 40 de case.

Dau pentru un slobod casă pentru clacă, 40 pogoane arătură de porumb pe numita moșic. Dau patru banițe de mălai în grăunțe de pogon.

- clopot mic.
- o moșioară.

Acestea toate ce s-au numit, s-au primit de mine, căci s-au dat schitul asupra mea de Prea Sfințitul în Brașov. În acest catastif, care acestea toate sînt știute de preoții bisericilor și de alți frați de acolo în ce stare era schitul cînd l-am primit.

Cele ce s-au sporit de mine, care sînt în vedere și știință de toți.

Odăjdii :

- sfiță de stambă cu sfori mari și cu șireturi de fir, însă cusută rusește.
- stihar la fel.

— petrahir, la fel cu șireturi și cu ciucuri de ibrișin.

- o pereche rucavițe, la fel.
- sfiță de stambă, cimpul galben, inverzit cu flori.

— stihar de in cu floricele.

- petrahir de atlas cusut cu fir.
- procovețe de stambă cu flori.

— o pereche paftale de argint.

- o pereche paftale strbești cu zmalțuri.
- cădelniță.
- sfiță.

— potir spoit cu argint cu două discuri și zveată, adusă din Rusla.

— Sfînt Antimis, nou, cu Sfînte moaște.

— Epitaf mare, zugrăvit pe mușama.

— masă de stambă cu flori.

— dveră de in.

— cristelniță de marmoră pentru sfeștanie.

— sfeșnic de alamă pentru sfîntul prestol.

— Icoane mari împărătești : Domnul Iisus, Maica Precista, Ierarhul Nicolae, Sfînții Voevozi, cu

curoanele de argint și mîinile de argint.

— trei candelile de argint.

— trei candelile de sticlă în zale.

— policandru de alamă cu șase făclii.

— șase făclii mari de lemn, zugrăvite.

— două sfeșnice din lemn, mici.

— iconostas din lemn.

Biserica de cutremur s-a surpat, bolțile de tot și altarul și stranele pe la unele locuri și s-au făcut la loc și bolțile de scînduri și s-au zugrăvit.

Curtea de primprejur cu poartă mare și cu cea mică între stîlpi.

— două beciuri dedesupt și pivniță.

— încă patru case cu cămara lor și cu sală și cu foisor au fost reparate, cu stîlpi săpați de zid.

Invelită cu șîndriță de stejar, cu uși, cu geamuri. Acestea au fost făcute de un arendaș Ștefan».

Se pare că aceste case au fost construite în afara incintei zidurilor, intrucît la săpăturile făcute, în imediata apropiere a zidurilor s-au găsit cărămizi care au fost folosite la construirea lor.

La începutul anului 1823 starea bisericii schitului era rea. Din această cauză un membru al familiei Grecenilor, descendent, al ctitorului acestui schit, Iancu Greceanu, cere Domnitorului țării îngăduința de a o repara :

«Prea Înălțate Doamne,

Iarăși jeluiesc Măriei Tale că de nemulu meu este făcutu un schitulețu Balamuci, într-acest județu Ilfov, închinatu la Sfânta Mănăstire Sărindarul și din acastasia nepurtării de grijă, dîndu-se totu în arendă pe la Greci, căutîndu numai venitu să ia, văzu că mănăstirea s-au dărăpănatu cu totu și biserica au rămasu ca o pustie, zidurile n-au hal, moșioara care o are au răpit-o unii, alții cu totu»...¹⁸.

Dintr-o scrisoare adresată arhimandritului Venifet Sărindăreanul în 1823, aprilie 3, aflăm că la Schitul Balamuci este egumen un Gherasim.

În anul 1823, aprilie 3, se ivesc neînțelegeri între familia ctitorului, reprezentată de paharnicul Matache Greceanu și Mănăstirea Sărindar. Aceasta reiese dintr-o plîngere făcută de arhimandritul Chiril Sărindăreanul către cinstita mare logofeție¹⁹.

În anul 1859 Dionisie Fotino face o împărțire a județului Ilfov, pe comune și mănăstiri. După ce face împărțirea pe plăși și pe sate a județului și după ce arată mănăstirile existente la București, spune : «În afară de București, mai sînt în același județ 11 mănăstiri, printre care : Văcărești, Cotroceni, Snagov, Căldărușani, Balamuci, Pantelimon, Plumbuita, Negoiești, Plătărești, Codreni și Țiganu»²⁰.

Datorită organizării bune și averii pe care o avea, schitul Balamuci este amintit la această dată ca mănăstire de sine stătătoare, pentru că în aceeași lucrare, puțin mai jos, se arată că în județul Ilfov erau și «15 metoșe»²¹.

Cîțiva ani mai tîrziu, cînd domnitorul Alexandru Ioan Cuza a promulgat legea pentru secularizarea averilor mănăstirești, Schitul Balamuci a intrat și el în această lege, fiind dat în folosința statului.

Sînt păreri că pînă la anul 1871 ar fi fost aici un locaș de asistență socială, lucru care nu poate fi adevărat.

Din anul 1871 pînă la începutul sec. XX, între zidurile mari ale cetății sînt aduși și închiși făcătorii de rele, incinta și zidurile devenind temniță.

În anul 1875 Schitul Balamuci are de suferit de pe urma unui cutremur. Turla cea mare a bisericii s-a fisurat, iar o parte din ziduri au avut de suferit. De la această dată biserica rămîne pustie, și nu mai avem nici un document care să ne mai facă amintire de Schitul Balamuci.

Se pare că sfîrșitul sec. XIX găsește biserica și zidurile cetății Schitului Balamuci într-o stare destul de rea.

D. Istoria Schitului Balamuci în sec. XX

Ar trebui ca în acest secol XX să avem cît mai multe izvoare despre acest schit, dar, întruît Schitul Balamuci se afla și se află sub conducerea Mănăstirii Căldărușani, aceste documente au fost luate de Mănăstirea Căldărușani. În 1940 izbucnește un incendiu la Mănăstirea Căldărușani și biblioteca mănăstirii este mistuită de foc.

18. Academia Republicii Socialiste România, documentul orig. DLII/29, 12 ian. 1823.

19. Arhivele Statului, București, *Logofeția pricinilor bisericesti*, dosar 2534/1833, doc. 6.

20. Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, București, 1859, vol. III, p. 168. 21. *Ibidem*.

Astfel, documentele care ar fi putut să ne dea știri prețioase, nu mai există.

Datele care le voi expune nu au caracter precis, întrucît sînt culese de la oamenii din partea locului, oameni care au trăit în acele timpuri și au luat parte la acele evenimente.

La începutul sec. XX biserica Schitului Balamuci era părăsită, nimeni nu mai slujea în ea, totul era aproape distrus.

Înainte de primul război mondial, cam prin 1910, se stabilește la Schitul Balamuci un preot Gheorghe, care își construiește o chilie și face reparații sumare bisericii.

Acest preot deservește populația din împrejurimi și mai ales pe cei din satul apropiat Balta Neagră. Înainte de primul război mondial acest preot moare, iar oamenii din împrejurimi, din respect față de el, au numit biserica schitului «Popa Gheorghe din Luncă», denumire care dăinuiește și azi, în tradiția poporului. Biserica a rămas din nou fără preot, fiind din nou o biserică părăsită.

Locuitorii acestor ținuturi spun că în perioada imediat următoare primului război mondial, zidurile Schitului Balamuci erau folosite ca obor pentru vite, întrucît erau la dispoziția administrației pădurilor. Se spune că biserica era folosită drept adăpost de oamenii care ieșeau noaptea cu caii la păscut, uneori făcînd focul în ea, pentru a se încălzi.

În anul 1928, doi călugări, pe nume Atanasie și Martirie, de la Mînăstirea Căldărușani, mergînd prin pădure spre un sat din apropiere, întîmplător dau peste această biserică. La întoarcerea lor la Mînăstirea Căldărușani cer starețului mînăstirii să le dea permisiunea să meargă și să slujească în această biserică. Cei doi călugări obțin aprobarea superiorului lor și se stabilesc la Schitul Balamuci. De la această dată Schitul Balamuci trece sub conducerea Mînăstirii Căldărușani.

Egumen a fost ales Atanasie.

Întrucît nu aveau unde locui, cei doi călugări și-au săpat bordei în pămînt și au locuit în el.

În 1935 istoricul Nicolae Iorga spune despre acest schit: «O veche biserică se află în pădure la Malamucul» (este vorba de Balamuci, întrucît la această dată Malamucul nu mai exista). «Pridvorul se sprijină pe splendide coloane cu capitele sculptate. Frumoasă inscripție deasupra intrării. Frescele se păstrează încă bine pînă în fundul înalt al cupolei. În dreapta un mormînt de ctitor. Aproape e lacul Căldărușani»²².

În anul 1944, 24 de călugări, veniți de la Mînăstirea Chițcani se stabilesc pentru o perioadă de timp la Schitul Balamuci.

La cutremurul din 1940, cupola cea mare a bisericii s-a fisurat, amenințînd să cadă.

În anul 1960, pe cînd era stareț aici Veniamin Gavrilovici, Direcția Generală a Monumentelor Istorice a făcut lucrări trainice de restaurare atât la biserica Schitului Balamuci, cit și la zidurile înconjurătoare, iar la 25 noiembrie 1962, prin ordinul Arhiepiscopiei Bucureștilor nr. 15.978/1962, s-a oficiat slujba de resfințire a bisericii. De acum înainte, slujitorii acestui schit vor deservi credincioșii din satul Balta Neagră.

22. Nicolae Iorga, *Conducător Istoric la Bisericile din București și Împrejurimile apropiate*, București, 1935, p. 23.

Superiorii Schitului Balamuci

Datorită lipsei documentelor nu se poate reconstitui o listă cu toți superiorii acestui schit. Sînt perioade foarte mari din istoria Schitului Balamuci, cînd, din cauza lipsei izvoarelor, nu cunoaștem numele superiorilor.

În anul 1631, în documentul lui Leon Vodă avem numele unui egumen Serafim, el fiind după toate probabilitățile și primul egumen al Schitului Balamuci.

În documentul din 1643, prin care Matei Basarab întărește Mînăstirii Balamuci două moșii în Crălunești și Lipia, jud. Ilfov, aflăm un alt nume de egumen, Teodosie.

Din anul 1643 și pînă în 1801, nu mai avem nici un document, în care să se amintească numele vreunui egumen.

În anul 1801 egumenul Schitului Balamuci era un Pimen care dorea să facă reparații la Biserică.

În anul 1803, Schitul Balamuci are ca egumen pe un Damaschin.

Un document datat la 1810, care cuprinde inventarul Schitului Balamuci la acea dată, ne dă și numele egumenului Ștefan.

Din anul 1823 și pînă în 1845, Schitul Balamuci este condus de egumenul Gheorșim.

Din 1845 și pînă în 1910, informațiile despre Schitul Balamuci se întrerup și nu avem nici un nume de egumen.

În anul 1910 se stabilește la Schitul Balamuci «Popa Gheorghe», care slujește aici pînă în timpul primului război mondial, cînd moare.

Între anii 1928—1940, Schitul Balamuci este condus de egumenul Atanasie.

În anul 1945, egumen la Schitul Balamuci era ieromonahul Agatanghel, după care vine un alt egumen Sarapavon și conduce schitul pînă în 1958.

Între anii 1958—1971, Schitul Balamuci este condus de Veniamin Gavrilovici.

În 1971, pentru cîteva luni, Schitul Balamuci este condus de Pimen Barbu. La 17 noiembrie 1971 este instalat ca egumen Damian Bogdan, care conduce schitul și astăzi.

Descrierea Schitului Balamuci

Schitul Balamuci este una din cele mai armonioase și mai desăvîrșite întruclăpări ale genului artistic creator al poporului român, la care fiecare parte, fiecare detaliu învederează pregnant credința și dragostea de pămînt și de patrie a poporului nostru.

«Dimensiunile bisericii sînt de 24 m lungime și 9 m lărgime în exterior, proporțiile ei sînt frumoase și decorația ei atît sculpturală cît și picturală este din cele mai bogate»²³.

Planul — «este perfect executat, foarte regulat desenată, cu ziduri groase și cu bolțile foarte frumos compuse»²⁴.

Naosul — «este tras în lungime, cu bolți înalte, construite după principiul consolelor și cu toată diversitatea lui.

23. N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia*, p. IV, noul stil în veacul al XVIII-lea, în «Buletinul Monumentelor Istorice», an. XXIX, 1936, fasc. 87—90, p. 96.

24. *Ibidem*, p. 96.

La naos găsim, într-adevăr, trei rinduri suprapuse de forte și faux-uri continue, primul se află cam la nivelul brîului exterior între ferestrele de jos și cele de sus, al doilea se găsește la nașterea bolților și al treilea la baza turlei, deasupra pandantivelor.

Prin aceste rinduri succesive, ale luminii bolților prin «encorbeillements» se ușurează execuția bolților și a turlei»²⁵.

Pronaosul — «este mai larg decît naosul, boltit, cu o centrală flancată de cîte două arcuri laterale, excentrice, în fiecare parte.

Găsim aici cam același procedeu ca la naos, o primă consolă sub arcurile laterale, care sînt duble, cum am arătat, două mai sus, la arcurile care proptesc cupola și a treia la cupolă, peste pandantive.

Acest sistem constructiv nu numai că ușurează execuția, dar ajută și la înfățișarea generală din interiorul bisericii, introducînd în execuția bolților o serie de linii orizontale, care împart spațiul vertical în mai multe zone suprapuse»²⁶.

Pridvorul — «larg aproape cît pronaosul, n-a pierdut bolta, a cărei formă s-ar putea reconstitui ușor cu cupolă centrală și cu berceau-urile laterale»²⁷.

Bolta a fost reconstituită. Pridvorul este susținut de 10 pilaștri și are o singură intrare centrală.

Arhitectura exterioară — «este bogat și frumos compusă, arcul trilob în acoladă, domnește atît la ambele rinduri de arcaturi din fațade, cît și la arcadele pridvorului. Aceste arcaturi sînt mai înalte la registrul inferior și mai scurte la registrul superior. Ele stau pe colonete rotunjite prinse în zid și sînt fără capitele, nici baze profilate, ci așezate pe mici pedestale. Urme de zugrăveli se mai găsesc pe unele suprafețe din fațade»²⁸.

Socul — «este un relief mare, profilele rotunjite cunoscute și tras la șablon»²⁹.

Briul — «este el obișnuit, cu forma de tor între două profile plane simple»³⁰.

Cornișa — «este profilată și trasă la șablon, ea pare a fi ascunsă sub streșină»³¹.

Ferestrele — «sînt bogat sculptate cu rinceau-uri și executate cu multă dibăcie, ele au arcul în formă de acoladă lurtită. Ferestrele mici de la registrul superior sînt ajurate și formează frumoase motive de flori și de ramuri»³².

Un specific al acestei biserici, este acela că are două rinduri de ferestre, primul rînd aflîndu-se în registrul inferior. Ele sînt înalte și au formă dreptunghiulară. Al doilea rînd se află perpendicular pe primul, în registrul superior, iar ferestrele au formă pătrată, fiind mai mici.

În naos se află un singur rînd de ferestre, acela din registrul inferior.

Ușa — «este bogat ornamentată cu un chenar de piatră sculptată, cu arcul în acoladă joasă și încoronată cu o cornișă orizontală, decorată cu foi de acant, în genul celor de la Mînăstirea Văcărești»³³.

«Coloanele pridvorului sînt bine proporționate, cu galbul elegant, cu capitele largi, bine compuse și bogat sculptate, cu baze patrute și bine profilate și cu brățări sculptate la partea inferioară a fusului. Arcadele de la pridvor, în acoladă trilo-

25. *Ibidem*, p. 96.

26. *Ibidem*, p. 96.

27. *Ibidem*, p. 96.

28. *Ibidem*, p. 96.

29. *Ibidem*, p. 96.

30. *Ibidem*, p. 96.

31. *Ibidem*, p. 97.

32. *Ibidem*, p. 97.

33. *Ibidem*, p. 97.

bată, sînt de o înfățișare plăcută și de proporții foarte reușite. Cu decorația zugrăvită ce acoperea cea mai mare parte a fațadelor și ale cărei urme se văd încă în multe locuri, desigur că această biserică era printre cele mai frumoase din veacul al XVIII-lea»³⁴.

Turla — «pantocratorului lipsește, dar baza ei înaltă se vede și azi»³⁵.

Clopotnița — «este așezată pe pronaos și are proporții înalte, invelitoarea ei este însă deformată»³⁶.

«Scara clopotniței comunică jos, direct cu exteriorul, iară nu cu pronaosul bisericii ca în cele mai multe cazuri»³⁷.

Interiorul bisericii este dintre cele mai frumoase și foarte bine conservate. Zugrăveala este de un colorit armonios și bogat.

«Timpla și stranele sînt probabil de la origine»³⁸.

Concluzii

Din puținele date care le avem, putem constata că schitul Balamuci a fost construit aici, de ctitorul său Jupan Papa ot Greci, cu scopul de cetate de apărare și biserică de închinare pentru familia sa.

În decursul veacurilor, în jurul său au avut loc lupte, lucru care poate fi confirmat prin așezarea sa la răscruce de drumuri, acolo, pe unde dușmanii țării, se îndreptau spre cetatea de scaun.

Dacă zidurile înconjurătoare, puternic fortificate, au apărut pe oșteni, biserica care se afla în mijlocul lor, nu a făcut altceva decît să primească ca o mamă bună pe fiii căzuți în luptă, fii vrednici de răsplată și laudă.

Dacă în decursul veacurilor au fost perioade în care Schitul Balamuci strălucea prin rolul pe care-l juca, au fost și perioade triste în care biserica a suferit mult. Cu toate acestea, ea a rezistat și a ajuns pînă în zilele noastre.

Zidurile ei, astăzi, nu mai au scopul de cetate de apărare, ci, cu amprente pe care timpul și le-a imprimat și le poartă cu cinste, vin să ne amintească de trecutul lor zbuciumat.

Acum, ele primesc îngrijirile necesare și sînt apărute, așa cum odinioară ele, în măsura în care au putut, au apărut țara de dușmanii care voiau să treacă pe aici.

Dacă în trecut, zidurile și biserica au jucat un rol important, acest rol îl joacă și astăzi, dar pe alt plan, pe plan spiritual și în domeniul artei, fiind un important monument de artă.

Deci Schitul Balamuci este pentru noi românii un monument de artă românească, primit ca moștenire de la înaintașii noștri, de care trebuie să avem grijă și pe care nu trebuie să-l uităm niciodată.

Drd. CORNELIU ZĂVOIANU

34. *Ibidem*, p. 97.

38. *Ibidem*, p. 97.

35. *Ibidem*, p. 97.

36. *Ibidem*, p. 97.

37. *Ibidem*, p. 97.

GHID BIBLIOGRAFIC, PE TEME ȘI PROBLEME, DIN PUBLICAȚIILE REVISTEI MITROPOLITANE «GLASUL BISERICII»

(Continuare)

— P —

PACEA ȘI RĂZBOIUL

I. — TEMEIURI DOCTRINARE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Diac. Prof. Mircea Basarab, *Împărăția mesianică a păcii (Isaia II, 2—4). Introducere și comentariu* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 910—918).

II. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Ortodoxia și lumea contemporană: ...Ortodoxia și pacea lumii* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 931—933).

Vezi și — *Capitolul imediat următor*

III. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI — PE PLAN INTERNAȚIONAL

1. În cadrul Conferinței Creștine pentru Pace

(Aurul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna mai 1970*: ...Comunicări în legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței Creștine pentru Pace (9—13 decembrie 1969, la Storkow în R.D.G.)... (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 584).

(Aurul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1970*: ...Comunicări în legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței Creștine pentru Pace (18—28 mai 1970, în R.D.G.)... (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1030).

(Aurul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1970*: ...Comunicări în legătură cu participarea Bisericii Ortodoxe Române, prin delegați, la lucrările Conferinței Creștine pentru Pace (Budapesta, 28 septembrie—1 octombrie 1970)... (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1195—1196).

Pr. D. P., *Conferința de orientare a clerului din luna martie 1971*: ...Comunicări în legătură cu relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Conferința Creștină pentru Pace (1—2 februarie 1971 la Praga; 3—6 februarie 1971, la Zagorsk; 17—24 februarie 1971, la Moscova și Leningrad)... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 387).

Pr. Petre F. Alexandru, *Cîteva considerații asupra atitudinii Bisericii Ortodoxe Române față de problema creării unei cîmăi internaționale de colaborare și securitate* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 658—661).

(Aurul nesemnat), *Cea de-a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor*: ...Comunicări în legătură cu participarea Bisericii Ortodoxe Române, printr-un delegat, la Consultația de la Varșovia pentru securitatea europeană (manifestare în cadrul Conferinței Creștine pentru Pace, 11—13 iunie 1971), ca și la sesiunea de lucru a Comisiei de tineret (Sofia, 7—11 mai 1971) (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 980).

(Aurul nesemnat), *Cea de-a doua Conferință de orientare a preoților din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor*: ...Vizita Pastorului Karoly Toth, secretarul general al C.C.P., membru al Bisericii Reformate Maghiare... (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6 p. 667).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din luna septembrie 1972*: ...Comunicări despre lucrările Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace, de la Prestan — Cehoslovacia (21—23 iunie 1972), și despre lucrările comisiilor teologice ale aceleiași conferințe de la Zagorsk (12—14 septembrie 1972) — la care au luat parte și delegați ortodocși români... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1048).

2. În cadrul Conferinței Bisericilor Europene

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna mai 1970*: ...Comunicări în legătură cu reprezentarea Bisericii Ortodoxe Române, prin delegați, la diferite întruniri ale Conferinței Bisericilor Europene (25—29 noiembrie 1969, la Gwatt bei Thun, în Elveția)... (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 583—584).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1970*: ...Comunicări în legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Conferinței Bisericilor Europene (24—29 mai 1970, la Oegstgeest-Leiden în Olanda)... (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1030).

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna noiembrie 1970*: ...Comunicări în legătură cu ținerea și participarea la sesiunea de toamnă a Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene (Poiana Brașov, 28 septembrie—1 octombrie 1970)... (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1195).

Pr. D. P., *Conferința de orientare a clerului din luna martie 1971*: ...Comunicări în legătură cu participarea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Conferinței Bisericilor Europene (16—19 noiembrie 1970, la Torre Pellice, în Italia; — 25—26 ianuarie 1971 la Geneva)... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 386—387).

(Autorul nesemnat), *Cea de-a doua Conferință de orientare a proefilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor*: ...Ședința Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene de la Moscova (18—21 aprilie 1972), la care a luat parte și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 668—669).

3. Participarea Bisericii Ortodoxe Române la acțiunea popoarelor lumii contemporane pentru pace și împotriva războiului

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii (ianuarie—februarie)*: ...Ațașamentul profund al Bisericii Ortodoxe Române față de nobilele acțiuni pentru apărarea păcii... (B.O.R., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 30).

Cezar Vasiliu, *Știri ecumenice*: Participarea unui delegat al Bisericii Ortodoxe Române la lucrările Adunării reprezentanților opiniei publice pentru securitate și cooperare europeană (Bruxelles, 2—5 iunie 1972)... (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 748).

4. Atitudinea și acțiunile Bisericii Ortodoxe Române pentru pace și împotriva războiului — pe plan intern (local)

Pr. Nicolae Grosu, *Acțiuni în slujba păcii (ianuarie—februarie)*: Fondul solidarității internaționale și sprijinul Bisericii Ortodoxe Române pentru acest organism care înmănușează toate forțele politice și sociale din patria noastră. Mesajele Bisericii Ortodoxe Române trimise Comitetului Național pentru apărarea păcii din țara noastră... (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 33—36, 37).

IV. ATITUDINEA ȘI ACȚIUNEA POPOARELOR LUMII CONTEMPORANE PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 29—40; — nr. 3—4, p. 250—263; — nr. 5—6, p. 469—477; — nr. 7—8, p. 678—688; — nr. 9—10, p. 891—903; — nr. 11—12, p. 1105—1123; — XXX (1971), nr. 1—2, p. 29—

37; — nr. 3—4, p. 241—248; — nr. 5—6, p. 460—462; — nr. 7—8, p. 655—657; — nr. 9—10, p. 811—814; — nr. 11—12, p. 1072—1074; — XXXI (1972), nr. 1—2, p. 33—41; — nr. 3—4, p. 286—289; — nr. 5—6, p. 513—516; — nr. 7—8, p. 733—739; — nr. 9—10, p. 938—941; — nr. 11—12, p. 1148—1152; — XXXII (1973), nr. 1—2, p. 32—38; — nr. 3—4, p. 287—290; — nr. 5—6, p. 484—488).

(Autorul nesemnat), *În slujba păcii*: Semnarea acordului privind încetarea focului și restabilirea păcii în Vietnam. Conferința de la Helsinki. Conferința parlamentară asupra cooperării și securității în Europa. Semnarea actului final al Conferinței asupra Vietnamului (27 ianuarie 1973) (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 33—35, 36).

(Autorul nesemnat), *Consultările multilaterale de la Helsinki în vederea ținerii Conferinței generale europene pentru securitate și cooperare* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 287).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Conferinței Comitetului pentru dezarmare de la Geneva* (Rev. cit., p. 289).

(Autorul nesemnat), *Problema securității europene* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 484—485).

(Autorul nesemnat), *Lucrările Comitetului Internațional pentru securitate și cooperare internațională (25—28 mai 1973)* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 487).

V. — ATITUDINEA ȘI ACȚIUNILE POPORULUI ROMÂN

PENTRU PACE ȘI ÎMPOTRIVA RĂZBOIULUI — PE PLAN LOCAL (intern)

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii (martie—aprilie)*: ...Plenara Comitetului Național pentru apărarea păcii... (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 260—261).

(Autorul nesemnat), *În apărarea păcii*: ...Plenara Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R. S. România (3 martie 1972)... (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 288—289).

Vezi și — *Capitolul imediat anterior*

PĂCATUL

(După învățătura creștină)

1. PĂCATUL STRĂMOȘESC

Drd. Dorel Poga n, *Urmările păcatului strămoșesc în concepția ortodoxă*: Considerații generale. Urmările păcatului strămoșesc asupra sufletului. Urmările păcatului strămoșesc asupra trupului. Păcatul strămoșesc la Maica Domnului (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 563—577).

2. PĂCATUL PERSONAL

Prof. Const. Pavel, *Probleme morale în parabola Fiului risipitor*: ...Procesul genetic al păcatului. Consecințele dezastruoase ale păcatelor... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 270—277).

Pr. Corneliu Sava, *La Duminica a XXX-a după Rusalii*: Ce este păcatul și urmările lui, precum și datoria morală și umană de a lupta împotriva răului (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1062—1064).

3. FELURILE PĂCATULUI

a) Păcate capitale

LĂCOMIA

Prof. Nicolae Grosu, *La Duminica a XXVI-a după Pogorirea Sfântului Duh*: Pilda cu bogatul care i-a rodit țarina — ca un exemplu negativ de lăcomie, nescotință și îngimfare (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1095—1098).

b) Alte feluri de păcate

NERECUNOȘTINȚA

Pr. David Popescu, *La Duminica a XXIX-a după Rusalii — Leproșii* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 17—20).

POPOARE ALE LUMII VECHI ȘI NOI

I. — ISRAELIȚII

Al. A. Botez, *Invățătorule, privește ce pietre și ce clădiri!*: Despre istoria templului din Ierusalim, după Sfânta Scriptură și opera lui Iosif Flavius (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 413—421).

Ed. Lipinski, *La royauté de Yahwé dans la poésie et le culte de l'ancien Israël*: Un scurt rezumat asupra problemei realității sacre în vechiul Orient în general și în vechiul Israel în special (Recenzie, de Pr. Athanasie Negoită) (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 637—639).

E. W. Heaton, *The Hebrew Kingdoms*: O prezentare despre «regatele ebraice», adică Israel și Iuda, până la desființarea acestuia din urmă de către Nabucodonosor (Recenzie, de Pr. Athanasie Negoită) (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 639—640).

II. — ESCHIMOȘII

Hans-Georg Bandi, *Originea eschimoșilor*: Originea popor primitiv, care, din timpuri străvechi, se întinde de la strimtoarea Bering până la coasta dinspre Atlantic a Labradorului și a Groenlandei (Recenzie, de Pr. Dumitru Soare) (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 628—630).

III. — DACII

Hadrian Daicoviciu, *Dacii*: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 632—635).

IV. — GOȚII

Pr. Prof. Vasile Gh. Sibiescu, *Sfântul Sava «Gotul». La 1600 de ani de la mucenicia sa*: ...Pătrunderea goților în Dacia și în sudul Dunării. Creștinismul la goți: contactul goților cu creștinismul în nordul Mării Negre; misionarism capadocian în Goția; contactul goților cu creștinismul în Dacia; creștinismul arian la goți (împărați romani susținători ai arianismului la goți, apostolatul lui Ulfila la goți); persecuția lui Atanaric contra supușilor săi creștini; martiri din timpul persecuției lui Atanaric. Scrisoarea Bisericii din Goția către Biserica din Capadocia (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 337—360, 365—388).

V. — POPORUL ROMÂN

(Pagini însemnate din istoria și viața lui)

1. Despre începuturile și originea poporului român

Dr. Ion N. Mailat, *Biserica sîrbilor din Roșiori de Vede și continuitatea traco-română în Dacia* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1259—1264).

Virginia Cartianu, *Crucea înscrisă în cerc în ornamentica celtică și românească*: Demonstrarea existenței celților în Dacia (Notă bibliografică, de Prof. N. Stănculescu) (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1254).

Prof. Dimitrie Macrea, *La latinită della lingua e del popolo romeno*: Se demonstrează originea latină a poporului român (Recenzie, de Ierom. Veniamin Micle) (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 781—783).

A. Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*: Evoluția ideii «romanitatea românilor», de la apariția ei până în secolul al XIII-lea (Recenzie, de N. Stănculescu) (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1088—1094).

2. Din trecutul istoric al poporului român

a) Popoare migratoare pe teritoriul țării noastre

Pr. Prof. Vasile Gh. Sibiescu, *Sfântul Sava «Gotul». La 1600 de ani de la mucenicia sa*: ...Pătrunderea goților în Dacia și în sudul Dunării... (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 337—343).

b) Voievodate vechi românești

A. A. Bolșacov-Ghimpu, *O știre bizantină din Dobrogea despre un voievodat creștin de la Nordul Dunării, la sfârșitul secolului al X-lea*: O contribuție nouă la cercetările din ultimii ani, care conduc la concluzia că în Țara Românească și Moldova, ca și în Transilvania și în toate țările vecine — au existat, în secolele al X-lea—XIV-lea, voievodate puternice (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 104—116).

c) Din vremea voievodului Ștefan cel Mare

Manole Neagoe, *Ștefan cel Mare*: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 834—841).

d) Din vremea voievodului Neagoe Basarab

Pr. Niculae Șerbănescu, *450 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab, 1521 — septembrie — 1971*: Ascendența, formația și cultura lui Neagoe Basarab. Legăturile lui Neagoe Basarab cu Transilvania și Moldova. Neagoe Basarab și Polonia. Neagoe Basarab și statul papal. Legăturile lui Neagoe Basarab cu Republica Venețiană. Din politica internă a lui Neagoe Basarab. Consolidarea domniei. Organizarea internă a țării. Corp diplomatic. Armata. Comerțul. Cultura... Neagoe Basarab, scriitor și autor. Familia lui Neagoe Basarab (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 936—971).

Ion Al. Florescu, *450 de ani de la moartea lui Neagoe Basarab* (Rev. cit., p. 972—974).

Manole Neagoe, *Neagoe Basarab*: (Recenzie, de Prof. N. Stănculescu) (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 415—418).

Invățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie: (Recenzie, de Ioan F. Stănculescu) (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 412—415).

e) Din vremea voievodului Braga

Sandu Tudor, *«Braga Voievod» (1532—1535)*... (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 97—104).

f) Din vremea voievodului Mihai Viteazul

Ion N. Mailat, *Mihail Voievod și Biserica creștină* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 720—733).

g) Din vremea voievozilor Matei Basarab și Vasile Lupu

Diac. George Dincă, *Două clitorii voievodale — biserica Stelea din Tirgoviște, mîndstirea Soveja din Vrancea înălțate în semnul împăcării și prieteniei*: Personalitatea celor doi domnitori români din secolul al XVII-lea: Matei Basarab în Țara Românească, și Vasile Lupu în Moldova... (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 511—515).

h) Despre Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821

Al. Elian, *Clerul ortodox român și răscoala lui Tudor Vladimirescu* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 735—748).

(Autorul nesemnlat), *...150 de ani de la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 761).

Pr. Gheorghe I. Drăgulin, *Din relațiile românești cu Epirul în veacul al XIX-lea* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 600—610).

i) În vremea voievodului Grigorie Ghica și după aceea

«Revista Arhivelor» (nr. 1/1971): (Notă bibliografică, de Prof. V. Popovici, la studiul lui Al. Păl-Antal, *Scaunul Mureș între anii 1861—1876*; — și la studiul lui M. Regleanu, *O cronică necunoscută cu privire la domnia lui Grigore D. Ghica (1822—1828)* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 783).

j) În legătură cu Revoluția din 1848

Pr. David Popescu, *Centenarul morții lui Avram Iancu, craiul munților și tribunul poporului: Unul dintre promotorii Revoluției din 1848* (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1030—1031).

(Autorul nesemnat), *125 de ani de la Revoluția de la 1848* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 487—488).

k) În legătură cu proclamarea Independenței de stat a României

Octavian Metea, *Prin Vama Cucului. Viața lui Badea Cârțan: Luptător pentru eliberarea națională a românilor din Transilvania (1877)* (Recenzie, de Diac. P. I. David) (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 194—200).

3. Fapte și evenimente din viața și activitatea țării noastre de la 23 August 1944 încoace

a) 23 August 1944

(Ziua eliberării patriei noastre de sub dominația fascistă)

(Autorul nesemnat), *23 August în viața poporului nostru (1944—1970)* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 641—657).

(Autorul nesemnat), *23 August, marea sărbătoare a poporului român* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 629—634).

Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Semnificația zilei de 23 August* (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 713—717).

b) 30 Decembrie 1947

(Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii)

(Autorul nesemnat), *30 Decembrie — ziua Republicii* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1081—1083).

(Autorul nesemnat), *30 Decembrie — ziua Republicii* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1037—1039).

(Autorul nesemnat), *Prinos Republicii la cea de a XXV-a aniversare* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1101—1109).

4. Alte fapte și evenimente interne, contemporane, din viața poporului român

(Autorul nesemnat), *O sărbătoare a întregului popor: Aniversarea a 55 de ani de viață și a 40 de ani de activitate în rândurile mișcării muncitorești (26 ianuarie 1973) ai Președintelui Consiliului de Stat, Dl. Nicolae Ceaușescu* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 32—33).

(Autorul nesemnat), *Lucrările sesiunii Marii Adunări Naționale* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 287—288).

(Autorul nesemnat), *Noul cod al muncii (1 martie 1973)* (Rev. cit., p. 288).

5. Relații externe contemporane ale țării noastre

(Autorul nesemnat), *Vizita Președintelui Consiliului de Stat în Pakistan și Iran (8—12 ianuarie 1973)* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 33).

(Autorul nesemnat), *Vizita în țara noastră a Președintelui Sudanului (aprilie 1973)* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 288).

(Autorul nesemnat), *Interviul acordat de Președintele Consiliului de Stat, Domnul Nicolae Ceaușescu, Societății olandeze de televiziune K.R.O.* (Rev. cit., p. 288—289).

(Autorul nesemnat), *Vizita Președintelui Nicolae Ceaușescu în Olanda* (Rev. cit., p. 289—290).

(Autorul nesemnat), *Vizita Președintelui Consiliului de Stat Nicolae Ceaușescu și a soției sale Elena Ceaușescu în Italia, San Marino și întrevvedereea de la Vatican cu Papa Paul al VI-lea* (20—25 mai 1973) (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 485—486).

(Autorul nesemnat), *Vizita în țara noastră a Președintelui Voltei Superioare, Generalul Sangoule Lamizana* (1—15 iunie 1973) (Rev. cil., p. 486—487).

POSTUL

I. — LA POPORUL ISRAELIT

Pr. Ath. Negoită, *Calendarul mozaic și Paștile creștin: ...Posturile în calendarul mozaic* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1199—1214).

II. — POSTUL ÎN CREȘTINISM

Pr. Constantin Pîrvu, *La Duminică lăsatului sec de brînză (A izgonirii lui Adam din rai)*: Despre post (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 228—231).

Diac. P. I. David, *Postul, rugăciunea și milostenia la strămoșii noștri*: Postul la strămoșii noștri (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 240—245).

Pr. Traian Valdman, *Reguli bisericești privitoare la sărbători și posturi în Sfintele Canoane*: ...Reguli bisericești privitoare la posturi, în Sfintele Canoane (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 680—685).

Pr. Ioan V. Covercă, *La Duminică izgonirii lui Adam din rai (A lăsatului sec de brînză)*: Se răspunde la întrebările: cînd s-a rînduit postul și de cine?; cum trebuie să postim?; de ce trebuie să postim?; ce însemnătate are postul în viața noastră și ce foloase dobîndim noi, credincioșii, în urma postului? (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 27—30).

Prof. Const. Pavel, *La Duminică a patra din Post (Rugăciunea și postul — scara desăvîrșirii)*: Postul și scara desăvîrșirii (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 260—264).

PREDICĂ ȘI PREDICATOR LITURGIC

I. — PREDICĂ ȘI PREDICATOR ÎN VECHIUL TESTAMENT

Drd. Ioan D. Popa, *Caracterizarea omiletică a predicii profeților Vechiului Testament*: ...Tematica sau fondul predicii profeților: monoteism și politeism; imoralitate și formalism religios; aspecte sociale în predica profeților; Mesia și împărăția mesianică. Stilul sau forma predicii profeților Vechiului Testament. Caracteristicile predicii profeților. Principiile omiletice în predica profeților (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 282—293).

II. — PREDICĂ ȘI PREDICATOR ÎN NOUL TESTAMENT

Pr. Conf. I. Bria, *«Slujirea cuvîntului»*: Trimiterea sau încredințarea de către Iisus Hristos; mărturia (apostolul propovăduiește nu numai ca trimis ci și ca martor); mesajul propovăduirii — cuvîntul revelat. Predicarea Evangheliei după Cincizecime: Kerigma (propovăduire, vestirea unui mesaj); Didahia sau didascală; omilia (convorbire). Ce semnificație au pentru predica de azi formele de propovăduire a cuvîntului lui Dumnezeu din perioada apostolică? (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 50—58).

Drd. Ioan D. Popa, *Norme canonice privitoare la dreptul și datoria preotului de a predica*: Considerații introductive. Persoanele sfințite care pot predica cuvîntul lui Dumnezeu (episcopul, preotul și diaconul). Limitele geografice în care trebuie să se extindă predicarea. Modul cum trebuie să predice slujitorii Bisericii și izvoarele predicii. Datoria slujitorilor bisericești de a predica și prin faptă... (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 326—332).

Drd. Gheorghe V. Burcă, *Studiu comparativ între elocvența profană și cea bisericească*: Scurt istoric asupra elocvenței profane și bisericești. Termeni uzuali în cele două feluri de elocvență. Asemănări și deosebiri dintre elocvența profană și elocvența bisericească, desprinse din diferite definiții. Asemănări și deosebiri

între elocvența profană și cea bisericească. Comparații între subiectul și obiectul elocvenței profane și celei creștine; între materia celor două feluri de elocvență; între felurile și împărțirile formale ale elocvenței profane și ale elocvenței bisericești după materia, mijloacele și scopul acestora; între genuri, specii și denumirile acestora, luate după forma și fondul cuvintărilor din elocvența profană și cea bisericească; între mijloacele folosite în cele două feluri de elocvență. Oratorul profan și preotul predicator. Efectul puterii elocvenței lui Hristos și al elocvenței profane. Auditoriul și locul de acțiune a celor două elocvențe. Comparații între forma cuvintărilor celor două elocvențe. Scopul elocvenței profane și cel al elocvenței bisericești. Importanța și necesitatea celor două feluri de elocvență (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 785—797).

Ion V. Paraschiv, *Omiliile catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia*: Despre cele 16 omilii catehetice ale lui Teodor de Mopsuestia. Explicarea Simbolului de credință al celor 318 Părinți de la Sinodul I Ecumenic pe care a făcut-o Mar Teodor Interpretul: 4 omilii (*Traducere și prezentare*) (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1165—1187).

III. — ÎNDRUMĂRI OMILETICE PENTRU VREMEA NOASTRĂ

Pr. Prof. Grigorie Cristescu, *Predică pentru vremea ta!* (G.B., IX (1950), nr. 7—8, p. 47—48).

Pr. I. N. Oporan, *Material omiletic neglijat*: Pericopele de la «Apostolii» ce se citesc în duminici și sărbători — care cuprind o mulțime de învățături religios-moral-sociale (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 675—677).

IV. — PREDICI ACTUALE LA DIFERITE DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI MARI ȘI MICI DE PESTE AN

1. Pastorale și predici la sărbătorile cu dată fixă din anul calendaristic

Tăierea împrejur a Domnului nostru Iisus Hristos.

Sfntul Vasile cel Mare

(1 ianuarie)

Pr. C. N. Galeriu, *Meditație de Anul nou* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 30—32).

Vezi și: *Stințenie și stinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire).

Botezul Domnului nostru Iisus Hristos

(6 ianuarie)

Sfntul Ioan Gură de Aur, *Omilie la Botezul Domnului*: (Trad. rom., de Pr. D. Fecioru) (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 18—24).

Pr. C. Sava, *La Botezul Domnului* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 14—17).

Întîmpinarea Domnului

(2 februarie)

I. Vesa, *La Întîmpinarea Domnului* (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 24—27).

Diac. P. I. David, *La Întîmpinarea (Stretenia) Mîntuitorului* (2 februarie) (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 25—27).

Bunavestire

(25 martie)

Diac. Șt. Gh. Milea, *La Bunavestire* (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 267—270).

Pr. David Popescu, *La Bunavestire* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 264—267).

Vezi și: *Stințenie și stinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire)

Schimbarea la față

(6 august)

Pr. Dumitru Alexandru, *Schimbarea la Față* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 658—660).

Pr. David Popescu, *La «Schimbarea la Față»* (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 724—727).

Începutul anului bisericesc

(1 septembrie)

Diac. P. I. David, *La începutul anului bisericesc (1 septembrie)* (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 933—937).

Înălțarea Sfintei Cruci

(14 septembrie)

Pr. Corneliu Sava, *La Înălțarea Sfintei Cruci* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 871—874).

Pr. Const. Gr. Chirica, *La «Înălțarea Sfintei Cruci»* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 793—796).

Nașterea Domnului. Crăciunul

(25 decembrie)

Pastorale (cu text integral):

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pastorale la Nașterea Domnului (anii 1968—1972)* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1095—1099; — XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1140—1143; — XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1084—1087; — XXX (1971), nr. 11—12, p. 1040—1043; — XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1110—1113).

P. S. Episcop Antim al Buzăului, *Pastorale la Nașterea Domnului (anii 1968—1972)* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1100—1103; — XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1144—1147; — XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1088—1091; — XXX (1971), nr. 11—12, p. 1044—1047; — XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1114—1116).

P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos, *Pastorale la Nașterea Domnului (anii 1968—1972)* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1104—1107; — XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1148—1151; — XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1092—1094; — XXX (1971), nr. 11—12, p. 1048—1052; — XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1117—1121).

Predici:

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Semnificația Întrupării Domnului* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1133—1135).

Diac. P. I. David, *Steaua nașterii și magii de la Răsărit* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1068—1071).

Prof. O. Bucevschi, *La Nașterea Domnului* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1146—1147).

•

Pentru sărbătorile sfinților cu dată fixă din anul calendaristic:

Vezi și — *Sfințenie și sfinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire).

2. Pastorale și predici la Duminicile și sărbătorile din anul calendaristic, dependente de data Sf. Paști

a) Perioada Triodului

Duminica Vameșului și Fariseului

(Duminica a XXXIII-a după Rusalii: Ev. Lc. XVIII, 10—14)

Pr. Prof. Ene Braniște, *La Duminica Vameșului și Fariseului* (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 32—36).

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *La Duminica a 33-a după Rusalii: Despre smerenia în rugăciune (Luca XVIII, 10—14)* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 17—20).

Pr. David Popescu, *La Duminica Vameșului și Fariseului* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 19—21).

Pr. Dionisie Stamatoiu, *La Duminica a XXXIII-a după Rusalii* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 16—20).

Duminica Fiului risipitor

(*Duminica a XXXIV-a după Rusalii: Ev. Lc. XV, 11—32*)

Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Bucuria lui Dumnezeu pentru căința omului: Temă desprinsă din pericopa evanghelică cu pilda Fiului risipitor* (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 37—39).

Pr. Vasile Coman, *La Duminica Fiului risipitor: Bunătatea lui Dumnezeu* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 20—23).

Pr. Dionisie Stamatoiu, *Duminica Fiului risipitor* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 20—26).

Simbăta lăsatului sec de carne

(*Simbăta morților*)

Pr. Dumitru Soare, *La simbăta lăsatului sec de carne (Simbăta morților)* (G.B., XXVIII (1969), nr. 1—2, p. 28—30).

Diac. P. I. David, *În simbăta lăsatului sec de carne (La pomenirea morților)* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 249—252).

Duminica înfricoșatei judecăți. Lăsatul sec de carne

(*Duminica a XXXV-a după Rusalii: Ev. Mt. XXV, 31—46*)

Pr. Gh. Iordăchescu, *La Duminica lăsatului sec de carne* (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 39—43).

Pr. Asist. Dumitru Gh. Radu, *La Duminica lăsatului sec de carne* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 223—227).

(Același autor), *La Duminica lăsatului sec de carne* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 25—28).

Duminica izgonirii lui Adam din rai. Lăsatul sec de brinză

(*Duminica a XXXVI-a după Rusalii: Ev. Mt. VI, 14—21*)

Pr. Dumitru Găină, *La Duminica izgonirii lui Adam din rai* (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 354—357).

Pr. Constantin Pîrvu, *La Duminica lăsatului sec de brinză (A izgonirii lui Adam din rai)* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 227—231).

Pr. Ioan V. Covercă, *La Duminica izgonirii lui Adam din rai (A lăsatului sec de brinză)* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 27—30).

Duminica a I-a din Post

(*A Ortodoxiei: Ev. Ioan I, 43—51*)

Pr. David Popescu, *La Duminica Ortodoxiei* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 277—281).

Duminica a II-a din Post

(*Sfântul Grigore Palama: Ev. Mc. II, 1—12; In. X, 9—16*)

Pr. Prof. Mircea Chialda, *La Duminica a II-a din Post* (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 357—362).

Asist. Ștefan C. Alexe, *La Duminica a II-a din Post* (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 261—264).

Pr. Prof. Dumitru Răduță, *La Duminica a II-a, a Sfântului și Marelui Post* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 220—223).

Ștefan Alexe, *La Duminica a doua din Post (Lucrarea nevăzută a harului)* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 253—257).

Vezi și — *Sfințenie și sfinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire)

Duminica a III-a din Post

(A Crucii : Ev. Mc. VIII, 34—IX, 1)

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica Crucii* (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 362—365).

Arhim. Gr. Băbuș, *La Duminica a III-a din Post* (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 265—267).

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *La Duminica a III-a din Postul Paștilor* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 231—235).

Pr. Prof. Ene Brăniște, *La Duminica a treia din Post (A Sinteii Crucii)* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 257—259).

Duminica a IV-a din Post

(Sfântul Ioan Scărarul : Ev. Mc. IX, 17—32; Mt. IV, 25—V, 12)

Pr. Gheorghe Sîrbu, *La Duminica a IV-a din Postul Mare* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 235—240).

Prof. C. Pavel, *La Duminica a patra din Post (Rugăciunea și postul — scara desăvârșirii)* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 260—264).

Vezi și — *Sfințenie și sfinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire)

Duminica a V-a din Post

(Sfânta Maria Egipteanca : Ev. Mc. X, 33—45; Lc. VII, 36—50)

Prof. N. Chițescu, *La Duminica a V-a din Post* (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 271—276).

Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, *La Duminica a V-a din Post, a Sinteii Maria Egipteanca* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 223—226).

Pr. Prof. I. Rămureanu, *La Duminica a cincea din Post* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 268—271).

Vezi și — *Sfințenie și sfinți* (Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire)

Duminica a VI-a din Post

(A Floriilor : Ev. In. XII, 1—18)

Diac. Prof. N. Balca, *La Duminica Floriilor* (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 376—380).

I. Vesa, *La Duminica Floriilor* (G.B., XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 227—279).

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *La Duminica Floriilor* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 227—229).

Pr. Nicolae Diaconescu, *La Duminica Floriilor* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 272—275).

b) Periodul Penticostarului**Duminica I-a. Învierea Domnului**

(Sfintele Paști: Ev. In. I, 1—17)

.Pastorale (cu text integral):

Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pastorale la Învierea Domnului* (anii 1968—1973) (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 251—256; — XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 249—251; — XXIX (1970), nr. 3—4, p. 205—209; — XXX (1971), nr. 3—4, p. 197—200; — XXXI (1972), nr. 3—4, p. 237—240; — XXXII (1973), nr. 3—4, p. 264—268).

P. S. Episcop Antim al Buzăului, *Pastorale la Învierea Domnului* (anii 1968—1973) (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 257—261; — XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 252—

256; — XXIX (1970), nr. 3—4, p. 210—214; — XXX (1971), nr. 3—4, p. 201—204; — XXXI (1972), nr. 3—4, p. 241—244; — XXXII (1973), nr. 3—4, p. 269—272).

P. S. Episcop Chesarie al Dunării de Jos, *Pastorale la Învierea Domnului* (anii 1968—1973) (G.B., XXVII (1968), nr. 3—4, p. 262—266; — XXVIII (1969), nr. 3—4, p. 257—260; — XXIX (1970), nr. 3—4, p. 215—217; — XXX (1971), nr. 3—4, p. 205—208; — XXXI (1972), nr. 3—4, p. 245—248; — XXXII (1973), nr. 3—4, p. 273—276).

Predici:

Pr. Prof. Ioan Rămureanu, *La ziua a treia a Învierii Domnului* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 497—501).

Pr. David Popescu, *La a treia zi de Paști* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 245—249).

Diac. Prof. Orest Bucevschi, *Spre Emaus* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 281—284).

Duminica a II-a după Sfintele Paști

(A Tomii: Ev. In. XX, 19—31)

Prof. N. Chițescu, *La Duminica Sîntului Apostol Toma* (G.B., XXVII (1968) nr. 3—4, p. 380—385).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica Tomei* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 501—505).

Pr. Dionisie Stămatoiu, *La Duminica Tomii* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 234—238).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *La Duminica Tomii* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 275—278).

Duminica a III-a după Sfintele Paști

(A Mironosițelor: Ev. Mc. XV, 43—XVI, 8)

Pr. Dumitru Alexandru, *La Duminica mironosițelor* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 433—436).

Pr. David Popescu, *La Duminica mironosițelor* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 462—464).

Duminica a IV-a după Sfintele Paști

(A slăbănogului: Ev. In. V, 1—15)

Pr. David Popescu, *La Duminica a IV-a după Paști (Vindecarea slăbănogului de la scăldătoarea Betezda)* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 505—509).

Duminica a V-a după Sfintele Paști

(A Samaritencii: Ev. In. IV, 5—42)

Pr. I. Vesa, *La Duminica Samaritencii* (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 652—655).

Pr. Prof. Ene Branîște, *La Duminica a V-a după Paști (a Samaritencii): Despre caracterul creștin ortodox* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 510—514).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *La Duminica Samaritencii* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 436—438).

Pr. Ștefan Al. Săvulescu, *La Duminica Samaritencii* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 480—483).

Pr. Conf. Ștefan C. Alexe, *La Duminica a V-a după Paști* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 465—467).

Duminica a VI-a după Sfintele Paști

(A Orbului: Ev. In. IX, 1—38)

Pr. Cornel Sava, *La Duminica orbului* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 445—447).

Pr. David Popescu, *La Duminica orbului* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 483—486).

Înălțarea Domnului*(La patruzeci de zile după Sfințele Paști)*

Pr. Ioan Mircea, *La Înălțarea Domnului* (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 662—666).

Prof. Nicolae Grosu, *La Înălțarea Domnului* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 514—519).

Pr. Gheorghe Sîrbu, *La Înălțarea Domnului* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 450—453).

Diac. P. I. David, *Praznicul Înălțării Mîntuitorului Hristos* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 445—447).

Duminica a VII-a după Sfințele Paști*(A Sfinților Părinți de la Sinodul I Ecumenic : Ev. In. XVII, 1—13)*

Prof. Dumitru Gh. Radu, *La Duminica a VII-a după Paști (A Sfinților Părinți de la Soborul I Ecumenic)* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 520—523).

Pr. I. Vesa, *La Duminica a VII-a după Paști : Despre credință* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 438—441).

Prof. N. Chițescu, *La Duminica a VII-a după Paști* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 468—471).

Duminica a VIII-a după Sfințele Paști*(Rusaliele. Pogorîrea Sf. Duh. Cincizecimea : Ev. In. VII, 37—53 ; VIII, 12)*

Pr. Prof. Ene Braniște, *La Duminica Rusaliilor* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 453—457).

Prof. Al. Elian, *La Duminica Rusaliilor (Pogorîrea Sîntului Duh)* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 486—491).

Arhim. Prof. Chesarie Gheorghescu, *La Cincizecime* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 472—477).

Sfînta Treime. A doua zi de Rusalii*(La 51 zile după Sfințele Paști)*

Diac. Prof. Emilian Vasilescu, *La Sfînta Treime (Lunea Rusaliilor)* (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 667—670).

Pr. Gh. Sîrbu, *La Sfînta Treime (Lunea Rusaliilor)* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 491—495).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Sfînta Treime* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 477—479).

c) Periodul Octoihului**Duminica I-a după Rusalii***(A tuturor sfinților : Ev. Mt. X, 32—33, 37—38 ; XIX, 27—30)*

Pr. Constantin Pîrvu, *La Duminica tuturor sfinților* (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 670—672).

Pr. David Popescu, *La Duminica I-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 448—450).

Diac. P. I. David, *La Duminica a I-a după Rusalii (A tuturor sfinților)* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 495—498).

Duminica a II-a după Rusalii*(Chemarea Sfinților Apostoli : Ev. Mt. IV, 18—23)*

Prof. C. Pavel, *Despre chemarea lui Hristos* (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 524—527).

Pr. Dumitru Soare, *La Duminica a II-a după Rusalii* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 457—461).

Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminica a II-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 498—502).

Duminica a III-a după Rusalii
(*Pronia divină* : Ev. Mt. VI, 22—23)

Pr. Corneliu Sava, *La Duminica a III-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 451—545).

Duminica a IV-a după Rusalii
(*Sluga sutaşului* : Ev. Mt. VIII, 5—13)

Pr. Octavian Popescu, *Indatoririle creştinului lafa de familia și rudele sale* : Temă prezentată la Duminica a IV-a după Rusalii (G.B., XXVII (1968), nr. 7—8, p. 782—786).

Pr. David Popescu, *La Duminica a IV-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 637—639).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminica a IV-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 507—509).

Duminica a VI-a după Rusalii
(*Slăbănogul din Capernaum* : Ev. Mt. IX, 1—8)

Pr. Cornel Sava, *La Duminica a VI-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 639—642).

Duminica a VII-a după Rusalii
(*Doi orbi și un surdo-mut* : Ev. Mt. IX, 27—35)

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *La Duminica a VII-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 642—644).

Duminica a IX-a după Rusalii
(*Umblarea pe mare* : Ev. Mt. XIV, 22—34)

Pr. Constantin Pîrvu, *La Duminica a IX-a după Rusalii* (G.B., XXVIII (1969), nr. 7—8, p. 760—763).

Duminica a X-a după Rusalii
(*Fiul lunatic* : Ev. Mt. XVII, 14—23)

Pr. Dumitru Soare, *La Duminica a X-a după Rusalii* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 661—664).

Duminica a XI-a după Rusalii
(*Datornicul nemilos* : Ev. Mt. XVIII, 23—35)

Pr. I. N. Oporan, *La Apostolul din Duminica a XI-a după Rusalii* (*Despre muncă*) (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 648—650).

Duminica a XII-a după Rusalii
(*Tînărul bogat* : Ev. Mt. XIX, 6—26)

Pr. Sabin Verzan, *La Duminica a XII-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 938—942).

Duminica a XVI-a după Rusalii
(*Pilda talanților* : Ev. Mt. XXV, 14—30)

Pr. David Popescu, *La Duminica a XVI-a după Rusalii* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 12—15).

Duminica a XVIII-a după Rusalii
(*Pescuirea minunată* : Ev. Lc. V, 1—10)

Pr. David Popescu, *La Duminica XVIII-a după Rusalii* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 874—876).

Duminica a XIX-a după Rusalii*(Milă și dragoste : Ev. Lc. VI, 31—37)*

Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminica XIX-a după Rusalii* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 877—879).

Prof. Const. Pavel, *Paradoxul sublim al iubirii creștine (La Duminica a 19-a după Rusalii)* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 796—798).

Duminica a XX-a după Rusalii*(Fiul văduvei din Nain : Ev. Lc. VII, 11—17)*

Arhim. Justinian Florea, *La Duminica a XX-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 949—952).

Pr. Nicolae Cănanău, *La Duminica a XX-a după Rusalii* (G.B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 978—982).

Prof. N. Chițescu, *La Duminica XX-a după Rusalii : Mila lui Iisus față de omul necăjit (Luca VII, 11—16)* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 880—882).

Duminica a XXI-a după Rusalii*(Pilda semănătorului. Pomenirea Sf. Părinți de la Sinodul VII Ecumenic : Ev. Lc. VIII, 5—15 ; In. XVII, 1—13)*

Pr. David Popescu, *La Duminica a XXI-a după Rusalii* (G.B., XXVIII (1969), nr. 9—10, p. 982—986).

Duminica a XXII-a după Rusalii*(Pilda bogatului și a săracului Lazăr : Ev. Lc. XVI, 19—31)*

Pr. Dumitru Găină, *La Duminica a XXII-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1108—1110).

Arhim. Grigore Băbuș, *La Duminica a XXII-a după Rusalii* (Rev. cit., p. 1110—1113).

Pr. David Popescu, *La Duminica XXII-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 806—810).

Prof. N. Chițescu, *La Duminica a XXII-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1122—1125).

Duminica a XXIII-a după Rusalii*(Vindecarea unui îndrăcit. Gherghesenii : Ev. Lc. VIII, 26—39)*

Prof. Nicolae Grosu, *La Duminica a XXIII-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 953—957).

Prof. N. Chițescu, *La Duminica XXIII-a după Rusalii : Grijiile lumii, predică în calea mântuirii (Luca VIII, 26—39 ; Efes. II, 4—10)* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 882—885).

Duminica a XXIV-a după Rusalii*(Fiica lui Iair : Ev. Lc. VIII, 41—56)*

Pr. Prof. N. Bordașiu, *La Duminica a XXIV-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1053—1055).

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilie la Duminica XXIV după Rusalii : (Trad. rom., de Pr. Prof. Dumitru Fecioru)* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 514—518).

Duminica a XXV-a după Rusalii*(Samaritanul milostiv : Ev. Lc. X, 25—37)*

Pr. Conf. Ștefan C. Alexe, *La Duminica XXV-a după Rusalii (Aproapele nostru, omul de lângă tine și de pretutindeni)* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1056—1058).

Pr. Prof. M. Chialda, *La Duminica a XXV-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1125—1129).

Duminica a XXVI-a după Rusalii*(Bogatul care i-a rodit țarina : Ev. Lc. XII, 16—21)*

Pr. Prof. Ene Braniște, *La Duminica a XXVI-a după Rusalii* (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1157—1161).

Prof. Nicolae Grosu, *La Duminica XXVI-a după Pogorîrea Sfîntului Duh* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1095—1098).

Pr. David Popescu, *La Duminica a XXVI-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1129—1132).

Duminica a XXVII-a după Rusalii*(Femeia girbovă : Ev. Lc. XIII, 10—17)*

Pr. Dumitru Soare, *La Duminica a XXVII-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1123—1126).

Pr. David Popescu, *La Duminica XXVII-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1058—1062).

Duminica a XXVIII-a după Rusalii*(A Sfînșilor Strămoși. Cina cea Mare : Ev. Lc. XIV, 16—24)*

Prof. N. Chițescu, *La Duminica a XXVIII-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 11—12, p. 1129—1132).

Pr. David Popescu, *La Duminica a XXVIII-a după Rusalii* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1102—1104).

Duminica a XXIX-a după Rusalii*(Cei zece leproși : Ev. Lc. XVII, 12—29)*

Pr. Gh. Iordăchescu, *La Duminica a XXIX-a după Rusalii* (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 26—29).

Pr. David Popescu, *La Duminica a XXIX-a după Rusalii — Leproșii* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 17—20).

Duminica a XXX-a după Rusalii*(Țînărul bogat : Ev. Lc. XVIII, 18—27)*

Pr. Prof. M. Chialda, *La Duminica a XXX-a după Pogorîrea Sfîntului Duh* (G.B., XXVIII (1969), nr. 11—12, p. 1161—1166).

Pr. Corneliu Sava, *La Duminica a XXX-a după Rusalii* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1062—1064).

Prof. Nicolae Grosu, *La Duminica a XXX-a după Rusalii* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1132—1138).

Duminica a XXXI-a după Rusalii*(Orbul din Ierihon : Ev. Lc. XVIII, 35—43)*

Prof. I. Vesa, *La Duminica a XXXI-a după Rusalii (A Orbului)* (G.B., XXVII (1968), nr. 1—2, p. 29—32).

Duminica a XXXII-a după Rusalii*(Zaheu vameșul : Ev. Lc. XIX, 1—10)*

Pr. Gh. Sîrbu, *La Duminica lui Zaheu : Despre mila și iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 20—24).

Pr. Prof. Anatolie Zarea, *La Duminica XXXII-a după Rusalii (A lui Zaheu)* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 16—19).

3. Predici la duminicile dependente de praznicele împărătești : Nașterea Domnului, Botezul Domnului și Înălțarea Sf. Cruci

a) Ciclul duminical al Botezului Domnului

Duminica după Botezul Domnului

(Ev. Mt. IV, 12—17)

Diac. M. Pană, *La Duminica după Botez* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 14—15).

b) Ciclul duminical al Înălțării Sfintei Cruci

Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci

(Ev. In. III 13—17)

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *La Duminica dinaintea Înălțării Sfintei Cruci* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 868—871).

Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci

(Ev. Mc. VIII, 34—IX, 1)

Prof. Dumitru Radu, *La Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci* (G.B., XXVII (1968), nr. 9—10, p. 945—949).

4. Predici tematice

Pr. Prof. Anatolie Zarea, *Omilie la Psalmul 120* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 26—29).

Pr. Al. N. Constantinescu, *Ziua Domnului — Duminica* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 29—31).

Pr. Prof. A. Zarea, *Cu pace, Domnului să ne rugăm!* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 284—286).

PROFEȚI ȘI PROFETIE

Ioan V. Covercă, «*Invățătura celor doisprezece Apostoli*» și însemnătatea ei pentru conștiința canonică ortodoxă : ...Profeți și învățători — ce sînt ei, atribuțiile și alegerea lor... (G.B., XIX (1960), nr. 9—10, p. 763—766).

Drd. Ioan D. Popa, *Caracterizarea omiletică a prediciei profeților Vechiului Testament* : Considerații generale. Chemarea profeților și rolul lor în cadrul revelației divine... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 281—282).

PROGRESUL MODERN

Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Ortodoxia și lumea contemporană* : ...Ortodoxia și progresul modern... (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 927—929).

— R —

RASISM

(Combaterea și condamnarea lui)

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii* : ...Ziua internațională pentru eliminarea discriminării rasiale... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 244).

RĂUL ÎN LUME

(După învățătura creștină)

Pr. Corneliu Sava, *La Duminica orbului* : Care este răspunsul învățăturii creștine la întrebarea : de unde vine răul? (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 446—447).

REÎNTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN TRANSILVANIA

Pr. S. Gheorghe, *La cinci ani de la reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române (Alba Iulia, 1948). — Insemnătatea canonică a reîntregirii Bisericii Ortodoxe Române* (G.B., XII (1953), nr. 9—10, p. 600—603).

Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Biserica Ortodoxă Română, una și aceeași în toate timpurile*: (Recenzie, de Prof. C. Pavel) (G.B., XXVIII (1969), nr. 5—6, p. 717—719).

RELAȚII INTERORTODOXE CONTEMPORANE

I. — RELAȚII INTERORTODOXE ALE BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

1. *Privire de ansamblu asupra relațiilor interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române*

(Autorul nesemnat), *De Paști la Palatul patriarhal*: ...Privire de ansamblu asupra relațiilor interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române, în contemporaneitate (din cuvîntul reprezentantului preoțimii din Capitală) ... (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 234).

2. *Contacte și acțiuni comune ale Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici Ortodoxe*

(Autorul nesemnat), *Cea de-a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor (septembrie 1971)*: ...Comunicări despre participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la Comisia interortodoxă pentru pregătirea Sfințului și Marelui Sinod (15—28 iulie 1971, Chambésy — Elveția)... (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 979).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din luna septembrie 1972*: ...Comunicări despre Simpozionul interortodox de la Tesalonic (12—16 septembrie 1972)... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1046).

3. *Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia Ecumenică*

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din luna septembrie 1972*: ...Manifestări ale Bisericii Ortodoxe Române în cadrul relațiilor interortodoxe: la decesul patriarhului Atenagora I și la alegerea noului patriarh ecumenic, Dimitrios I... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1046).

4. *Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Patriarhia de Alexandria*

Pr. Prof. N. Bordașiu, *Vizita Prea Fericitului Patriarh Nicolae al VI-lea al Alexandriei și Papă a toată Africa la Seminarul teologic din București* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 991—992).

5. *Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ortodoxă Rusă*

(Autorul nesemnat), *Călătoriile Prea Fericitului Patriarh Justinian, acțiuni majore în slujirea unității creștine și a lumii*: ...Călătoria în U.R.S.S. (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 561—563).

(Autorul nesemnat), *Cea de-a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor (septembrie 1971)*: ...Comunicări despre vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la Moscova (29 mai—4 iunie 1971) (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 979).

6. Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ortodoxă Bulgară

Pr. D. P., *Conferința de orientare a clerului din luna martie 1971*: ...Comunicări în legătură cu relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române — participarea unei delegații la funerariile patriarhului bulgar Chiril... (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 386).

(Autorul nesemnat), *Cea de-a III-a Conferință de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor (septembrie 1971)*: ...Comunicări despre vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian la Sofia (2—6 iulie 1971)... (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 979).

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice*: Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Bulgare, în frunte cu Patriarhul Maxim, făcând Bisericii Ortodoxe Române... (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1153).

7. Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ortodoxă Greacă (Elenă)

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna septembrie 1970*: ...Comunicări în legătură cu unele schimbări de monahi dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Greacă... (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 1030).

(Autorul nesemnat), *Călătoriile Prea Fericitului Patriarh Justinian, acțiuni majore în slujirea unității creștine și a lumii*: Călătoria în Grecia... (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 556—559).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare din luna mai 1971*: ...Comunicări privind manifestările externe ale Bisericii Ortodoxe Române (15 martie și 10 mai 1971): vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Grecia (1—8 mai 1971) ... (Rev. cit., p. 591).

Diac. Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice*: ...Participarea și conferențierea unor profesori teologi români la diferite simpozioane și congrese teologice ținute în mai multe localități grecești... (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1153—1155).

8. Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ortodoxă din Finlanda

Prof. O. Bucevschi, *Știri ecumenice*: ...Vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române făcute Bisericii Ortodoxe din Finlanda... (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1075—1076).

9. Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Ortodoxă din Polonia

(Autorul nesemnat), *Conferințele de orientare a clerului din luna mai 1970*: ...Comunicări în legătură cu participarea, la 1 martie 1970, a unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la întronizarea noului Întistătător al Bisericii Ortodoxe Poloneze, a I. P. S. Mitropolit Vasile al Varșoviei și a toată Polonia... (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 583).

10. Contacte și relații ale Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Catolică-Ortodoxă din Franța

(Autorul nesemnat), *Cea de a doua Conferință de orientare a preoților din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor*: ...Vizita unei delegații a Bisericii Catolice-Ortodoxe din Franța la Patriarhia Română, cu care prilej a fost declarată «Ipsa Facto» și trecută la cerință sub jurisdicția canonică a Bisericii Ortodoxe Române... (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 668).

(Autorul nesemnat), *Conferința de orientare a clerului din Arhiepiscopia Bucureștilor din luna septembrie 1972*: ..Comunicări despre vizita în România a Mgr. Germain de Saint-Dennis (11—25 septembrie 1972)... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 1046).

II. — RELAȚII INTERORTODOXE ALE ALTOR BISERICI ORTODOXE

1. *Relații interortodoxe ale Bisericilor Ortodoxe Sîrbă și Greacă*

Pr. An. Lefter, *Știri ecumenice*: „Vizita unei delegații a Bisericii Elene, în frunte cu Arhiepiscopul Ieronim, făcută Bisericii Ortodoxe Sîrbe... (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1159).

2. *Relații interortodoxe ale Bisericilor Ortodoxe Greacă și Finlandeză*

Pr. An. Lefter, *Știri ecumenice*: „Vizita Arhiepiscopului Paavali, Intiiistătătorul Bisericii Ortodoxe Autocefale din Finlanda, făcută Arhiepiscopului Ieronim al Atenei... (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1159).

REVELAȚIA DIVINĂ

(După învățătura creștină)

Pr. Conf. Ion Bria, *Izvoarele credinței ortodoxe*: Despre descoperirea sau revelația dumnezeiască... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 952—960).

Hans Urs von Balthasar, *La Croix et la gloire. Les aspects esthetiques de la revelation*: O tipologie a raportului dintre frumos și revelație. «O teologie este cu adevărat mare și istoricește fecundă, dacă este concepută sub constelația harului și a frumosului» (Recenzie, de Pr. Prof. A. Zarea) (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 851—855).

RUGĂCIUNEA

(În creștinism)

Pr. Prof. Al. I. Ciurea, *La Duminică a 33-a după Rusalii*: Despre smerenia în rugăciune (Luca XVIII, 10—14) (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 17—20).

Diac. P. I. David, *Postul, rugăciunea și milostenia la strămoșii noștri*: ...Rugăciunea la strămoșii noștri... (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 240—245).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *La Duminică Samarincii*: «Vine ceasul și acum este cînd adevărații închinători se vor închina Tatălui în Duh și adevăr» (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 436—438).

Pr. David Popescu, *La Duminică vameșului și fariseului*: Rugăciunea smerită și puterea ei în fața lui Dumnezeu (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 19—21).

Prof. Const. Pavel, *La Duminică a patra din Post (Rugăciunea și postul — scara desăvîrșirii)*: Rugăciunea și scara desăvîrșirii (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 260—264).

Pr. Prof. D. Stăniloae, *La Duminică a IV-a după Rusalii*: Despre rugăciune (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 507—509).

— S —

SĂRBĂTORILE CREȘTINE

1. DESPRE SĂRBĂTORILE CREȘTINE, ÎN GENERAL

Pr. Traian Valdman, *Reguli bisericesti privitoare la sărbători și posturi în Sfintele Canoane*: Considerații generale. Reguli bisericesti privitoare la sărbători, în Sfintele Canoane... (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 673—680).

2. DESPRE SĂRBĂTOAREA SFINTELOR PAȘTI

Pr. Prof. Ath. Negoită, *Problema Paștelor din nou actuală* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 493—496).

(Același autor), *Calendarul mozaic și Paștele creștin* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1199—1213).

SECTOLOGIE

Dr. Antim, Episcop al Buzăului, *Aspecte din psihologia sectelor* (G.B., IX (1959), nr. 9—10, p. 16—19).

SFINȚENIE ȘI SFINȚI, ÎN CREȘTINISM

1. *Considerații generale despre sfințenie și cinstirea sfinților*

Asist. Const. C. Pavel, *Principii de morală-socială în epistolele sobornicești: ...Indemnul de a realiza sfințenia în viața fiecăruia* (I Petru I, 16) (G.B., XV (1957), nr. 4—5, p. 245).

Pr. David Popescu, *La Duminică I după Rusalii: Cinstirea tuturor sfinților lui Dumnezeu* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 448—450).

2. *Despre viața unor sfinți și zilele lor de prăznuire***Sfântul Vasile cel Mare**

(1 ianuarie)

Pr. Vasile Rădulescu, *La Sfântul Vasile cel Mare* (G.B., XXIX (1970), nr. 1—2, p. 11—14).

Vezi și — *Sfinții Trei Ierarhi...* (30 ianuarie)

Sfântul prooroc Ioan Botezătorul

(7 ianuarie)

Arhim. Benedict Ghiuș, *La Sfântul Ioan Botezătorul (7 ianuarie)* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 10—13).

Vezi și — *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie); — Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august).*

Sfântul Grigorie Teologul

(25 ianuarie)

Pr. Gh. Tilea, *Sfântul Grigorie Teologul: Poeme dogmatice: Considerații generale asupra poeziei sfântului* (G.B. XXX (1971), nr. 5—6, p. 482—483).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *Aspecte ale trăirii creștine în viața și opera Sfântului Grigorie Teologul: Dale din viața și opera sfântului* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 59—62).

Sfântul Grigorie Teologul, *Poeme dogmatice: (Trad. rom., de Pr. Dr. Gh. Tilea)* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 367—374).

Vezi și — *Sfinții Trei Ierarhi...* (30 ianuarie)

Sfântul Ioan Gură de Aur

(27 ianuarie)

Pr. Prof. Vasile Gh. Sibiescu, *Activitatea misionară a Sfântului Ioan Hrisostom printre goți* (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 375—388).

Vezi și — *Sfinții Trei Ierarhi...* (30 ianuarie)

Sfinții trei ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur

(30 ianuarie)

G. B., *La Sfinții Trei Ierarhi* (G.B., XXXI (1972), nr. 1—2, p. 21—25).

(Autorul nesemnlat), *Prăznuirea «Sfinților Trei Ierarhi» la Institutul teologic din București: ...«Considerații generale despre preoție și Biserică la Sfinții Trei Ierarhi»...* (Rev. cit., p. 181—182).

Vezi și — *Sfântul Vasile cel Mare (1 ianuarie); — Sfântul Grigorie Teologul (25 ianuarie)*

Sfântul Ioan Cassian

(29 februarie)

Pr. Mircea Nișcoveanu, *Contribuția Sfântului Ioan Cassian la cunoașterea monahismului din secolele IV—V, în lumina ecumenismului creștin: ...Originea, mediul familial și influența orientală asupra formației teologice și monastice a sfântului...* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 553—558).

Sfintul Ioan Scărarul

(30 martie)

Pr. Gheorghe Sirbu, *La Duminica a IV-a din Postul Mare: Despre Sfintul Ioan Scărarul* (G.B., XXIX (1970), nr. 3—4, p. 235—240).

Sfinta Cuvioasă Maria Egipteanca

(1 aprilie; Duminica V-a din Post)

Pr. Prof. Nicolae Bordașiu, *La Duminica a V-a din Post, a Sfintei Maria Egipteanca: ...Despre Sfinta Maria Egipteanca...* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 223—226).

Pr. Prof. I. Rămureanu, *La Duminica a cincea din Post: Despre viața Sfintei Maria Egipteanca* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 268—271).

Sfintul Mucenic Sava Gotul

(18 aprilie)

Pr. Prof. Vasile Gh. Sibiescu, *Sfintul Sava «Gotul». La 1600 de ani de la mucenicia sa: ...Pătimirea sfintului — izvoarele de informație asupra vieții și muceniciei lui. Sfintul Sava Gotul și Sfintul Sava Stratilat...* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 360—385).

Pr. Gabriel Cocora, *Comemorarea la Episcopia Buzăului, a 1600 de ani de la martirizarea Sfintului Sava Gotul în riul Buzău — 18 aprilie 1972: Date despre viața, martirajul și cinstea sfintului. Comemorarea zilei muceniciei lui* (Rev. cit., p. 389—404).

Pr. Petre F. Alexandru, *Posfață la comemorarea Sfintului Sava Gotul: Din viața, pătimirea și cinstea sfintului. Comemorarea împlinirii a 1600 de ani de la mucenicia sa în riul Buzăului* (Rev. ct., p. 405—408).

Sfintul Mare Mucenic Gheorghe

(23 aprilie)

Diac. P. I. David, *Sfintul și Marele Mucenic Gheorghe (23 aprilie)* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 230—234).

Sfintul Sava Stratilat

(24 aprilie)

Pr. Prof. Vasile Gh. Sibiescu, *Sfintul Sava «Gotul». La 1600 de ani de la mucenicia sa: ...Sfintul Sava Stratilat — date biografice, în comparație cu Sfintul Sava «Gotul»* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 380—385).

Sfinții Împărați Constantin și Elena

(21 mai)

Prof. N. Chițescu, *Cuvînt la Sfinții și întocmai cu Apostolii, Împărații Constantin și Elena* (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 442—445).

Nașterea Sfintului Ioan Botezătorul

(24 iunie)

Pr. Prof. M. Chialda, *La nașterea Sfintului Ioan Botezătorul* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 503—507).

Vezi și — *Sfintul Prooroc Ioan Botezătorul* (7 ianuarie); — *Tăierea capului Sfintului Ioan Botezătorul* (29 august).

Sfinții Apostoli Petru și Pavel

(29 iunie)

Pr. Gabriel Popescu, *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 480—483).

Sfânta Olga

(11 iulie)

«*Stimme der Orthodoxie*», nr. 11/1969: (Recenzie, de Pr. O. Bucevschi, la articolul lui Anatolii Prosvirin, «*Prințesa rusă Olga, cea asemenea apostolilor*» — misionara creștinismului în Rusia (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 410—411).

Sfântul Prooroc Ilie Tesvileanul

(20 iulie)

Pr. Ilie V. Iacobescu, *La Sfântul Prooroc Ilie* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 635—636).

Adormirea Maicii Domnului

(15 august)

Pr. Ilie D. Negoită, *Panegiric la Adormirea Maicii Domnului* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 866—868).

Pr. Dr. Gh. Tilea, *Maica Domnului după cărțile noastre de cult. Insemnări de mariologie ortodoxă: Profetii și simboluri: cultul Maicii Domnului în general. Apelative cultice profetico-simbolice (Crinul din văile vieții pămîntești; Eva cea nouă; Porumbița și mieluseaua; Raiul cel tainic; Cer nou și lăcaș împărătesc; simboale ale pururea fecioriei; denumiri legate de: zămislirea de la Duhul Sfânt). Dogmatica cultică (Prea Sfânta, Prea Curată, Prea Binecuvîntată, Mărita Stăpîna noastră, De Dumnezeu Născătoarea, Pururea Fecioara)* (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 80—93).

Diac. P. I. David, *La Adormirea Maicii Domnului (15 august)* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 645—648).

Pr. Dumitru Cristescu, *La «Adormirea Maicii Domnului» (15 august)* (G.B., XXXI (1972), nr. 7—8, p. 727—729).

Pr. Ilie D. Negoită, *Numirile Prea Sîntei Născătoare de Dumnezeu. Studiu patristic-liturgic* (Rev. cil., p. 766—778).

Arhim. Prof. Chesarie Gheorghescu, *Preacinstirea Maicii Domnului în Biserică* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 556—566).

Vezi și — *Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie)*; — *Soborul Maicii Domnului (26 decembrie)*; — *Predică și predicator liturgic* (Predici actuale la diferite Duminici și sărbători mari și mici de peste an: *Bunavestire*).

Tălerea capului Sfântului Ioan Botezătorul

(29 august)

Pr. David Popescu, *La tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul (29 august)* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 667—670).

Pr. C. Găiculescu, *La tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul* (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 650—654).

Vezi și — *Sfântul Prooroc Ioan Botezătorul (7 ianuarie)*; — *Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (24 iunie)*.

Nașterea Maicii Domnului

(8 septembrie)

Pr. Ioan Mircea, *Cuvînt la Nașterea Maicii Domnului* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 789—793).

Pr. Ștefan C. Alexe, *Panegiric la Nașterea Maicii Domnului (8 septembrie)* (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 917—920).

Vezi și — *Adormirea Maicii Domnului (15 august)*; — *Soborul Maicii Domnului (26 decembrie)*; — *Predică și predicator liturgic* (Predici actuale la diferite Duminici și sărbători mari și mici de peste an: *Bunavestire*).

Sfântul Apostol Toma

(6 octombrie; Duminica Tomii)

Pr. Dionisie Stamatoiu, *La Duminica Tomii* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 234—238).

Pr. Prof. N. Bordașiu, *La Duminica Tomii: Despre starea sufletească a Sfințului Apostol Toma la primirea veștii învierii și arătării Domnului. Încercarea credinței sale în Mîntuitorul Iisus Hristos* (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 275—278).

Vezi și — *Predică și predicator liturgic* (Predici actuale la diferite Duminici și sărbători mari și mici de peste an: *Duminica a II-a după Paști*).

Sfînta Cuvioasa Parascheva

(14 octombrie)

Prof. N. Chițescu, *Cuvînt la Sfînta Parascheva* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 798—802).

Sfîntul Dumitru Basarabov (cel Nou)

(27 octombrie)

Pr. Prof. Ioan I. Rămureanu, *Predică la Sfîntul Dimitrie Basarabov* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 802—806).

Intrarea în Biserică a Maicii Domnului

(21 noiembrie)

Stud. Ion A. Dobre, *La «Intrarea în biserică a Maicii Domnului»* (G.B., XXIX (1970), nr. 11—12, p. 1098—1102).

Sfîntul Ierarh Nicolae

(6 decembrie)

Diac. P. I. David, *La Sfîntul Nicolae* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1138—1143).

Soborul Maicii Domnului

(26 decembrie)

Pr. Asist. Dumitru Radu, *La a doua zi de Crăciun* (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1064—1067).

Vezi și — *Adormirea Maicii Domnului* (15 august); — *Nașterea Maicii Domnului* (8 septembrie); — *Predică și predicator liturgic* (Predici actuale la diferite Duminici și sărbători...: *Bunavestire*).

Sfîntul Mucenic și Arhidiacon Ștefan

(27 decembrie)

Diac. F. Mazăre, *La Sfîntul Arhidiacon Ștefan* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1143—1145).

3. Martiriconul din bazilica de la Niculițel — Tulcea

Arhim. Ieronim Motoc, *Martirii, martiriconul și bazilica de la Niculițel — Tulcea: Considerații introductive. Cine sînt acești martiri și cînd au fost martirizați?* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 226—228).

SINOADELE ÎN BISERICĂ

I. — DESPRE SINODUL ECUMENIC, ÎN GENERAL

Pr. Conf. Ion Bria, *Biserica și sinodul ecumenic* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 528—532).

II. — SINOADELE LOCALE ÎN TRECUTUL ISTORIC AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Pr. Drd. Silviu-Petre Pufulete, *Principalele probleme de organizare bisericească în epoca lui Cuza Vodă: ...Problema autorității sinodale...* (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1220—1223).

SLUJIREA BISERICII

(Imperativ evanghelic și datorie sfântă a Bisericii)

1. *Învățătura și atitudinea Bisericii Ortodoxe față de slujirea creștină a lumii contemporane*

'Nikos A. Nissiotis, *Die Theologie der Ostkirche im ökumenischen Dialog. Kirche und Welt in orthodoxer Sicht (Teologia Bisericii Răsăritene în dialogul ecumenic. Biserica și lumea în perspectiva ortodoxă)*: ...Biserica, lumea și misiunea: Biserica și lumea; baza ecleziologică a misiunii; sensul teologic al evoluției tehnologice și sociale (Recenzie, de Lect. Ioan I. Ică) (G.B., XXIX (1970) nr. 7—8, p. 844—845).

Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Ortodoxia și lumea contemporană* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 919—934).

Episcop Antonie Plămădeală, Vicar patriarhal, *Biserica slujitoare*: (Recenzie, de Rus Remus) (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2 p. 248—249).

2. *Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române față de slujirea creștină a lumii contemporane*

(Autorul nesemnăat), *De Anul nou la Palatul patriarhal*: ...Datoria Bisericii în general, și a Bisericii Ortodoxe Române, în special, de a fi o Biserică slujitoare (din cuvîntul festiv al Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian)... (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 7—9).

Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminica lăsatului sec de carne: Slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor* (Rev. cit., p. 25—28).

Pr. Petre F. Alexandru, *Dascălii de astăzi ai teologiei noastre slujesc vieții și progresului social* (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 947—951).

3. *Concepția și atitudinea celorlalte confesiuni creștine față de slujirea creștină a lumii contemporane*

Pr. Aristide M. Popescu, *Semne grăitoare despre «formarea unei puternice conștiințe pancreștine»*: Prezentarea unor atitudini, poziții luate și acțiuni întreprinse de conducătorii Bisericii Romano-Catolice, Alianței Reformate Mondiale prezbiteriene și congregaționaliste, Consiliului Ecumenic al Bisericilor în legătură cu angajarea mai eficace în acțiunea de statornicire a păcii, a dreptății și a progresului social în lume — adică trecerea lor efectivă la ceea ce spune, cu încredere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian la 1 ianuarie 1968: «se poate ajunge la formarea unei puternice conștiințe pancreștine, în legătură cu împlinirea slujirii creștine față de lume și în legătură cu responsabilitatea creștinilor pentru viața, bunăstarea, pacea și fericirea ei» (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 73—79).

Episcop Antonie Plămădeală, Vicar patriarhal, *Biserica slujitoare*: ...În teologia contemporană a celorlalte confesiuni creștine (Recenzie, de Rus Remus) (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 248—249).

STATUL

1. *Învățătura și atitudinea Bisericii Ortodoxe față de stat*

Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Ortodoxia și lumea contemporană*: ...Ortodoxia și statul... (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 926—927).

2. *Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu statul, în zilele noastre*

Antim Tîrgovișteanul, Episcop Vicar patriarhal, *Două decenii în slujba Bisericii și a Patriei* (G.B., XXVII (1968), nr. 5—6, p. 493—494).

(Autorul nesemnăat), *Douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian. — Momente ale festivităților jubiliare* (Rev. cit., p. 552—568).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: Telegramă protocolară din partea conducerii de stat trimisă Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, cu prilejul aniversării a două decenii de activitate patriarhicească* (*Rev. cit.*, p. 683).

SUFLETUL

(În învățătura creștină)

Sfântul Grigorie Teologul, *Poeme dogmatice: ...Despre suflet* (*Trad. rom.*, de Pr. Dr. Gh. Tilea) (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 371—374).

— § —

ȘTIINȚA ȘI TEHNICA

(În zilele noastre)

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ...Importanța științei și tehnicii pentru pace și înțelegere internațională...* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 476—477).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: Știința în slujba păcii și a progresului...* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 891—892).

— T —

TAINELE SFINTE

(Sfintele Taine)

1. SFINTELE TAINE ÎN BISERICA ORTODOXĂ

a) Privire generală

Pr. Constantin N. Galeriu, *Jertfă și Răscumpărare: Consensul sacrificial și pascal al Tainelor Bisericii* (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 180—191).

b) Despre Sfintele Taine, în special

Taina Pocăinței (Mărturisirii)

Prof. Consl. Pavel, *Probleme morale în parabola fiului risipitor: ...Procesul convertirii și momentele lui principale* (G.B., XXX (1971), nr. 3—4, p. 277—280).

Taina Sfintei Euharistii (Împărtășaniei)

Arhim. Prof. Chesarie Gheorghescu, *Sfânta Euharistică — paharul vieții, paharul comuniunii: Preluare după N. Ivanov, în «Jurnalul Patriarhiei Moscovei»* (nr. 2/1966) (G.B., XXXII (1973), nr. 3—4, p. 307—313).

2. SFINTELE TAINE LA BISERICILE VECHI-ORIENTALE

(Necalcedoniene)

Drd. Nicolae D. Necula, *Ritualul Botezului creștin și al Mirungerii în riturile liturgice răsăritene: La Bisericile Vechi-Orientale sau Necalcedoniene* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 828—846).

TEOLOGIE ORTODOXĂ

1. Despre teologia ortodoxă, în general

Nikos A. Nissiotis, *Die Theologie der Ostkirche im ökumenischen Dialog. Kirche und Welt in orthodoxer Sicht* (*Teologia Bisericii Răsăritene în dialogul ecumenic. Biserica și lumea în perspectiva ortodoxă*): (Recenzie, de Lect. Ioan I. Ică) (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 841—845).

2. Despre teologia ortodoxă română

Pr. Aristide M. Popescu, *Despre sarcinile teologiei în vremea noastră* (G.B., XXIX (1970), nr. 5—6, p. 514—521).

Diac. Asist. Ion Bria, *Teologia ortodoxă română contemporană: Considerații introductive. Perioada celor dintâi preocupări de teologie. Perioada de închegare a*

culturii ortodoxe române. Perioada organizării învățămîntului bisericesc și teologic. Perioada dintre cele două războaie mondiale. Perioada actuală: preocupări de ordin didactic și de cercetare strict teologică; probleme majore ale vieții și unității lăuntrice bisericești (teologia păcii, teologia slujirii, teologia înnoirii sau dezvoltării, teologia slujirii patriei); probleme ecumenice (G.B., XXX (1971), nr. 1—2, p. 49—72).

TIMPUL

(Problemă fundamentală a existenței create)

Drd. Fer. Nicolae, *Invățătura ortodoxă despre «plinirea timpului»* (Galateni IV, 4): Considerații generale despre timp, unul din coordonatele prin care ființa umană se situează în istoria umanității. Timpul ciclic și timpul liniar al Vechiului Testament. Hristos și timpul. Timpul transfigurat al Bisericii (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 538—555).

TINERETUL

(Acțiuni și realizări ale tineretului contemporan)

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ...Tineretul și lupta pentru pace* (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 903).

Pr. Traian Valdman, *Știri ecumenice. — A opta Adunare generală a «Syn-desmos»-ului: Organizație mondială a mișcărilor de tineret ortodox...* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 823—824).

Pr. David Popescu, *Acțiuni în slujba păcii: Conferința tineretului pentru securitate de la Helsinki...* (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 938).

TRADIȚIA SFÎNTĂ

(Sfînta Tradiție)

Pr. Conf. Ion Bria, *Izvoarele credinței ortodoxe: ...Despre Tradiția sau pre-dania Sfinților Apostoli. Sfînta Tradiție ca cel de-al doilea izvor al credinței ortodoxe* (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 956—960).

Pr. Dr. Ioan Constantinescu, *Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 533—548).

— T —

TĂRI ALE LUMII VECHI ȘI NOI

(Monografii)

1. Din Continentul Europa

R. S. România :

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii: ... «România, țara florilor și a soarelui»* (impresii ale unor turiști străini care au vizitat țara noastră) (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 688).

Belgia :

Diac. Miron Mihut, *Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian în Belgia: Însemnări și precizări despre unele monumente istorice și de artă din Belgia* (G.B., XXXI (1972), nr. 5—6, p. 660—663).

2. Din Continentul Asia

Mesopotamia :

Pr. Prof. Athanase Negoită, *Biblia și Orientul Antic: Mesopotamia* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 521—526).

3. Din Continentul Africa

Egiptul :

Pr. Prof. Athanase Negoită, *Biblia și Orientul Antic: Egiptul...* (G.B., XXXII (1973), nr. 5—6, p. 519—521).

— U —

UCENICII DOMNULUI

(Cel «70 de ucenici»)

Gh. Bogdaproste, «Cei șaptezeci» după Noul Testament și Sfânta Tradiție: Lămurirea unor probleme cu privire la cei «70 de ucenici» aleși de Mântuitorul nostru Iisus Hristos (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 307—316).

U.N.E.S.C.O.

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...Centrul european al UNESCO-ului pentru învățămîntul superior... (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 939—940).

(Autorul nesemnat), *Acțiuni în slujba păcii*: ...Conferința generală UNESCO din anul 1972 (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1152).

UNIREA ȘI UNITATEA BISERICII

Pr. Prof. M. Șesan, *Spre unitate ortodoxă*: Căderea granițelor «uniației» din diferite țări și continente (G.B., IX (1950), nr. 1—2, p. 24—26).

Pr. Prof. Petru Rezuș, *Spre o învățătură comună a Bisericilor și confesiunilor creștine*: Considerații introductive. Uniți numai în Domnul nostru Iisus Hristos. Unitatea în credință. Aceeași dorință după mîntuire. Harul divin sau unitatea în Botez. Aceleași «mădulare» ale Duhului Sfînt. Toți creștinii trebuie să fie în această dragoste. O singură Biserică. Concluzii (G.B., XXXI (1972), nr. 3—4, p. 298—306).

Pr. Drd. Ioan Avramescu, *Învățătura creștină despre unitatea Bisericii*: Adevărul Hristos, unitatea în diversitate. Sfîntenția doctrinei Bisericii și a formelor ei tradiționale (G.B., XXXI (1972), nr. 11—12, p. 1188—1198).

— V —

VIRTUTEA ÎN CREȘTINISM

1. Despre virtutea credinței

Pr. I. Vesa, *La Duminică a VII-a după Paști*: Despre credință — ce este credința creștină; obiectul material al credinței; cum trebuie să fie credința noastră; cum să practicăm credința noastră (G.B., XXX (1971), nr. 5—6, p. 438—441).

Pr. David Popescu, *La Duminică a IV-a după Rusalii*: Credința sutașului roman, model de urmat (G.B., XXX (1971), nr. 7—8, p. 637—639).

2. Despre virtutea dragostei

a) Iubirea față de Dumnezeu

Prof. Dr. Iwan Panschowski, *Christliche liebe zu Gott*: Iubirea față de Dumnezeu — însușirile și efectele ei (Recenzie, de Prof. O. Bucevski) (G.B., XXXII (1973), nr. 1—2, p. 254).

b) Iubirea față de aproapele

Prof. C. Pavel, *Iubirea față de aproapele* (G.B., XXIX (1970), nr. 7—8, p. 664—666).

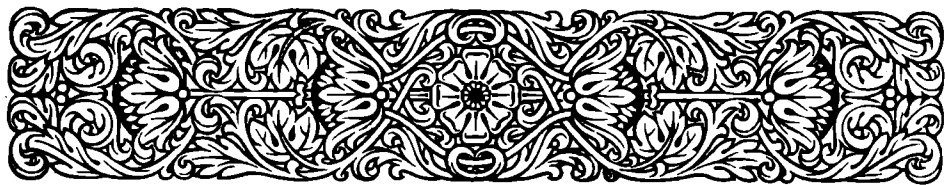
Pr. Asist. Dumitru Radu, *La Duminică XIX-a după Rusalii*: Despre iubirea față de aproapele (G.B., XXIX (1970), nr. 9—10, p. 877—879).

Prof. Const. Pavel, *Paradoxul sublim al iubirii creștine (La Duminică a 19-a după Rusalii)* (G.B., XXX (1971), nr. 9—10, p. 796—798).

Pr. Conf. Ștefan C. Alexe, *La Duminică XXV-a după Rusalii*: Aproapele nostru, omul de lângă tine și de pretutindeni (G.B., XXX (1971), nr. 11—12, p. 1056—1058).

Prof. C. Pavel, *La Duminică a XIX-a după Rusalii*: Iubirea aproapelei, temelia moralei creștine (G.B., XXXI (1972), nr. 9—10, p. 924—927).

Pr. Alexandru-Armand MUNTEANU

ARHIEPISCOPIA TOMISULUI ȘI DUNĂRII DE JOS

DIN ACTIVITATEA CENTRULUI ARHIEPISCOPAL GALAȚI

1. Sărbătorirea Sfințelor Paști la Centrul Arhiepiscopal și în Eparhie

Praznicul Sfințelor Paști, așteptat cu bucurie de fiii Bisericii noastre, a fost sărbătorit cu toată cinstirea cuvenită la Centrul Arhiepiscopal și în întreaga eparhie.

Duminică, 22 aprilie a.c., la catedrala arhiepiscopală din Galați, slujba Învierii a început la orele 24. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *ANTIM*, înconjurat de cler, a citit Evanghelia Învierii, în fața catedralei și a rostit cuvântul solemn de Sfințele Paști.

I.P.S. Sa, adresându-se credincioșilor, a spus printre altele :

«Astăzi ne împărlășim din marea sărbătoare a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos — numită în inele noastre bisericesti împărăteasă și doamnă a sărbătorilor — prilej de mare și sfintă însuflețire pentru toți creștinii. Fiul lui Dumnezeu — prin Învieria Sa — ne-a făcut pe noi fii ai Învierii și ne-a născut din nou spre nădejde vie, spre moștenire neîntinată și nevestejită» (I Petru I, 3—4).

Paștile ne cheamă la înnoirea sufletească, prin cuvintele : «Să ne curățim simțurile și sa vedem pe Hristos strălucind, cu neapropiata lumină a Învierii». I.P.S. Sa arată că «Fiecare credincios are datoria să fie o mărturie vie a credinței și a vieții sale creștine, după cuvântul Domnului care zice : «Oricine Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, îl voi mărturisi și Eu pe el înaintea Tatălui Meu, care este în ceruri» (Matei X, 32).

Sărbătoarea Paștilor este firesc legată de sosirea primăverii și înnoirea naturii. Oamenii de la sate — a spus I.P.S. Sa — pornesc cu hărnicie la lucrarea cimpului, iar cei de la orașe la împodobirea străzilor și grădinilor, la sădirea de pomi și flori.

Referindu-se la hotărîrea Organizației Națiunilor Unite prin care acest an a fost proclamat ca «Anul Internațional al copilului», a arătat că «În țara noastră se acordă multă atenție creșterii și educației copiilor, care se ridică sub ochii veghetori ai părinților, pentru a lua răspunderile de mâine ale societății». Tot în anul acesta vom

sărbători aniversarea a 35 de ani de la eliberarea Patriei, care reprezintă o perioadă de profunde transformări și de rodnice realizări în toate domeniile de activitate ale țării.

I.P.S. Sa a încheiat cuvîntul cu tradiționalele urări de Paști și cu binecuvîntarea de Hristos a Înviat !

Slujba utreniei și a Sfintei liturghii arhieresti a continuat apoi în catedrală. La orele 12 Înalt Prea Sfinția Sa a oficiat vecernia, numită «A doua Înviere», cînd s-a citit Evanghelia în mai multe limbi.

Potrivit datinei, la orele 17 din aceeași zi de Sfintele Paști, ostenitorii de la Centrul eparhial și preoții din Galați s-au înfățișat la reședința arhiepiscopală pentru a prezenta Arhiepiscopului urările de praznicul Învierii și de a primi arhierasca binecuvîntare și povețe duhovnicești.

În numele celor prezenți a vorbit preotul Stamate Marin, de la parohia Sf. Haralambie — Galați, care a exprimat I.P.S. Sale urări de sănătate și de îndelungată arhiepăstorire și l-a asigurat totodată de respectul și ascultarea tuturor fiilor sufletești din eparhie.

Intrucît la această recepție au participat ca invitați preotul anglican Hugh Wybrew din Londra — în vizită în țara noastră și preotul Creștinilor de Rit Vechi, Arsenie Dimir — de la biserica lipovenească din Galați, I.P.S. Sa i-a prezentat preoților.

Preotul Arsenie Dimir a mulțumit pentru cinstea de a se afla la această întrunire duhovnicească de Sfintele Paști și a exprimat Înalt Prea Sfinției Sale și preoților urări de sănătate și de bună sporire duhovnicească.

De asemenea, a mulțumit și preotul Hugh Wybrew, pentru invitația la această întrunire de Sfintele Paști și, în scurte cuvinte, a arătat că este un prieten al Bisericii Ortodoxe Române și al poporului român. A fost preot la biserica anglicană din București, între anii 1970—1973 și a urmat cursurile de doctorat la Institutul teologic din Capitala țării. În prezent face parte din comisia pentru dialogul dintre Biserica Anglicană și Bisericile Ortodoxe.

I.P.S. Arhiepiscop a mulțumit oaspetelui pentru bunele sentimente pe care le nutrește pentru țara și Biserica noastră, și și-a exprimat încrederea că se va face interpretul Bisericii Ortodoxe Române în sinul Bisericii Anglicane. De asemenea a mulțumit și preotul Arsenie Dimir pentru sentimentele de frățietate pe care le poartă Bisericii noastre, în cadrul ecumenismului cultelor religioase din țara noastră.

În încheiere, I.P.S. Sa și-a exprimat bucuria de a se revedea cu slujitorii altarelor din municipiul Galați și le-a făcut cele mai bune urări. I.P.S. Sa a ciocnit apoi tradiționalele ouă roșii și s-a întretînit cu fiecare dintre cei prezenți.

P.Ș. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a oficiat slujba din prima zi a Sfintelor Paști la catedrala din Constanța, iar vecernia la parohia Lumina din protopopiatul Constanța.

A doua zi de Sfintele Paști a oficiat slujba de hram la biserica Sf. Gheorghe din orașul Constanța.

În toate bisericile din eparhie, slujbele din Săptămîna Patimilor și de Sf. Paști s-au desfășurat potrivit rînduielilor bisericesti și cu toată cinstea cuvenită.

2. Slujbe arhieresti și misionare

La solicitările preoților și credincioșilor, precum și datorită îndatoririlor pastoral-misionare și de cunoaștere a eparhiei, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *Antim* a săvârșit slujbe arhieresti și misionare la catedrala arhiepiscopală din Galați și la unele parohii după cum urmează :

— În zilele de luni, marți și miercuri din prima săptămână a marelui post (5, 6 și 7 martie) a citit Canonul cel Mare în catedrala arhiepiscopală.

— Duminică, 11 martie, a slujit la catedrala arhiepiscopală Sf. liturghie arhierescă.

— Duminică, 18 martie, I.P.S. Sa a oficiat liturghia arhierescă la parohia Sf. Împărați din orașul Tulcea, păstorită de pr. Nicolae Nistor. Înalt Prea Sfinția Sa a fost înconjurat la această slujbă de un sobor de preoți, din care au făcut parte p.c. consilier Constantin Lungu și p.c. protoiereu Nicolae Ionescu.

Cu acest prilej tinărul Călin Luca a fost hirotonit diacon. La terminarea sfintei liturghii, I.P.S. Sa, adresându-se celor de față a exprimat bucuria pentru slujba arhierescă pe care a săvârșit-o împreună cu soborul slujitorilor și cu credincioșii care au cîntat răspunsurile la Sfinta liturghie. «Fie primite rugăciunile noastre de preaslăvire a lui Dumnezeu, de mulțumire pentru binefacerile pe care ni le-a dat și de cerere ca să ne aibă în sfinta Sa pază». În continuare I.P.S. Sa s-a referit la Sf. Grigorie Palama, a cărui pomenire se face în Duminica a doua din post. A arătat că acest sfînt a avut un mare rol în apărarea dreptei credințe și a îndrumării credincioșilor pe calea nevoițelor postului, a rugăciunii și a virtuților creștine.

Arătînd însemnătatea postului pentru creșterea noastră duhovnicească, prin cultivarea cumpătării și ferirea de alunecare pe panta ispitelor, I.P.S. Sa a dat îndemnuri credincioșilor să folosească acest timp de pocăință, cercetîndu-și cugetul și iertînd unul altuia, ca și Dumnezeu să ne ierte greșelile noastre.

După terminarea Sf. liturghii a urmat ședința misionară. I.P.S. Arhiepiscop a arătat organelor parohiale — consiliului și comitetului parohial și credincioșilor răspunderea pe care o au pentru păstrarea adevărilor de credință ortodoxă și slujirea Bisericii. «Prezența la slujbe, participarea la cîntarea obștească, îndeplinirea cerințelor Bisericii sînt datorii ale fiecărui credincios. Totodată fiecare avem obligația de a feri pe fratele nostru de la rătăcirii știind că, precum spune Sf. Ap. Iacob : «Cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui, își va mîntui sufletul de moarte și va acoperi mulțime de păcate» (Iacob V, 20).

Preotul Mihalea Nicolae a vorbit despre «Cinstirea Sfințelor icoane», iar ceilalți slujitori au adus completări. La sfîrșit, I.P.S. Arhiepiscop a îndemnat pe toți cei de față să fie buni creștini și buni cetățeni ai Patriei noastre în tot cursul vieții lor și să rămîină strîns uniți în jurul păstorilor sufletești.

Credincioșii parohiei au mulțumit Înalt Prea Sfinției Sale pentru slujba arhierescă și pentru frumoasele învățăături de care s-au învrednicit să le primească din partea Arhipăstorului eparhiei.

— Duminică, 25 martie, sărbătoarea Buneivestiri și Duminica a treia din post, Înalt Prea Sfinția Sa a oficiat slujba arhierescă la parohia Negrea, din protopopiatul Galați. Din soborul slujitorilor au făcut parte : p.c. consilier Ioan Teoharie, p.c. protoiereu Măliia Stanciu, pr. Nicoară Dumitru, pr. Roșca Nicolae și diaconul Vasile Vasile. Cu prilejul acestei slujbe, diaconul Călin Luca a fost hirotonit preot pe seama parohiei Agighiol, protopopiatul Babadag.

— La sfârșitul Sfintei liturghii, I.P.S. Arhiepiscop adresându-se celor de față și-a arătat mulțumirea sufletească pentru slujba arhierescă pe care a săvârșit-o la această parohie, în ziua cînd Biserica noastră prăznuiește Duminica a III-a din Postul Mare, numită a Crucii și Bunavestire. «Sf. Cruce, este semnul credinței noastre și ea este cinstită în această duminică în mod deosebit pentru puterea duhovnicească pe care ne-o dă în a urma mai departe pe drumul nevoițelor postului, pentru ca să ajungem să ne bucurăm de Sfînta Înviere».

Referindu-se la sărbătoarea Bunevestiri, I.P.S. Sa a arătat că Prea Curata Fecioara Maria întru această zi a primit vestea că va naște pe Fiul lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, prin adumbrirea Duhului Sfînt. De aceea, în una din cîntările sărbătorii se arată că: «Astăzi este începutul mîntuirii noastre și arătarea tainei cea din veac, Fiul lui Dumnezeu, fiu Fecioarei se face».

I.P.S. Sa a adus mulțumiri celor ce au cîntat la Sf. liturghie și a îndemnat pe credincioși să învețe cîntările bisericesti pentru a putea contribui la înfrumusețarea slujbelor. De asemenea i-a îndemnat să țină rînduielele Bisericii strămoșești, să păstreze credința moștenită de la înaintași și să stea stîns uniți în jurul preoților lor.

S-a ținut apoi în continuare ședința misionară cu organele parohiale și cu unii din credincioși. I.P.S. Sa a arătat care sînt sarcinile ce revin membrilor consiliului și comitetului parohial în activitatea misionară și de bună gospodărire a bisericii.

Preotul Nicoară Dumitru a predicat despre «Cinstirea Maicii Domnului și a Sfinților». Unii credincioși au dorit să cunoască mai temeinic învățătura despre sfinți și I.P.S. Arhiepiscop le-a dat răspunsul la întrebările puse de ei. S-a cîntat apoi în comun «Apărătoare Doamnă». Credincioșii și-au arătat bucuria pentru părinteasca vizită a I.P.S. Sale, pentru solemnă slujbă arhierescă de care erau doritori și pentru învățăturile duhovnicești pe care le-au primit.

— Duminică, 1 aprilie, I.P.S. Sa a oficiat slujba arhierescă misionară la parohia Furcenii Noi, din protopopiatul Tecuci. Din soborul slujitorilor au făcut parte p.c. consilier Igor Jechiu, p.c. protoiereu Grigore Chivu, pr. Vasile Ramfu — misionar protopopesc, preotul paroh Constantin Apostoleanu și alți preoți din vecinătate. Predica zilei «Despre viața și învățătura Sf. Ioan Scărarul» a fost rostită de p.c. consilier Igor Jechiu. La sfârșitul slujbei p.c. protoiereu Grigore Chivu a fost hirotosit iconom, iar preoții Ramfu Vasile și Apostoleanu Constantin sachelari.

După cuvîntările de întîmpinare și mulțumire, adresate I.P.S. Sale pentru slujba arhierescă, rostite de p.c. protoiereu și de preotul paroh, I.P.S. Arhiepiscop, luînd cuvîntul, a dat învățături credincioșilor pentru viața duhovnicească. Asemănînd duminicile din Postul Mare cu popasurile din loc în loc la urcarea unui munte, I.P.S. Sa a arătat că Duminica aceasta, numită a Sf. Ioan Scărarul este «cel de al patrulea popas duhovnicesc în urcușul nostru, spre a putea primi cu mai multă vrednicie praznicul Învierii Domnului». «Omul — a spus I.P.S. Sa — este înclinat să critice greșelile altora, făcîndu-se că nu le vede pe ale sale. Postul este prilejul, cum arată Sf. Ioan Scărarul de a ne vedea propriile noastre greșeli. În situația aceasta omul vede «Cămara Mîntuitorului împodobită», dar nu are haină corespunzătoare să poată intra în ea. De aceea, timpul postului ni se oferă ca o scară a desăvîrșirii pe treptele virtuților, pentru a dobîndi vrednicia pe care ne-o cere Dumnezeu».

În incheiere, Arhipăstorul nostru a dat îndemnuri credincioșilor de a păstra unitatea credinței noastre strămoșești și de a sprijini cu gîndul și cu fapta tot ce se înfăptuiește pentru propășirea obștească.

La ședința misionară care a avut loc după încheierea Sf. liturghii, preotul Ramfu Vasile a vorbit despre «Unitatea Bisericii noastre». I.P.S. Arhiepiscop a adus completări asupra acestui subiect și a subliniat că unitatea Bisericii este o contribuție la unitatea poporului nostru. La discuții, pe lângă preoți au luat cuvântul și unii dintre credincioși. Au fost cîntate în comun unele cîntări din slujba bisericească.

Preotul paroh și membrii organelor parohiale au adus din nou mulțumiri I.P.S. Sale pentru slujba arhierescă oficiată în biserica lor și pentru părințețile învățături de care s-au învrednicit.

— Duminică, 15 aprilie, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim a slujit la catedrala arhiepiscopală.

— Vineri, 20 aprilie — Vinerea Mare — a slujit la catedrală la Prohodul Domnului.

Cu binecuvîntarea I.P.S. Arhiepiscop Antim, P.S. Episcop-vicar Epifanie Tomitanul a oficiat de asemenea slujbe arhieresti și misionare în această perioadă după cum urmează :

— Duminică, 4 martie, la Duminica lăsatului sec de brînză, a oficiat slujba arhierescă misionară la parohia Matca III, din protopopiatul Tecuci și a hirotonit diacon pe tînărul Gheorghe Cernica.

— Luni, 5 martie, în prima săptămîină din post, a citit Canonul Mare la biserica Sf. Împărați — Galați.

— Marți, 6 martie, a citit Canonul Mare la catedrala arhiepiscopală.

— Miercuri, 7 martie, a citit Canonul Mare la parohia Nașterea Maicii Domnului din Tecuci.

— Joi, 8 martie, a citit Canonul Mare la catedrala arhiepiscopală.

— Duminică, 11 martie, a oficiat slujba arhierescă la biserica Sf. Gheorghe din Tecuci și a hirotonit preot pe diaconul Gheorghe Cernica, pentru filiala Carcaliu, parohia Greci, protoieria Tulcea.

— Duminică, 1 aprilie, a oficiat slujbă arhierescă misionară la parohia Cumpăna, protopopiatul Constanța.

— Miercuri, 4 aprilie, la denie, a citit Canonul Mare la catedrala arhiepiscopală.

— Vineri, 6 aprilie, la denie, a citit Acatistul Maicii Domnului la biserica Schimbarea la Față — Galați.

— Duminică, 8 aprilie, a oficiat liturghia arhierescă la parohia Frumușița, protopopiatul Galați.

— Duminică, 29 aprilie, a săvîrșit slujba arhierescă misionară la parohia Agighiol, protopopiatul Babadag.

3. Vizite canonice și de lucru

În cursul lunilor martie și aprilie a.c. au fost făcute următoarele vizite canonice și de lucru la parohii și mănăstiri, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop *ANTIM* și P.S. Episcop-vicar Epifanie :

— 1 martie 1979, Valul lui Traian, M. Kogălniceanu din protopopiatul Medgidia ; Crucea cu filiala Stupina din protopopiatul Constanța.

— 7 martie 1979, parohia Tudor Vladimirescu, protopopiatul Tecuci.

— 11 martie 1979, parohia Independența, protopopiatul Galați.

— 17 martie 1979, mănăstirile Cocoșu, Celic-Dere, monumente istorice și Metocul Saon — Tulcea.

— 18 martie 1979, Crucea, Vișoara, Adamclisi și Zorile din protopopiatul Medgidia.

— 22 martie 1979, biserica Adormirea II — Constanța.

— 26 martie 1979, Eforie Nord și Eforie Sud, din protopopiatul Constanța.

— 28 martie 1979, Topraisar cu filiala Movilița, Mereni cu filiala Osmanu, Bărăganul și filiala Lanurile din protopopiatul Constanța.

— 19 aprilie, casa de rugăciuni Mamaia-Sat, Năvodari și Lumina, protopopiatul Constanța.

— 24 aprilie, bisericile Schimbarea la Față, Sf. împărați I, Sf. Nicolae din orașul Constanța și Eforie Sud.

Cu prilejul acestor vizite I.P.S. Arhiepiscop și P.S. Episcop-vicar s-au interesat de activitatea pastoral-misionară și gospodărească, de cerințele locale, de planul de lucru pe anul în curs și de colaborarea organelor parohiale. Fiind în sezonul de primăvară s-a urmărit buna întreținere a locașurilor de cult, înfrumusețarea curților bisericilor și cimitirelor și activitățile de interes obștesc. La bisericile vizitate în timpul slujbei din dumineci și sărbători, I.P.S. Arhiepiscop și P.S. Episcop-vicar au rostit cuvântări de învățătură și de îndrumare creștinească și cetățenească.

4. Conferința administrativă pe semestrul I 1979.

— În zilele de 10 și 11 aprilie 1979, s-a ținut la centrele protopopești din eparhie, conferința administrativă a preoților pe sem. I/1979, cu tema: «Legiuirile de stat și bisericești care privesc disciplina financiară, administrarea bunurilor bisericești și disciplina clerului». Cu acest prilej, prin tratarea temei, după schița de plan și îndrumările Centrului arhiepiscopal, au fost reînprospătate și recapitulate principalele legiuiri și norme de stat și bisericești care se aplică în activitatea financiar-gospodărească a parohiilor. Delegații chiriarhali au dat explicații suplimentare la toate problemele ridicate de preoți la discuții pe marginea subiectului și au făcut diferite comunicări.

Toți preoții au prezentat rapoarte de activitate pastorală și gospodărească și au primit îndrumările necesare în legătură cu planul de lucru al parohiilor în sezonul de vară.

PREOTUL VASILE NACU

La 5 martie, 1979, s-a stins din viață preotul Vasile Nacu, de la parohia N. Bălcescu, protopopiatul Babadag. Născut în comuna Coroiești — Birlad, la 18 martie, 1900 și licențiat al Facultății de teologie din București, în 1923 a primit harul preoției pe seama parohiei Bălășești, județul Galați, unde a păstorit pînă în anul 1935. În anii următori a funcționat pe rînd la unele parohii din orașul Birlad și din alte localități. Din 1973 a venit ca pensionar în Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos, încredințindu-i-se succesiv parohiile Independența și Ciocîrlia din județul Con-

stanța, apoi Telița și N. Bălcescu din județul Tulcea. Pretulindeni pe unde a funcționat s-a dovedit a fi un bun păstor și s-a remarcat prin rîvna pentru buna îngrijire și reparare a sfințelor locașuri ce i s-au încredințat.

Fiind suferind de mai mulți ani, în ultiul timp s-a retras în sînul familiei pentru îngrijire, dar de unde nu s-a mai putut reîntoarce la parohia sa, Nicolae Bălcescu, unde credincioșii îl așteptau cu dragoste să termine lucrările de reparații la biserica parohială. Ceasul morții l-a găsit la casa sa și în mijlocul celor scumpi ai săi, avînd parte de un sfîrșit bun creștinesc.

Slujba înmormintării a fost oficiată în biserica Sf. Spiridon din orașul Birlad, unde el a păstorit între anii 1935—1949. A slujit un sobor de preoți din localitate, avînd în frunte pe p.c. protoieru Tufaru.

Din partea Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos a participat p.c. protoieru Grigore Chivu de la protoieria Tecuci și alți preoți. P.C. Sa, în cuvîntul rostit cu acel prilej a elogiât activitatea desfășurată de preotul Vasile Nacu în cuprinsul Arhiepiscopiei și a transmis familiei îndoliate binecuvîntarea de mîngiere și de întărire sufletească din partea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop ANTIM.

Dumnezeu să-l odhinească în pace !

Arhim. IERONIM MOTOC

EPISCOPIA BUZĂULUI

ȘTIRI DIN CUPRINSUL EPARHIEI

PRIMA CONFERINȚĂ ADMINISTRATIVĂ, A CLERULUI DIN EPISCOPIA BUZĂULUI

Între 9 și 11 aprilie a.c. a avut loc conferința administrativă, la cele 6 proto-popiate sub președinția delegaților P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu.

După rugăciunea «Împărate Ceresc» și apelul făcut, delegații chiriarhali, au transmis celor prezenți binecuvîntarea P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu, cu îndemnul de a respecta «disciplina financiară, administrarea bunurilor bisericești și disciplina Clerului» care formează subiectul conferinței administrative date de către Sfin-tul Sinod, rostind în introducere cîteva cuvinte despre importanța subiectului ace-stei conferințe. A urmat citirea Conferinței, cu completări și discuții.

La protoieria Buzăului la 9 aprilie 1979, a prezidat P.C. Pr. Grigore Dionisie — consilier administrativ. Tema a fost prezentată de Pr. Mărgăritescu Virgil — parohia Banu — Buzău. La discuții au participat următorii preoți: Toader Aurel, Popa Constantin, Rotaru Teodor, Vasilescu Alexandru, Moise Lazăr, Popescu Sebastian, Sburlan Nicolae, Constantin Ion și Baraoneci Nicolae.

La protoieria Focșani la 9 aprilie 1979 a prezidat P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic. Tema a fost prezentată de Pr. Măgureanu Nicolae — parohia Mera. Au participat la discuții și completări preoții: Drăgoi Gheorghe, Argatu Ștefan, Popa Costică, Marinoiu Constantin, Horodniceanu Mihai, Alexandrescu Constantin, Roșcanu Traian, Moise Gheorghe și Doicescu Mircea.

La protoieria Panciu la 10 aprilie 1979 a prezidat P.C. Pr. Manea Crișoșor, in-spector eparhial. Tema a fost luată și prezentată de Pr. Poede Ioan — parohia Ciorani. Au contribuit la discuții și completări următorii preoți: Cojan George, Cră-ciun Emil, Butnaru Nicolae, Gidea Florică, Ludescu Dumitru, Trif Dumitru, Croitoru Nicolae și Durbacă Ghiță.

La protoieria Pătirlagele la 10 aprilie 1979 a prezidat P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic. Tema Conferinței a fost dezvoltată de Pr. Necula Enache — paro-hia Goidești. Au participat la discuții preoții Bonifatie Podoreanu, Călin Cornel, Apostol Dumitru, Angelescu Gheorghe, Buzu Teodor și Furtună Gheorghe — protopopi.

La protoieria Brăila la 11 aprilie 1979, a prezidat P.C. Pr. Grigore Dionisie — consilier administrativ. Tema Conferinței a fost tratată de pr. Andronescu Gheor-

ghe de la parohia Sf. Cruce Brăila. Au luat parte la discuții preoții: Zaharia Aurel, Veveriță Ioan, Spînu Alexandru, Noaptes Constantin, Dinescu Marin, Mircioiu Mihai, Gogu Sirbu, Maleescu Alexandru, Pîryan Ion și Sirbu Neagu.

La protoieria Rm. Sărat la 11 aprilie 1979 a prezidat P.C. Pr. Mănea Cristîșor, inspector eparhial. Conferința a fost prezentată de Pr. Taman Dumitru — Rm. Sărat. La discuții au luat parte următorii preoții: Leaua Neagu, Voinea Gheorghe, Chioveanu Valeriu, Crețu Constantin, Roșioru Fănică, Mănciulescu Costică, Haralambie Eugen, Bănuță Pompiliu, Pîrvu Constantin și Galben Ion.

În încheiere delegații Centrului Eparhial, au tras concluziile ce se desprind din subiectul conferinței, cu îndemnul pentru toți preoții prezenți de a fi corecți în administrarea bunurilor bisericești, de a respecta și a aplica cu strictețe Legiuirile Bisericești și de Stat, de a fi exemple vii de cinste, corectitudine și de disciplină, pentru binele Bisericii noastre strămoșești și al scumpei noastre patrii R. S. România, în care trăim și ne desfășurăm activitatea de zi cu zi.

DE PAȘTI, ÎN VIZITĂ LA PREA SFINȚITUL EPISCOP A N T I M

În prima zi de Paști, 22 aprilie 1979, la orele 12, preoții din municipiul Buzău, cîntăreții bisericești și mulți credincioși au participat la «Învierea a doua» ce s-a oficiat în Catedrala Sfintei Episcopii, de către un numeros sobor de preoți din Buzău și diaconii Catedralei, în frunte cu P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, delegatul P.S. Episcop Antim.

După săvîrșirea vecerniei Paștilor, cu citirea Sfintei Evanghelii în 12 limbi, preoțimea, angajații Centrului Eparhial, Seminarului teologic, și alți invitați s-au îndreptat către sala de recepție a palatului Episcopal unde P.S. Episcop Dr. Antim, însoțit de colaboratorii apropiați din Administrație, a fost întîmpinat cu imnul arhieresc, intonat de corul Catedralei.

În numele celor prezenți, a luat cuvîntul P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic, care a arătat bucuria sărbătoririi «Învierii Domnului» pentru toți credincioșii, aducînd P.S. Episcop Antim, buchetul de omagiu, de gînduri bune, de ușări, de mulțumiri și recunoștință pentru tot ce a realizat și înfăptuit la această Sfință și de Dumnezeu-păzită Eparhie a Buzăului în cei 35 de ani de arhierie.

Corul Catedralei episcopale, sub conducerea Arhidiaconului Dumitru Stoica, a executat cîteva bucăți corale, închinete luminosului praznic al Învierii Domnului.

Răspunzînd, Prea Sfințitul Episcop Dr. Antim a mulțumit tuturor celor prezenți pentru frumoasa primire și pentru cuvîntul rostit la cei 35 ani de arhierie impliniți și cei 85 de ani de viață. În continuare P.S. Sa a spus următoarele: «Bogatele daruri ale Învierii Domnului sînt la dispoziția credincioșilor și Biserica le împarte la cei ce sînt vrednici fii ai Bisericii și ai Patriei noastre. Am nădejdea că fiecare dintre noi ne vom face datoria pînă la capăt și vom fi vrednici ucenici ai Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Ne bucurăm că Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. România ne-a asigurat liniștea, pacea și fericirea, căutînd să apropie toate popoarele lumii, pentru o viață nouă, mai bună și mai fericită».

După ce a vorbit de pimenica ortodoxă, în încheiere a spus : Să rugăm pe Mîntuitorul Cel Înviat, să ne binecuvinteze, să ne arate căile mîntuirii și să fim buni ucenici ai Lui. Să slujim cu credință Sfînta Biserică care este Biserica Ortodoxă Română și scumpa noastră patrie R. S. România.

Vă mulțumesc încă odată, vă dorim sănătate, sărbători fericite, spor în activitatea pastorală, să auzim numai de bine !

P.S. Episcop i-a binecuvîntat pe toți cei prezenți, în timp ce corul și asistența cîntă Imnul arhieresc și Hristos a înviat.

O PIOASĂ COMEMORARE

Potrivit unei frumoase tradiții, în fiecare an, în prima duminică după Învierea Domnului, corul Catedralei Episcopale, comemorează pe toți coriștii răposați, care au făcut parte din acest cor și au avut o activitate frumoasă.

Cu binecuvîntarea P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu, în Duminica Tomii la data de 29 aprilie a.c., după Sf. Liturghie s-a oficiat de către clerul Catedralei creștinescul parastas în fața credincioșilor prezenți, răspunsurile fiind date de corul Catedralei dirijat de P. Cuv. arhid. Dumitru Stoica, care a avut această inițiativă.

Înainte de a se cînta «Veșnica Pomenire» P.C. Pr. Marin Negulescu — slujitor la Catedrala Episcopiei Buzău, a rostit un frumos cuvînt comemorativ, în care a spus următoarele : «Pomenirea morților este un act de pietate creștină ce exprimă sentimentul de solidaritate care leagă pe cei rămași în viață, de cei care s-au dus, în soborul veșnicei odihne. Chemînd în amintire pe cei dragi, avem prilejul să evocăm chipuri și să omagiem figuri ale unor oameni care au strălucit în epoca lor și au zidit pietre prețioase la templul sufletului lor. Vorbitorul a amintit despre folosul rugăciunilor pentru cei morți, a arătat în continuare numele unor mari cîntăreți ai veacului trecut, care au deschis aici la Buzău drumul cîntării bisericești și corale, care au compus cîntări, au cîntat în acest cor, dedicîndu-și viața muzicii românești.

Vorbitorul a evocat figura sobră a dirijorului și compozitorului Nicolae Severeanu, profesor, Traian Constantinescu — profesor de muzică și dirijor, pr. Ghiță Marinescu — directorul Seminarului din Buzău și profesor de muzică.

Din ceata coriștilor a subliniat numele lui N. Leonard, tenor la Opera Română și V. Maximilian — artist, pr. N. Trifănescu — profesor de Limba română la Seminar, Petre Șapcaliu, Isar Constantinescu, Petre Ioan, Sevastița Teodorescu — octogenară și alții.

În încheiere a spus : «Cuvîntul pe care l-am rostit, constituie prinosul de recunoștință pe care îl ofer astăzi memoriei celor pomeniți la Sf. slujbă, din care — cu mulți — am trăit cu ei într-o duioasă și frățească prietenie.

Veșnică să le fie pomenirea și amintirea neștearsă. Dumnezeu să-i ierte».

La sfîrșit s-a servit în sufrageria Seminarului tradiționala Agapă creștinească.

RESFINȚIREA BISERICII DIN PAROHIA SOREȘTI — BUZĂU

În ziua de 6 mai 1979 a avut loc resfințirea bisericii din parohia Sorești, ce se află la distanța de 18 km. de orașul Buzău, pe traseul Buzău — Posta Cîlnău — Blăjani. Istoria satului se împletește strîns unită cu istoria întregului nostru popor. În documentele lui Mircea Ciobanul (1545) se vorbește mult de această așezare.

Între anii 1942—1950 s-a construit biserica cea nouă cu trei turle din cărămidă presată, centuri de beton, învelită cu tablă albă, sub păstorirea fostului preot Ispas Bănică — fiu al satului — care a fost redată cultului, fără a fi tencuită în interior și fără pictură.

Prin grija, stăruința și hărnicia actualului preot paroh Ispas I. Cristea, s-a tencuit biserica în interior, s-a executat pictura în tehnica «fresco», s-a făcut electrificarea, dotarea cu obiecte de cult. Astfel biserica din satul Sorești, împodobită cu flori de mai și cu florile credinței enoriașilor, și-a primit delegații P.S. Antim de la Centrul Eparhial: P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic însoțit de diaconii D. Stoica și Sibiescu Gabriel, pentru resfințirea ei.

Sîmbătă seara s-a săvîrșit slujba vecerniei cu priveghere și litie, în prezența a numeroși credincioși.

Duminică dimineața, după sfințirea apei și ocolirea bisericii, în dangătul clopotului celui mare, a continuat rînduiala sfințirii bisericii după tipicul tradițional ortodox.

Sfînta Liturghie s-a săvîrșit de un sobor de 8 preoți, în prezența credincioșilor îmbrăcați în haine de sîrbătoare cu fețele senine și pline de bucurie duhovnicească. La sfîrșitul slujbei după ce s-a făcut un Polihroniu pentru conducătorii țării, P.S. Episcop Antim și credincioșii prezenți, pr. paroh Ispas Cristea a făcut o amplă dare de seamă în privința desfășurării lucrărilor, mulțumind atît enoriașilor cît și autorităților locale și superioare.

P.C. Pr. Protopop Grigore Petrache a scos în evidență meritele și activitatea pr. paroh Ispas Cristea. În încheiere P.C. Pr. Guță Gh. delegatul eparhial a transmis arhieresti binecuvîntări din partea P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu, credincioșilor acestei parohii și a felicitat pe pr. paroh, organele parohiale împreună cu enoriașii bisericii pentru frumoasele realizări obținute și a dat îndemnuri de a fi buni creștini și buni cetățeni. Astfel, ziua de 6 mai 1979, pentru credincioșii din parohia Sorești, a rămas o zi de neuitat.

RESFINȚIREA BISERICII «SFÎNTUL LAZĂR» DE LA MÎNĂSTIREA RĂTEȘTI — JUDEȚUL BUZĂU

Biserica cu hramul «Sf. Lazăr» cel înviat a patra zi din mormînt de către Domnul nostru Iisus Hristos a îmbrăcat haine de sîrbătoare, prin frumoasă pictură executată de pictorul Octavian Teodorescu din Buzău, datorită conducerii acestei sfînte mînăstiri și părinților duhovnicești. Luni 21 mai 1979, s-a săvîrșit slujba de resfințire a bisericii Sf. Lazăr de lingă cimitirul mînăstirii Rătești, de către P.C. Pr. Guță Gheorghe — consilier economic cu delegație din partea P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu, împreună cu P.C. diacon Popescu Nicolae — secretar eparhial și arhidiacon Dumitru Stoica.

Duminică dimineața, după sfințirea apei, și ocolirea bisericii, a continuat rînduiala sfințirii bisericii după tipicul tradițional ortodox. Sf. Liturghie s-a săvîrșit de delegații C. Eparhial împreună cu P. Cuv. exarh Nifon Stoica și P. Cuv. Arhim. Crețu Iustinian, în prezența maicilor și credincioșilor veniți la această mare sîrbătoare, care au trăit momente înălțătoare prin rugăciunile făcute către Atotputernicul Dumnezeu.

După Polihroniul rostit pentru conducătorii R.S.R., pentru P.S. Episcop Antim, pentru P. Cuv. maică stareță Vasile Arsenia și toate maicile și surorile, P.C. Pr. Guță

Gheorghe a transmis tuturor din partea P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu mulțumiri și arhieresti binecuvântări, pentru lucrările ce s-au executat la această sfințită minăstire. De asemenea a evidențiat meritele și activitatea depusă de maica stareță Vasile Arsenia, în cei 8 ani de activitate, fiind ajutată de Consiliul economic și de cei doi părinți duhovnici Mocănașu Dosofei, care deservește această minăstire de 24 de ani și Crețu Iustinian venit de 3 ani și a transmis conducerii minăstirii și tuturor maicilor de a fi la înălțimea vremurilor noi ce le trăim în scumpa noastră patrie, împletind munca cu rugăciunea pentru păstrarea credinței strămoșești și mîntuirea sufletelor.

La masa ce s-a servit la stăreție, P. Cuv. Arhim. Crețu Iustinian, în numele maicii starețe, a conducerii minăstirii și a maicilor a mulțumit din toată inima P. S. Episcop Dr. Antim, pentru redeschiderea bisericii, prin delegații trimiși, care este bijuterie pentru minăstire, asigurîndu-l de toată supunerea și ascultarea.

Ziua de 21 mai 1979, va rămîne vie în amintirea tuturor maicilor din această minăstire.

ȘEDINȚA CONSILIULUI EPARHIAL

În ziua de 15 mai 1979, a avut loc ședința Consiliului eparhial, sub președinția P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu, împreună cu toți membrii Consiliului, unde s-au rezolvat lucrări de ordin administrativ-bisericesc, cultural și economic.

După apelul făcut, la care toți membrii au fost prezenți, s-a făcut ratificarea hotărîrilor Permanenței Consiliului Eparhial de la 16 martie a.c. și 25 aprilie a.c.

S-a dat citire circularei Sf. Sinod nr. 4729 și 4730/1979 și s-au purtat discuții privind numirea tinerilor teologi în posturile vacante și navelismul preoților. P.S. Episcop Antim a accentuat că trebuie să se respecte circulara Sf. Sinod și să dispară navelismul preoților. Dl. Vasilescu Tudor — consilier — și-a exprimat satisfacția că Sf. Sinod a dat circulara privind navelismul, pentru ca preoții să stea în mijlocul credincioșilor lor. Problema misionarismului este în directă legătură cu prezența preotului în parohie.

În încheierea ședinței P.S. Episcop Dr. Antim Angelescu a adus mulțumiri tuturor celor prezenți, pentru rezolvarea corectă a tuturor problemelor înscrise pe ordinea de zi. A cerut tuturor celor prezenți ca să aducem prinosul nostru de recunoștință și devoțiune conducătorului țării noastre, dl. Nicolae Ceaușescu și să fim la înălțimea vremurilor noi pe care le trăim pentru binele Bisericii noastre strămoșești și a scumpei noastre Patrii.

CONFERINȚA DE ORIENTARE DIN LUNA MAI 1979

Conferința de orientare din luna mai, 1979, la Episcopia Buzăului, s-a desfășurat între 22—24 mai cu următorul subiect fixat de către Sf. Sinod: *Inițiative și contribuții românești în cadrul Organizației Națiunilor Unite*, cu subtitlul: «Adeziunea B.O.R. la poziția țării noastre față de problemele O.N.U.».

Lucrările conferințelor au fost conduse de delegații de la C. Eparhial, după cum urmează: La protopopiatul Focșani și Pătrîlgele — P. C. Pr. Grigore Dionisie — consilier ad-tiv. (22—23 mai a.c.), la prot. Panciu și Rm. Sărat, P. C. Pr. Guță Gheor-

ghe — consilier economic (23—24 mai) și la Prot. Buzău și Brăila — P. C. Pr. Cristișor Manea — inspector eparhial (22—24 mai a.c.).

Conferințele au fost precedate de slujba Te-Deumului și de apelul nominal al preoților.

În cuvîntul de deschidere P. C. Pr. Protopopi au salutat prezența delegaților P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu cu asigurarea, că preoțimea din aceste protoierii își va face datoria cu mult drag și cu conștiinciozitate pentru binele Bisericii și al Patriei noastre.

Mulțumind pentru cuvîntul rostit, președinții delegați, au adresat tuturor celor prezenți creștinescul salut «Hristos a înviat» și au transmis din partea P. S. Episcop Antim, arhieresci binecuvîntări și mult succes în desfășurarea lucrărilor conferinței, care reprezintă o importanță deosebită pentru noi, prin inițiativele și contribuția țării noastre în cadrul O.N.U.

Tema conferinței a fost susținută de următorii preoți, desemnați de comisia de lectură: la prot. Buzău — Pr. Urse Ioan, la Brăila — Postolache Marin, la Focșani — Hrubaru Gheorghe, la Panciu — Tudor Serafim, la Pătrlagele — Nicolau Ioan și la Rm. Sărat — Moldoveanu Iordache.

La discuțiile purtate în legătură cu lucrările prezentate au adus complectări importante un număr însemnat de preoți care au scos în evidență rolul O.N.U. și contribuția țării noastre la acest forum internațional. În încheiere, delegații au adus mulțumiri pr. conferențiar și tuturor vorbitorilor, arătînd concluziile ce se desprind din conferințele prezentate și îndemnurile pentru cei prezenți de a merge alături de popor, pe drumul lumînos al aspirațiilor lui de veacuri, de a ne angaja sincer în efortul general-uman, pentru sprijinirea năzuințelor tuturor popoarelor, pentru o viață mai bună și mai dreaptă în lume, pentru cooperare între națiuni, în spiritul depășirii independenței și suveranității naționale.

REDESCHIDEREA BISERICII «ADORMIREA MAICII DOMNULUI» DE LA PAROHIA POGOANELE I, JUDEȚUL ILFOV

Ziua de 20 mai 1979, a fost o zi de mare bucurie duhovnicească pentru credincioșii parohiei Pogoanele I, prin redeschiderea bisericii în urma lucrărilor de restaurare a picturii de către pictorul Teodorescu Octavian din Buzău.

Ridicată din temelie, în anul 1856, biserica se află în centrul parohiei pe șoseaua Galați—București. În anul 1921 biserica a fost pictată din nou de către pictorul Vintilescu din Ploiești. În anii 1956 și 1971 s-au făcut R. K. și consolidări, prin învelirea cu tablă nouă, demolarea cafasului, tencuirea exteriorului cu «praf de piatră» construirea unui pridvor la intrare și construirea unei turle noi în stil ortodox, sub vredniciei preoți de pomenire Grigore Teodorescu și Popescu Pantazie, adormiți întru Domnul.

Pr. Necula C-tin actualul paroh, transferat în anul 1973 la această parohie, în urma cutremurului din 4 martie 1977, a făcut reparațiile necesare și a realizat o frumoasă pictură în anii 1977—1978. Prin străduința sa și a bunilor enoriași, odată cu lucrările de pictură biserica a fost dotată în interior cu străni noi din stejar, catapeteasma a fost împodobită cu ornamente frumoase sculptate, s-au procurat uși împărătești, sculptate și poleite, un candelabru electric cu 24 lumini, covoare și alte obiecte, încît această măreață biserică, ca o mireasă împodobită, este una din cele mai frumoase biserici din Protoieria Buzău.

Duminică 20 mai 1979, s-a săvârșit slujba de resfințire de către P. C. Pr. Cristișor Manea, inspector eparhial cu delegație din partea P. S. Episcop Dr. Antim Angelescu, împreună cu P. C. Pr. Stamate Dima — protopop, P. C. Diacon Popescu Nicolae — secretar eparhial și Arh. Dumitru Stoica.

Duminică dimineața după sfințirea apei și ocolirea bisericii, a continuat rînduiala sfințirii bisericii după tipicul tradițional ortodox. Sf. Liturghie s-a săvârșit de delegații Centrului Eparhial, împreună cu un sobor de 7 preoți, într-o atmosferă de pietate și bucurie duhovnicească. Predica zilei a fost rostită de pr. Zburian C-tin, de la parohia Pogoanele II.

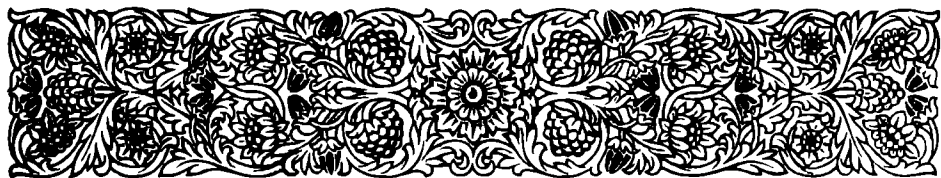
După polihroniul făcut, pr. paroh Necula Constantin a prezentat o dare de seamă asupra activității depuse la această parohie, unde a realizat lucruri frumoase, împreună cu credincioșii parohiei, cărora le-a adus vii mulțumiri pentru colaborarea, munca și jertfele făcute. A adus mulțumiri P. S. Episcop Antim pentru îndrumările date, organelor locale și superioare de Stat și Conducerii C.A.P. pentru aprobările și ajutorul dat.

P. C. Pr. Protopop Stamate Dima a evidențiat meritele pr. paroh pe care l-a felicitat îndemnînd credincioșii să asculte de vrednicul lor păstor.

În încheiere P. C. Pr. Cristișor Manea — inspector eparhial a transmis din partea P. S. Episcop Antim, mulțumiri organelor locale și arhieresti binecuvîntări pr. paroh, și tuturor credincioșilor, cu îndemnul de a fi buni credincioși ai bisericii noastre și buni cetățeni ai scumpei noastre Patrii.

Praznicul sfințirii bisericesti din parohia Pogoanele I, va rămîne o amintire plăcută în viața parohiei și în sufletele credincioșilor săi.

Pr. GUȚĂ GHEORGHE

R E C E N Z I I

Deshayes J., *Civilizațiile vechiului Orient*, Editura Meridiane, București, 1976, vol. I, 257 p., vol. II, 280 p., și vol. III, 325 p.

Istoria Orientului antic pînă acum un secol era mai puțin cunoscută deoarece cultura și civilizația popoarelor din această parte a lumii a fost învăluită de noianul anilor care a așternut peste ele cortina tăcerii. Contactul cu această lume a început să fie restabilil prin amploarea cercetărilor arheologice datorită cărora secvențe de cultură, istorie și civilizație umană sint identificate și interpretate spre înțelegerea și folosul omului modern dornic să-și lărgească cunoștințele despre popoare ce nu mai există de mult în arena istoriei.

Realitatea istorică a Orientului antic a căpătat un contur mai clar prin străduința specialiștilor de a descifra fiecare document pe care îl publică într-o manieră agreeabilă cititorilor. Acest scop îl urmărește și autorul celor trei volume în care materialul este bine eșalonat pe probleme, prezentate într-un stil simplu și curgător potrivit nivelului de înțelegere al publicului.

Lucrarea de față face parte din colecția «Marilor civilizații» și autorul își propune să facă o selecție a documentelor pentru ca un cititor nespecializat în probleme de istorie antică, să-și facă o părere generală asupra popoarelor ce și-au desfășurat activitatea cu cîteva milenii în urmă.

În prefață (p. 11–16), semnată de Raymond Bloch, se arată că pînă la mijlocul secolului trecut vaste întinderi din Orient păstrau ascunse vestigii ale unor civilizații a căror existență nu a fost consemnată în nici o literatură veche. De acum înainte această situație se va schimba întrucît cercetătorii au deschis șantiere arheologice scoțînd la lumină multe obiecte și monumente. Unele din materialele arheologice poartă inscripții ce vorbesc de istoria popoarelor din Orient și totodată ne atestă că aici omul a învățat să scrie încă din a doua jumătate a mileniului al IV-lea î.Hr. Alte documente descoperite în Sumer, Elam, India și Creta nu au fost descifrate pînă în prezent și misterul lor face ca istoria culturii să rămînă încă fragmentată.

Pe baza datelor desprinse din vestigiile arheologice, specialiștii au încercat să reinvie lumea Orientului antic, ideal pe care l-a urmărit și Jean Deshayes în lucrarea sa apreciată a fi o operă de sinteză și nicidecum un compendiu.

Înainte de a trece la tratăre, autorul face o scurtă introducere (p. 17–24) care are drept motto cîteva versete din Cartea profetului Sofonie (cap. II, 13–15), despre distrugerea Asiriei.

Această profecie s-a împlinit și dezastrul care s-a abătut peste capitala asirienilor, orașul Ninive, a cuprins mai multe cetăți puternice ca Ur, Troia, Hatusaş, încît nu s-au mai păstrat urme din ele, în afară de Tir, Sidon și Ierusalim. Amintirea lor a fost păstrată sumar în Vechiul Testament și mai tîrziu, în opera lui Herodot (sec. V, î.Hr.) care nu trece de epoca babiloneană, sau a altor istorici ai antichității. Ea s-a menținut pînă în secolul al XVIII-lea cînd oamenii au început să se intereseze de antichitatea clasică reprezentată de cîteva vestigii încrustate cu inscripții. În acest secol

Swinton și Barthelemy, pe la anul 1750 au reușit să dezlege secretul primei limbi orientale-feniciene, cea de a doua fiind persana din timpul ahenenizilor cercetată la începutul sec. al XIX-lea de G. Grotefend și H. C. Rawlinson, cel ce a terminat în anul 1838 citirea alfabetului cuneiform persan. Lui H. C. Rawlinson îi revine meritul de a fi adus o contribuție importantă la descifrarea limbii babilonice prin compararea ei cu persana veche care folosea tot scrierea cuneiformă. Acesta, încă din anul 1850 a prezicizat câteva principii pe care se bazează scrierea cuneiformă mesopotamiană.

În sec. XIX a luat amploare cercetarea arheologică prin săpăturile inițiate în anul 1842 pe locul cetății asiriene Ninive și în 1845 la Nimrod, una din marile capitale ale acestui popor. Impulsul acestor investigații a fost dat de descifrarea scrierii cuneiforme și de descrierile călătorilor Coste și Flandin care în anii 1840—1841 au notat impresii din Iran și Mesopotamia. De asemenea cercetările arheologice s-au încheiat cu descoperirea multor monumente examinate după metode rudimentare și apoi transportate în muzee din Europa.

În sec. al XIX-lea se înscrie și descoperirea Troiei, în anul 1870, de către savantul german Schliemann, pe ruinele de la Hisarlic în anul 1876. Tot în acest an s-a găsit și Teloh, în Mesopotamia, primele statui și tăblițe sumeriene, populație anterioară asiobabilonenilor.

Cimpul de cunoaștere a istoriei Orientului antic a devenit mai larg prin săpăturile efectuate la Nippur (1889), Susa, centru elamit, și Persepolis, cărora li se adaugă cele din Babilon și Asur, explorate la începutul secolului nostru de savanții germani Koldevey și Andrac. Sau cele din Creta (1900), Hatuşaş (Bogazkoy 1906), fosta capitală a hitiților, a căror limbă va fi descifrată în anul 1915 de profesorul F. Hrozny.

După opinia autorului, cele mai importante descoperiri rămân tăblițele de la Ras Shamra (Ugarit) din anul 1929 și descifrarea tăblițelor miceniene în anul 1952—1953 de către arhitectul englez Ventris, după 13 ani de la aflarea lor.

După introducere, autorul își împarte materialul documentar în 2 părți eșalonate pe capitole — 6 în prima (I—VI, p. 25—152, vol. I) și 8 în a doua (VII—XIV, p. 153—236, vol. I, 5—247, vol. II). În prima parte intitulată «Evoluție istorică» autorul arată că civilizația s-a născut în regiuni care astăzi sînt aride și în trecut au fost favorabile așezărilor omeneste răspîndite pe văile rîurilor și ale munților. Natura i-a oferit omului condiții prielnice de locuit și de dezvoltare și la început, pentru asigurarea existenței, el se ocupa cu pescuitul, vînătoarea și culesul fructelor. Cînd a început să-și construiască locuințe prin mileniul IX—VIII, î.Hr. s-a apucat de agricultură folosind unelte din piatră confecționate de el și de domesticirea animalelor în mileniul al VII-lea î.Hr. Cea mai veche așezare datează din mileniul al VIII-lea î.Hr. Ea este formată din case rotunde și a fost descoperită la Ierihon.

Pe baza datelor arheologice s-a constatat că la începuturile neoliticului (mileniul VIII î.Hr.) populația Orientului era foarte rară și nu reușea să se sedentarizeze din cauza condițiilor naturale nefavorabile. Că abia din milenii VII—VI î.Hr. omul a început să-și facă obiecte din ceramică, artă care pare a fi introdusă în Siria și Palestina de către popoarele venite din partea nordică.

Din pricina lipsei totale de apă omul a fost nevoit să facă irigații fără de care cultura era imposibilă în părțile Eufratului. Priciperea sa în canalizări și îndiguiuri ca și meșteșugul olăritului au contribuit la dezvoltarea civilizației care a permis acumularea de rezerve și creșterea numeroasă a populației la sate în mileniul V—IV î.Hr.

În vremea cînd bărbatul se ocupa cu vînatul, femeia se îndeletnicea cu agricultura, care a contribuit la dezvoltarea procesului de sedentarizare și la crearea satului primitiv. Odată cu dezvoltarea agriculturii și a creșterii animalelor a crescut și rolul femeii oglindit în cultele fecundității și a pierdut din importanță vinatul practicat de bărbat.

Perioada neolitică (7500—4000 î.H.) este urmată de cea a calcoliticului (4000—3150 î.Hr.) în care oamenii au învățat să prelucreze arama și să folosească roata în olărit.

Toate aceste descoperiri au dus la dezvoltarea civilizației ce se poate urmări cu ajutorul monumentelor înscrise încă din anul 3000 î.H. cînd a fost inventată scrierea. De asemenea, procesul de sedentarizare a contribuit în mod hotărît la crearea condi-

țiilor necesare sporirii numărului populației care s-a organizat în celăți puternice sau în state invadate de popoare nomade. De multe ori cuceritorii au adoptat limba poporului supus, păstrând numai numele proprii, așa cum a fost cazul cu suveranii semiiți din partea de vest, șefii arieni, din imperiul mitonian al huriiților, popor care a jucat un rol mare în istoria civilizațiilor orientale.

Cea mai veche civilizație urbană s-a format în sudul Mesopotamiei de către sumerieni care nu sînt de prin aceste meleaguri ce se învecinează la răsărit cu Elamul, unde elamiții au făurit altă civilizație veche.

După opinia arheologilor populația băstinașă din Siria și Palestina a fost ocupată și asimilată de valul semitic din mileniul al III-lea î.H., situație ce se poate întâlni și în alte părți ale Orientului. Este vorba de amoriții sau semiiții de vest care în mileniul următor au reușit să se infiltreze și în imperiul sumerian, reușind să-l dezmembreze. Din această grupă semită mai fac parte haneenii, benjamiții, suteenii și arameenii.

Semiiții de răsărit, akadeenii, ca și conștrații lor de vest, popoare nomade, în curs de sedentarizare, la începutul mileniului al III-lea î.H. s-au așezat în apropierea unor orașe din Mesopotamia centrală și septentrională, izbutind să se impună față de locuitorii dintre Tigru și Eufrat prin folosirea limbii lor care, în mileniul al II-lea în imperiul Akkad a luat locul limbii de circulație sumeriene pînă la sfîrșitul sec. I î.H.

Ultima etapă în procesul de dezvoltare a semiiților se înscrie în sec. IX î.H. cînd arabii au apărut la granița imperiului asirian pentru a-i de ajutor împotriva Egiptului.

Istoria veche a Orientului consemnează și prezența unor popoare nesemite, seminomade originare din stepele eurasiatice care s-au așezat în Anatolia. Aceștia sînt hitiții și huriiții sosiți aici în mileniul al II-lea î.H., timp în care au mai venit și alți indoeuropeni cunoscuți sub numele de lidieni și frigieni. În celelalte părți ale Orientului au pătruns: sciiții de origine iraniană care în sec. VIII î.H. au alungat pe cimerieni și au pustiit Iranul, Antolia, Siria și Palestina, miezii și perșii (în sec. VII î.H.).

Autorul, în prima parte a lucrării informează pe cititor asupra procesului de formare a cetăților fortificate, care au stat la baza formării imperiilor. Crearea cetăților-stat a fost favorizată de ivirea noilor condiții economice și odată cu ele s-au construit temple grandioase în mileniiile IV—III î.H. în părțile Sumerului. În acest timp cetățile erau socotite ca fiind o proprietate a zeului și erau conduse de un sfat al bătrînilor pînă la crearea unei autorități monarhice care, inițial nu avea nici o atribuție religioasă. Cele care s-au dovedit mai puternice au cucerit pe cele slabe dînd naștere la imperii ce s-au succedat mereu datorită infiltrației popoarelor nomade-semite sau nesemite. Astfel că în anul 2340 î.H. regele sumerian va fi detronat de Sargon, un semit de origine nomadă care va întemeia regatul Akadean și se va intitula Rege al celor patru ținuturi iar după el fiul său, Naram-Sin și-a arogat titlul de zeu. Din cauza certurilor pentru domnie, în anul 2200 î.H. regatul akadean a fost slăbit și gutii veniți din Kurdistan l-au cucerit, formînd pentru puțin timp un nou imperiu, *căci regi gutii în anul 2100 î.H. sînt înălăturați de membrii dinastiei a 3-a din Ur*. Aceștia au restaurat templele și au revizuit miturile. Dinastia a 3-a din Ur, din cauza neînțelegerilor interne și a atacurilor venite din afara imperiului a căzut la anul 2000 î.H. sub amoriții și elamiții, popoare ce au favorizat obținerea independenței pentru cetățile din Mesopotamia, reunificate abia sub regele Hammurabi (1791—1750 î.H.).

Dacă în mileniul al III-lea î.H. au existat state organizate în Mesopotamia, în valea Indului și Egipt, în mileniul următor se constată aceeași situație. În acest mileniu iau ființă regatele: hitit în Anatolia (sec. XVII) atacat de huriiți; mitan în Siria (sec. XVI) întemeiat de huriiți și cucerit de Suppiluliuma I (hitit) după anul 1380 î.H.; asirian care a devenit o mare putere în Asia Mică în sec. al XIII-lea î.H. Tot în acest mileniu sînt amintite stătulețele siro-palestiniene sau cetățile-stat, locuite de cananeeni și amoriții conduse de regi despre care aflăm în scrierile de la Tell el Amarna (sec. XIV î.H.).

Unul dintre aceste stătulețe — Ugaritul a dus o politică de reconciliere între hitiții și egipteni în anii 1440 și 1350 î.H. și pînă la urmă s-a supus noului imperiu hitit.

În afară de aceste state sînt înregistrate și acelea formate sub regi nomazi sau seminomazi dintre care se amintește Aziru al Amurului, în sec. al XIV-lea î.H. cînd grupuri de beduini din Palestina au format o grupare religioasă sub numele de Israel, nume ce nu pare a fi în legătură cu israeliții Vechiului Testament. Această teorie nu corespunde textelor biblice și e o moștenire din secolul trecut.

Un rol deosebit l-a jucat imperiul elamiților care în secolele XIII—XII î.H. a atins strălucirea pînă în timpul regelui babilonean Nabucodonosor I.

Dacă în mileniul al II-lea î.H. s-a constatat din dovezile arheologice o perioadă a imperiilor amintite mai sus, stare ce a fost provocată de apariția popoarelor mării în secolul XIII î.H., de invazia mezilor și perșilor, în mileniul următor sînt înregistrate ultimele regate orientale începînd cu Asiria, un stat puternic centralizat sub regii noului Imperiu, Uratu, Frigia, Lidia, Babilonul și Persia. Tot acum se amintește și de formarea statului evreiesc a cărui origine după opinia autorului ridică azi nenumărate probleme, inclusiv aceea a locului de unde au venit.

Autorul, în partea a II-a intitulată «Civilizația» expune mai multe probleme privind : războiul, economia și societatea, statul, viața religioasă și cea de toate zilele, arta, cuceririle geniului oriental și literatura.

Despre război se afirmă că a fost nelipsit în istoria vechiului Orient și cei ce s-au remarcat în lupte au fost hitiții și asirienii. La popoarele antice se pare că era inevitabil deoarece regii socoteau că nu se puteau sustrage de la acțiunile militare iar suspendarea ostilităților nu se baza pe dorința sinceră de pace, ci pe un echilibru de forțe mereu interesate pentru obținerea de profituri și subjugare a celor mai slabi. În acest context se amintește și de luptele israeliților sub regele Saul și că războiul era considerat ca o datorie sacră așa după cum reiese din Cartea Deuteronomului (XX, 4). Citatul biblic nu justifică incurajarea războiului, dimpotrivă, Iahve îndeamnă pe poporul său la pace și nu se poate confunda învățătura Vechiului Testament cu concepția religioasă păgînă ce sprijină acțiunile militare în milenii II—I î.H. În vechime ostilitățile dintre marile puteri s-au iscat din cauza incursiunilor popoarelor nomade, pretențiilor de hegemonie sau a acaparării metalului folosit la confecționarea armelor; de aceea cei supuși s-au răscolat provocînd vărsări de sînge. Pentru a-și asigura victoria statele au introdus satisfacerea serviciului militar și armata permanentă în timpul regelui asirian Tiglatpalassar al III-lea. Dintre luptele mai importante purtate în Orientul antic se menționează cele din anii 1269 la Qadeș cînd hitiții înfrîng pe egipteni, 663, cînd egiptenii nimicesc Teba și 612 cînd Ninive a fost luată de mezi și babiloneni.

Ca instrumente de luptă se foloseau unelte din lemn, piatră și metal (aramă și fier) și odată cu perfecționarea lor s-au născut și marile imperii — sumerian, hurit, asirian, babilonean și persan. Luptele aveau loc primăvara și cei mai cruzi și inumani față de învinși s-au dovedit asirienii care trăgeau în țepă și mutilau pe prizonieri. Între instrumentele de luptă este enumerat și berbecul perfecționat în sec. IV î.H. ceea ce a făcut ca cetățile să fie înconjurate de ziduri mai masive și de un șant umplu cu apă.

Odată cu creșterea economiei s-au ridicat și pretențiile de supremație ale unui popor, iar societatea a atins o perioadă prosperă. Spre sfîrșitul mileniului al II-lea ea era bazată pe schimburile de mărfuri și pe marile proprietăți particulare deținute de regi, preoți și latifundiar. Între aceștia și restul populației sărace s-au ivit decalaje economice și sociale ce vor fi îmbunătățite sub regele Hamurabi.

În relațiile comerciale, schimburile de mărfuri se făceau în natură sau cu greutate din argint și aur, deoarece pînă în sec. VII î.H. nu se foloseau monezile. Comerțul, aducînd profituri pentru cei-l practicau, atît pe mare cît și pe uscat, a fost încurajat și dezvoltat prin pavarea drumurilor, dotate cu posturi de pază și asigurarea unei flote alcătuită din vase cu pinze sau visle. Comerțul maritim controlat de rege a fost dezvoltat prin amenajarea și înființarea de porturi pe malul mărilor și fluviilor, iar cei care l-au practicat, s-au înstărit din punct de vedere economic.

Din sursele economice au beneficiat oamenii înstăriți cărora săracii le făceau corvoadă alături de sclavi, proprietatea templelor și palatelor. Sclavia a fost un fenomen social anormal al societății antice și a luat naștere cînd debitorii nu și-au putut

achila datoriile sau cind prizonierii de război, la sfârșitul mileniului III î.H. au fost duși în robie. Preceptele mozaice au schimbat caracterul său inuman încît sclavul în anul al 7-lea se bucura de viață liberă (Deuteronom, XV, 12), sau nu se permitea să fie tratat ca un animal (Deuteronom XXIII, 15—16), așa după cum era tratat de către celelalte popoare orientale.

La multe popoare orientale nomade, pînă la intrarea lor în procesul de sedentarizare n-a existat o organizare socială superioară, de aceea noțiunea de stat le este necunoscută. Cind a apărut statul s-a impus și necesitatea înființării regalității, moștenită de anumite familii sau de șefi de triburi. După rege, persoana cea mai de seamă era generalul (Tartanu).

În imperiul asirian conducătorul era un despot și reprezenta interesele zeului Assur; de aceea regele primea această putere prin investitura ce se făcea la templu. La egipteni, regele era însăși încarnarea zeului Horus, iar la hitiți zeificarea avea loc după moarte.

Primul stat cunoscut în istoria Orientului antic a fost cel întemeiat de membrii dinastiei a III-a din Ur (2111—2003 î.H.) și cel din vremea regelui Hamurabi care a secularizat administrația judiciară și n-a mai lăsat-o în mâinile clerului. De aceea se spune că sub acest suveran babilonean, statul mesopotamian a fost centralizat și el a introdus reforme în domeniul vieții sociale.

Un stat bine organizat care a servit ca model marilor imperii orientale, a fost realizat în sec. VIII î.H., sub regele Sargon al II-lea al Asiriei.

Dovezile arheologice oferă informații prețioase pentru a cunoaște viața religioasă a popoarelor din vechiul Orient. Concepțiile religioase au la bază divinizarea naturii și a omului, zeii purtînd de grijă tribului, clanului, așezării și statului. Arheologia confirmă că zeița mamă a fost venerată cu multe milenii în urmă (7500—4000 î.H.) și a ocupat un loc important în cadrul religiilor orientale.

În cinstea zeilor au fost ridicate locașuri de cult cu altare pentru jertfe și s-au alcătuit imne de laudă. Oamenii și-au exprimat prin aceste forme cultice credința că zeii au făcut lumea după cum ne arată cosmogoniile akadeene, hurite și hitite. Omenirea a fost creată de ei ca să le asigure mîncarea și băutura. Caracteristica generală a religiilor orientale este antropomorfismul; de aceea zeii erau închipuiți că se manifestă întocmai ca oamenii, fie în slăbiciune sau cruzime, concepție străină religiei mozaice.

Voința zeilor era exprimată prin anumite semne pe care omul se chinuia să le deslușească consultînd oracolele, urmărind mersul astrelor sau al păsărilor. De asemenea se practica hepatoscopia, ca să imblinzescă furia divină.

Este adevărat că între manifestările cultice ale popoarelor orientale și cele ale poporului evreu există asemănări însă numai formale și nu și de fond pentru că în Vechiul Testament a fost condamnată magia. La ambele există credința în viața de dincolo de mormînt, sărbători religioase și obiecte sau lăcașuri destinate cultului. Specificul religiei mozaice este incontestabil și nu se poate compara cu ideile religioase introduse de Zoroastru în lumea vechiului Orient. Monoteismul israelit este pentru autor o problemă învaluită în mister și numele lui Iahve înseamnă probabil «cel ce dă viață», afirmație ce pare a fi acceptată ținînd seama de puterea divină și nu de rădăcina cuvîntului Iahve care vine de la verbul «a fi» (היה) și nu a «a trăi» (חי).

Mărturiile arheologice ne dau posibilitatea să cunoaștem «viața cea de toate zilele» (cap. XI) a oamenilor care trăiau în colibe cu o singură încăpere și mai tirziu în case cu mai multe camere, răspîndite pe un spațiu foarte mare. În zilele friguroase oamenii se încălzeau la sobe de bronz sau de fier și hrana lor consta din legume și cereale — grâu și orz. Atît pregătirea meselor cît și materialul pentru îmbrăcăminte rămîneau în sarcina femeilor.

Lumea vechiului Orient a avut de suferit de pe urma calamităților naturale, războaielor și bolilor (ciumă), însă nu a fost privată de petreceri la care se foloseau instrumente muzicale.

Arta orientală a trecut în sec. XII î.H. printr-o criză și în general ea ne este mai puțin cunoscută din cauza numărului mic de vestigii din care se poate deduce că a cunoscut o dezvoltare deosebită în construcțiile religioase. Specificul arhitecturii

este bogăția ornamentației, alternarea nișelor cu pilaștri și utilizarea coloanelor în săli cu mozaic și pereți pictați.

Pe la anul 3000 î.H. sumerienii au fost singurul popor care a reușit să creeze o artă statuară ce va stagna în Mesopotamia prin ridicarea la putere a popoarelor semite. Penultimul capitol al lucrării, autorul îl dedică cuceririlor geniului oriental. Aici sint amintite: pecețile și sigiliul, inventate înainte de a apare scrierea la sfârșitul mileniului al IV-lea î.H. în Sumer. Urme de scriere foarte vechi au fost descoperite și la noi în localitatea Tărtăria (Transilvania) și sint considerate ca o transpunere a sistemului sumerian pe la anul 2900 î.H.

La început scrierea a fost pictografică și apoi cuneiformă (mileniul III î.H.), folosită de sumerieni, acadeeni, elamiți, hitiți, huriti și alții. Scrierea cuneiformă a avut inițial multe semne care au fost simplificate ulterior și intrucit erau greu de executat, s-a ajuns înainte de mijlocul mileniului II î.H. la crearea unor semne ce reprezentau o singură persoană. Locul noilor semne este indicat de autor în Sinai, Ghezer sau Sihem. Din scrierea sinaitică derivă cea feniciană.

În ciclul cuceririlor geniului oriental mai adăugăm cunoștințele matematice (algebra), astronomice și juridice.

Ultimul capitol al lucrării se ocupă de literatura popoarelor din vechiul Orient, care s-a conservat foarte sumar, exceptând Vechiul Testament din care autorul citează mai multe texte. Începutul ei se află în Sumer unde se folosea în scopuri economice și administrative. Mai târziu are un caracter religios fiind reprezentată de diferite poeme ale creației lumii sau de imne închinat zeilor. Această literatură mitologică îl face pe autor să afirme că Moise s-a inspirat din ea când a scris Cartea Facerii, fără a mai preciza că prima carte a Pentateuhului nu se poate confunda din punct de vedere al concepției monoteiste cu politeismul popoarelor orientale semite sau nezemite.

Din literatura popoarelor din vechiul Orient mai fac parte scrierile sapiențiale și poetice, cum este poezia cananeeană din sec. XIV—XIII î.H. care a suferit multe influențe mesopotamiene și mai puțin egiptene.

În «Concluzie» (p. 248—252) autorul caută să precizeze că în prezenta lucrare a încercat să arate etapele principale ale civilizației popoarelor din Orientul antic. Înainte de mileniul IV î.H. oamenii ajungând în stadiul de sedentarizare s-au ocupat cu agricultura, creșterea vitelor și confecționarea obiectelor din ceramică și metal.

Că la baza civilizației orientale se află cultura sumeriană ce va fi ulterior dezvoltată de alte popoare, în special de babiloneni. Față de această cultură s-a impus monoteismul biblic și scrierea alfabetică feniciană.

Civilizațiile orientale au pus accentul pe grupul social și nu pe individ strivit de lumea divină. Omul va putea să se ridice din această stare deoarece era fidel față de niște forme de organizare politică și socială apărute în sudul Mesopotamiei. Drepăturile sale față de societate, desconsiderate în Orientul antic, vor fi scoase la iveală numai de greci în urma tulburărilor din sec. al XII-lea î.H.

Lucrarea de față se încheie cu vol. al III-lea care cuprinde un atlas geografic, tabele cronologice (p. 1—53), indicele documentar (p. 261—282) și bibliografia utilizată de autor (p. 283—317). Fiecare din cele trei volume mai conțin fotografii ale vestigiilor arheologice, însoțite de scurte informații descriptive.

Am insistat în expunerea mai detaliată a unor date din civilizațiile vechiului Orient pentru a reda o imagine cât mai clară și complexă asupra istoriei, culturii și religiei popoarelor la care se referă și aghiografii Vechiului Testament.

Publicarea și traducerea acestei cărți în limba română este utilă nu numai publicului nostru ci și tinerilor teologi care, în cadrul Arheologiei biblice iau contact cu tezaurul cultural al popoarelor din Orient pentru a înțelege mai bine valoarea istorică a Sfintei Scripturi și a constata că religia monoteistă a fost superioară celei politeiste.

Diac. EMILIAN CORNIȚESCU

ALMANAHUL PAROHIEI ORTODOXE ROMÂNE DIN VIENA PE ANUL 1977

Prin grija și osteneala preotului Marin M. Braniște, parohul Bisericii ortodoxe române din Viena, Parohia ortodoxă română din Viena a continuat și în 1977 tradiția începută în urmă cu 16 ani, tipărind, și în acest an, un «Almanah», al cărui bogat conținut — ca și condițiile tehnice în care a apărut — cinstește deopotrivă pe paroh și pe toți cei care au stat alături de dînsul, în realizarea lui. Almanahul pe 1977 este al treilea apărut prin grija parohului Marin M. Braniște. Urmărind aceleași nobile obiective, pe care le-am desprins din conținutul Almanahului pe anul 1976 — de a contribui la edificarea membrilor ortodocși ai coloniei române din Austria în dreapta credință a strămoșilor; de a cultiva păstrarea mereu vie în conștiința tuturor membrilor acestei colonii a originii lor; de a face tot mai cunoscute, în mijlocul lor, personalitățile ieșite din neamul nostru, a căror activitate a îmbogățit deopotrivă patrimoniul cultural-științific, național și universal; de a sublinia, prin forme cât mai variate și mai edificatoare evenimentele de importanță deosebită din viața neamului românesc și de a cultiva în același timp, între românii care s-au stabilit în Austria, sentimentul loialității față de patria lor adoptivă, din convingerea că prin aceasta ei ajută efectiv la lărgirea și întărirea în continuare a bunelor raporturi tradiționale dintre România — patria lor de origină — și Austria — patria lor adoptivă — cuprinsul Almanahului pe anul 1977 s-a axat îndeosebi pe comemorarea a trei importante evenimente: două din viața poporului român — împlinirea a 100 de ani de la războiul de independență a României (1877—1977) și împlinirea a 70 de ani de la răscoala din 1907, prin care poporul român și-a afirmat eroic selea pentru eliberarea socială — și unul din viața coloniei românilor din Austria — împlinirea a 70 de ani de la întemeierea bisericii sau parohiei. Colonia românilor ortodocși din Viena — ca unitate distinctă de unitățile celorlalte comunități ortodoxe din Capitala Austriei. Prin întreg conținutul lui, Almanahul pe 1977 constituie un salt calitativ — demn de toată lauda — față de cele precedente.

După cuvîntul introductiv al regretatului patriarh Justinian, care scoate în evidență importanța celor trei evenimente pe care membrii Coloniei și-au propus să le comemoreze în cursul anului 1977 — făcînd din aceste comemorări prilejuri de reculegere și izvor de inspirație, care să-i însuflețească și să-i orienteze în munca lor cultural-patriotică — urmează Calendarul anului 1977. La fiecare lună există și o pagină: «Spre aducere amînte», cu bogate informații asupra evenimentelor mai importante din viața Patriei și a Bisericii ortodoxe române, precum și asupra celor mai distinși bărbați din neamul nostru, clerici și mireni, care s-au născut în cursul lunii respective, cu indicarea domeniului de activitate în care s-au impus prețurii și cinstirii naționale sau universale. Sub titlul: «Povățuirii părintești» (p. 33—45) sînt publicate două interesante «meditații», una «În drum spre Emaus» de I.P.S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului și cealaltă «Gînduri despre providența divină» de P. S. Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei. Predica Sf. Ioan Gură de Aur, cu tema: «Nu trebuie să anatimizăm nici pe vii nici pe morți», traducere de Pr. Prof. D. Fecioru, publicată înaintea celor două «Meditații» menționate, se încadra și în capitolul următor, intitulat: «În duhul ecumenismului» (p. 46—56), în care sînt publicate, în rezumat, «Cuvintele» rostite de Pr. Marin Braniște, cu prilejuri ecumeniste, în biserica siriacă din Viena, în Rapuziner-Kirche din Viena, în biserica Seminarului din Gratz și în biserica Sf. Ecaterina din Salzburg, unde, prin îngăduința preotului romano-catolic Franz Xaver Wesenauer, a slujit Sf. Liturghie pentru românii ortodocși stabiliți în Salzburg și a făcut parastas pentru românii decedați și înmormîntați în Salzburg. Cu pag. 57 începe Capitolul «Aniversări».

Sub titlul: «70 de ani de la înființarea Capelei ortodoxe române din Viena», Pr. Marin Braniște face un scurt istoric al străduințelor românilor stabiliți în Capitala Austriei de a-și avea un lăcaș propriu, în care să se întrunească și să asculte slujbele religioase, în limba strămoșilor. Experiența făcută de ortodocșii de diferite naționalități, stabiliți în Viena, cu începutul veacului al XVIII-lea, a demonstrat că diaspoarele ortodoxe numai atunci își simt satisfăcută nevoia religioasă, cînd ascultă sluj-

bele religioase în limba națională și sînt în strînsă legătură canonică cu Biserica ortodoxă națională. Ortodocșii de diferite naționalități din Viena au avut, începînd din 1730, un lăcaș de închinare comun, în care slujea un mitropolit sîrb, dependent de Karlowitz. Slujind în sîrbește, ceilalți ortodocși nu erau satisfăcuți. De aceea, ortodocșii greci, macedoneni și români s-au constituit, în 1786, în comunități aparte, cu înțelegerea ca slujbele să se facă alternativ, în grecește și românește. Dar, contrariu rînduiei și așteptării, slujba se ținea în grecește, numai citeva răspunsuri la strană dîndu-se, abia din cînd în cînd, în românește. Ori românii simțeau nevoia să asculte întreaga Liturghie în graiul lor, pe care — chiar sub formă de limbă liturgică — îl considerau instrument și mijloc de afirmare și conservare a ființei lor naționale. Drept urmare, ei au început să gîndească și să dorească din ce în ce mai arzător să-și facă biserica lor» (p. 58). Realizarea n-a fost ușoară. Pr. Braniște arată etapele pe care le-au parcurs străduințele inimoșilor români care și-au propus această realizare. Ceea ce se cade să fie evidențiat — și omagiat — în cadrul acestor străduințe, este sentimentul patriotic care a unit pe românii din Viena pentru înființarea unei comunități bisericești. Astfel, Comitetul ales de Adunarea plenară a Coloniei române din 27 mai 1899, propunea «crearea unei comunități bisericești (eventual zidirea unei biserici) greco-ortodoxe române cu casă parohială» și «instruirea în religione și limba română a pruncilor coloniei române», pentru că «mai bine de 200 de familii române care s-au așezat și trăiesc în Viena ca negustori, meseriași, amploaiați, pensioniști etc., sînt în prezent rîspîndiți prin diferite biserici străine și sînt lăsați pradă străinismului» și pentru că «în diferitele institute din Viena se află mai mult de 100 fetițe și băieți care din lipsa de preot român nu primesc nici o instrucție religioasă» (p. 60). Iar după ce, în 1903, s-a ajuns la închirierea imobilului din Löweistrasse 8, în care s-a amenajat o capelă, s-au continuat străduințele pentru întărirea comunității și organizarea unei parohii care să ajute stabilirea unei legături cît mai apropiate între membrii comunității. În scrisoarea-apel adresată, în 1909, autorităților și difeitelor personalități, pentru a le veni în sprijin, cu diferite ajutoare, membrii Comisiei «Societății bisericești română ortodoxă pentru înființarea unei parohii și zidirea unei biserici în Viena», între altele spuneau: «E o veche necesitate și un vis tot alit de vechi al Românilor din Viena și a fraților de sînge care sînt atreși de acest tocar al culturii, să-și aibă în rînd cu celelalte neamuri propria lor biserică național-oriental-română și parohia lor autonomă, unde să se incline în graiul strămoșesc către Cel prea înalt... Se cuvine ca o mindră biserică și o parohie românească bine organizată să adune și mai mult la vatra credinței creștinești și a simțirii naționale pe românii vienezi și să dovedească străinilor vrednicia noastră... Am pus gînd în bunul Dumnezeu să ridicăm Celui prea înalt o casă de laudă corespunzătoare neamului și numelui nostru de români, care să fie un liman de liniște și mulumire sufletească pentru sutele de români împrăștiați prin toate unghiurile acestui oraș, dintre care mulți își pierd și conștiința națională, iar alții și legea strămoșească. Aici la vatra credinței creștinești și a simțirii naționale să se adune românii din Viena și să țină legături de prietenie... Se cuvine ca generația linară expusă adesea insirăinării și numeroaselor influențe dezastroase să fie întărită în credința legii strămoșești și sentimentele naționale, ca mai apoi să ajungă în rîndul luptătorilor pentru drepturile poporului nostru bărbați culti, orientați și cu idei sănatoase» (p. 63—64). Arăînd, în continuare, preoții care au funcționat la Capela ortodoxă română din Viena, începînd din 1907 — scoîînd în evidență, îndeosebi, activitatea Protosinghelului prof. Dr. Virgil Ciobanu, care a slujit din 1907 pînă în 1912, și a preotului Prof. Dr. Gh. I. Moisescu, care a slujit din 1960 pînă în 1974, prin străduința căruia s-a realizat «Sediul cultural român din Viena — apoi cîntăreții și dirijorii corului, care a fost organizat în toamna anului 1906, de marele compozitor și dirijor Gheorghe Dima, pregătindu-l să dea răspunsurile la slujba sfințirii capelei, în ziua de 8 noiembrie 1907, Pr. Marin Braniște observă că, în cei 70 de ani de funcționare, Capela ortodoxă română din Viena «a jucat și împlinește un rol de seamă în viața românilor din Austria» pe care i-a strîns laolaltă, ajutîndu-i să-și păstreze conștiința națională și graiul străbun; «ea rămîne mai departe vatra de lumină care arată românilor din Viena și din întreaga Austrie drumul spre împlinirea menirii lor de buni cetățeni ai celor două patrii ale lor, una de adopțiune — Austria și alta, de origine — România, și de păstrători ai legii și limbii strămoșești»,

devenind, în ultimul timp și «sediul și mijlocitoarea unor contracte ecumeniste, cu prilejul cărora diferitele confesiuni creștine reprezentate în Viena, încearcă a se cunoaște reciproc și a conlucra unite spre binele omenirii» (p. 65—71).

Urmează apoi capitolul intitulat: «Centenarul independenței», cuprinzând interesante articole, poezii și «aprecieri ale presei străine despre armata română în războiul de la 1877—1878» (p. 73—152). Primul articol intitulat: «100 de ani de la cucerirea independenței de stat a României» este al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului, care, cu interesante exemplificări, arată că «războiul de independență a constituit un nou și impresionant prilej de solidaritate a românilor de pretutindeni», acest război dovedindu-se «o puternică manifestare a solidarității și unității naționale, o expresie a entuziasmului care a cuprins masele largi românești în așteptarea ceasului unirii cu Patria-mamă, unire realizată, prin alte mari sacrificii, la 1 decembrie 1918. Este publicat apoi articolul Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei — pe cînd era Mitropolit al Olteniei — cu titlul: «În lumina centenarului neatinării noastre naționale». Simțind comuniunea înaltelor năzuințe cu generațiile înaintașilor — spune I. P. S. Sa — «aniversarea unui secol de la Proclamarea Independenței noastre naționale, la 9 mai 1877, este mai mult decît o evocare, este o transpunere în duhul acelei epoci luminoase, în care toată suflarea românească, din Principatele Unite române și de dincolo de Carpați, era stăpînită de un entuziasm înflăcărât și fără margini, suport al luptei și jertfei, — pe altarul patriei, pentru a pecellui astfel conștiința demnității naționale și dragostea pentru libertate a întregului popor român — ideea nemuritoare a statornicirii pe veci a patriei libere» (p. 76—77). Urmează apoi articolul Înalț Prea Sfințitului Nestor, Mitropolitul Olteniei — cînd era Episcop-vicar al acestei mitropolii — cu titlul: «Sfințirea podului de la Corabia în 1877». Articolul cuprinde interesante date asupra motivelor care au determinat construirea podului de la Corabia și a entuziasmului în care a avut loc sfințirea acestui pod de către patriotul episcop Atanasie Stoenescu al Rimnicului, care, sfințind podul în întregime, a mers cu tot clerul de la ceremonie, în fruntea oastei, pînă în satul Măgura, din dreapta Dunării». Sub titlul «1877 — Încununarea luptei de veacuri a poporului român pentru neatinare» (p. 88—95), Prof. Dr. N. Adăniloiaie face o clară prezentare a evenimentelor mai importante care au avut loc în viața provinciilor românești, în lumina cărora poate fi înțeleasă participarea armatei române în războiul din 1877—1878, conchizînd: «Participarea poporului român în războiul din 1877—1878 are și o adîncă semnificație morală. Acest război a avut menirea să ridice conștiința națiunii române libere care și-a verificat pe cîmpul de luptă virtuțile morale; a creat o stare de spirit optimistă, încrezătoare în forțele interne și capabilă de elanuri viitoare pentru desăvîșirea unității naționale». Acest articol este încadrat de poeziile: «Odă ostașilor români», de Vasile Alecsandri și «Dorobanțul», de George Coșbuc. Urmează articolul: «1877. Momente și semnificații», de Păiușanu Robert Ștefan, «care socotește că războiul de independență poate fi considerat un mare act politic, cu necontestate merite în trezirea spiritualității românești. În acest sens încheie și Ion Negură articolul său cu titlul: «Rememorări la monumentele din Calafat ale războiului Independenței și Omagiu primului oștean căzut, bucovineanul Constantin Popescu», spunînd: «Acum cînd dragostea de patrie și respectul pentru istoria noastră zbuciumată și-au redobîndit și înălțat valențele, reculegerea pioasă lingă monumentele de la Calafat, restaurate în marmură albă și păstrate cu grijă, ne face să simțim puternica comunitate de elan și năzuințe care stăpînea inimile românești de pretutindeni, peste hotarele vremelnice de atunci și pe care bucovineanul Constantin Popescu a pecelluit-o cu singele său tinăr» (p. 106). În paginile 107—116, N. Munteanu face o amănunțită prezentare a «Literaturii Independenței», relevînd sincronicitatea scrierilor respective cu momentele de atunci ale devenirii literaturii române și chiar, în ansamblu, cu cele ale literaturii europene care, cu cîteva excepții, nu dăduse încă mari proze de război». Prof. Dr. Constantin N. Velichi, sub titlul: «Aprecieri ale presei străine despre armata română în războiul de la 1877—1878», înainte de a reproduce aceste aprecieri, grupîndu-le după două momente — înainte de trecerea Dunării și după trecerea Dunării — face interesante considerații asupra

rolului pe care l-au avut țările române, întâi pentru stăvilirea întinderii stăpînirii otomane, și apoi pentru înlăturarea dominației otomane în sud-estul Europei.

Sub titlul «Patriot înflăcărat», Prof. univ. dr. docent Augustin Z. N. Pop prezintă contribuția pe care a avut-o, sub diferite forme, poetul Vasile Alecsandri în războiul pentru independență (1877—1878), iar Elsa Brețeanu pe Matei Eminescu — fratele lui Mihai Eminescu — care, ca urmare a bravurii sale la înconjurarea Plevnei și la bătălia de la Smîrdan, a fost distins cu mai multe ordine, decorații și medalii, române și ruse.

Rolul pe care l-a avut «Crucea Roșie din România în războiul din 1877—1878», este expus documentat de C. Andreescu (p. 133—141). Capitolul «Centenarul Independenței» se încheie cu articolul: «La capătul unei lupte seculare: România unită și independentă» de dr. Alexandru Zub, care — după documentatele considerații istorice, face aceeași constatare, că «Războiul pentru independență a revelat încă o dată conștiința unității naționale, programul comun de luptă a românilor de pe ambele versante ale Carpaților».

Capitolul închinat «Răscoalei din 1907» (p. 158—180) începe cu poezia: «Noi vrem pămînt» de George Coșbuc, după care urmează articolul: «Zbuciumatul an 1907» de Dumitru Almaș. Arătînd că «în istoria poporului român răscoala țărănească din 1907 nu este un eveniment istoric unic», fiindcă «ea se leagă de firul lung al luptei sociale dusă de țărani din România, începînd cu răscoala de la Bobilna din 1437, continuînd prin războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja, prin ampla răscoală a moșilor ocîrmuiți de Horea, Cloșca și Crișan, prin participarea țărănimii din Oltenia și Muntenia în revoluția din 1821, sub oblăduirea eroicului Tudor Vladimirescu», autorul conchide că «istoria simte o mare datorie de a constata rolul deosebit de important pe care l-a avut lupta socială din zbuciumatul an 1907 în grăbirea progresului social, politic și cultural al maselor populare din România».

«1907, reflectat în literatura română» este amplu redat de Prof. Ecaterina Branîște (p. 158—178), conchizînd că «literatura aceasta diferențiată ca formă de expunere are o unitate și o continuitate de fond, rezultată din adevărul pe care îl mărturisește asupra faptului istoric și a eticii scriitorilor noștri. Este etica superioară a unor scriitori patrioți, solidari cu poporul căruia îi aparțin și în a cărui viață sînt puternic ancorași». În articolul «1907 în Arta plastică românească», Amelia Pavel exemplifică reflectarea acestui eveniment în pictură, sculptură și grafică, arătînd că «pentru arta contemporană românească, tema evenimentelor din 1907 oferea — ca și alte mari teme din istoria țării, — un prilej de prim rang pentru înfăptuirea idealurilor estetice noi, respectul și dragostea pentru trecut, pentru tradiție, reunite cu aspirația către construirea unui viitor mai bun, devenind adevărate programe de creație artistică, mulți dintre pictorii, sculptorii și graficienii maturi, cu o bogată activitate anterioară, raliindu-se acestor programe» (p. 178).

Urmează apoi un foarte interesant Capitol intitulat: «Junimiștii își amintesc și povestesc» (p. 181—226). La început, Ing. Radu-Vlad Liteanu face o expunere a Reuniunii foștilor membri ai Societății Academice «România Jună» din Viena, care a avut loc în ziua de 11 iunie 1976, în București, în sala de Conferințe a Casei oamenilor de știință a Academiei Române. Reuniunea — comunicările și masa — s-a desfășurat într-o atmosferă de entuziasm, între orele 10—17, cu participarea unui mare număr de membri ai Societății, începînd cu cei mai vechi în viață, din generația 1908—1911 — ca Dr. Remus Doctor, Dr. Octavian Lupu și Cavasi Traian — și cei din ultima generație din perioada 1943—1944, cînd Societatea și-a încetat complet activitatea, din cauza evenimentelor politice. Sînt publicate apoi comunicările care s-au făcut cu acest prilej: Petre Popescu-Cogan arată, sub titlul: «Academia Română și Societatea Academică «România Jună» din Viena», permanenta colaborare între generația tînără, care se forma și milita, în cadrul Societății «România Jună» pentru același ideal al unității neamului românesc și generația îndrumătoare a oamenilor de știință, din cadrul Academiei Române. Urmează apoi comunicarea Ing. Mircea Vlad, care, sub titlul: «Din istoria «României June» face un sintetic, dar clar, istoric al acti-

vității «României June», începând cu primul comitet care a avut ca președinte pe Ion Slavici și pe Mihai Eminescu, ca membru. Comunicarea lui Radu Vlad-Liteanu (p. 198—206), ilustrată cu interesante fotografii, arată contribuția pe care au adus-o membrii Societății Academice Literare «România Jună» din Viena — proveniți din toate ținuturile locuite de români — la dezvoltarea societății românești. Legăturile «României June» cu viața universitară din Bucovina — în cadrul căreia s-au creat societăți studențești după modelul «României June» — sunt arătate de Ion Negură (p. 206—211); iar «epoca trăită la «România Jună» între anii 1908—1921, ca expresie a vieții românești» (p. 212—214) aparține Dr. Remus Doctor. «Societatea Academică «România Jună», simbol al unității culturale naționale și politice a poporului român în Imperiul habsburgic» este comunicarea Dr. Octavian Lupu, care arată că «prima teză pentru care milita România Jună a fost întărirea conștiinței unității naționale a poporului român, apoi lupta pentru cultură, ca armă principală pentru obținerea unei victorii». Fragmente din viața socială a «României June» sunt redată de Dr. Emil Colibrazi, iar «România Jună și aspectele ei muzicale» — evidențiind rolul pe care l-a avut Ciprian Porumbescu, în această latură de manifestare a României June — este interesanta comunicare a lui Traian Cavasi. Capitolul următor, cu titlul: «Din trecutul Patriei» (p. 227—257) începe cu articolul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, în care se arată cu bogate dovezi istorice și arheologice, vechimea poporului român și continuitatea neîntreruptă a lui pe teritoriul fostei Dacii, ca și vechimea pe acest teritoriu a creștinismului, indicând dovezile de nelăgădui ale unei vieți bisericești organizate pe teritoriul tuturor provinciilor românești. În același sens este și concluzia Dr. Răzvan Teodorescu, în urma analizării pieselor din «Tezaurul de la Sinnicolaul Mare». În acest capitol se mai află: articolul lui Titus Moisescu: «Dascălul de cântări Macarie Ieromonahul» (p. 240—248), arătând că atunci când își tipărea cărțile sale de muzică la Viena, «Macarie își făcea socoteala răspîndirii lor în toate părțile locuite de români»; articolul «O variantă necunoscută a stemei de tip 1864—1865 a orașului București» de Dan Cernovodeanu (p. 249—253) și articolul «Pe urmele lui Calistrat Hogaș, la minăstirile din Munții Neamțului» de prof. Ecaterina Braniște (p. 253—257).

Capitolul «Retrospectivă» (p. 258—342) este format din «Cronica Patriarhiei Române» (p. 258—277) semnată de regretatul Teodor N. Manolache și «Cronica Parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1976». Din expunerea cuprinzătoare a activității desfășurată de Parohie, — prin osîrδια parohului Marin Braniște, ajutat îndeosebi de președintele Coloniei, Vinzenz Przepolski și de Vicepreședintele Ștefan Logian — rezultă că în anul 1976 colonia a făcut îmbucurătoare progrese, atât sub aspect gospodăresc — prin înnoirea și completarea inventarului sfîntului locaș și al Sediului Cultural, prin dotarea cu material nou a casei parohiale, prin extinderea încălzirii în Căminul pentru oaspeți — cit și sub aspectul manifestărilor culturale și naționale ale Coloniei, organizînd tot mai bine concertele date de Colonie și balul tradițional, care unesc tot mai mulți membri ai Coloniei, în afirmarea conștiinței originii lor și a loialității față de Patria de adopțiune, Austria. Socotesc că dacă această parte a Cronicii Parohiei ar fi apărut într-un număr mai mare de extrase separate, ar fi lărgit cercul celor care ar fi luat cunoștință de o asemenea bogată activitate, îndeosebi în cadrul parohiilor ortodoxe române înființate — sau în curs de organizare — în alte țări din Europa sau din celelalte continente, unde se găsesc comunități de români¹.

Dorim Parohiei Ortodoxe Române din Viena să aibă și mai frumoase rezultate, în anii următori.

Prof. IORGU D. IVAN

1. Conținutul Almanahului este prezentat, sub formă sintetică, și în limba germană (p. 342—367).

Ioan Lupăș, *Scrieri alese*, I, Introducere, ediție îngrijită, note și comentarii, de acad. Ștefan Pascu și Pompiliu Teodor, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, 259 p.

În continuarea preocupărilor editurii clujene Dacia, de a revalorifica prin documentate ediții critice opera unor străluciți reprezentanți ai vechii școli istorice ardelenene, seria fiind deschisă cu volumul Ioan Moșă, *Scrieri istorice 1926—1946*, ediție îngrijită de Mihail Dan și Aurel Răduțiu, studiu introductiv de acad. Ștefan Pascu, Cluj, 1973, 357 p., apare și volumul de față, în care sînt selecționate o parte din contribuțiile științifice ale marelui profesor, preot și academician Ioan Lupăș (1880—1967), reprezentant de seamă al istoriografiei românești din perioada interbelică.

Volumul debutează cu o Introducere (p. 7—28), în care editorii prezintă viața și activitatea culturală, politică, patriotică și științifică a creatorului de școală, care a fost istoricul preot Ioan Lupăș.

Originar din Săliște, (jud. Sibiu), s-a născut la 9 august 1880 și a rămas orfan de tată cînd avea doar 2 ani. Școala primară a urmat-o timp de patru ani în comuna natală, o instituție cu vechi tradiții de slovă românească, unde întîlnim aici pe la 1616, pe dascălul Dumitru Popa, urmat de alții în secolele următoare. Ioan Lupăș s-a dovedit de la început a fi un element excepțional, fiind clasificat primul din patruzeci și șase de elevi.

După terminarea studiilor elementare urmează «Gimnaziul regal din Sibiu», unde învățaseră și Gheorghe Lazăr, August Treboniu Laurian, Ioan Axente Sever, Ilie Măcelariu, Nicolae Cristea și alții. În clasa a VIII-a este silit să părăsească Liceul din Sibiu, împreună cu Octavian Goga, în urma unui conflict cu profesorul său de istorie, deoarece n-au acceptat afirmațiile lui compromițătoare la istoria poporului român. Termină liceul la Brașov, întemeiat de Andrei Șaguna, fiind clasificat tot primul la examenul de maturitate. Alături de Octavian Goga activează la *Societatea de lectură* și a avut aici, printre alții, celebri profesori ca Virgil Onițiu și Vasile Goldiș, profesorul său de istorie și latină. În 1900 se înscrie la Universitatea din Budapesta, la cursurile Facultății de litere și filozofie, pe care le termină în 1904, cu diploma de licență în istorie și limba latină. În anul 1904 își trece examenul de doctorat «magna cum laude» cu teza despre *Biserica Ortodoxă Română din Transilvania și unirea religioasă în cursul veacului al XVIII-lea*.

La Budapesta activează neobosit în *Societatea Petru Maior*, iar în 1901, cînd Nicolae Iorga vizitează societatea tinerilor români, Ion Lupăș îi adresează un emoționant cuvînt de înlîmpinare. Perioada studenției sale coincide și cu întemeierea revistei «Lucafașul», în iulie 1902, fiind alături de Octavian Goga, Octavian Tăslăuanu, Ion Lapedatu, inițiatorii ei. Din acești ani datează micro-monografia comunei sale natale: *Cîteva pagini din trecutul comunei Săliște — Schiță istorică* (1903).

În 1904 este numit profesor la liceul din Brad «Avram Iancu», înființat tot de Andrei Șaguna. După o scurtă ședere aici, împreună cu Octavian Goga, pleacă într-o călătorie de studii la Berlin, ca bursier al Societății «Transilvania». În 1905, după o călătorie și în Italia, revine la Sibiu, unde activează ca profesor la Seminarul andreian între anii 1905—1909, după care este numit protopop la Săliște și inspector școlar.

Într-o învățămînt la 1 septembrie 1905, fiind primul profesor neabsolvent de teologie, este obligat să se înscrie și să urmeze cursurile aceluiași institut, unde profesa la catedra de istoria bisericii, fiind între timp hirotonit preot. Și-a inaugurat cursul cu lecția *Despre originea românilor* (publicată în «Telegraful Român», 1905, LIII, p. 441—458). Colaborator principal al revistei «Țara noastră», profesorul preot Ioan Lupăș își manifestă curajos sentimentul său patriotic de solidaritate cu țărani răsculați în Regat în 1907, publicînd în nr. 14, din 1 aprilie 1907, al revistei respective, cunoscutul articol intitulat după primul vers al cîntecului popular *Toate plugurile umblă, / Numa'al meu șade la umbră...*, în care justiția maghiară a văzut un îndemn la răscoală, condamîndu-l la trei luni închisoare de stat. În închisoarea de la Seghedin a început să scrie monografia lui Andrei Șaguna, care îi aduce premiul *Academiei Române*, iar în 1914, titlul de membru corespondent al înaltului for. Peste doi ani este numit membru activ, fiind elogiât de N. Iorga și considerat «cel mai

bun scriitor istoric din tînăra generație ardeleană. Pentru patriotismul său avea să mai fie arestat și în 1916, după intrarea României în război, internat la Sopron și apoi într-un lagăr de concentrare.

Ceea ce este demn de reținut din activitatea sa bogată ca protopop și inspector școlar, este inițierea și înființarea «Fondului Șaguna», cu ajutorul cărui va lua ființă «Biblioteca Șaguna», al cărui redactor a fost și din care au apărut 56 de numere între anii 1910—1918, răspîndindu-se în toate satele și casele țaranilor, pregătind marele act al unirii de la Alba Iulia, unde participă alături de profesorul său de la Brașov Vasile Goldiș, de istoricul Silviu Dragomir, ajungînd în anii 1918—1919 membru în «Marele Sfat», secretar general al Resortului culte și instrucțiune publică în Sibiu.

Unirea de la 1918 îi deschide protopopului și academicianului Ioan Lupaș calea Universității, a noii instituții de învățămînt superior de la Cluj, fiind numit din toamna anului 1919 profesor la catedra de Istoria românilor, unde va funcționa ca profesor titular, încă din primul an de studii, alături de Vasile Pârvan, Ioan Ursu, Alexandru Lapedatu, Emil Panaitescu și alți reprezentanți străluciți ai Universității, ca Dr. I. Hațieganu, Al. Borza, Sextil Pușcariu, N. Drăganu etc.

Profesorul de «Istoria nouă a românilor» și de «istoria Transilvaniei» își inaugurează activitatea sa universitară cu lecția de deschidere, intitulată: *Factorii istorici ai vieții naționale românești* (11 noiembrie 1919), în care, între altele, dorește studenților să rămînă neabătuți «de la calea adevărului, a luminei și a progresului».

Istoricul nostru îi aparține propunerea înființării «unui Institut de Istorie Națională» care a luat ființă la 1 februarie 1920, avîndu-l co-director între anii 1920—1945. Conduce *Anuarul Institutului de Istorie Națională* (Cluj — 1921—1942), tom. I—VIII, Biblioteca aceluiași Institut, 1928—1942, ca și Biblioteca istorică «Astra» (Cluj) 1928—1934, inițind în același timp și seria de «Documente istorice transilvănene». A fost președintele «Secțiunii istorice a Academiei Române» (1932—1935), membru în Comitetul central și președinte al Secțiunii istorice a *Astrei*, deputat în mai multe rînduri și de două ori ministru (în 1926—1927 și în 1937—1938).

Preotul, istoricul și patriotul Ioan Lupaș, atașat aspirațiilor naționale, pătruns de spiritul de independență și suveranitate a țării, și-a ridicat hotărît glasul, alături de forțele progresiste din societatea noastră, împotriva odiosului Dictat de la Viena.

Dimensiunile scrisurii sale acoperă aproape șaptezeci de ani din viața sa, și «o problematică care se confundă cu întreaga istorie a românilor». Problematicii istoriei bisericești românești i-a dedicat multe din cercetările sale, începînd cu însăși teza sa de doctorat, iar revistele noastre bisericești, mai toate s-au bucurat de prestigioasele sale contribuții. Scrisul său bisericesc dovedește virtuțile unui istoric critic, detașat de șovinismul convențional, care a documentat în numeroase studii că *Biserica Ortodoxă, în polida acului Unirii religioase, și-a continuat existența de-a lungul timpului* (p. 19).

Istoric al bisericii, istoric al luptelor de emancipare națională, preotul profesor academician Ioan Lupaș «a avut meritul indiscutabil de a fi oferit istoriografiei românești una din temelile ei majore»... și a fost «în perioada interbelică, creator de problematică, istoricul care a limpezit și a lărgit orizontul istoriei Transilvaniei, așezînd-o ferm în fireasca ei legătură cu istoria României» (p. 21). Cum se arată în studiul introductiv, în opera lui Ioan Lupaș «merită să fie subliniată ideea unei biserici factor de unitate în evul mediu și rolul pe care cadrul instituțional al acesteia l-a avut mai tîrziu, în epoca modernă în afirmarea politică națională». Educat în mediul românilor mîrgineni, atașat idealului național, bisericii ortodoxe și rolului ei cultural în epoca de lupte pentru desăvîrșirea unității naționale, a rămas același de-a lungul timpului, pe care l-a străbătut. Un istoric care a știut să facă școală, un animator și un devotat al istoriei naționale, idealurilor de libertate și dreptate pe care le-a slujit cu o înțelegere, potrivit epocii pe care a trăit-o. Asemenea calități de savant și patriot, sporite prin cele de om, explică recunoașterea profesorului Ioan Lupaș drept șef de școală, creator și îndrumător de cercetări și cercetători, valoroase și unele și alții prin număr și calitate. De aceea în istoriografia din perioada interbelică se vorbește alături de «școala veche» și «școala nouă» de la București, de «școala clujeană» de

istorie» (p. 27—28). Am reținut citatul, care vine ca un omagiu de recunoștință din partea celui care i-a fost student, astăzi continuator al operei istorice a profesorului său, prof. academician Ștefan Pascu.

După cum se menționează în *Notă despre ediție* (p. 29), numărul celor 15 articole și studii din primul volum selecționate începe cu textul unei conferințe, susținută, la Colegiul Academic din Cluj, cu prilejul deschiderii anului universitar 1939—1940: *Valoarea educativă a istoriei naționale* (p. 31—38). Conferința a fost rostită într-un moment politic extrem de critic, atunci când evenimentele încercau să amenințe întreaga statului unitar român și dovedește demnitatea și patriotismul conferențiarului. 2. *Individualitatea istorică a Transilvaniei* (p. 39—53) formează una din temele preferate ale savantului profesor, în care subliniază sensul istoric al voievodatului ca instituție. 3. *Sensul și scopul istoriei* (p. 54—62), lecție de deschidere ținută la 1 noiembrie 1923, este o analiză de filozofie a istoriei, în care se subliniază contribuțiile aduse de Leopold von Ranke și Oswald Spengler, Ioan Lupaș declarându-se însă adeptul metodei explicativ-științifice. 4. În *Diferite criterii pentru împărțirea istoriei românilor în epoci* (p. 63—71), se precizează că evul modern românesc începe cu revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821), punct de vedere care s-a impus în istoriografia românească. 5. *Probleme de istoriografie transilvană* (p. 72—84), lecție de deschidere a cursului de *Istoria Românilor* la Universitatea din Cluj, refugiată vremelnic la Sibiu, rostită în Aula Academiei Teologice la 18 noiembrie 1940, în care se arată că termenul de istoriografie transilvăneană folosit este depășit, întrucât Transilvania se încadrează în istoria unitară a poporului român, prin contribuția sa de seamă adusă civilizației și culturii românești. 6. *Din scrisul cronicarilor latini ai Transilvaniei* (p. 85—112). Studiul a fost imprimat în 1947, urmînd să facă parte din volumul Ioan Lupaș, *Studii istorice*, vol. VI, Cluj, 1947, din care s-au păstrat numai fragmente și «din fericire» și acest studiu extrem de important pentru istoria Transilvaniei. Legat de contribuțiile acestui studiu apare cel următor, 7, intitulat: *Dezvoltarea istoriografiei române din Transilvania în sec. XV—XIX* (p. 113—135). Studiul următor, 8, *Activitatea literară-științifică a lui Dimitrie Cantemir* (p. 136—148), conferință ținută în Aula Universității din Cluj la 8 noiembrie 1923, cu ocazia unui «sfert de mileniu de la nașterea» lui Dimitrie Cantemir, formează una dintre cele mai documentate exegeze cantemiriene pe care o avem.

Cu ocazia centenarului morții unei alte mari personalități din istoria culturii românești, *Petru Maior*, Ioan Lupaș a expus la 15 februarie 1921 în Aula Universității clujene conferința *Scrierile istorice ale lui Petru Maior* (p. 149—163), din care nu putem să nu-i reținem finalul: «— persecutat de ai săi, care nu l-au înțeles — s-a stîns între străini. — E dureros, că nu-i cunoaștem nici mormîntul, să-i așezăm o cruce și să-i aprîndem o candelă de recunoștință creștinească și națională măcar acum, cînd se împlinesc 100 de ani de la moartea lui și toate patimile, care l-au izgonit din Ardeal spre capitala Ungariei, au dispărut. Dar prin paginile luminoase, muncite strădalnic și scrise viguros, va trăi în anele literaturii române și va străluci neîncetat numele protopopului *Petru Maior*» (p. 163).

10. *Chestiunea originii și continuității românilor, într-o predică de la 1792* (p. 166—175). Se prezintă și se analizează valoarea documentară a textului unei predici istorice, rostită la 22 august 1792 de preotul cărturar Sava Popovici, care a păstorit în Rășinari, de la 1768—1808, din care reiese nivelul de cultură și sentimentul patriotic al predicatorului și de la care ne-au rămas «numeroase manuscrise de cuprins religios, istoric, geografic și chiar juridic» (p. 166).

11. *Hegel și influența lui în scrisul lui Nicolae Bălcescu și Mihail Eminescu* (p. 176—183) este un documentat studiu publicat în «Universul» din 7 februarie 1932 și reeditat de Ioan Lupaș, în *Paralelism istoric*, București, 1937, p. 195—211. Tudor Vianu l-a folosit cu aprecieri în lucrarea sa, *Influența lui Hegel în cultura română*, premiată de Academia Română, în 1933.

12. *Leopold Ranke și Mihail Kogălniceanu* (p. 184—194). Studiul a fost publicat în «Analele Academiei», *Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, tomul XVIII, 1936—1937, p. 311—326, care a cunoscut o ediție ușor modificată și în l. germană. *Influența* lui Leopold von Ranke la formarea concepției istorice a lui Kogălniceanu, pe care

însuși Kogălniceanu a recunoscut-o, a format «o temă amplu dezbătută în literatura istorică românească» (p. 245). Istoriografia contemporană confirmă ideea lui I. Lupaș și valoarea documentării pe care a adus-o în această problemă (Al. Zub, *Kogălniceanu istoricul*, Iași, 1947, p. 103—121). 13. *Ion Bogdan (1862—1919)* (p. 195—202) și 14. *Ioan Bogdan în lumina unor fragmente din corespondența sa* (p. 203—229). Ambele studii documentează contribuția lui Ion Bogdan la critica latinismului exagerat, spiritul său critic și erudit de fondator de școală și legăturile sale cu slavistica europeană.

15. Ultimul studiu, un medalion, reeditat în volumul de față, *Teodor V. Păcălian (28.XI.1852—11.II.1941)* (p. 230—239) are un caracter comemorativ, publicat la început în revista «Transilvania», 72, 1941, nr. 1, p. 19—30, apărut și în extras, Sibiu, 1941. În momente dramatice pentru țara noastră în 1941, Ioan Lupaș, preluând pe înaintașii istoriografiei transilvane, îndeamnă la preluarea unui trecut care a fost ilustrat și de personalitatea istoricului Păcălian, despre care spunea în încheierea studiului său: «Odrăslit din împrejurări de viață familiară smerită, ajuns prin siliță la învățătură și prin necontenită strădanie de a-și îmbogăți cunoștințele în fiecare zi, pînă la patriarhala vîrstă de 89 ani, T. V. Păcălian și-a servit neamul și credința cu devotament fără margini, cu impunătoare tenacitate, fără a se lăsa vreodată înspăimîntat de povara suferințelor cu care îl amenința mereu justiția și temnița maghiară. Lunile petrecute în temnița din Seghedin nu au putut să-i micșoreze statornicia convingerilor, nici să-i clatine speranța într-o apropiată izbăvire a neamului românesc din jugul robiei de veacuri...» (p. 239).

Cele 15 studii cuprinse în volumul de față, diferite ca teme, dar concludente pentru concepția, orizontul problemelor și metoda istoricului Ioan Lupaș, beneficiază, fiecare în parte, și de scurte comentarii (p. 240—247), în care editorii judecă valoarea contribuției lor istorice, adăugînd, unde a fost cazul, și unele note de bibliografie nouă și referințe. La sfîrșit, volumul, beneficiază și de «*Indice de persoane*» (p. 249—259).

Concluzia care se desprinde din lectura volumului este înalta lui ținută științifică și educativă și are meritul de a contribui la conturarea uneia dintre cele mai luminoase personalități ale culturii românești, care a fost protopopul din Săliște, profesorul de la Institutul teologic din Sibiu și de la Universitatea clujeană, patriotul, savantul și academicianul *Ioan Lupaș*, care odihnește de la 3 iulie 1967 în cimitirul Mănăstirii Cernica, după o viață dăruită cu generozitate și abnegație altarului, catodrei, științei și poporului nostru, care l-a așezat cu venerație în panteonul marilor lui cărturari, iubitori de țară, de credință, de limbă, de datinile și de istoria lui.

Pr. I. IONESCU

Petre Brîncuși, *Muzica românească și marile ei primeniri*, Edit. Muzicală, București, 1977, 359 p.

Înscrîindu-se cu pasiune în contextul cercetărilor muzicali contemporani, profesorul și muzicologul Petre Brîncuși pune la dispoziția iubitorilor de muzică în general și muzicienilor de profesie în special, un prim volum al noilor sale cercetări privind muzica românească contemporană, strîns legată de străvechile culturi muzicale ce au dăinuit de-a lungul veacurilor pe pămîntul țării noastre.

Cum însuși motivează în prefață, autorul a avut în vedere la alcătuirea acestei ample lucrări trei mari mobiluri: 1) să «retopească seria datelor din ambițioasa încercare de sinteză expusă în cartea sa *Istoria muzicii românești*, 2) să prezinte contribuțiile tuturor cercetărilor considerate ca acte de cultură, și 3) să-și exprime opiniile personale privind «momentele majore ale culturii românești».

Conduc de aceste motivații, autorul își împarte cartea în trei mari părți, expunînd cronologic și în același timp documentar și critic întreaga viață muzicală de la origini pînă în prezent, ce a însoțit românul în toate manifestările sale artistice de fiecare zi.

În partea întâia intitulată, «Originalitatea culturii muzicale străvechi», sint expuse eforturile autorului de a demonstra în baza documentelor de ordin filologic, numismatic, arheologic și muzical, aspecte ale continuității populației traco-dacice pe pământul României de azi.

Analizînd cu destulă probitate științifică majoritatea argumentelor susținerii romanității poporului român, autorul conchide: «continuitatea neîntreruptă a dacilor și procesul de romanizare fac posibilă imbinarea armonioasă a tradiției autohtone cu elemente specifice culturii muzicale romane».

În continuare, autorul stăruie asupra muzicii religioase sub diferitele ei forme de manifestare în Biserica creștină și asupra celor patru perioade evolutive ale notației muzicale, conchizînd că: «Îmbogățirea documentației, lărgirea repertoriului cercetărilor vor duce, fără îndoială, la perpetuarea conștiinței de sine a neamului românesc, a continuității și autenticității civilizației acestui popor».

În partea a doua a cărții intitulată: «Funcționalitatea folclorului» sint expuse pe larg și critic cercetările folcloriștilor români: Emilia Comișel, Tiberiu Alexandru, Traian Mirza, etc. privind formele de manifestare a creației muzicale în toate zonele folclorice ale țării.

Analizate cu minuțiozitate și spirit critic, autorul conchide că toate formele muzicale dar mai ales balada, «se înscrie printre valorile nepieritoare ale neamului românesc și printre capodoperele literaturii populare și muzicale».

Partea a treia a cărții, «Sinteză spre noi înșine», este o reconstituire critică a tuturor influențelor de ordin filologic, muzical și spiritual, ce s-au abătut asupra culturii și vieții muzicale românești, în perioada medievală. Tot aici, este semnalată apariția muzicii ostășești care cu timpul va constitui un capitol aparte în istoria literaturii muzicale române, angajînd personalități de răsnet ce vor da lucrări cu caracter strict profesional.

În continuare, sint enumerate eforturile cercetătorilor români privitor la muzica bizantină și gregoriană care au adus un aport considerabil la elucidarea unor probleme ale muzicii cultice pe pământul României.

În acest sens, autorul enumerează cercetători ca: Gheorghe Ciobanu, Gr. Panțiru, Marin Ionescu, etc. care au pus la îndemna muzicienilor și oamenilor de cultură moștenirea școlii de compoziție bisericească de la Mănăstirea Putna.

Se semnalează în același timp rolul covârșitor pe care l-a avut în cultura și arta românească școala de artă miniaturistică de la Mănăstirea Dragomirna întemeiată la începutul secolului al XVII-lea de către mitropolitul cărturar Anastasie Crimca. Sint prezentate de asemenea critic contribuțiile de reală importanță pe care le-au adus la cultura muzicală românească cei trei compozitori ardeleni: Daniel Speer, Daniel Croner, Gabriel Reilich și compozitorul și folcloristul Ioan Căianu, precum și o succintă analiză a particularităților tehnice ale instrumentelor populare folosite în majoritatea manifestărilor artistice ale poporului român.

În partea a patra și ultima intitulată «Coordonate noi în secolul al XVII-lea», autorul cărții analizează amănunțit contribuțiile de ordin istoric, filozofic și muzical aduse pe firmamentul culturii românești de corifeii ai gândirii și practicii istorice ca: Dimitrie Cantemir, Franz Joseph Sulzer, Gh. Șincai, Petru Maior, I. Budai Deleanu, Teodor T. Burada, Filotei Sin Agăi Jipei, Ioan Sin Radului Duma Brașoveanu etc. precum și eforturile muzicologilor și bizantinologilor români Gh. Ciobanu, Octavian Lazăr Cosma, Sebastian Barbu Bucur etc. de a pune la îndemna contemporanilor comorile de mare preț ale culturii muzicale medievale.

În concluzie, tipărirea cărții mai sus menționată și scrisă de binecunoscutul muzicolog și om de cultură Petre Brincuși, Editura Muzicală săvîrșește un act de aleasă apreciere a muncii, perseverenței și pasiunii autorului pentru cultura noastră muzicală de azi și de totdeauna.

Cartea la care ne-am referit, este de aceea atît o carte de cultură de strictă specialitate cît și — în același timp — un act de înalt patriotism.

Diac. Prof. M. VELEA

«*Studie über die Gemeinschaft von Frauen und Männern in der Kirche*»,
Genf. 1978.

Comisiunea pentru «Credință și Constituție» și subcomisiunea ei «Femeia în Biserică și societate», de pe lângă «Consiliul Ecumenic al Bisericilor», au inițiat un proiect de studiu cu tema: «Comunitatea de femei și bărbați în Biserică».

Discuțiile asupra acestei probleme au început la o consultație a «Consiliului Ecumenic al Bisericilor» cu tema: «Discriminarea femeii», ținută în 1974 în Berlinul apusean. Aici s-a formulat o serie de probleme de care Biserica ar trebui să se ocupe ca: doctrina bisericească despre subordonarea femeii în familie și în viața bisericească, situația dominantă a bărbatului în organizațiile bisericești, numărul redus de femei în instituțiile teologice și în funcțiile Bisericii ș.a. În august al aceluiași an, 1974, Comisiunea pentru «Credință și Constituție» s-a întrunit la Accra (Ghana), ocupându-se de problemele menționate. Apoi Comisiunea pentru «Credință și Constituție» și subcomisiunea «Femeia în Biserică și societate» au întocmit împreună lucrarea cu titlul: «Comunitatea de femei și bărbați în Biserică», pe care au prezentat-o Adunării Generale V a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Nairobi (Kenia) în 1975. Studiul a fost discutat și acceptat și recomandat Bisericilor ca temă centrală pentru preocupare teologică. Comitetul central al Consiliului Ecumenic a recomandat apoi în 1976 Comisiunii pentru «Credință și Constituție» și subcomisiunii ei «Femeia în Biserică și societate» să se ocupe de problema menționată. Acestea, la rândul lor, au instituit un comitet consultativ internațional cu misiunea să studieze de aproape problema. Dar s-au format și în Biserici din multe țări comisii pentru studiul acestei probleme.

Studiul, de care se ocupă lucrarea prezentă, cu baze puse de femei, se adresează femeilor și bărbaților, care se interesează de relațiile reciproce dintre ei, voind să creeze pentru femei mai mari posibilități de participare la viața în Biserică, și să creeze «o comunitate înnoită și schimbată de femei și bărbați și în Biserică și în societate. Să încurajeze femeile să discute deschis problemele ce le privesc și să arate că cifra femeilor trebuie sporită în chestiuni bisericești și în domeniul teologic peste tot».

Lucrarea prezintă o bogată listă de întrebări, formulate de femei, care să ajute la lămurirea problemei. Acestea sînt repartizate pe trei grupe, privitoare la: I. — identitate și cultură, II. — învățătura bisericească, și III. — structurile bisericești. Redăm din cifra lor:

I. — Rolul femeii și al bărbatului în Biserică și societate se schimbă — se scrie — în măsura în care femeile își dau seama de capacitatea lor, precum și în măsura în care femeile și bărbații ajung la o nouă înțelegere a muncii, a familiei și formei de viață. Și schimbările acestea pot contribui la formarea în Biserică a unei noi comunități de femei și bărbați, precizindu-se identitatea acestora, relațiile lor cu alți oameni și problemele principale ale comunității de femei și bărbați. Pentru cunoașterea acestora sînt formulate cca. 20 de întrebări. D. p. Există un conflict între datoriile casnice ale femeii și datoriile ei în afară de familie? În caz afirmativ, cum poate fi el înlăturat? Ce influență are nivelul de cultură și apartenența la o clasă a societății asupra rolului femeilor în societate? Cum se prezintă în Biblie rolul femeii? Sînt femeile excluse din anumite domenii de activitate? Care sînt motivele? Cum și cu ce poate contribui Biserica la înlăturarea barierelor, care împiedică femeile să participe la anumite acțiuni? Sînt în anumite societăți valori morale diferite pentru femei și pentru bărbați? Se află în Biblie îndrumări pentru înțelegerea corectă a căsătoriei? (Efes. V, 21—28; 1 Cor. II, 2—7; 1 Petru I, 1—7).

II. — Învățătura bisericească (15 întrebări). Realizarea unei noi comunități de femei și bărbați în Biserică presupune o mai bună cunoaștere a lui Dumnezeu și a persoanei proprii, ceea ce-i posibil pe bază de texte biblice. D. p. În străduințele noastre de a cunoaște mai bine ființa lui Dumnezeu am fi noi ajutați dacă s-ar utiliza o limbă și imagini care-L caracterizează pe Dumnezeu atît prin misiuni bărbătești cît și feminine? Sînt însușiri ale lui Dumnezeu care ar putea fi mai bine prezentate prin imagini feminine decît bărbătești? În ce măsură textele biblice despre creație v-au influențat înțelegerea relațiilor dintre bărbat și femeie? (Gen. I, 27—28; II, 7—25; V, 1—3). În ce fel se deosebea atitudinea lui Iisus față de femei de mentalitatea vre-

mii de atunci, influențată de religia și cultura timpului? (Luca IV, 38—39; VIII, 43—48; X, 38—42; XXI, 1—14; Ioan IV, 7—30; XX, 11—18). Sînt în acord concepțiile Bisericii căreia aparține femeia cu afirmațiile Apostolului Pavel de la 1 Cor. XI și XIV? Învățătura despre Sfînta Treime poate ajuta femeile și bărbații să-și înțeleagă mai bine relațiile reciproce? În ce măsură exemplul Sfinților contribuie la înțelegerea comunității dintre femei și bărbați? etc.

III. — Structuri bisericești (13 întrebări). Dacă mai multe femei participă activ la viața Bisericii, atunci — afirmă autoarele lucrării de față — se schimbă atât caracterul comunității în cadrul Bisericii, cît și relațiile dintre Biserici. În noua comunitate conlucrarea dintre femei și bărbați va indica și calea spre forme noi ale unității bisericești; aici, în legătură cu înnoirea bisericească este redată afirmația unei «femei ortodoxe», (fără alte date) care spune: «Adesea auzim părerea că mișcarea femeilor are de a face cu societatea și nimic cu Biserica. Lucrul nu-i total fals. Dar, chiar dacă mintuirea noastră se realizează «dincolo», totuși noi nu putem și nu trebuie să uităm că Biserica cuprinde credincioșii lui Dumnezeu. Și mișcarea feminină de azi, chiar dacă uneori este exagerată, dar prin conștienta ei lipsă de siguranță se adresează Bisericii pentru lămurire și ajutorare. Întrebări. D. p. Ce lucruri săvîrșesc și pot săvîrși într-o Biserică sau alta femeile? Sînt în consiliile parohiale și femei? În ce măsură se schimbă sau se îmbogățește Biserica prin participarea mai intensivă a femeilor la viața Bisericii? Rețin femeile și bărbații dimensiunile duhovnicești ale vieții în același fel sau în mod diferit? Ce influență exercită asupra înțelegerii lui Dumnezeu faptul că divinitatea e prezentată deosebi ca bărbat? Faptul acesta determină o altitudine diferită față de Dumnezeu? Se formulează întrebări și în legătură cu hirotonia femeilor. O «femeie din America Latină» spune: «Biserica încurajează femeile să fie mai active și se străduiește să le netezească drumul spre egală îndreptărire cu bărbatul». Evident, aici sînt menționate numai cîteva din seria întrebărilor.

Proiectul acestui studiu (cu lista tuturor întrebărilor) a fost expeditat tuturor Bisericilor membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, școalelor teologice, societăților de femei, comunităților religioase și unor persoane singulare, care se interesează de problema comunității de femei și bărbați în Biserică. Consiliul Ecumenic roagă totodată Bisericile ca să formeze grupe de studiu de caracter național, regional, local sau ecumenic, care să se ocupe de problema menționată. Rezultatele studiilor, propuneri, obiecțiuni etc., în legătură cu problema să fie expediate Consiliului Ecumenic pînă la 1 ianuarie 1980. Coordonînd materialul primit, Consiliul Ecumenic îl va prezenta apoi Adunării Generale (a șasea) a Consiliului Ecumenic care se va ține în 1983.

Lucrarea aceasta, se nădăjduiește, va contribui la stabilirea unor relații nefalsificate între bărbați și femei și la formarea unei noi comunități de femei și bărbați în Biserici, netezind calea spre unitatea Bisericii și a omenirii.

Fără îndoială, un proiect de studiu interesant.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă* — volumul 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, 380 p.

Volumul 2 al lucrării Pr. Prof. D. Stăniloae cuprinde alte două capitole mari ale Teologiei: Hristologia și Soteriologia, ambele avînd deopotrivă în centrul lor pe Hristos. Ele sînt corelate în chiar titlul fiecărei părți, una (cea de a treia din întreaga operă) tratînd despre *Persoana lui Iisus Hristos și opera Lui mîntuitoare săvîrșită în umanitatea asumată de El*, iar cealaltă (cea de a patra) prezentată ca *Opera de mîntuire a lui Hristos în destășurare*.

Mergînd pe aceeași linie de interpretare și a tradiția patristică, autorul vede în Întrupare — Înviere — Răscumpărare finalizarea creației lui Dumnezeu prin mîntuirea Lui intervenție în lumea concretă, ca participare a Lui la ea, ca asumare a naturii umane; natură care ea însăși încorporează sintetizînd lumea creată. Acțiunea

de mintuire este astfel o restituire ab initio, o reaşezare a tuturor stihilor lumii în făgaşul lor cel mai firesc, spre care fuseseră conduse din începutul creaţiei. O adîncă integrare a cosmosului în om şi a oamenilor în Hristos este ceea ce ilustrează în mod variat şi bogat paginile acestui volum.

Logosul lui Dumnezeu este prezent în lume încă de la începutul ei «pe de o parte prin raţiunile lucrurilor..., pe de alta, prin persoanele umane care în raţionalitatea lor vie sînt chipurile ipostasului Lui însuşi, create cu scopul ca să gîndească raţiunile lucrurilor împreună cu Raţiunea divină personală...» (p. 7).

Toată creaţia este impregnată, ca o ţesătură constituitivă, de o raţionalitate determinantă. Logosul imprimă un sens tuturor lucrurilor; întregul cosmos este condus, de o finalitate intrinsecă lui de la creaţie, spre o ţintă care e indicată de Creator ca fiind fericirea supremă, raiul final. «Raţionalitatea lucrurilor implică o persoană creatoare care le-a gîndit şi continuă să le gîndească...». Iar «subiectul uman este raţiunea personală gînditoare creată într-o corespondenţă cu lucrurile gîndite de Logosul dumnezeiesc...». Totul este corelat, interdependent într-un sens anumit, convergent spre acea Raţiune Supremă care e Dumnezeu (p. 9), un Dumnezeu abordabil, Care stă în continuu dialog cu creaţia Sa (p. 11).

Prezenţa şi lucrarea Cuvîntului lui Dumnezeu în lume — cum se şi intitulează primul subcapitol — A — al părţii întâia din acest volum — este tratată cronologic: în Vechiul Testament, apoi în Noul Testament, temă care se continuă amplificîndu-se, în subcapitolul B, denumit *Chipul evanghelic şi istoricitatea lui Iisus Hristos ca Dumnezeu şi om*. În Noul Legămînt dialogul dintre Creator şi creaţie se conturează mai precis în relaţia Eu-tu, dintre Hristos cel întrupat, răstignit, înviat şi înălţat şi subiecţii-destinatori ai Jertfei sfinţitoare (p. 22). Prin actul de iubire nelimitată care menţine în tensiune convergentă subiecţii dialogului, Persoana lui Iisus Hristos este ţinta creaţiei, dar El este şi calea pe care creatura raţională ajunge la ţintă. El ne este «calea accesibilă», fiindu-ne în maximă apropiere şi în continuă forţă de atracţie spre El (p. 30—31).

Delinierea dogmatică a Persoanei lui Iisus Hristos, cum îşi intitulează autorul subcapitolul C al părţii întâia, concentrează datele ontologice ale relaţiei omului cu Dumnezeu, după doctrina Noului Testament: «natura umană şi-a găsit în Dumnezeu-Cuvîntul subzistenţa ca umanitate generală», dar în acelaşi timp, «a primit în Cuvîntul şi împreună cu El modalitatea personală umană, deosebită de alte persoane umane» (p. 40). El este şi ontologic şi moral, pentru noi, temelie şi model de existenţă umană — model pentru toţi şi pentru fiecare, păzindu-ne de tipizare — repetare, dar şi de detaşare de El, prin aceea că «între oameni a păşit un om care nu mai e centrat în el însuşi, ci în Dumnezeu...», un centru ipostatic cu o infinită putere de atracţie spre Dumnezeu. «În mijlocul creaţiei s-a plasat pentru eternitate un centru personal omenesc, care e în acelaşi timp dumnezeiesc» (p. 41). În continuare, autorul analizează unirea ipostatică a celor două firi în Hristos — subliniind împreună cu Leonţiu de Bizanţ că «modul unirii şi nu raţiunea naturii (unirii n.n.) procură marea taină a evlaviei» (p. 47). Cîteva reliefări din formularea ideilor succesive se insăilă pe fondul dogmatic al acestui capitol, din care citeva sînt: *Sensul ipostasului şi al firii; deplina actualizare a firii umane în Hristos; realizarea maximă a unirii lui Dumnezeu şi a omului în Iisus Hristos* (p. 34—55), care conduc la cunoscutele implicaţii ale uniunii ipostatice, subiect tratat pe o extindere de 50 pagini (56—107) în care se oferă cititorului o bogată expunere a teologiei răsăritene, de maximă fineţe, a lui Leonţiu de Bizanţ şi a Sfîntului Maxim Mărturisitorul. Opera «Ambigua», a acestuia din urmă, prilejuieşte mari deschideri de perspectivă în meditaţia hristologică. Dar pretutindeni, în gîndirea modelată pe reflexiunea amplă a marilor înaintaşi, aduce alături echilibranta acţiune a Celei de a treia Persoane treimice. Iată un exemplu de formulare specifică teologiei noastre: «După cum, la început, Duhul care se purta peste ape a dat formă plasticizată raţiunilor Cuvîntului sau chipurilor lor, aducînd la existenţă lucrurile nu fără voia şi împreună-lucrarea Cuvîntului... tot aşa e de înţeles că Duhul prin lucrarea Sa mai deplină la constituirea lui Hristos ca om... realizează împreună cu Logosul existenţa şi încadrarea sufletului şi a trupului în Ipostasul Logosului... Duhul e ultimul factor care formează materia ca plasticizare a raţiunii, o

organizează în unități proprii, deci face aceasta și cu corpul și într-o măsură deplină cu corpul lui Hristos...» (p. 82).

Al doilea capitol al acestei părți, care se intitulează *Iisus Hristos privit în lucrarea Lui mântuitoare* (p. 108—183), conține două subcapitole de inegală proporție, justificată însă prin conținutul lor: A. *Legătura între Persoana lui Iisus Hristos și cele trei lucrări mântuitoare*, și B. *Cele trei direcții ale lucrării mântuitoare a lui Hristos și cele trei slujiri mântuitoare ale Lui*. În subcapitolul A, autorul pregătește pe cititor pentru adâncirea celor ce vor urma în subcapitolul B, anunțând că «în creștinism nu se poate vorbi propriu-zis de o «învățătură mântuitoare» și nu ne mîntuim printr-o lege, nici măcar prin legea Vechiului Testament, ci prin Persoana lui Iisus Hristos» (p. 109). Acesta va fi unghiul din care se va expune, formula și explicita subcapitolul B, tratînd despre: 1. *Iisus Hristos ca Învățător-Prooroc*, 2. *Iisus Hristos, Arhiereul și Jertfa supremă* și 3. *Iisus Hristos ca Împărat* — teme care se întrepătrund. Aceste trei feluri de activități sau calități, fiind atât slujiri, cât și demnități ale lui Hristos-Mîntuitorul, sînt nedespărțite, întrucît «El învață slujind, se jertfește biruind urmările păcatului și stăpînește ca un Miel injunghiat» (p. 113).

În prima expunere se arată că Iisus Hristos nu este numai Învățător sau Prooroc, ci este «adevărul și proorocia în persoană» (p. 115). Cel în care s-a împlinit toată Revelația Scripturilor. Iisus se ridică din «umbra care era așezată de Lege asupra Lui, ieșind, din planul indirect în care se afla în timpul Vechiului Testament, în planul dialogului direct» (p. 120). Acțiunea de mîntuire este deocamdată numai secundată de Duhul Sfînt a cărui putere este prezentă în învățătura lui Hristos (p. 122). Iar după terminarea acestei acțiuni, Hristos rămîne «*Învățător etern, ca nesfîrșit cuvînt ipostatic*» (p. 125). Isus Hristos este și Jertfa și Jertfitorul suprem. Dar «*El nu e arhiereu în calitate de Dumnezeu*». Căci arhiereul slujește lui Dumnezeu. Dar nu e Arhiereul suprem decît pentru că e și Dumnezeu... pentru că puțința dăruirii Sale deplină, ca om, lui Dumnezeu e implicată în calitatea Sa de Fiul al lui Dumnezeu...» (p. 134). «Ca om, (El) aduce trupul Său jertfă, dar ca Dumnezeu îl așează de-a dreapta Tatălui» (137). Iar prezența celorlalte două Persoane ale Treimii în însăși Jertfa lui Iisus menține ideea cheie a Ortodoxiei: Jertfa mîntuitoare are ca scop nu satisfacerea onoarei jignite a Creatorului Tată, ci readucerea creaturii raționale în situația de comuniune cu comuniunea treimică. «În faptul că Hristos e sfințit ca preot de Dumnezeu prin Duhul Sfînt, se arată nu numai inițiativa Fiului de a se aduce jertfă lui Dumnezeu pentru oameni (deci în cele trei direcții), ci și inițiativa lui Dumnezeu-Tatăl», manifestată în «sfatul veșnic al Tatălui și al Fiului, în Duhul Sfînt» (p. 138). Concluzia consemnată de autor este că «soteriologia Noului Testament, singura care poate fi baza unei soteriologii accesibile omului de azi «este tocmai aceea care vede în mîntuire o restabilire a comuniunii cu Dumnezeu prin lucrarea prezentă a lui Hristos» (p. 153).

Sub titlul: *Iisus Hristos ca Împărat* se tratează Învierea lui Hristos ca realitate, ca legătură a Lui cu planul istoriei și ca iradiere pnevmatică și eficiență transformatoare a lumii (p. 153—182), temă care, alături de cea a Înălțării Sale la cer, prilejuiesc bogale aporturi de teologie patristică, înviorată prin abundente explicații și actualizări. Așa de pildă, se explică semnificația expresiei de «jertfă întru miros de bună mireasmă», folosit așa de des de sfîntul Chiril Alexandrinul, cînd se vorbește despre «starea de completă predare Tatălui, ca opusă oricărei posibilități de afirmare de Sine a Sa, ca om», pe care o trăiește Hristos (p. 176) și care se cere a fi trăită și de noi, pentru care, pe măsură ce devenim mai «transparenți lui Hristos, El nu mai este o realitate obiectivă, nici una subiectivă», ci una penetrată de spiritualitatea Lui (p. 178). Astfel, «Înălțarea lui Hristos cu trupul la cer și șederea Lui de-a dreapta Tatălui înseamnă ridicarea Lui ca om la treapta de supremă eficacitate, asupra celor ce cred» (p. 190).

Ideea aceasta care apare mereu în rîndurile noii Dogmatici ortodoxe, anume, de *maximă, de supremă eficacitate*, este cea ce adîncește sensul credinței răsăritene. Lucrarea aceasta extrem de profitabilă, infinită ca putere și ca extindere în

timp trimite de Ideea comunității hristice: «rezultatul acestei lucrări a lui Hristos în inimi, prin Duhul Sfânt, este Biserica; sau, ea rodește ca Biserica. Nu se poate despărți între ea și Biserica» — încheie autorul prima parte a acestui volum.

Cea de a doua parte, către care ne-a condus înșurirea de mai sus, este intitulată *Opera de mîntuire a lui Hristos în deslășurare*, și e constituită din două mari capitole. Unul tratează despre Biserica — trup tainic al Domnului în Duhul Sfânt, înstituirea, componența ei și descrierea însușirilor ei, iar celălalt, despre *Insușirea personală a mîntuirii în Biserica prin lucrarea Sfîntului Duh și colaborarea omului*.

Modul de a aborda tema dificilă a ecleziologiei moderne se caracterizează prin aceeași tendință de sinteză a gândirii patristice, exprimată într-un fluent și accesibil limbaj contemporan. Autorul insistă, și în tratarea acestei probleme delicate, asupra corelării permanente și intensive a tuturor Subiectelor treimice care slujesc mîntuirii omului. Astfel, se pune accentul în același timp pe Pogorîrea Duhului Sfânt, care dă «existență reală Bisericii», punînd începutul sălășuirii trupului îndumnezeit al lui Hristos în celelalte ființe umane, și cu aceasta, începutul Bisericii; dar Pogorîrea este și actul de «extindere a acestei lucrări» mîntuitoare în aceste ființe (p. 196). Sfîntul Duh se pogoară, Hristos Mîntuitorul se extinde, deslășurîndu-se peste mulțimea celor ce-L așteaptă și impregnîndu-i de Sinea dumnezeiască a Treimii. Ideea aceasta repetată necentenit de sfinții părinți o redă autorul sintetizînd-o după Sfîntul Ioan Hrisostomul: «prezența Duhului în noi este atît de legată de a Fiului și a Tatălui, că dacă n-ar fi Duhul, n-am putea numi pe Iisus, Domn. Dar fără Duhul nu am putea chema nici pe Dumnezeu, Tată, deci n-am putea rosti rugăciunea Tatăl nostru» (p. 198).

Dar mai mult decît atît. După cum mîntuirea s-a dat omenirii în Persoana Logosului, de la Cincizecime, prin Jerfa Celui Înviat și Înălțat, Duhul se dă nouă altfel decît numai în putere, în har: «Noi nu posedăm numai harul, ci pe Duhul însuși, Care rămîne în noi», citează autorul după Sfîntul Chiril din Alexandria (p. 202). Aceste atestări, ca și altele dinainte converg către ideea comuniunii, a pluralității de subiecte în unitatea (unicitatea naturii).

În subcapitolul B, intitulat *Constituția teandrică a Bisericii*, autorul analizează noțiunea despre Biserica în viziunea credinței ortodoxe. «Biserica este un eu comunitar în Hristos — ca Tu... Biserica este eu-l rugăciunii tuturor... Biserica e imanențial care are în sine transcendentul... Biserica este Hristos extins cu trupul Lui îndumnezeit, în umanitate...» (p. 208) — sînt afirmații care arată temeiul prim al Bisericii. Dar acestea sînt complinite prin altele ca: «Omul nu poate deveni în mod actual un chip deplin al lui Hristos, fără lucrarea Duhului Sfânt sau fără ajutorul Duhului»; sau: poziția lui Hristos de Cap de Biserica «devine eficientă numai întrucît ne poate comunica, prin Duhul, în formă omenească, puterea dumnezeiască» (p. 210), ca și «În Biserica suflă Duhul iubirii dintre Tatăl și Fiul care aduce și sădește în oameni iubirea filială față de Tatăl...; suflul acestei iubiri, aduse în noi prin Duhul, a creat lumea și suflul ei o reface ca Biserica» (p. 222). Aceste descrieri — în schimbul unei definiții care, oricît de largă, ar fi incompletă — se împlinesc pentru a îmbiba cunoștința cititorului cu adevărurile scripturistice și patristice despre Biserica. Ele sînt cuprinse sub titlul: *Hristos și umanitatea unită cu El și în El*, care culminează cu cel mai adînc înțeles al Bisericii, redat ca «loc în care «se înaintează spre înviere», ea fiind «laboratorul învierii», avînd ca «aspect principal pe cel eshatologic». O adîncă impregnare a acestor pagini cu ideea dominantă — exprimată la urmă — de Biserica simbolizată prin «rugul aprins, dar nemistuit de focul inepulzabil al iubirii aduse oamenilor în umanitatea lui Hristos» (p. 226), face din aceste pagini o puternică mărturie, de stil filocalic.

Următorul titlu al subcapitolului B, anume *Întreita slujire a lui Hristos în Biserica, preoția generală personală și preoția slujitoare a Bisericii*, tratează succesiv despre: preoția lui Hristos în Biserica; preoția lui Hristos în Biserica prin preoția generală și prin preoția slujitoare; cele trei trepte ale preoției; succesiunea harului sau Hristos în continuarea lucrării Sale preoțești prin alți slujitori; rolul preoției

slujitoare în menținerea unității Bisericii; precizări ale relației episcopului și preotului cu Hristos; sinodalitatea episcopatului și condiționarea ei de sobornicitatea Bisericii; preoția slujitoare și caracterul văzut al Bisericii (p. 229—254). În primele enunțări, autorul reia și aprofundează tezele prezentate în subcapitolul B al capitolului al doilea din partea anterioară; se conturează ideea ierarhiei de slujire în Biserică, întărindu-se aspectul activ și rolul sacrificial al creștinului-preot, care se aduce pe sine ca jertfă de bună mireasmă, Tatălui, urmînd ierarhia instituită de Capul Bisericii. Se abordează de asemenea problema unității Bisericii, prin comuniunea ierarhilor între ei și cu ceilalți slujitori. «Apoi, prin comuniunea dintre fiecare episcop cu toți episcopii, începută prin hirotonia unui episcop de către mai mulți episcopi, ca reprezentanți ai întregii Biserici, se menține unitatea întregii Biserici» (p. 241).

Cu cele spuse mai sus se intră în subcapitolul privind *Însușirile Bisericii*, în care descrierile anterioare devin termeni tehnici pentru abordarea acestor caracteristici. Astfel, *unitatea Bisericii* «ține de constituția Bisericii ca trup extins al Cuvîntului Întropat» (p. 255); *sfințenia Bisericii* rezidă în sfințenia trupului jertfit al lui Hristos, prezent în ea (p. 270), ambele aceste atribute fiind exprimate și prin unitatea de esență și de sfințenie care se află și se degajă din conținutul sfințelor Taine, actele sfințitoare ale lui Dumnezeu către om. *Sobornicitatea Bisericii* este prezentată atît ca «unitate a persoanelor în varietate complementară», cît și ca «modul sinodal de păstrare a învățaturii Bisericii la nivel episcopal, dar și modul general comunitar al practicării învățaturii» (p. 283). Ca «mădulare în parte», credincioșii sînt infuzați din «nesfîrșita bogăție unitară a lui Hristos», comunicată prin Duhul Sfînt în «corpul diferențiat și unitar al Bisericii. Astfel, sobornicitatea are corolar sensul de întregime a Bisericii, care cuprinde și ideea redată de termenul grec de catolicitate (p. 288). Iar *apostolicitatea Bisericii* este văzută ca păstrare a autenticității Bisericii față de obîrsia Sa divină, transmisă prin cei aleși de Hristos cel istoric dintre cei mai vrednici a semăna cuvîntul Lui, Apostolii. Primind cei dintii pe Duhul Sfînt și anume fără mijlocire omenească vizibilă, ei sînt confirmați în calitatea apostolatului nelransmisibil»; iar «harul primit de episcopi prin succesiunea apostolică asigură păstrarea învățaturii apostolice» (p. 298—299).

În aceste din urmă pagini, autorul întărește opinia despre un cler nedesprins de popor, de comunitatea pe care o slujește și în care se mîntuiește el însuși.

Ultimul capitol al lucrării, capitolul doi, tratează despre mîntuirea subiectivă, acțiune denumită ca «*lucrare a Sfîntului Duh sau a harului dumnezeiesc și colaborarea liberă a omului cu el*» (p. 302). O bogată și fecundă teologie a harului se desprinde din paginile acestui capitol, oferind cititorului soluții în problema atît de dificilă a «libertății» omului credincios, subiect și obiect al acțiunii harului divin. «Omul e transformat cu timpul în întregime prin har, sau prin lucrarea Duhului, dacă colaborează cu El; el poartă în toată ființa sa pecetea activă a harului... ca lumină transparentă ce se revarsă din interiorul lui plin de Hristos...» (p. 305). Ideea dominantă este cea specifică gândirii creștinismului răsăritean, aceea a pnevmatizării omului, a îndumnezeirii prin har. Cîteva subtiluri ca: «*Lucrarea aceasta a Duhului lui Hristos este absolut necesară pentru mîntuire*» (p. 311), *harul ni se dă gratuit* (p. 312), dar «*harul nu lucrează irezistibil*» (p. 314) structurează expunerea acțiunii responsabile a creștinului, libertatea sa de a-și alege drumul și necesitatea de a se păstra în comuniunea de iubire cu semenii săi, pentru a se afla pe drumul mîntuirii.

O subliniere a acțiunii Duhului în activitatea proniatoare a lui Dumnezeu ține în echilibru soteriologia ortodoxă, față de excesele teologiei occidentale. Astfel, autorul consideră că unitatea Bisericii se datorește nu numai unității trupului lui Hristos, ci și «unui» singur Duh Sfînt, care asigură și sobornicitatea Bisericii. «Duhul ca ipostas e Duhul *unificării* celor cu daruri diferite, e Duhul comuniunii, e

«Duhul unității». Numai pentru că sintem toți în *același Duh*, dar diferiți între noi, sintem toți în Hristos și avem apropiere, în El, de Tatăl» (p. 321). Sintetizînd ecleziologia paulină, autorul conchide: «Duhul e același ipostas neimpărțit în darul acordat unei persoane, prin faptul că acel dar este legat de toate celelalte daruri ale Sale acordate altor persoane din Biserică» (p. 322).

În subcapitolul următor: *Mîntuirea omului în Biserică, înțelesurile, tazele și condițiile ei*, se analizează termenul de «mîntuire», arătîndu-l a fi foarte diferit de ideea de «justificare» folosită în occidentul creștin (p. 332—334), accentuîndu-ne că pentru ortodox, mîntuirea are «înțelesul de transformare a omului, ce se realizează în relația personală cu Hristos», care «s-a făcut dreptatea noastră» (p. 336—337). Vorbînd despre fazele mîntuirii, paginile următoare conțin texte din sfinții părinți, trăitori ai învățăturii și vieții creștine. Nume ca: Diadoh al Foticeii, Nichita Slithatul, Marcu Ascetul, Maxim Mărturisitorul, valorifică și conținutul acestui ultim capitol, prin expunerea practicii de dobîndire a mîntuirii. Pretutîndeni se întărește ideea de liberă afirmare a persoanei umane în zona de suflare a Duhului, prin care se ajunge la personalitatea creștină (p. 350—352). «Dar această acțiune de personalizare înseamnă o imprimare tot mai deplină a Ipostasului lui Hristos în persoana omului» (p. 352).

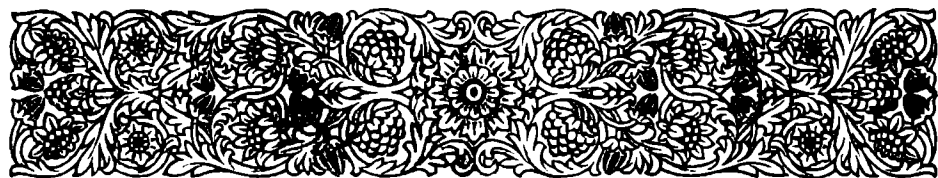
Ultimul titlu este «*necesitatea credinței și a faptelor bune în însușirea mîntuirii*» (p. 365), sub care se arată concordanța teologiei ortodoxe privind atît necesitatea faptelor în mîntuire — cu specială privire la epistola Sfîntului Iacob, și soteriologia paulină, cu concluzia că «sfîntul apostol Pavel respinge într-adaevăr faptele, dar numai pe cele ce nu izvorăsc din credința și iubirea față de Hristos» (p. 368).

Capitolul, partea și volumul se încheie cu expunerea ideii de «epictază» — citîndu-se sfinții apostol Pavel și Grigorie de Nyssa.

Volumul nu conține o încheiere, după el urmînd cele două părți (a cincea și a șasea) care formează conținutul volumului următor, 3.

Cartea aceasta, pe lîngă volumul I și cel care va urma, este una din bogatele surse de meditație religioasă pe baze scripturistice și patristice, așa cum ne-a deprins autorul și pînă acum, prezentînd Persoana și opera lui Hristos într-un mod mai dinamic dar și mai corelat cu universul creat. Cursivitatea în care acest material ne este prezentat, variația textelor patristice și adîncimea analizei întreprinse asupra lor fac ca și acest volum să constituie un eveniment cultural în domeniul gîndirii religioase.

A.L.M.

NOTE BIBLIOGRAFICE

M. Porumb, *Zugravi și centre românești de pictură în Transilvania secolului al XVIII-lea*, în «Anuarul Institutului de istorie și arheologie Cluj-Napoca», XIX, 1976, Editura Academiei Republicii Socialiste România, p. 103—125.

Odată cu integrarea principatului Transilvaniei în Imperiul habsburgic la sfârșitul secolului al XVII-lea, care a dus la impunerea Uniației (1698—1701), pentru populația românească începeau vremuri vitregi, care au înșingurat cu jertfe nenumărate tot secolul al XVIII-lea, pentru apărarea credinței strămoșești ortodoxe și pentru afirmarea drepturilor sale naționale, sociale și politice.

În aceste vremuri vitregi, cărțile de cult în limba românească din tiparnițele de la sud de Carpați, din cea de la Rîmnic, de la Tîrgoviște, București sau Buzău, treceau Carpații pe cărări necunoscute și întrețineau flacăra conștiinței unității poporului român (A se vedea: Alex. Dușu, *Coordonatele culturii românești în secolul XVIII*, București, 1968, v. Molin, *Tiparnița de la Rîmnic, mijloc de luptă ortodoxă împotriva catolicismului din Transilvania, 1705—1800*, în «Mitropolia Olteniei», XII (1960), nr. 7—8; Mircea Păcurariu, *Legăturile bisericii ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în secolul XVI—XVIII-lea*, Sibiu, 1960; Ioana Cristache Panait, *Tipăritură tîrgovișteană din al XVIII-lea veac în satele transilvănene*, în «Glasul Bise-

ricli», anul XXXIII (1974), nr. 11—12, p. 100—105, care menționează că: din cercetările efectuate la bisericile ortodoxe române — monumente istorice, din Transilvania, cît și din biblioteci, au rezultat semnalarea a peste 1100 cărți de cult din sudul Carpaților).

Un alt mijloc de întreținere a legăturilor firești dintre românii de pe ambele versante ale Carpaților l-a constituit și pictura bisericilor și a icoanelor, cartea vie, în culori grăitoare, a poporului, rolul important revenind meșterilor zugravi de formație brîncovenească. Astfel, zugrăvii formați în marele centru artistic de la Hurezu sînt solicitați să decoreze ctitoriile cele mai de seamă ale Transilvaniei pe tot parcursul secolului al XVIII-lea.

Ca exemplu, avem pe unul dintre cei mai cunoscuți meșteri zugravi din Țara Românească, *Iosif Ieromonahul*, autor al ansamblurilor murale de la Hurez (1701), Surpatele (1707), bolnița Mînăstirii Bistrița (1710), Schitul Păpușa (1712), care pictează în 1716—1717 iconostasul bisericii construită în Malerij Albel Iulii, din materialul Mitropoliei ridicată de Mihail Viteazul, și dărmată de imperiali în 1714, pentru clădirea cetății habsburgice. În

1737, marele patriot, episcopul Inochentie Micu, încheia contractul pentru pictarea iconostasului bisericii catedrale din noua reședință de la Blaj cu Ștefan Zugravul de la Ocnele Mari, unul dintre cei mai talentați zugravi din Țara Românească.

În contract se prevedeau: «Cum numitul zugrav toată timpla sau catapeteasma bisericii, împreună cu două sfeșnice mari și mici, cu mare cuviință și frumoase precum în Țara Românească la Cozia și Hurezi se află». În contract se mai prevedea ca, pe lângă zugravul din Țara Românească să învețe arta zugrăvitului și un transilvănean.

În Șcheii Brașovului, important centru al rezistenței ortodoxe în 1737, își încheia lucrările de pictură murală a Paraclisului vechi (1733) echipa unor pictori de factură brâncovenească: Ranite Grigorie, Gheorghe, autor și al timplii, Ion și Mihail; în 1741 Grigorie Ranite împreună cu Gheorghe Zugravul au pictat fresca din altarul Mînăstirii Rîmeți (jud. Alba). În zonele învecinate Șcheilor Brașovului întîlnim lucrări realizate de meșteri de școală brîncovenească, cum au fost: Ioan Zugrav și Radu Zugravu, care au pictat în prima jumătate a veacului al XVIII-lea biserica din Zagon, jud. Covasna, iar în a doua jumătate întîlnim pe Ioan Dobra la biserica din Zăbala.

În același timp, își începe activitatea unul dintre cei mai talentați și mai activi zugravi transilvăneni, Popa Ivan Zugrav din Rășinari, reprezentant al curentului brîncovenesc transilvănean. În 1723 picta la ctitoria brîncovenească de la Poiana Mărului. În anul următor, picta la o altă ctitorie brîncovenească din Transilvania, biserica «Sfinții Arhangheli» din Ocna Sibiului.

În 1724 îl întîlnim la Geoagiul de Sus, împreună cu dascălul Nistor Zugravul, tot din Rășinari.

Alături de zugravii Popa Ivan și Nistor Dascălul se ridică din Rășinari o generație de talentați pictori de icoane și

frescă, care vor avea o activitate deosebit de rodnică în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Din această generație făceau parte Iacov și Stan Zugravi, fiii popii Radu, precum și Iacov, fiul popii Mani, care au avut ca maestru de la care au învățat arta zugrăvitului pe talentatul zugrav de la Craiova, Grigorie Ranite, artist cu o îndelungată activitate și în Țara Românească și în Transilvania. Iacov Zugravul, fiul popii Mani din Rășinari, îl întîlnim pictînd pentru prima oară în 1740 la biserica din lemn din Iernut (jud. Mureș), împreună cu David Zugrav, originar din Țara Românească, care își va continua activitatea sa în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Pe la mijlocul veacului, în curentul «manierist» brîncovenesc pătrund tot mai multe elemente «realiste», datorate influenței picturii occidentale. În Transilvania, aceste elemente apar pentru prima oară la Brașov, unde între 1750—1752 se construiește Paraclisul nou al bisericii «Sfîntul Nicolae» din Șchei, și de care monument este legată activitatea unui însemnat număr de zugravi.

Deși în această etapă în Transilvania apar din ce în ce mai mulți meșteri locali, zugravii din Țara Românească continuă să fie apreciați și sînt mereu chemați să picteze. În 1752, la Mînăstirea Prislop din Hațeg picta Ioan Zugravul din Ocnele Mari, împreună cu ucenicul său Mihail, întreaga timplă. Tot un zugrav din Țara Românească se stabilise în părțile Bihorului la Sitittelec și picta biserica din Sebiș în 1750, la Rieni în 1755 și probabil la Hidișelu de Jos în 1778.

O importantă activitate picturală continuă să aibă și în a doua jumătate a veacului Grigorie Ranite din Craiova. Legăturile sale cu zugravii din Rășinari se constată în 1760—1762 prin pictarea unui iconostas în biserica din satul ucenicilor săi.

În deceniul al șaptelea și al optulea numărul zugravilor din Țara Românească vine să picteze în Transilvania, crește considerabil.

Pe la 1763 se stabilește în părțile Hațegului, la Silvașul de Sus Simion Zugravul din Pitești, ce va picta în 1777 ușile împărătești ale bisericii din Hațeg, iconostasul Mănăstirii Prislop în 1782, iconoanele din Subcetate în 1783, biserica din Baru Mic în 1885 și în 1789 timpla bisericii din Densuș.

Din Pitești vine și Nicolae Zugravul, care împreună cu ierodiaconul Ioan din Deva pictează interiorul bisericii din Gurasada în 1765, iar în 1770 biserica din Ghelar.

În 1771, interiorul bisericii de lemn din Poiana Sibiului este pictat de Simion Oproviți din Craiova, iar în 1772 pictează biserica din Apoldul de Jos.

Important de remarcat este faptul că, în această epocă, circulația zugravilor se produce și invers, adică din Transilvania spre Țara Românească, așa cum avem pe zugravii Stan și Iacov din Rășinari care au pictat în 1761 la Curtea de Argeș, la Mănăstirea lui Neagoe Basarab, pe Constantin și Ion, zugravi brașoveni, care au pictat biserica din Pietroșița (jud. Dîmbovița) și încă mulți alții.

În această epocă, în părțile centrale ale Transilvaniei evoluează un curent de factură populară, o colaterală a picturii brîncovenești transilvănene. Acești zugravi nu sînt de formație brîncovenească, dar în compozițiile lor rusticizante întâlnim numeroase elemente din ornamentica muntenească, preluată probabil prin intermediul lucrărilor unor meșteri din Țara Românească. Printre acești meșteri transilvăneni se află Toader Zugravul, Coman Zugrav, Ștefan Zugravul, Gavril Zugrav.

În Mărginimea Sibiului, la Rășinari și Săliște, se conturează un număr de zugravi ce pictează monumentele din zonă, în fruntea lor aflîndu-se Stan Zugravul,

care vor continua tradițiile înaintașilor, introducînd uneori și elemente noi stilistice ori tehnice.

În părțile de nord ale Transilvaniei și Maramureșului activează un al doilea grup de zugravi, ce evocă sinteze locale ale veacului precedent, realizate pe baza celor două componente principale: stilul picturii bizantine de filieră moldovenească și elemente de nuanță renascentist-barocă, pătrunse pe diferite căi din arta apuseană.

Începînd cu al doilea sfert al veacului, în Maramureș se intensifică activitatea artistică, apărînd noi centre și «școli» de zugrăvie.

În cadrul artei românești, Maramureșul continuă să dețină pe tot parcursul secolului al XVIII-lea o notă caracteristică, formînd o adevărată «școală» de pictură, cu o pronunțată trăsătură populară.

Unul dintre artiștii cei mai activi ai veacului al XVIII-lea din Maramureș este Alexa Zugravul din Berbești sau Alexandru Ponehalschi, poate un polonez stabilit în satul menționat.

Ca și în celelalte zone ale Transilvaniei, sfîrșitul secolului al XVIII-lea aduce în Maramureș o occidentalizare a picturii, făcîndu-se tot mai mult simțite influențele picturii baroc, ce se vor manifesta aici într-o formulă provincializată.

Cu caractere stilistice asemănătoare, manifestîndu-se paralel cu activitatea zugravilor maramureșeni, în zona nordică și central transilvăneană pictează un grup de meșteri ce realizează o sinteză între arta Maramureșului și elemente arhaice ce coboară pînă în epoca goticului, avînd și vagi influențe ale stilului baroc.

Cel mai important reprezentant al acestui grup este Nechita Zugravul, a cărui activitate este cuprinsă între 1745—1795, și a avut ca elev pe Nistor Zugravul din Feleac, care-și începe activitatea

pe la 1765 și continuă să picteze și la începutul secolului al XIX-lea.

Numărul zugravilor crește considerabil în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în părțile nordice ale Transilvaniei, astfel că în 1776 se întemeiază la Gherla prima asociație ce cuprinde «Zugravii care zugrăvesc și tipăresc pe hirtie», din care făceau parte numeroși pictori din Ocna Dejului, Hăldate, Silvaș și Săplac (Bunești).

Încă de la începutul veacului al XVIII-lea apar tot mai pregnant tendințele unei occidentalizări a picturii românești sub influența barocului.

Paralel cu puternicul curent al icoanelor de factură brîncovenească, alături de «școala» zugravilor maramureșeni și a celor din nordul provinciei, se dezvoltă în acest secol, aproape în toate zonele un nou stil, ce îmbracă forme apusene de exprimare, chiar dacă reprezentările rămîn în esență ortodoxe. Noul curent va pătrunde datorită și contactului cu Viena, care a determinat pătrunderea arhitecturii și artei baroce în ambianța românească din Transilvania.

Procesul de pătrundere a curentului baroc în pictura românească din Transilvania se accentuează în special în ultimul sfert al veacului al XVIII-lea. Printre zugravii ce aparțin acestui curent de occidentalizare se numără Gheorghe Zugrav, autor al iconostasului din Sartăș (Jud. Alba) la 1782 și al unei icoane în 1792 de la Mînăstirea Rîmeți.

Cadrul în care evoluează arta românească din Transilvania secolului al XVIII-lea, este favorabil unor confluente artistice, unor schimburi de valori din sfere culturale diferite, ceea ce contribuie la realizarea unor sinteze originale, aportul substanțial avîndu-l artiștii locali, ce se grupează acum în adevărate «școli» și centre de pictură, afirmînd încă o dată prin arta lor strînsese și permanentele le-

gături cu Țara Românească și Moldova. Fenomenul artistic din această epocă manifestă tendințe și curente, ce subliniază tendințele centripete ale celor trei țări românești și în acest domeniu.

Studiul laborios al autorului se încheie cu repertoriul zugravilor din Transilvania secolului al XVIII-lea, cunoscuți din documentele vremii, din inscripțiile de pe icoane, din pictura murală și parietală, menționîndu-se la fiecare meșter în parte și anii, în ordine cronologică, avînd fiecare și localitatea în care a pictat. O hartă cu localitățile menționate în repertoriu ilustrează bogata activitate a zugravilor. Lista cu localitățile în care au activat zugravii acestui secol este impresionantă, ridicîndu-se la numărul de 506.

Studiul este însoțit și de 38 de reproduceri (alb-negru) iconografice și semnături de zugravi.

O nouă pagină, mai puțin cunoscută, a istoriei vieții culturale a poporului român și a luptei lui pentru păstrarea unității naționale este pusă în lumină cu competență și pasiune de autor, cercetător documentat în materie de istorie a artei noastre bisericești. (A se vedea, de același autor, și articolele: *Icoanele pe lemn din Transilvania*, în «Îndrumător pastoral», Alba Iulia, 1977, p. 186—188; *Vechi icoane românești din Transilvania (Secolele XV—XVI)*, în «Revista Muzeelor și Monumentelor». «Monumente istorice și de artă», 1, 1977, p. 51—60.

Pe linia acelorași preocupări de documentare, a se vedea și: Ioana Cristache Panait, *Contribuții la cunoașterea picturii bîndăfene în bisericile de lemn de la strîșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX*, în «S.C.I.A.», tom. 19 (1972), nr. 1; Idem, *Prezența zugravului Nicolae de la Lupșa Mare în pictura bisericilor de lemn de pe Valea Mureșului de Jos*, în «Mîtropolia Banatului», an. XXVII (1977), nr. 1—3, p. 157—160).

Pr. I. IONESCU

Stelian Marinescu, *Dispositions de Droit laïque, dans les «Capete de poruncă» (Regles à Suivre) de 1714, în extras din Recherches sur l'histoire des Institutions et du Droit, 1977, București, p. 57—66.*

Făcînd o scurtă introducere în istoria imprimării în limba română pentru nevoile de pastorație ale clerului a unor texte de îndrumare juridică, autorul se oprește mai pe larg la «Capete de poruncă», lucrare necesară pentru îndrumarea clerului românesc, scoasă de Antim Ivireanul și tipărită la Mitropolla din Tîrgoviște în primul an de domnie al lui Ștefan Cantacuzino (1714). Mergînd pe linia instruirii clerului păstorit, prin mai multe lucrări de îndrumări doctrinare și pastorale («Învățătura pe scurt pentru taina pocăinței» — 1705, «Învățătura Bisericească» — 1710), cărturarul ierarh scoate în 1714 o nouă lucrare, provocat și de faptul că Ștefan Cantacuzino a scutit de bir toată ceala preotească. «Drept aceia dară și noi, cu aciastă scrisoare a noastră vă dăm în știre tuturor preoților și diaconilor pentru aciastă mare și fără de asemănare milă și facere de bine...». Dacă cele douăsprezece «capete de poruncă» de la început privesc mai ales atitudinea preoțimii față de noul domn și cîteva îndrumări de comportare, în continuare, cărțulia întocmită de Antim Ivireanul cuprinde «mijlocirile cu carele pot să rămîie dicțile temeînice și nestrămutate» și «mijlocirile cu care pot să rămîie foițele zestri lor temeînice și nestrămutate». Aceasta din nevoia tot mai simțită atît în lumea satelor ca și la orașe pentru preoții care — între puținii știutori de carte de atunci — erau chemați să întocmească testamente și foi de zestre.

După cum afirmă și autorul studiului «necesitatea unei asemenea călăuze a fost simțită vreme îndelungată după apariția cărții, mai cu seamă atunci cînd nu se mai găsea. De aceea, mitropolitul Grigo-

rie, avînd să împlinească această lipsă, a scos o a doua ediție a ei» (p. 61).

Țînd seama de necesitatea îndrumării preoților, alți ierarhi din amîndouă țările românești vor folosi textul mitropolitului Antim, «Capete de poruncă», care devine astfel, izvor pentru numeroase colecții de îndrumare juridică sau «praxiologice» în sec. XVIII, stînd la baza a numeroase acte juridice întocmite de clerici sau pisari.

«Capete de poruncă» este prima carte tipărită în românește cu dispoziții canonice și juridice asupra modului de a întocmi testamente și foi de zestre, dînd în același timp modele de formulare a actelor respective pentru a nu-și pierde valoarea juridică. De aceea, «Capete de poruncă» îndeplinește un rol esențial în orientarea juridică a preoților și în formarea limbajului juridic românesc. Lucrarea se înscrie între izvoarele importante ale vechiului drept românesc scris (p. 61—62).

Autorul studiului se oprește asupra faptului că Mitropolitul Antim cere cu stăruință ca redactorul testamentului, în speță preotul, să indemne pe testator să nu dezmostenească pe nimeni dintre cei ce ar avea drept de succesiune (mijlocirea a treia, a patra și a cincea). Aceasta, ar demonstra intenția legiuitorului de a consolida instituția familiei.

Scurtul studiu al prof. Stelian Marinescu, cercetător al istoriei dreptului românesc se încheie cu o concentrată caracterizare a personalității lui Antim Ivireanul, acest «fenomen» și «enigmă» a culturii vechi românești, spirit enciclopedic cu o activitate prodigioasă în atîtea domenii. Avînd în vedere că acest studiu caută să înfățișeze strălucirile realizărilor

ierarhului cărturar în domeniul procedurii juridice, evidențiind valoarea lucrării acesteia pentru istoria dreptului vechi românesc, considerăm utilă apariția studiului, chiar în forma atât de succintă în care este prezentat, probabil pentru a ține seama de economia spațiului pus la dispoziție de redacția revistelor.

Pentru cititorii noștri amintim că lucrarea mitropolitului cărturar «Capete de poruncă» a fost editată recent (1972) în volumul de opere complete ale lui Antim Ivireanul scos ca ediție critică de Gabriel Ștrempel în editura Minerva (p. 387—394).

I.I.O.

Augustin Deac — Ion Toacă, *Lupta poporului român împotriva cotropitorilor — 1916—1918*, Ed. Militară, București, 1978.

Implinirea a 60 de ani de la memoriale popoe a poporului român angajat în lupta pentru desăvârșirea unității sale naționale a prilejuit cercetărilor Augustin Deac și Ion Toacă, elaborarea și editarea lucrării «Lupta poporului român împotriva cotropitorilor — 1916—1918».

În această lucrare realizată prin cercetarea unui bogat material de arhivă și a unor lucrări apărute îndată după încetarea războiului, se descriu lunile aspre ale ocupației germane la sud de Carpați și solidaritatea deplină a tuturor păturilor societății românești de atunci angajate într-o luptă comună și permanentă pentru alungarea ocupantului și pentru realizarea independenței și suveranității naționale a României sfârșite.

Dezlănțuirea mașinii de război prusace și austro-ungare care a dus la părăsirea temporară a unei părți a teritoriului românesc a produs numeroase suferințe întregului popor, iar această suferință provocată de ocupația străină a dat naștere la realizarea unei și mai strânse coeziuni a tuturor cetățenilor angajați în lupta de alungare a cotropitorului. Ca în toate momentele grele prin care a trecut poporul român, și în timpul ocupației străine din anul 1917—1918, Biserica Ortodoxă Română, prin slujitorii săi a fost alături de popor ca parte integrantă a întregului popor.

Încă de la intrarea în război a României, numeroși preoți tineri (196), dornici să apere țara cotropită de dușmani, s-au înrolat în unitățile militare, «pornind la luptă pentru îndeplinirea idealului național» (p. 174).

Folosind numeros material arhivistic și relatări mai vechi, autorii prezintă reacția întregului popor, inclusiv a preoțimii din teritoriul ocupat. Biserica se simțea direct îndreptățită să ia atitudine și din cauza vexațiilor îndurate. În acest sens, autorii afirmă: «Biserica Ortodoxă a fost de asemenea lovită și improșcată cu tot felul de atacuri din partea ocupanților și a emisarilor Bisericii catolice. Din inventarul acesteia au fost jefuite cele mai de preț obiecte bisericești, îndeosebi cele din metal. Nimeni și nimic din tot ce era românesc nu era cruțat nici de jaf, nici de pedeapsă în caz de nesupunere» (p. 146). Unii reprezentanți ai clerului, în frunte cu Mitropolitul Conon Arămescu, au protestat prin memorii împotriva samavolnicilor săvârșite de ocupant, numeroși clerici au fost arestați. În fața protestelor, autoritățile de ocupație au pus la cale înlocuirea mitropolitului, sechestrat la palat, pus sub tutela unui filocatolic și filogerman (Marius Theodorian Carada). «Știrea despre această mă-

sură s-a transmis ca fulgerul în rîndurile preoților din București. Aceștia, împreună cu numeroși cetățeni, s-au prezentat imediat la mitropolie, l-au eliberat pe mitropolit... l-au forțat pe Theodorian să demisioneze...» (p. 175).

O altă reacție puternică a maselor dirijate de cler s-a produs odată cu tentativa de a se răpi moaștele Sf. Dimitrie cel Nou din Catedrala Mitropolitană și cu măsura de strîngere a clopotelor de la biserici. «O revoltă deosebită a produs în rîndul preoților și populației din București ridicarea și sfărîmarea marelui clopot «al lui Brîncoveanu» de la biserica Sf. Spiridon-Nou, obiect de neprețuită valoare istorică ce fusese adus aici de la Mînăstirea Dealu» (p. 174).

Odată cu încheierea păcii de la Buftea care proclama sfișierea țării și subordonarea ei statelor imperialiste ale Puterilor Centrale, reacțiile clerului ortodox se intensifică, preoțimea din teritoriul ocupat îndemnînd prin predici, prin procesiuni și rugăciuni pe credincioși să ia atitudine împotriva forțelor de ocupație și să lupte pentru eliberarea țării (p. 291—292).

De aceea, și pentru întreaga preoțime — ca de altfel pentru întregul popor ro-

mân — înfringerea forțelor, cotropitoare, marșul triumfal al trupelor victorioase de la Mărăști și Mărășești care a dus la eliberarea țării ocupate și la dezrobirea fraților din Transilvania, a constituit moment de înălțător entuziasm. Masele populare — în rîndul cărora putem include și preoțimea — și-au adus tributul de sînge în focul luptelor, făurind astfel, în jertfă, statul național unitar român.

Lucrarea istoricilor Augustin Deac și Ion Toacă readuce în amintire aceste fapte de eroism ale întregului popor în care a fost inclusă și Biserica prin clericii săi. Încă odată se înfățișează cititorilor de azi rolul activ și pozitiv îndeplinit de Biserica Ortodoxă Română în acest moment crucial din istoria noastră modernă.

Lucrarea se impune a fi citită pentru a face cunoscut generațiilor mai tinere momentele de luptă care au dus la înfăptuirea României moderne, iar pentru clerici constituie încă o dovadă a prețurii ce se acordă tuturor aceluia care au luptat — uneori cu prețul vieții — pentru libertate, dreptate și o viață mai bună.

I. I. G.

Gotthold Hasenbüttl, *Braucht die Kirche um ihrer willen Ketzer?* (Pentru păstrarea identității sale are nevoie Biserica de creștin?), în «Diakonia», 5/1978.

Pentru a da răspuns acestei întrebări autorul (romano-catolic, prof. de teologie la Universitatea din Saarland — R. F. Germania) pleacă de la concepția că tot ce-i «nou» sub raport religios este suspectat de erezie, chiar dacă nu duce la separarea de Biserică. Iar erezia nu-i o apariție determinată de capricii, nu-i ceva arbitrar nici ideea năstrușnică a unui individ stăpînit de «duhul rău». Erezia

este — afirmă autorul — manifestarea unei dorințe religioase mult timp comprimate. Ereticul este «trimisul puterilor din subsolul unei epoci sau al unei generații care tinde la modificarea credinței și vieții.

Dar se pune întrebarea: cum poate «nou» să-și valorifice pretențiile sale fără pierderea sau falsificarea identității lucrurilor la care se referă? Iar de altă

parte: cum poate ceva «vechi» să pri-mească «noul», fără să-și piardă identita-tea sa? Deci: ortodoxie («vechiul») și e-rezie («noul»). Lupta între acestea e în-registrată în toate epocile Bisericii căci eretici au fost totdeauna și vor fi cît timp o comunitate de credincioși dispune de suficientă vitalitate.

Întrebarea este: cum se face lămuri-rea între «vechiul religios» susținut de majoritatea covârșitoare a credincioșilor și «noul religios» care încă nu s-a impus, fiind susținut de o infimă grupă de «cre-dincioși». În privința aceasta Biserica în diferitele sale epoci, a întrebuințat meto-de foarte diferite împotriva celor care se abăteau de la doctrina sa. Astfel cît timp Biserica creștină nu era recunoscută ofi-cial în imperiul roman, ea numai s-a a-părat împotriva celor ce-l contestau doc-trina, fără să-l poată elimina însă în mod oficial dintre membri săi. În epoca con-stantiniană situația se schimbă brusc, si-nodul de la Niceea (325) precizează ofi-cial puncte de credință. Și cu prima dog-mă formulată de sinod începe și elimina-rea din comunitatea bisericească a celor ce se abat de la credința adevărată, sta-tul dînd acum ajutor. În evul mediu în Apus se practica exterminarea sistemati-că a ereticilor cu argumentul că falsifi-carea credinței e mai gravă decît falsifi-carea de bani. Astfel identitatea Biseri-cii e păstrată prin aplicarea puterii și nu prin dialog.

Dar complet altă atitudine față de ere-tic se cere în textul de la Matei XVIII, 15—17: lămuriri regulate ale ereticului, iar în caz de intransigență din partea lui, stigmatizarea lui ca «păgîn și vameș», — dar nici aceștia nu sînt excluși din comu-nitate (Matei XXI, 31).

Evident, Mîntuitorul n-a avut trebuin-ță, pentru păstrarea identității Sale, —

de eliminări și acuzări de erezie. Adevă-rat, nu pe toți cei vindecați de E i-a lăsat să-I urmeze, dar prin faptul acesta ei nu erau excluși de la mîntuire, cum se constată din textul de la Marcu V, 18 urm.

Evident, cînd Biserica își păstrează in-tact depozitul ei doctrinar, nu-I nevoie ca ereticii să ajungă la cuvînt pentru limu-rirea credinței. Ei sînt stigmatizați ca fi-înd abătuși de la adevărul religios. Ră-tăcirea lor doctrinară e făcută cunoscută pentru a se ști ce este adevăr și falsitate religioasă. Astfel Biserica este intoleran-tă sub raport doctrinar. Ereticii sînt uti-lizați — scrie autorul — pentru ca Bise-ricile să se poată prezenta cu doctrina lor curată. Și dialogul este mijlocul pen-tru păstrarea curată a adevărului religios, — dialogul cu cei care nu sînt de acord cu învățătura Bisericii: ereticii. Accep-tînd discuții cu ereticii Biserica dă dovă-dă și de toleranță religioasă. Și autorul încheie cu afirmația că Biserica are tre-buință de «eretici», fiindcă ei contribuie esențial la aflarea adevărului religios. Astfel «ereticii» sînt un element constitu-tiv al adevărului. Numai cînd ei stăruia intransigent în ideile lor, se abat de la adevărul religios.

Deci, după autor, ereziile sînt necesare pentru ca Biserica să-și păstreze identita-ten, să-și păstreze curată învățătura. E-reticii s-ar strădui adică mai mult decît Biserica pentru păstrarea adevărului reli-gios.

Evident, nu putem fi de acord cu a-ceastă concepție. Biserica își formulează, precizează și explică învățătura sa, potri-vit învățăturii Mîntuitorului, și fără să țină seama de erezii. Acestea, prin falsi-ficarea adevăratei învățături religioase nu sînt și nu pot fi un element constitu-tiv al Bisericii

Mariosusai D h a v a m o n y ¹, *Der Buddha als Erlöser*, în «Concilium», 6—7/1978.

Cert este că în ultimul timp sîntem martorii unei lărgiri a orizonturilor noastre, — martorii spargerii frontierelor despărțitoare și ai apropierii între popoare, care mai înainte trăiau îndepărtate unele de altele. Și mai trebuie notat, în acest context, că în Apus se simte influența religiilor răsăritene îndeosebi a Buddhismului. Faptul acesta, evident, îndeamnă la cunoașterea Buddhismului, la aprecierea valorilor sale religios-morale în comparație cu doctrina creștină, a cărei superioritate nu poate fi pusă la îndoială.

În studiul prezent, autorul îl prezintă pe Buda ca mîntuitor, firește, după scrierile buddhiste, căci orice religie urmărește o «mîntuire».

Chiar în primele scrieri buddhiste, Buddha apare — scrie autorul — ca o personalitate impresionantă. La aceasta contribuie convingerea buddhiștilor, că învățătura sa nu cuprinde numai adevărul, ci și nădejdea mîntuirii lor. Din cuvintele lui el desprind adevărul care din sclavi face oameni liberi și din diferite clase sociale face o comunitate frățească.

Buddha — Siddhartha Gautama s-a născut pe la 563 î.e. din familia regelui Sudhodam și a reginei Maya. Date istorice sigure sînt puține privitoare la Buddha. Au apărut legende privind persoana lui Buddha, dar, în general, lipsite de încredere, deși, poate, conțin și cîte un simbul de adevăr. Apoi multe predici și afirmații atribuite lui Buddha, sînt opera unor învățători de mai târziu. Ca adevăr istoric trebuie însă acceptat că el avea convingerea că viața omenească este foarte nefericită și nesatisfăcătoare și că el s-a făcut ascet pentru a elucida temeiul superstiției umane. După un timp a avut sub un pom o inspirație și de atunci a

început să-și propovăduiască învățătura și să-și organizeze ucenicii.

Siddhartha Gautama a primit o serie de titluri și nume. Astfel Buddha înseamnă «cel iluminat» sau, «cel trezit» — «s-a trezit din somnul neștiinței» — a fost numit și «Bhagavat» — «Domnul», «cel binecuvîntat»; «Jina» — «cuceritorul»; «sugata» — «cel binefăcut»; «mahapurusha» — «mare personalitate»; «sakyamuni» — «cel înțelept» ș.a.

Primele texte buddhiste relatează de un număr de zei, care duc în sferile cerești o viață mai fericită decît oamenii, dar se vor coborî și ei pe pămînt, cînd se vor epuiza faptele bune, datorită cărora au ajuns ei zei.

În scrierile «Pali», da, Buddha este numit «zeu peste zei» (devatidevo), întrucît a dobîndit eliberarea din cercul renașterilor, iar zeii n-au nici o importanță pentru viața duhovnicească. Adevărul suprem și eliberarea nu pot fi dobîndite de zei. Dar fiindcă Buddha s-a împărțășit de «iluminare», el stă deasupra tuturor oamenilor. Buddha nu contestă expres existența unui Dumnezeu personal, dar în realitate, nu-l interesează așa ceva. Învățătura sa are de scop eliberarea ființelor de suferință, fără să formuleze speculații privitoare la originea lumii, sau la existența unui zeu creator.

Autoritate de cuvîntului lui Buddha faptul că el ajuns în posesia adevărului și «iluminării» în urma eliberării sale din cercul nașterilor și renașterilor, Buddha a ajuns în posesiunea «înțelepciunii intuitive», în care se cuprinde știința cea mai înaltă, și de aceea el este numit în texte: cel văzător, ochiul lumii, cel atotștiutor. Buddha este nu numai un învă-

1. Profesor pentru Istoria religiilor la Universitatea Gregoriană din Roma.

ător de mare autoritate, ci și izvorul tuturor inspirațiilor și expresia cea mai deplină a adevărului cosmic.

Buddha este omul perfect, — este omul care, datorită puterilor duhovnicești acumulate din nașterile anterioare și datorită unei meditații concentrate, a devenit un «Buddha». După primirea «luminării» a devenit învățător de calitate supremă. Înainte de moarte, i-a asigurat pe ucenici că el va continua să fie cu dînșii prin învățătura sa. El este învățătorul suprem al adevărului, care poate elibera oamenii din cătușele renașterii, și este totodată exemplul suprem al unui om perfect, eliberat. Atotștiința sa, asemănătoare divinității și perfecțiunea sa în virtuți (dar nu în puteri creatoare) fac din el un om neobișnuit.

Buddhismul cult cinstește imaginea lui Buddha socotindu-l drept marele dascăl al adevărului și caută să-și însușească învățătura sa. Credinciosul buddhist simplu însă vede în Buddha pe cel mai mare între zei și în «nirvana», cerul etern. Monahii buddhiști și-au dat seama că poporul simplu simte necesitatea unui cult și deci trebuie trecut la cinstirea lui Buddha, — ceea ce s-a și făcut. În fiecare înmăstire buddhistă se află o movilă funerară în formă de cupolă, cuprinzând și o cutie cu relicve. Movila aceasta simbolizează intrarea lui Buddha în nirvana (moartea lui). Monahi și mireni îl cinstesc pe Buddha la movila aceasta. Esența învățăturii lui Buddha se cuprinde în predica pe care a ținut-o îndată după «luminarea» sa. Aici nu-i vorba despre Dumnezeu sau despre zei și nici sufletul nu-i amintit. În rezumat în ea se pretinde ca credinciosul să nu se lase stăpânit de lăcomie și poftă, căci aceasta este ceva josnic și nedemn, — dar de altă parte nici să nu se autotortureze, ceea ce asemenea nu-i bun și nobil. Calea medie înălțură aceste extreme, ducând la înțelepciune și clarviziune, la pace și nirvană. Sînt patru adevăruri nobile privind: 1)

suferința, 2) apariția suferinței, 3) înălțurarea suferinței și 4) calea pentru această înălțurare. Calea aceasta se cuprinde în: intuiție dreaptă, hotărîre dreaptă, vorbire dreaptă, acțiune dreaptă, viață dreaptă, năzuință dreaptă, amintire dreaptă și concentrare dreaptă. Aceasta-i calea de mijloc.

Nirvana este o noțiune greu de înțeles. În nirvana se sting patimile și autoînșelarea, concepțiile false, poftele și suferințele.

«Marea descoperire» în învățătura lui Buddha se cuprinde în susținerea că toată suferința din lume își are rădăcina în setea după viață. Și unde-i viață, există și suferință și moarte și nu-i posibil să scapi de toate acestea.

Astfel mîntuirea buddhistă se cuprinde, după aspectul negativ, în eliberarea de suferință și renaștere, și, după partea pozitivă, în ajungerea în nirvana. Buddha este mîntuitorul omenirii, întrucît propovăduiește doctrină mîntuitoare.

Buddha — menționează autorul — numai în mod indirect s-a manifestat și pe teren social. N-a fost dascăl de filozofie, afirma că metafizica nu-l interesează, asemenea nici probleme privind originea lumii, existența lui Dumnezeu și natura absolutului. Învățătura sa oferea vindecare pentru cei bolnavi psihic, — eliberindu-i de suferințe și renaștere. Metoda de vindecare psihică Buddha numai a aflat-o, fiecare însă trebuie personal să se străduiască pentru a dobîndi eliberarea.

Dar Buddha nu numai propovăduia învățătura vindecătoare, ci a dat și exemplul pentru ea. Pentru ucenicii săi el întruchipa un adevăr viu, o înțelepciune dinamică, o compătimitare activă. Fără pilda vieții sale, învățătura sa n-ar fi avut nici o priză. Sub acest aspect Buddha apare ca un mîntuitor.

Dar cum se prezintă doctrina buddhistă în comparație cu învățătura creștină ?!

Doctrina creștină dispune de credința în Hristos și de mesajul său soteriologic. Totul este centrat pe persoana lui Hristos, Dumnezeu-Omul, pe credința în El și pe acțiunea sa soteriologică. Buddhismul însă este în primul rând o învățătură, o înțelepciune, care creează credința în doctrină. Buddha a predat urmașilor o învățătură înaltă, și acesta-i motivul pentru care buddhismul vorbește de credința în Buddha. El este stimat și cinstit ca un frate mai mare al omului, ca un mare învățător care a și concretizat în viața sa ceea ce a învățat. Faptul acesta îl leagă pe credincios de persoana lui Buddha. Atitudinea credinciosului față de Buddha se bazează pe convingerea că Buddha nu-i Dumnezeu, dar este un supraom, o ființă deplin luminată.

În contrast cu această învățătură esența mesajului soteriologic creștin se afirmă în apariția lui Hristos pe pământ și în istoricitatea învățăturii și faptelor lui Hristos.

Buddhismul nu se bazează nici pe o revelație despre Dumnezeu și nici pe o re-

velație a lui Dumnezeu. Începuturile sale sînt într-o realitate omenească, în Buddha, pentru care realitatea lui Dumnezeu n-are nici o importanță. În buddhism nu-i vorba de intervenție a lui Dumnezeu în istorie sau de adevăruri revelate de Dumnezeu. Buddhismul se bazează pe experiență umană. Mîntuirea se cuprinde în eliberare din circuitul existenței, din neștiință și suferință, dar nu în mîntuirea lumii. Mîntuirea buddhistă nu înseamnă nici eliberare de vină morală, de păcat în accepția creștină a cuvîntului. Buddha este mîntuitor în sensul că el a descoperit adevărul mîntuirii în sensul menționat.

Buddha nu-i nici Dumnezeu și nici întruparea sau manifestarea lui Dumnezeu.

Buddhismul în diferitele sale forme este conștient de insuficiența acestei lumi și învață oamenii să fugă de ea. Străduindu-se să-i urmeze în credință lui Buddha, buddhiștii pot ajunge la eliberare de cele ale lumii.

Evident, între doctrina soteriologică buddhistă și cea creștină este deosebire tranșantă.

Diac. Prof. O. BUCEVSCI

Wolfgang Waldstein, *Hirtensorge und Liturgiereform. Eine Dokumentation*, Augsburg, 1977, 204 p.

După Hans Küng și Marcel Lefebvre, iată că un alt teolog, profesorul de drept roman de la Universitatea din Salzburg, Dr. Wolfgang Waldstein, devine tot mai cunoscut ca un critic destul de sever al reformelor conciliare în romano-catolicism.

Cartea lui, reprezentativă în acest sens, este «*Hirtensorge und Liturgiereform*». În patru mari capitole autorul trece în revistă o gamă variată de probleme postconciliare, insistînd în special

în ce privește reforma liturgică și urmările ei în viața Bisericii.

Întreaga lucrare este, în fond, o scrisoare a autorului, semnată de încă un grup de personalități ale vieții teologice și culturale din Austria, adresată episcopului catolic de Salzburg, Dr. Karl Berg.

Autorul începe prin a prezenta situația generală destul de confuză din Biserica romano-catolică în urma Conciliului și a diferitelor hotărîri ulterioare. El constată că așa precum în întreaga societate occidentală și în Biserică domnește o climă

de nesiguranță. În loc de soarele care ar fi trebuit să apară în Biserică după Conciliul «noi avem ceață, furtună, întuneric, căutare, nesiguranță. Noi predicăm ecumenismul și noi ne îndepărtăm zilnic tot mai mult unul de altul» (p. 18). În urma noilor orientări teologice, autorul își pune întrebarea dacă însăși identitatea adevărului în doctrina catolică nu este știrbită. În acest sens, el pune la îndoielă validitatea principiului «aggiornamento», considerându-l ca un serios impediment în calea păstrării și continuării Tradiției (p. 30).

Pe de altă parte, el găsește noul spirit din Biserică sa mult prea apropiat de protestantism, fără însă ca acest lucru să contribuie la apropierea celor două Biserici (p. 37).

Trecând la tema principală a lucrării sale autorul argumentează riscul oricăror reforme radicale în Biserică, fiind de părere că orice schimbare trebuie transpusă în viață cu o deosebită prudență. El condamnă de asemenea extremele existente în Biserică sa în ce privește cultul. Sub motivul că vechile forme cultice trebuie să capete viață, direcțiile radicale în reforma cultului roman ajung la practici care nu mai au nimic comun cu vreun rit liturgic. Dacă cultul de acum vrea să fie un cult viu, atunci înseamnă că pînă acum Biserică a copleșit în permanență ceva lipsit de viață (p. 75).

Referitor la influența protestantismului asupra reformei liturgice, autorul condamnă prezența în Conciliul (organ de continuare a reformelor conciliare) a teologilor protestanți în calitate de consultanți și nu numai de observatori, așa cum se preconiza inițial (p. 83). El găsește noile rînduiri din cultul catolic mult prea radicale și lipsite de continuitatea Tradiției, în spirit protestant.

Privită în ansamblu lucrarea lui W. Waldstein întărește încă o dată convingerea că principiul generării unei extreme de altă extremă este tot așa de valabil și astăzi ca și în trecut în Biserică Apuseană. Dacă secole de-a rîndul de la Conciliul tridentin pînă la cel de al II-lea Vatican, nu s-a admis nici o schimbare mai importantă în cult, acesta rămînînd aproape complet neînțeles pentru credincioși, în ultimii 15 ani Biserică Romano-catolică a cunoscut atîtea reforme ca niciodată pînă acum.

Desigur, în acest context, autorul are dreptate cînd condamnă graba și de multe ori caracterul prea radical al acestor reforme care, odată începute, este greu de precizat în ce măsură vor putea fi rațional coordonate în viitor. Prezența lor creează acea atmosferă de nesiguranță și neliniște pe care o sesizează autorul și de care se simt afectați nu numai unii teologi, ci și o parte dintre credincioși.

În legătură cu această stare de lucruri, nu este deci de mirare ca autorul să fie adesea furat de mirajul celeilalte extreme și să vadă chiar și în încercările laudabile ale liturgiștilor catolici (introducerea limbilor naționale în cult, pnevmatizarea lui ș.a.), tendință centrifugală față de tradiția bisericească. Fără a împărtăși schisma lui Iefehvre, el se arată a fi în multe privințe un adept al lui.

Lucrarea lui W. Waldstein are însă meritul de a pune la dispoziția cititorului o bibliografie deosebit de bogată cu privire la reforma cultului, citatele din diferite documente conciliare sau post-conciliare abundînd. Ea este o frescă a unor stări de lucruri destul de contradictorii din Biserică apuseană de astăzi.

*

Kevin Seasolz, *Antropologia und Liturgietheologie, Methodologische Überlegungen*, art. în «Concilium», Zürich-Mainz, 1978, Heft. 2 (Februar), p. 73—79.

Studiul americanului Kevin Seasolz se include pe linia strădaniilor teologilor romano-catolici, care în urma Conciliului II. Vatican urmăresc să fundamenteze principiul «aggiornamento», atât de mult discutat.

Autorul caută de la început să periodizeze teologia apuseană catolică în preconciliară, tradiționalistă sau conservativă și postconciliară. Ultima, în anii imediat următori Conciliului, este considerată ca fiind teologia radicală a așa-numitei «Gott-ist-tot-Bewegung». Ca o reacție imediată împotriva acestei mișcări apar prin anii '70 curente noi teologice, având drept scop viața religioasă a comunității sau a credinciosului luat în parte. Această nouă orientare e numită de autor «Teologia revizionistă» (el o numește astfel în comparație cu «Teologia radicală» anterioară), care pare să dezvolte o metodă interdisciplinară, de legătură a teologiei cu științele naturale și sociale. În acest context își încadrează autorul studiul său antropologic-liturgic.

Poziția sa ca teolog față de antropologie nu mai este cea tradițională, «când teologia era întru-totul dependentă de idealismul filozofic. În loc să facă o clară deosebire între natură și har și între ordinea naturală și supranaturală, mulți teologi urmează acum o metodă mai mult naturală și supranaturală, existențială» (p. 73). Apelând la o astfel de metodă, teologul trebuie să poarte un permanent dialog cu științele sociale, cu istoria și cu existențialismul filozofic.

Fundamentul «antropologiei teologice» îl găsește autorul în Întrupare. Prin aceasta, Dumnezeu pătrunde în istorie prin procedeele istorice și sociale ale vieții umane, și nu prin experiențele religioase personale» (p. 74).

Cît privește fundamentarea antropologică a cultului, autorul pleacă de la premiza că «în sacramente, oamenii primesc real accesul spre Dumnezeu transcendent» (p. 74). De aceea, dacă înainte de Conciliul II Vatican eforturile în domeniul Liturgicil se concentrau în jurul istoriei și teologiei cultului, după Conciliul se caută o înțelegere a cultului în lumina sociologiei, psihologiei și antropologiei. Plecând de la această nouă orientare, cultul, care este înțeles ca purtător al vieții Bisericii către lume, trebuie, la rindul său, să primească din viața laică influențele culturale și sociale, ca astfel să rămână actual și în contact cu comunitatea de credincioși.

Această adaptare socială și culturală a cultului o numește autorul «Indegenisation» (Problema adaptării cultului la realitățile social culturale ale unui popor sau zone geografice a fost deschisă oficial de episcopii țărilor din lumea a III-a la Sinodul Episcopal din 1974 și pusă în discuție de Adunarea generală a Congregației pentru Sacramente și cult, din noiembrie 1976).

Tocmai în această «Indigenizare» joacă un rol deosebit, în concepția autorului, antropologia: «Ca știință, antropologia se împarte în mod obișnuit în două capitole în bioantropologie... și în antropologia culturii... În timp ce bioantropologia este importantă... probabil pentru alte domenii de cercetare teologică... rezultatele antropologiei culturii sînt adesea foarte folositoare pentru teologii liturgici» (p. 76).

Antropologia culturii poate îndeplini astfel și trebuie să îndeplinească un rol hotărîtor în întâlnirea sacralului cu produsul spiritual al unui popor sau grup social.

Privit în ansamblu, studiul lui Kevin Seasolz se prezintă ca o contribuție importantă pe linia traducerii în viață a reformelor Conciliului II Vatican. Dacă secole de-a rîndul în concepția teologică romano-catolică s-a făcut o categorică diferențiere între sacru și profan, între cele două existînd un permanent antagonism, mai mult sau mai puțin declarat, astăzi, cînd «desacralizarea» sau secularizarea lumii creștine apusene este atît de pronunțată, studiul său, încadrat în e-

forturi similare ale altor teologi încearcă să apropie cei doi poli prin folosirea de noi metode în cercetare și în practică. Dacă însă aceste metode noi sînt în măsură să creeze echilibrul între sacru și secular sau nu fac altceva decît să genereze o altă extremă, poate tot atît de riscantă ca și cea a evului mediu apusean, aceasta este o altă problemă care deja a început să dea de gîndit multor teologi în Occident.

Prof. DUMITRU M. COLOTELO

Gerhard Ebding, *Studium der Theologie*. Eine enzyklopädische Orientierung, p. 190, I. C. Mohr, Tübingen, 1976.

În volumul prezent autorul, profesor de teologie, voințe să ofere o orientare de ansamblu, enciclopedică — cum spune chiar subtitlul lucrării — asupra disciplinelor teologice, — orientare utilă pentru studiul teologiei, mai ales în urma ramificării ei crescînde, — și totodată voințe să sublinieze și unitatea științei teologice. Autorul nu pune deci accentul în lucrarea de față pe împărțirea de cunoștințe de specialitate din disciplinele singulare, nici pe izvoarele, pe metoda sau pe literatura lor, ci voințe să ofere elemente de meditație asupra disciplinelor singulare și totodată să conteze drept introducere în studiul teologiei. Mai notăm că autorul nu-i de acord — și pe bună dreptate — cu conceptul că în teologie trebuie să predomine teoreticul (studiul teoretic) față de practică, — de concretizarea cuprinsului teologiei în viața cotidiană. Cuprinsul teologiei trebuie doar tradus în fapte corespunzătoare și nu-i pentru delectare intelectuală. Desigur, teologia creștină trebuie mereu studiată, adîncită, căci cuprinsul ei nu se epuizează și o cunoaștere teoretică tot mai clară este în favorul aplicării ei mai bune în viață. Dar

nici partea practică nu poate fi neglijată, căci, în cazul acesta, studiul teologiei s-ar lipsi de un izvor de experiență care-l înviează și care-i poate oferi noi orientări. Teoreticul și practicul e bine să fie în bună corelație.

Evident, e foarte greu ca un teolog să fie specialist de calitate în toate disciplinele științei teologice, dar cunoștințe generale trebuie să aibă el asupra tuturor disciplinelor, trebuie să cunoască elementele lor comune, mai ales că intervin probleme pentru rezolvarea cărora contribuie mai multe discipline. De altfel, fiecare disciplină reprezintă numai o secțiune a științei teologice și care nu poate fi izolată. Disciplinele teologice stau în strînsă legătură. Fiecare are valoarea ei în cadrul științei teologice și nu poate fi eliminată sau neglijată, căci aceasta ar însemna a neglija o parte din cuprinsul teologiei. Adevărul creștin este unul, dar multiplu articulat. Faptul acesta voințe să-l evidențieze lucrarea de față.

Împărțirea disciplinelor teologice variază — scrie autorul — după criterii pe care și le formulează teologii. Vechiul Testament și Noul Testament se înșiră cronologic, pe cînd teologia sistematică

și cea practică sînt constant îndreptate spre prezent, care are pentru ele caracterul permanenței. Studiul teologiei creștine începe cu Noul Testament, care-i și imprimă caracterul de creștină. Noul Testament îi revine înțietatea, fiindcă cuprinde și transmite tradiția creștină, se ocupă de persoana și învățătura Mîntuitorului și de «organul său de manifestare, care-i Biserica», — comunitatea celor ce cred în El.

Desigur, după limbă și conținut cărțile Noului Testament se deosebesc de cele ale Vechiului Testament. Pe acestea le utilizează împreună creștinii și iudeii, pe primele numai creștinii. Noului Testament îi revine înțietatea, fiindcă cuprinsul său este axat pe existența și învățătura lui Iisus din Nazaret. În Iisus se face inversarea de la Vechiul la Noul Testament. Și totuși scrierile acestea nu relatează despre Iisus ca despre un simplu eveniment istoric. Ele sînt documentele unui proces de propovăduire, din care au apărut ele și asupra căruia exercită mai departe influență. Temeiul doctrinar al Noului Testament este viața și propovăduirea lui Iisus, iar organul de manifestare este — cum s-a spus — Biserica, — comunitatea celor ce cred în Iisus Hristos.

Studiul teologiei creștine implică și cunoașterea Vechiului Testament, inițial unica scriere sfîntă a creștinilor, avînd caracter pregătitor pentru creștinism. Relația dintre Noul Testament și Vechiul Testament este redată în cunoscuta formulă a Fericitului Augustin: «Novum Testamentum in Vetere latet, Vetus Testamentum in novo patet». — Studiul Vechiului Testament are importanță pentru faptul că pregătește doctrinar trecerea de la «Vechiul» la «Noul», — exercită gîndirea în procesul acesta de trecere, dar nu în sensul că pentru a fi creștin, înți trebuie să fii iudeu. În complexul religiilor timpului, Vechiul Testament relatează un fel unic despre Dumnezeu,

cea ce dă temei propovăduirii Noului Testament.

Existența unei pluralități de religii, cu care religia creștină are să se confrunte, a determinat introducerea istoriei religiilor în schema disciplinelor teologice, dar nu pentru a spori numărul lor, ci pentru a evidenția, prin comparație, autenticitatea și superioritatea adevărului religios creștin.

Dar studiul teologiei pretinde necesar și cunoștințe din domeniul științelor filozofice. Firește nu în sensul unei dependențe oarbe de anumite sisteme filozofice, — ceea ce ar denatura adevărul religios creștin —, ci utilizînd anumiți termeni, anumite definiții de noțiuni, sistematizare de probleme etc. Sînt necesare cunoștințe din filozofie și pentru lămurirea că adevărul religios creștin ca atare nu contrazice gîndirea umană, precum și pentru a înlătura anumite indoleli de credință.

Evident, pentru cunoașterea creștinismului este necondiționat necesară și cunoașterea istoriei sale — istoria Bisericii creștine, care de-a lungul timpului a înregistrat diferite faze pentru păstrarea și răspîndirea adevărului religios creștin.

Pe un număr mai bogat de pagini autorul prezintă disciplinele: dogmatica și morală. Prima se ocupă de prezentarea, explicarea și documentarea doctrinei religioase creștine, iar a doua de comportarea morală a credinciosului în viața și activitatea cotidiană, — deci doctrina și viața.

Teologia practică marchează trecerea de la teologia științifică la practica bisericască, — de la studiu la profesiune.

Toate disciplinele teologice au relații cu practica, dar «teologia practică» prezintă «teoria specială a formelor de practică bisericască». Notăm însă că autorul nu tratează singularele discipline ale teologiei practice, — ceea ce n-ar fi fost de prisos.

Un capitol bogat se ocupă de teologia fundamentală care, după părerea autorului, ocupă locul ultim în seria disciplinelor teologice, nu în sensul că ar fi mai puțin importantă, ci în sensul că la încheierea studiului teologiei ea mai aruncă o privire enciclopedică asupra teologiei, expunând noțiunile ei generale. (Revelație, religie, argumentele pentru existența lui Dumnezeu ș.a.).

Dar în privința fixării locului Teologiei fundamentale în cadrul disciplinelor teologiei, majoritatea teologilor sînt de

altă părere decît autorul. Teologia fundamentală să fie cunoscută adică mai la începutul studiilor teologiei, tocmai pentru faptul că prezintă noțiunile teologiei generale, — oferind cunoștințe necesare pentru însușirea celorlalte discipline.

Mai notăm că autorul nu menționează patrologia și dreptul bisericesc, — discipline care-și au rostul lor bine definit în cadrul științei teologice.

Dar ce este că volumul de față oferă elemente foarte utile pentru studiul teologiei creștine.

Diac. Prof. O. BUCEVSKI

